

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

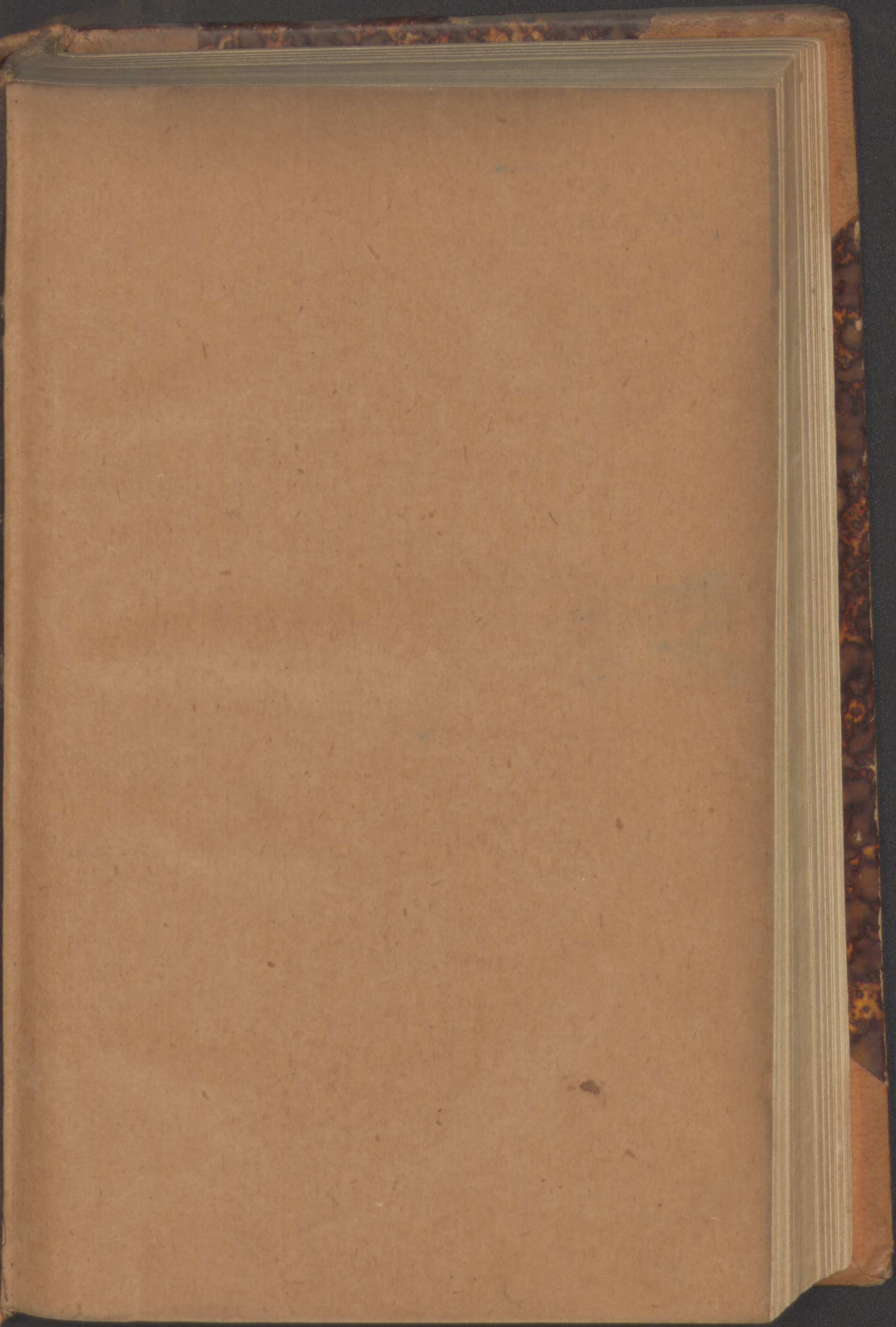
Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

INDUSTRI-
FORENINGEN.

~~284~~

38 (022)

38 (022)

87-7

ALMINDELIG
HANDELSVIDENSKAB.

HAAND- OG HJÆLPEBOG FOR UNGE FORRETNINGSMÆND,

AF

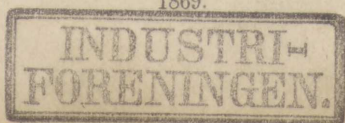
ALB. KAARUP,
BESTYRER AF GRÜNERS HANDELSACADEMI.

KJØBENHAVN.
P. G. PHILIPSENS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

1869.

Forord.

Da jeg for over ti Aar siden overtog Bestyrelsen af Grüners Handelsacademi, og dermed tillige den Opgave at veilede dets Elever i det Fag, som i Reglen betegnes som almindelig Handelsvidenskab, savnedes ganske en efter Forholdene afpasset Lærebog i dette Fag, og endskjøndt jeg ikke betvivlede, at en saadan bedre vilde kunne udarbejdes af mangan Anden end af mig, hvis Tid fornemlig optages af andre Sysler, betænkte jeg mig dog ikke længe, men begyndte strax paa Arbeidet, saa at Academiet alt i nogle Aar har besiddet en Lærebog i Handelsvidenskab, trykt som Manuskript.

Da denne imidlertid nu er udsolgt og der ikke i Mellemtiden er udkommet nogen fra Andres Hænder, der kunde erstatte Manglen, var et nyt Oplag bleven nødvendigt, og da jeg af Erfaringen veed, at en saadan Bog søges og savnes af Mange udenfor Academiets Elever, har jeg ikke

betænkt mig paa at udgive den i Boghandelen i en noget udvidet og som jeg troer forbedret Form, idet jeg haaber, at den vil finde en gunstig Modtagelse og som den Første i sit Slags møde den hensynsfulde Bedømmelse, som jeg af denne Grund regner paa.

Forf.

Indledning.

Under Handelsvidenskaben indbefatter man i videste Forstand alle de theoretiske Kundskaber, som Kjøbmanden bør være i Besiddelse af. Nærværende Skrift bevæger sig imidlertid paa et mere begrændset Omraade og beskjæftiger sig kun med de Spørgsmaal, som henhøre under Handelsvidenskabens almindelige Deel. Her vil saaledes hverken blive behandlet Handelshistorie, Handelsgeographie, Handelsret, Comptoirvidenskab (derunder Bogholderi, Handelsregning og Correspondance) eller Varekundskab. Kun det Grundlag, som det er nødvendigt at tilegne sig, forinden man gaaer over til de nævnte specielle Fag, vil her blive fremstillet. Dette Grundlag er af lige Vigtighed for den vordende Forretningsmand, uanseet hvilken Virksomhed han end offerer sig til; det er en nødvendig Forudsætning for al videre theoretisk Uddannelse.

Første Capitel.

Om Handel og Handlende samt Gjenstandene for Handelsomsætningen.

1. Om Arbeidet og Arbeidsdelingen.

Menneskets Fornødenheder lade sig kun tilfredsstille ved Hjælp af Anstrængelser fra dets Side. Det er disse

Anstrængelser, som vi kalde Arbeide, og som Mennesket ifølge sin medfødte Tilbøielighed i Reglen ikke vilde underkaste sig, naar ikke en tvingende Nødvendighed var tilstede. Thi Arbeidet, under hvilkensomhelst Form, medfører altid i større eller mindre Grad en Indskrænkning i Friheden eller Opoffrelse af øieblikkelig Bekvemmelighed.

I Menneskeslægtens Barndom arbeider den Enkelte kun for sig og Sine. Han jager Vildtet, spiser dets Kjød, klæder sig i dets Skind og bruger dets Sener og Been til Redskaber. Men snart opstaaer der, selv under saadanne Forhold, Enkelte, der besidde særegne Anlæg, som de da søge at uddanne og gjøre sig saa indbringende som muligt. Den ene er maaskee en bedre Jæger end den anden, denne igjen forfærdiger bedre Pile end hiin, og atter en Tredie overgaaer de to nævnte med Hensyn til den Færdighed, hvormed han forstaaer at forarbeide Dyrets Skind til Klædningsstykker. Enhver af disse søger nu at anvende sine Kræfter i den ene Retning, som han synes i særegen Grad skikket til, og her have vi da den første Begyndelse til Arbeidets Deling.

Denne Deling af Arbeidet, uden hvilken alle Fremskridt vilde være en Umulighed, har efterhaanden ført Menneskeslægten frem paa det Standpunkt, hvor vi nu see den. Den begunstiger paa den ene Side Evnernes Udvikling og gjør det paa samme Tid muligt for den Enkelte i større Udstrækning at tilfredsstille de medfødte og tillærte Fordringer paa Velvære. Et slaaende Exempel paa Nyttens af Arbeidsdelingen hentes sædvanligviis fra Knappe-naalsfabrikationen. En med denne Fabrikation ubekjendt Arbeider kunde med al sin Flid næppe gjøre en Knappenaal om Dagen og sikkert ikke 20. Nu er Arbeidet deelt i 18 forskjellige Hænder, og selv i en mindre vel indrettet Fabrik kan en Arbeider gjøre 4800 Naale om Dagen.

Arbeidsdelingen tiltager med den stigende Civilisation, og jo videre denne Deling er drevet, desto større vil i

Reglen den almindelige Velstand være. Denne Velstand, der nærmest bestaaer i en tilstrækkelig Tilstedeværelse af Livets materielle Goder, er en Grundbetingelse for høiere aandelig Udvikling. Derfor see vi Kunst og Videnskab blomstre yppigst der, hvor det materielle Velvære er meest almindeligt, ligesom paa den anden Side Sædernes Forædling ikke er mulig der, hvor Fleerheden stadigt maa kæmpe for det allernødtørftigste Udkomme.

Medens Arbeidsdelingen paa Grund af det større Udbytte, som ved Hjælp deraf tilveiebringes, letter Adgangen til almindeligt Velvære, gjør den tillige Menneskene saameget mere afhængige af hverandre indbyrdes og opfordrer dem stærkt til at slutte sig sammen, hvilket atter er en Betingelse for saavel aandelig som materiel Udvikling. Idet den Enkelte herigjennem lærer at indsee sin forholdsvis Afmagt og Nødvendigheden af Andres Hjælp, tilveiebringes en Følelse af Velvillie og en fornuftig Vurdering saavel af egne som af Andres Kræfter og disses Betydning for Samfundet i sin Heelhed, hvilket mægtigt bidrager til at fremkalde den Broderlighedens og Lighedens Aand, som mere og mere bliver vor Tids Særkjende.

Den Tid, da man foragtede Arbeidet og lod det udføre af Slåver og Trælle, ligger nu langt bag os, og hine Tilstande, hvor de Mange maatte trælle og slæbe for den Enkelte, ønsker næppe Nogen mere tilbage. Hvad vilde hine Tiders pragtfulde Mindesmærker, hvoraf saamange reistes under Slavens Suk og de ringere Folkeklassers Udsigelser, veie mod dem, som Nutiden reiser sig? Vore tusinde Mile af Jernbaner, vore prægtige Broer, vore Havne og Canaler, vore Telegrapher, vore mange nyttige offentlige Bygninger, vil ikke alt dette være Efterverdenen en kosteligere Arv og fortælle om den Kraft, der ligger i den frie Mands Arbeide.

2. Om de forskellige Slags Arbeider og deres Nytte.

Det menneskelige Arbeide bestaaer i

- 1) at frembringe Producter,
- 2) at forædle dem,
- 3) at fordele dem;

men skjøndt den langt overveiende Deel af Menneskene ere beskjæftigede i en af disse 3 Retninger, finde vi dog endnu en 4de Klasse Arbeidere, som ikke befatte sig med Producterne, men hvis Virksomhed ikke er mindre nyttig. Til disse høre eksempelvis Sagførere og Lærere, Videnskabsmænd og Præster, hvis Virksomhed gaaer ud paa at raade, vejlede og oplyse; Læger, hvis Opgave er at hjælpe; Kunstnere, som forskjønne og forædle Livet; Rettens Betjente, som skulle haandhæve Lovene, foruden en Mængde Flere, som det er for vidtløftigt enkeltviis at anføre.

Til dem, som beskjæftige sig med Producternes Frembringelse, høre de, som drive Agerdyrkning, Qvægavl, Bjergværker, Skovhugst, Fiskeri og Jagt.

Til dem, der forædle Producterne, regnes Fabrikker og Haandværkere af enhver omhelst Slags.

Under dem, der beskjæftige sig med Producternes Fordeeling, indbefattes alle Handlende, ligefra Amagerkonen til den største Kjøbmand, Rhedere, Søfolk, Speditører, Jernbaneselskaber og Fragtmænd.

Forholdet mellem de forskellige Slags Arbeiders Fordeeling, saaledes som dette viste sig heri Landet ved Folketællingen af 1860, vil fremgaae af følgende Liste, hvorefter der af hvert 1000 Mennesker levede

- 454,33 af Jordbrug,
- 216,45 af Haandværk og Industri,
- 48,55 af Handel,
- 27,73 af Søfart,

- 57,75 af Virksomhed som Præster, Lærere, Læger,
 Militairer og Lignende,
 7,95 af Capitaler,
 9,97 af Pensioner,
 151,10 af Dagleie og lignende Arbeide,
 1,59 vare Fanger,
 19,97 » Almissenydende,
 4,61 kunde ikke henregnes til nogen bestemt Klasse.

Paa Grund af manglende Indsigt har der tidligere hersket høist afvigende Meninger med Hensyn til de forskjellige Samfundsklassers større eller mindre »Vigtighed«, og ligesom for at fremhæve nogle paa andres Bekostning deelte man dem i productive og uproductive (sterile). Kun de under 1 og 2 nævnte Virksomheder ansaae man for productive (frembringende), ja gaae vi længere tilbage i Tiden, var det endog kun de under 1 nævnte, som man troede at burde betegne saaledes. Det bliver dog ved nærmere Overveielse klart, at ingen menneskelig Virksomhed kan kaldes productiv, naar man strængt holder sig til Ordets Betydning. Ingen af os kan frembringe. Vi kunne ved vort Arbeide give det alt Tilstedeværende en anden Form. Vi kunne, idet vi drage Nytte af Naturens Kræfter, over hvilke vi dagligt blive mere og mere Herrer, fremkalde en større Production, end der ellers vilde have fundet Sted; vi kunne i det Hele bevirke Resultater, som ikke vilde være fremkomne uden vor Mellemkomst. Landmanden pløier og saaer, paa mange forskjellige Maader søger han at forøge Jordens Frugtbarhed, saaledes at Kornet bedre kan groe og give et rigeligere Udbytte; men den Jorden og Sædekornet iboende Kraft, Lyset, Varmen og Regnen, alle disse Naturkræfter, som engang ere tilstede: paa disse beroer det dog fornemlig, om Landmanden overhovedet skal høste, der hvor han saaede. Ligeledes naar vi tænke os Fabrikanten; han giver Raastoffet en anden Form, men dette Resultat opnaaer han for en

stor Deel kun ved Hjælp af de forskjellige Naturkræfter, som han i dette Øiemed sætter i Bevægelse. Og nu Bjergværksdriften. Lad os tænke os Eieren af en Kulmine. Han sender nogle Arbeidere med behørigt Værktøi ned i Jordens Skjød; de udhugge der Kullene og bringe dem til Overfladen. Det er det Hele! Og dog har man stedse kaldet denne Virksomhed »productiv«, medens man tvivlede om, at Handelen kunde være det, endskjøndt det vel omtrent maa komme ud paa et, enten jeg sender et Skib nogle Mile bort for at hente en Gjenstand, som man her mangler, eller jeg sender en Arbeider nogle Fod ned under Jorden for at hente, hvad man ligeledes mangler.

Det er herefter klart, at dersom Ordet »productiv« skal forstaaes i den oprindelige og ikke i en overført Betydning, da kan ingen menneskelig Virksomhed betegnes med dette Navn. Imidlertid har det udentvivl fra først af været Meningen ved Hjælp af dette Ord at antyde, hvorvidt en bestemt Virksomhed kunde ansees som »nyttig« for Samfundet i sin Heelhed, idet man derefter betegnede dens Udøvere som havende en vis Vigtighed for Almeenvellet og derpaa drog den Slutning, at den Virksomhed, der ikke var »productiv«, heller ikke var nyttig.

Denne Strid tør nu betragtes som omtrent tilendebragt. Vel hører man nu og da Udtalelser, der røbe, at den gamle Mening endnu ikke er ganske forsvunden: man taler endnu hist og her om »tærende« og »nærende« Stænder; men Sandheden maa dog siges snart at have seiret.

Enhver Virksomhed, der frembringer et saadant Resultat, at dens Udøver enten øieblikkeligt, eller med Tiden erholder et saa stort Vederlag, at dette erstatter ham ikke alene hans havte Udlæg, men ogsaa betaler ham den anvendte Tid, ethvert saadant Arbeide maa ansees for nyttigt ikke alene for den Paagjældende, men ogsaa for Samfundet i sin Helhed. Som en Regel vil det kunne

siges med Sandhed, at den, hvis Virksomhed er unyttig, heller ikke vil være istand til at finde Nogen, der vil betale ham derfor, og det slaaer under frie Forhold næppe feil, at hver Enkelt i det Vederlag, der ydes ham for hans Virksomhed, har en paalidelig Maalestok for dens relative Nytte.

3. Om Handelens Betydning.

Medens vi i de foregaaende Afsnit have talt om den menneskelige Virksomhed i sin Almindelighed, skulle vi nu, overensstemmende med denne Bogs særegne Plan, nærmere dvæle ved den enkelte Green af samme, som kaldes Handel.

Handel er den Virksomhed, som gaaer ud paa at lette Fordelingen af den store Masse Gjenstande, som Menneskene behøve deels til deres Livsophold og deels for at tilfredsstille deres Krav paa Behageligheder og Bekvemmeligheder.

Det er klart, at Arbeidets Deling maatte gaae forud for Handelens Tilblivelse, thi hvor den Enkelte kun sørger for sine og sine Nærmestes Fornødenheder, der vil han ikke have noget tilovers til Andre og følgelig heller ikke noget at omsætte. Det er ikke mindre vist, at saasnart Arbeidsdelingen begyndte, og den Enkelte som Følge deraf fik Overflod paa en eller anden Ting, som han selv ikke havde Brug for, var Nødvendigheden af en Ombytning dermed given. Handelen er følgelig af omtrent ligesaa gammel Oprindelse som selve den menneskelige Civilisation, hvis uadskillelige Ledsager den stedse har været og stedse vil vedblive at være. Den udvikler sig af sig selv, saasnart Mennesket træder ud af Naturtilstanden.

Det er først i den nyeste Tid, at Handelens Nytte for Samfundet er begyndt at blive anerkjendt. Oldtidens Grækere havde ingen Forstand derpaa, og Romerne foragtede

den. De gamle Philosopher saae i Handelen en Fare for Dyden. Hertil kan med en nyere Forfatter passende bemærkes, at den Dyd, der stod paa saa svage Fødder, næppe fortjente synderligt Hensyn. I den mørke Tidsalder, som fulgte paa Romernes Herredømme, skjænkedes Handelen ingen Opmærksomhed fraoven, og da senere Tidens Regenter og Statsmænd begyndte at tage sig af den, blev der af Mangel paa bedre Indsigt i Reglen taget Forholdsregler, der vare alt andet end gavnlige for dens Opblomstren. Det var kun forsaaavdt som Handelen, ved paa forskjellig Maade at gøres til Gjenstand for Beskatning, kunde skaffe Regenterne Indtægter, at disse ansaae den for nyttig for Staten.

Først i den sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede begyndte den Videnskab, som beskæftiger sig med Lovene for Velstandens Frembringelse og Fordeling, og som vi benævne Statsøkonomi, at finde ivrige Dyrkere, og ved disses Hjælp spredtes efterhaanden det Mørke, som til ubodelig Skade for Menneskeheden lige indtil da havde lagt sig som et tæt Slør over alle de Spørgsmaal, som have Hensyn til Menneskets materielle Udvikling.

Medens Skribenterne og Regenterne tidligere syntes at have sat sig det som en væsentlig Opgave, at udfinde og lære, hvorledes Mennesket kunde undvære, fik Undersøgelserne nu en modsat Retning, idet man gik ud fra, at det var en mere værdig Opgave at finde Midlerne til Menneskets rigelige Forsyning. Endnu Frederik den Store troede at kunne gøre sin Stat rig og blomstrende, naar han kunde bevæge sine Undersaatter til at undvære Kaffe, Sukker og Riis, og lignende Projekter vare dengang almindelige. Men den nyere Tids Ideer trængte efterhaanden igjennem, og blandt dem, som gik i Spidsen for disse, nævnes med største Hæder Skotlænderen Adam Smith, der ved sit udødelige Værk om Nationernes Velstand mægtigt bidrog til at bringe Klarhed i alle herhen hørende Spørgs-

maal. Dog ere Fordommene endnu ikke forsvundne og den manglende Indsigt bevirker endnu den Dag idag, at Handelens Betydning ofte underkjenendes.

At sælge eller købe betragtes endnu ikke altid som en saa hæderlig Virksomhed som den burde. Man hører ofte den gamle Talemaade om, at det naturligviis er for Fortjenesten at Kjøbmanden handler. Ja ganske vist! men ret beseet, ere vi saa ikke »alle Kjøbmænd, og leve vi ikke alle meer eller mindre af at købe og sælge«. Der er kun den Forskjel, at Kjøbmandens »Fortjeneste« falder selv den mindre Klartseende saa let i Øinene, medens f. Ex. Landmandens eller Kunstnerens ikke »sees« saa let. Ved en nærmere Undersøgelse turde man dog opdage, at her i Grunden ingen Forskjel er, og at Antallet af dem, som virkelig vilde være istand til at yde Andre Tjenester uden noget Vederlag (Fortjeneste), er i allerhøieste Grad indskrænket; thi en slig Opoffrelse forudsætter, at de Vedkommende ere saa velhavende, at de kunne arbeide uden noget Vederlag, og af Saadanne gives ikke Mange. Det følger ligefrem af sig selv, at den Enkelte bør have Godtgjørelse for sin Opoffrelse af Tid og Kræfter, en Godtgjørelse, som under frie Forhold ikke kjender anden Grændse end den, Concurrencen afstikker. Dette er ingenlunde beklageligt. Den Enkeltes velforstaaede Interesse er ikke i Strid med det Heles Vel, og idet han arbeider for at fremme denne, arbeider han ligefuldt for Almeenvellet.

Det er altsaa klart, at Handelsvirksomheden har samme Øiemed som enhver anden nyttig Virksomhed, nemlig baade at skaffe dens Udøvere Vederlag for deres Anstrængelser og Opoffrelser af Tid og dernæst tillige at befrie den, som benytter deres Hjælp, for disse Anstrængelser og Opoffrelser. »Naar to Personer gjøre en Handel med hinanden, da har den gjensidige Interesse bragt dem sammen; de have lagt to Gjenstande overfor hinanden

f. Ex. et Meubel og et Guldstykke. Enhver af dem afstaaer den Gjenstand, der egner sig mindst for ham, for derved at faae den, som han foretrækker, »begge have saaledes Fordeel og tjene ved Handelen«.

Der var virkelig en Tid, hvor man troede, og der er vel endnu Enkelte, som troe, at naar to Personer handle med hinanden, tjener kun den ene, og den anden taber netop lige saa meget, som hiin vinder. Paa denne Maade kan man forklare sig, at man ønskede saa lidt som muligt af Handel; thi naar den ene Part kun blev rigere derved, at den anden blev lige saa meget fattigere, saa maatte man fornuftigviis helst undvære al Omsætning. Men denne urimelige Anskuelse røber en høi Grad af Mangel paa Indsigt i de paagjældende Forhold og viser tillige, at man maa have havt et saare ringe Begreb om det enkelte Menneskes Evne til at dømme om egen Interesse. Det maa nemlig erindres, at Handelen ifølge sit hele Væsen beroer paa Frivillighed; og hvorledes skulde vi kunne tænke os, at den ene Part ved en Handel bestandig skulde være saa taabelig, uden ydre Tvang, at finde sig i, at Modparten berigede sig paa hans Bekostning! — »Der er tre Maader, hvorpaa jeg kan sætte mig i Besiddelse af det, som tilhører en Anden. Den ene er Vold, den anden Overtalelse, den tredie Bytte.« Vold er uanvendelig i et velordnet Samfund; thi det fører en Straf efter sig og berøver Udøveren Frugten af hans lovstridige Handling. Selv om ikke allerede Moralen forbød Anvendelsen af et saadant Middel, vilde det altsaa være taabeligt at benytte sig deraf. — Med Overtalelser kan man vel komme langt, men naar det gjælder om at forskaffe sig Noget, som en Anden eier, slaaer dette Middel ikke til og sømmer sig heller ikke. Der er altsaa kun een Udvei tilbage: man tilbytter sig hvad man mangler, og naar nu de forskellige Menneskers Evner og Kræfter og Vilkaar gjør dem det muligt at kunne være hinanden til gjensidig Hjælp

og Nytte, men dette, efter hvad vi nys have anført, kun kan opnaaes paa en for alle Parter lige hensigtsmæssig Maade ved at bytte, saa indsees det let, at Handelen og Handelsvirksomheden, som ikke er andet end en mere udviklet Form, hvorunder Ombytningen finder Sted, at Handelen, sige vi, maa være ligesaa fordeelagtig for dens enkelte Udøvere som for Samfundet i sin Heelhed.

Uden Hændlende, hvilken Mængde af kostbar Tid vilde vi ikke hver især blive nødsagede til at opoffre for blot at skaffe os de allersimpleste Fornødenheder; og nu de andre, — Alt det som vel strængt taget kunde undværes, men som den stigende Cultur har lært os at sætte Priis paa, og som vi altsaa vilde føleligt savne! Vi vilde dog ikke, hver Enkelt af os, selv kunne forskrive vor Caffé, vor Sukker, vor Thee og de tusinde andre Ting, som høre med til Nødvendighederne i et civiliseret Land. Vel gjør Trangen hertil os afhængige af andre Lande, og Mange have jo meent, at det var heldigst for et Land, om det kunde staae paa egne Been. Men ligesom det enkelte Menneske kan drage Nytte af Andres Hjælp uden derfor at blive afhængigt, saaledes kan det ene Land meget vel hente endeel af sine Fornødenheder hos det andet, uden at dets Uafhængighed lider derunder; thi vi maae stedse lægge Mærke til, at de fremmede Producter kun kunne erholdes ved Bytte, altsaa Vederlag, at Tjenesten, der vises, er gjensidig og, om man vil, Afhængigheden ogsaa gjensidig.

Men Naturens Orden synes netop at føre dette med sig. Den store Forskjellighed i Jordbund, Klima og de andre Forhold, der have Indflydelse paa et Lands Productionsevne, synes netop at opfordre de forskjellige Landes Beboere til at udvexle deres Frembringelser med hverandre, hvorved Nydelsernes Mængde vil forøges, og den Overflod, som et Land har paa et enkelt Product,

komme Fremmede tilgode istedetfor maaskee at ligge ubenyttet hen.

Tænke vi os vort eget Fædreland fuldstændig afskaaret fra al Forbindelse med fremmede Lande og dets Beboere henviste til sig selv alene, hvilken frygtelig Tomhed i Tilværelsen vilde dette ikke fremkalde! Næsten Alt, hvad vi see omkring os i vore Boliger, det Meste af, hvad vi benytte til vor Beklædning indføre vi fra Udlandet. Ligeledes maae vi tilføre den største om ikke den væsentligste Mængde af, hvad vi spise og drikke. Kun Brødet, Smørret, Kjødet, Osten og Øllet ere indenlandske, og med disse faa Ord have vi tillige betegnet vort Lands Productionsevne. Dets Frembringelser hidrører fornemlig fra Agerbruget, og det er kun ved at bytte endeel af disse bort i fremmede Lande, at vi blive deelagtige i alle de Fordele, som disse i forskellige Retninger besidde fremfor os.

»Dersom«, siger en fransk Forfatter, »en eller anden af dem, som førend Gallien var blevet erobret af Cæsar, var i Besiddelse af det Land, vi nu staae paa, pludselig blev hensat i en nuværende Pariser Haandværkers Bolig, vilde han da ikke ved Synet af Glasvinduerne, af Uhret paa Kaminen og det bagved anbragte Speil, i hvilket man kan see hele Værelset, ved Synet af de sirligt malede Vægge, af Kobberstikkene med forgyldte Rammer og af de mange andre Luxusartikler, udbryde: »man har uden Tvivl ført mig til en af Landets Fyrster!« og naar han dernæst saa denne Haandværkers Kone og Børn, klædte i fine Bomuldstøier og prydede med Silkebaand, naar han saa Meubler af Mahognitræ, der var kommen fra en Verdensdeel, han aldeles ingen Anelse havde om, naar Sukker, Kaffe, Peber og andre Produkter, der vare tilsendte flere tusinde Mile fra, fortæredes for hans Øine, naar en eneste Lampe, der udbredte mere Lys end flere Fakler, paa engang skinnede for ham, saa maatte han vist

komme paa den Tanke, at vore Haandværkere ere langt rigere end en af hans ypperste Druider, og — han havde Ret heri; thi denne Haandværker kan nu — takket være Handelens og Industriens Fremskridt — forskaffe sig Nydelser, som Galliens første Øvrighedsperson maatte undvære.»

Ved Landenes gjensidige Udvexling af deres Producter komme efterhaanden Nationerne mere og mere i Berørelse med hinanden, de lære at agte hinanden, de drage Nytte af hinandens Fortrin, ligesom de paa den modsatte Side faae Øinene op for egne Mångler og blive mindre tilbøielige til at overvurdere sig selv. Afseet fra det materielle Udbytte, som Producternes Udvexling fører med sig, frembringes der tillige en ny og bedre Følelse mellem Nationerne indbyrdes, der er heel forskjellig fra den Hadets og Skinsygens Aand, som tidligere var eneherskende. Den taabelige Tro, at et Lands Velstand var til Skade for dets Naboer og altsaa noget, de maatte forhindre, maa efterhaanden vige; man indseer, at man netop er bedst tjent med velhavende Naboer. Saaledes seirer ogsaa paa dette Omraade efterhaanden Sandheden over Uvidenhed og Fordomme, og selv Monarkerne maae nu, idetmindste i deres offentlige Udtalelser, vedgaae, at der bestaaer et Fællesskab i Interesser, ikke alene for de enkelte Mennesker, der beboe den samme Stat, men ogsaa for alle civiliserede Folkeslag, og at den Ulykke, der rammer et af disse, uundgaaelig maa virke tilbage paa de andre.

Vi kunne ikke slutte dette Afsnit om Handelens Betydning paa mere passende Maade end ved at benytte følgende Ord af en bekjendt Forfatter: Da jeg saa de skønne Egne, hvor Kunst og Videnskab blomstre og hvor før Barbariets Mørke saalænge havde havt Sæde, spurgte jeg: Hvo har gravet disse Canaler, hvo har grundet disse Byer? — og alle oplyste Mennesker svarede mig: Handelen! — ja det er Handelen.

4. Om de Personer, der beskæftige sig med Handelen.

Til Handelsstanden i indskrænket Betydning, og i den Forstand, hvori vi til dagligdags tage Ordet, høre kun Saadanne, som sælge, hvad de selv have kjøbt i uforandret Tilstand. I en mere vidtløftig Betydning kan dertil henregnes Alle, som udbyde deres Producter til Salg, og Enhver, som derved finder Beskæftigelse, altsaa Landmænd, Fabrikanter, Fragtmænd, Søfarende o. s. v. Vi tage her Ordet i den forstanførte Betydning, og dele derefter Handelsstanden i 5 Klasser, nemlig 1) Grossister, 2) Detaillister, 3) Vexellerere (Banquierer), 4) Speculanter og 5) Mæglere.

Grossistens Virksomhed bestaaer i at indkjøbe Varerne i større Partier og igjen udstykke dem til Detaillisten; denne udstykker dem da atter videre, saaledes at de afpasses efter Forbrugerens (Consumentens) Evne og Tilboielighed. Grossisten letter Frembringeren Afsætningen, idet det nemlig for denne er langt bekvemmere at kunne sælge sine Producter i større Partier til nogle Enkelte, istedetfor at være nødt til at søge hen til de mindre Handlerne, der hverken besidde Evne eller Leilighed til at købe Meget ad Gangen. Ligeledes staaer Detaillisten sig vel ved at kunne hente sin Forsyning hos Grossisten istedetfor hos Producenten; han finder nemlig der et mere forskelligartet Udvalg og behøver ikke at indkjøbe mere ad Gangen end han har Brug for. Ligesaa vigtig som Grossisten er for Detaillisten, ligesaa uundværlig er denne for Forbrugerne. Kun de færreste af disse besidde Midler til at indkjøbe deres mange forskellige Fornødenheder i store Quantiteter, og selv de Faa, som ikke mangle Midler dertil, vilde være meget slet tjente med at ophobe store Partier af de forskellige Slags Varer, som de behøve. Mange vilde ligefrem mangle Plads dertil, og selv dem, der havde nok deraf, vilde kun høist ugjerne underkaste

sig det Besvær, som en slig Ophobning vilde medføre, ikke at tale om, at det ofte vilde skorte paa det fornødne Kjendskab med Hensyn til Opbevaringen af Varerne. Det sees saaledes, at disse to Klasser af Handlende begge ere lige vigtige, saavel for hinanden indbyrdes som for Producenten og Consumenten; de lette hiin Afsætningen og denne Forsyningen, og gjøre dem det muligt at samle deres Kræfter om det, som er Maalet for deres særegne Virksomhed.

Det er saavel Grossistens som Detaillistens Opgave at tilfredsstille et vist tilstedeværende Behov, og dette Behov maa saa nogenlunde kunne beregnes ved Hjælp af den Erfaring, som Enhver høster i sin Virkekreds. Men forsaavidt disse Beregninger lade sig udføre med tilnærmelsesviis Nøiagtighed, vil den Handlende ogsaa med tilsvarende Sikkerhed kunne beregne Udbyttet af sin Virksomhed. Vel kunne Prisernes Dalen til enkelte Tider paaføre ham Tab, men dette vil da atter opveies derved, at hans Fortjeneste bliver saa meget rigeligere, naar Priserne gaae iveiret. Kun maa der, for at dette skal holde stik, være et nogenlunde uforandret Forhold mellem Størrelsen af hans Varebeholdning og hans Omsætning. At angive dette Forhold med Tal er naturligviis ikke muligt, thi det beroer først og fremmest paa den enkelte Forretnings særegne Beskaffenhed, og dernæst paa den Lethed og Hurtighed, hvormed en ny Forsyning lader sig tilvejebringe. Dette sidste afhænger i høj Grad af Samfærdselsmidlernes Udvikling og af den Afstand, hvori Kjøbmanden befinder sig fra de Steder, hvor han skal hente sin Forsyning. Paa den ringe og afsides Handelsplads maae derfor Lagerne stedse være større i Forhold til Omsætningen end paa den store. I det Hele bliver det altid en af de vigtigste Opgaver for Kjøbmanden, at være vel forsynet med, hvad han behøver til sine Kunders Tilfredsstillelse, medens han dog

med ikke mindre Omhu bør vaage over, at hans Lagere ikke er større, end de efter Forholdets Natur bør være, thi Alt, hvad han har mere, end han behøver, paafører ham Tab i flere end een Retning; deels Rentetab af den deri anbragte Capital, deels Tab af Leie af dertil anvendte Localer, deels Svind og Forringelse i Qvalitet, deels endelig Tab af Tid og Arbeide, forsaavidt som næsten enhver Vare, vi have liggende, forlanger Tilsyn og omhyggelig Behandling.

Vexelleren eller Banquieren beskæftiger sig udelukkende med Omsætninger af nogle enkelte Varer, saasom ædle Metaller, Penge, Vexler, Statspapirer og Actier. De danne et nødvendigt Supplement til de øvrige Handlende, men det følger af sig selv, at deres Antal maa være forholdsviis indskrænket, og at deres Virksomhed kun kan trives paa Pladser, der have idetmindste nogen Betydning som Handelsmarked. En af deres væsentlige Opgaver er at besørge Afviklingen af Pengemellemværendet mellem Nationerne indbyrdes, og store Summer ville som Følge deraf gaae igjennem deres Hænder. Tillige søge de at opsamle ledige Capitaler og ved Udlaan mod forskjellig Slags Sikkerhed at gjøre dem frugtbringende. x

Vi skulle nu gaae over til at omtale Speculantens Virksomhed. Enhver, der indkøber Varer i større Partier end hans Virksomhed udkræver, er Speculant, og det hører saaledes ikke til Sjeldenhederne, at saavel Grossister som Detaillister speculere. Slige Foretagender føre naturligviis forøget Risiko med sig og høre til de uberegnelige. Det er derfor et heldigt Princip for Købmanden at søge at undgaae dem saa meget som muligt og kun indlade sig derpaa i den Udstrækning, som hans egentlige Forretning nødvendigviis fører med sig. Uagtet saaledes saavel Grossister som Detaillister til enkelte Tider indlade sig paa Speculationer, maa dog den regelmæssige Forsyning af deres Kunder være deres væsentlige Opgave — deres egentlige

Forretning. Anderledes stiller Forholdet sig derimod for den Klasse af Handlende, som udelukkende leve af Speculation. Deres Formaal er at høste Nytte af Prisernes uafsladelige Bevægelighed, og de indskrænke sig derfor i Reglen ikke i deres Operationer til nogen bestemt Vare, men kaste sig snart over denne, snart over hiin, medens de til sine Tider foretrække fuldstændig Uvirksomhed. Det følger af sig selv, at kun Saadanne, som eie store Capitaler, bør indlade sig i Foretagender af en saa uberegnelig Slags. Kun naar Formuen er saa stor, at et muligt Tab ikke kan synderligt forulempe, vil man med Ro kunne imødesee Udfaldet, og denne Ro er netop nødvendig i Forhold, hvor man fremforalt behøver den fulde Magt over sin Dømmekraft og al den Fremsynethed, som Mennesket overhovedet kan byde over. Speculanten maa dernæst med Skjønksomhed vælge den Handelsplads, hvor han vil drive sine Operationer. Kun de større Markeder egne sig for ham; thi der kan han baade erholde de nyeste og paa-lideligste Efterretninger, og der kan han ogsaa til enhver Tid vente at finde saavel Kjøbere som Sælgere, og er saaledes ikke udsat for, at det Øieblik, som han ansaae for gunstigt, skal gaae ubenyttet bort.

Speculantens Virksomhed har i tidligere Tider været udsat for megen Miskjendelse, især naar han beskæftigede sig med Opkjøb af hvad der hører til Livets første Fornødenheder f. Ex. Korn; man har ved Lovbud forsøgt at hæmme slige Foretagender, ja endog erklæret dem for straffbare. Selv i vore oplyste Tider har man forsøgt at lægge saadanne Speculanter for Had og givet dem det ildelydende Navn Kornpuger. Alt dette viser kun, i hvor ringe Grad Kjendskab til økonomiske Forhold er udbredt blandt Publicum, selv den mere oplyste Deel ikke undtaget. Ved rolig Overveielse vil det let indsees, at det vilde være aldeles taabeligt at forsøge paa ved Lov at forhindre Speculation, thi da en saadan Lov ikke kunde overholdes, vilde den gjøre mere

Skade end Gavn, og den vilde ikke kunde overholdes allerede af den Grund, at det vilde være umuligt at afgjøre, hvilke Omsætninger, der kunde kaldes Speculationer og hvilke ikke. Heller ikke er det afgjort, at Speculation er skadelig for Forbrugerne, fordi disse maaskee til enkelte Tider maae betale høiere Priser, end de finde passende. Naar der antages at være Knaphed f. Ex. paa Korn, og Speculanterne gjøre Opkjøb deraf, da ville disse Opkjøb sandsynligviis fremkalde en Stigning i Priserne. Dette vil maaskee atter bevirke en Aftagen i Forbruget, og under alle Omstændigheder ville Forbrugerne netop som Følge af Prisens Stigen faae Øinene op og være mere og mere sparsommelige, saa at den Knaphed eller maaskee Mangel, som ellers vilde være indtraadt, derved afværges, og Speculanten har altsaa handlet saavel i sin egen som i det Heles Interesse. Har han derimod taget feil i sine Beregninger, da vil han ikke i Længden formaae at holde Priserne oppe; han vil tvertimod komme til at bøde for sin Feiltagelse, idet Prisernes Fald vil paaføre ham Tab. Det fremgaaer heraf, at der er vel saa megen Anledning til at advare mod Speculation af Hensyn til Speculantens som af Hensyn til Publicums Interesse. — En bekjendt Forf. siger, idet han omtaler den nedværdigende Dom, der i tidligere Tider fældedes over Speculanten: Han behandler Forbrugerne paa samme Maade som en forsigtig Skibscapitain i Nødens Tid behandler sit Mandskab. Han bringer Provianten til at vare længere ved at uddele den mere sparsomt, og dette stemmer overeens med begges Interesser. *Hy kan ikke man sig*

Der staaer endnu tilbage at omtale Mægleren, som er den Mellemmand, som Kjøbmanden benytter ved Afslutningen af sine Forretninger. Mæglerens Virksomhed er et meget nødvendigt Mellemed der, hvor Forretningerne drives i det Store. Han kan ifølge sin særegne Stilling tilveiebringe Oplysninger om det øieblikkelige Forhold *med ham her*

mellem Tilbud og Efterspørgsel og derved være Kjøber og Sælger til lige megen Nytte, idet han ved at give dem det rette Begreb om Markedets Tilstand, gjør det lettere for dem at træffe det bedste Øieblik baade til Salg og Kjøb. Dernæst vil Mægleren, der i sin Virksomhed i Reglen er istand til at indskrænke sig til færre Handelsartikler end Kjøbmanden, ofte kunne være denne til Nytte ved Bedømmelse af Varernes Qvalitet, og endelig vil en Handel ofte komme lettere istand, naar en Mægler benyttes, end naar Parterne personlig staae overfor hinanden; thi da ville Bihensyn tidt træde hindrende iveien. Det er derfor vistnok ogsaa en ^{god}daarl^{ig} Øconomi at undlade at benytte Mæglers Hjælp der, hvor en saadan kan have. — Over de ved Mægleren udførte Forretninger udfærdiger han en Slutseddel, hvilket Document, af Hensyn til Mæglernes eedbundne Stilling, hos os er tillagt en særlig Beviiskraft*). For sin Medvirkning erholde Mægleren en Godtgjørelse, der kaldes Courtage og hos os er lovbestemt.

5. Om Gjenstandene for Handelsomsætningen.

Efterhaanden som Arbejdsdelingen skrider mere og mere fremad, og den Enkelte som Følge deraf udelukkende anvender sine Kræfter og sin Tid i den særegne Retning, hvortil han synes meest skikket, tiltager Mængden af de nyttige Ting, som Menesket ved sit Arbejde er istand til at tilveiebringe. Enhver producerer meget mere, end han behøver for sig og Sine, dog kun af den enkelte Slags, hvormed han beskæftiger sig, og da han trænger til mange andre Ting, er Intet naturligere end at han søger Afsætning for hvad han i een Retning har for Meget, i Haab om paa denne Maade at komme i Besiddelse af hvad han mangler.

*) See nærmere herom: M. Spliid: »Kortfattet Fremstilling af Handelsretten.»

Der fremkommer saaledes en stor Mængde forskelligeartede Gjenstande til Ombytning, som ere Overskuddet af den Enkeltes Frembringelser, og det er dette Overskud, som vi benævne Varer, eller Handelsvarer.

Alt, hvad der saaledes er Gjenstand for Omsætning, falder atter i 2 Klasser, nemlig reale og ideelle Varer.

Under reale Varer indbefatte vi alle mulige Forbrugsgjenstande, hvad enten disse tjene til umiddelbar Tilfredsstillelse af vore legemlige Fornødenheder (som Korn, Kaffe, Sukker etc.) eller ere os til mere varig Nytte som Værktøier, Maskiner, Skibe og faste Eiendomme.

De Varer, der ere Gjenstand for det egentlige Forbrug, have den langt største Betydning for Handelsomsætningen. Efter deres forskellige Beskaffenhed deler man dem i Raaproducter (Korn, Kaffe, Sukker) og Fabrikater eller Industriproducter (Klæde, Silketoi, Staalpenne). Dog er denne Adskillelse ikke altid let at gjøre Anvendelse af, da de fleste Raaproducter, forinden de komme frem til Omsætning, undergaae en større eller mindre Bearbejdelse, hvorved deres oprindelige Character forandres. Man har derfor indskudt en Mellemklasse under Navn af Halvfabrikater; men selv med denne Forbedring kan det dog ofte være vanskeligt at vide, hvorunder man skal henføre en given Varesort; man maa i saa Tilfælde lade Skik og Brug være det Afgjørende. Vi kalde saaledes Huder et Raaproduct, Læder et Halvfabrikat og Skotøi et Industriproduct.

Ikke alle Varer egne sig lige godt for Handelsomsætningen eller kunne betragtes som gode Handelsvarer. For at de skulle kunne tillægges dette Navn maa 1) deres Afsætning være saa meget som muligt uafhængig af Tilfældigheder; de maa altsaa ikke let kunne undværes eller erstattes med andre. Derfor kunne f. Ex. Modevarer ikke betragtes som nogen god Handelsvare, og den

Handlende, der beskæftiger sig dermed, maa i sin rigeligt beregnede Avance søge Dækning for de Tab, som et Omslag i Smagen udsætter ham for. 2) Varerne maae ikke, paa Grund af en for dem egen Omstændighed have Vanskelighed ved at finde Kjøbere. Skibe, Huse og Jorder ere, hvor værdifulde de end kunde være, i Reglen daarligere Handelsartikler. Kun Faa have nemlig Midler til at købe dem; dette indskrænker Begjæret, og finder man endelig En, der kan og vil købe f. Ex. et Huus, da er det ikke sagt, at han vil købe netop det Huus, vi ville sælge; det er maaskee for stort eller for lille eller Beliggenheden anstaaer ham ikke. 3) Det maa ikke være forbunden med store Vanskeligheder at opbevare og conservere Varerne. Levende Qvæg, Sydfrugter og Kaffe ere vel alle Handelsvarer, men Bekostningen og Vanskeligheden ved Opbevaringen og Conservationen er høist forskjellig, hvorfor sidstnævnte er en meget beqvem og førstnævnte en yderst vanskelig Handelsvare. Endelig maa 4) den Lethed, hvormed Varerne lade sig transportere, fremforalt ikke lades ud af Betragtning. En Vare, der fylder meget eller veier meget i Forhold til dens Værdi, kan ikke med samme Lethed som den mindre volumineuse og mere værdifulde bære Transportomkostningerne og er som Følge deraf meget mere bundet til det Sted, hvor den frembringes. Vel have Nutidens forbedrede Samfærdselsmidler muliggjort Forsendelser, som man for faa Aar siden slet ikke turde tænke paa, men der vil dog altid, hvorledes Forholdene end udvikle sig, vedblive at være Varer, som daarligt kunne bære Transportomkostningerne og andre, for hvem disse blive meer eller mindre ufølelige. Vi behøve blot at tænke os Guld, Sølv og Silke og saa i Modsætning dertil f. Ex. Tørv, Hø og Halm.

Kjendskab til de reale Varer erhverves nærmest i det praktiske Liv og ved Hjælp af de derpaa beregnede Vare-

Lexica. For at naae nogen egentlig Dygtighed heri, fordres stadig Opmærksomhed og lang Erfaring, ligesom det naturligviis er nødvendigt, at man begrænder sig til saa faa Varer, som Omstændighederne tillade. At Folk, der see daarligt, ikke have nogen fin Lugt og dertil maaskee endog en slet Smag, skulde kunne blive gode Varekjendere, synes ikke meget rimeligt. Gode Sandsejner ere vistnok fremforalt nødvendige. — For de reale Varers Vedkommende maae vi indskrænke os til det her Sagte; dog vil en enkelt af disse (nemlig Penge) blive omtalt i et særskilt Capitel i denne Bog, paa Grund af dens særegne Betydning for Handel og Omsætning.

Til de ideelle Varer henregnes: Papirpenge, Statspapirer, Actier og Vexler. Man kalder dem ideelle, fordi selve det Stof, hvoraf de bestaae, ingen Værdi have; et ubeskrevet Ark Papir, som kan kjøbes for faa Skilling, er i sig selv mere værd. Men disse Varer hente deres Værdi fra den Forvisning, som Besidderen har om deres Evne til at kunne forskaffe ham virkeligt brugbare Ting. De ville alle blive nærmere omtalte senere hen i denne Bog.

6. Om Værdi og Priis.

For at en Ting overhovedet skal have Værdi, er det nødvendigt, at Mennesket erkjender den for brugbar i et eller andet Øiemed. Denne Værdi kaldes Tingens Brugsværdi. Naar den tillige besidder den Evne, at vi for den kunne erholde andre Ting, sige vi, at den har Bytteværdi.

Det følger af sig selv, at enhver Ting, der har Bytteværdi, tillige maa have Brugsværdi; thi en Ting, der ikke er brugbar i et eller andet Øiemed, vil Ingen give Noget for. Derimod gives der vel enkelte Ting, som have Brugs-

værdi — ofte en meget stor — uden derfor at have Bytteværdi, saaledes f. Ex. Vandet og Luften.

En Tings Bytteværdi afhænger altsaa først og fremmest af dens større eller mindre Brugbarhed, men det er dernæst en nødvendig Betingelse, at dens Frembringelse skal være forbunden med Opoftrelse af Tid eller Kræfter. Hvad Enhver kan tilegne sig uden Anstrængelse, vil han ikke tilbytte sig, og en saadan Ting har derfor ingen Bytteværdi.

Det Arbejde og de Udlæg, som maae gjøres for at tilveiebringe en Ting, derunder indbefattet passende Vederlag til Producenten (Frembringeren) danne i Forening Productionsomkostningerne, og udgjøre altsaa Tingens virkelige Bytteværdi. Naar Bytteværdien udtrykkes i det almindelige Byttemiddel, Penge, kalde vi den Prisen.

Prisen retter sig imidlertid kun forsaavidt efter Productionsomkostningerne, som den har en naturlig Tilbøielighed til at nærme sig det Punkt, hvor den svarer til, eller opveier disse. I et givet Øieblik vil stedse Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel indvirke paa Prisen, og af denne Indvirkning afhænger Markedsprisen d. e. den Priis, som vi i Øieblikket kunne faae for Tingen.

Naar Markedsprisen staaer paa det Punkt, at den svarer til Productionsomkostningerne, kalde vi den passende eller naturlig; over dette Punkt ere Varerne dyre og Prisen høi og i det omvendte Tilfælde sige vi, at Prisen er lav og Varerne billige.

Høie Priser ville give Producenterne en meer end almindelig Fortjeneste og derved fremkalde en forøget Production; ikke alene de gamle Producenter ville søge at frembringe mere, men nye ville komme til og møde det stigende Begjær. Denne Forøgelse vil da atter have den naturlige Følge, at Priserne trykkes og nærme sig det »passende« Punkt. Paa samme Maade vil, naar Prisen gaaer under dette Punkt og altsaa er lav, Productionen

aftage; den tilstedeværende Vare^{små}mængde vil snart ikke staae i Forhold til Efterspørgselens Omfang; Prisen vil paany stige og nærme sig det passende Punkt. Saaledes vil det stedse gaae, idetmindste der, hvor Handel og Production er overladt sin naturlige Gang. Priserne ville vel være i en stadig Bevægelighed; men de ville tillige stedse stræbe efter at naae det Punkt, hvor vi kalde dem passende eller naturlige.

Ligesom Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel regulerer Markedsprisen, saaledes indvirker atter denne paa disse. Lave Priser have nemlig en Tendents til at fremkalde et forøget Forbrug, medens høie Priser yttre den modsatte Indflydelse. Dette gjælder dog ikke i lige Grad for alle Varer. Ting, der let kunne undværes, maaskee enten ganske, eller erstattes af andre, ville, naar Markedsprisen er høi, ikke finde den sædvanlige Afsætning, medens omvendt saadanne Varer, der vanskelig kunne undværes, ogsaa ville vedblive at være søgte, selv om Markedsprisen stiger meget.

Den stedfindende Foranderlighed i Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel er en af de uundgaaelige Uregelmæssigheder, hvis Tilstedeværelse man maa erkjende, men ikke er istand til at forandre. I ældre Tider vare Regjeringerne meget tilbøielige til at gjøre Forsøg herpaa, men disse faldt stedse kummerligt ud. Erfaringen viser, at al Lovgivning er magtesløs overfor slige Forhold, men denne har været en dyr Læremester. Kun i een Henseende er Fordommen ikke slaaet til Jorden; mange troe endnu, at Leien af Penge (Rentefoden) lader sig binde ved Lov.

Markedsprisen retter sig, som vi have seet, efter Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel, og en Forandring i dette Forhold bevirker en Stigen eller Synken i Prisen. Uagtet dette nu ikke kan være anderledes, er det dog i Alles Interesse, at disse Priissvingninger ere saa smaa som muligt; thi derved bliver Sandsynligheden for et heldigt Ud-

fald af et Foretagende saameget desto større. Paa de store Markeder vil Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel holde sig meest uforandret, følgelig Priissvingningerne være mindst, og derfor kunne disse i Reglen ogsaa betragtes som de fordeeligste saavel for Kjøber som Sælger.

Da en Vares Priis er dens Bytteværdi angivet i Penge, og da Penge selv ere en Vare, saa følger heraf, at man for at kunne bedømme, hvorvidt en Vares Priis er forandret i Tidens Løb, først maa være paa det Rene med, om ikke ogsaa Maalestokken for Værdien (Pengene) har forandret sig. Naar man siger, at alle Varer ere stegne eller at alle Varer ere faldne, saa kan dette ikke være nøiagtigt, thi i første Tilfælde maa der være een Vare (Pengene) som er faldet, og i sidste Tilfælde er denne steget i Bytteværdi. En uforanderlig Maalestok for Tingens Bytteværdi haves nemlig ikke, og dette maa man ei glemme, naar Sammenligning gjøres.

7. Om de forskjellige Former og Betingelser, hvorunder Handelsomsætningen finder Sted.

Med Hensyn til de forskjellige Former og Betingelser, hvorunder Handelsomsætningen finder Sted, lader denne sig inddele paa følgende Maade:

a) Indenlandsk Handel. Vi forståae herved den Omsætning, som finder Sted mellem Personer, der boe i samme Land, og forsaavidt vi derunder indbefatte alle Omsætninger, hvad enten deres Gjenstand er indenlandske eller fremmede (altsaa indførte) Frembringelser, sees det let, at denne Handel har den største Betydning for Samfundet. Indskrænke vi derimod Begrebet saaledes, at vi kun kalde den Handel indenlandsk, der beskjæftiger sig med Omsætningen af indenlandske Frembringelser, ved Kjøb og Salg i selve Landet, da taber den derved ganske

vist noget af dens Betydning; dog vil den for mange Landes Vedkommende vedblive at være langt vigtigere end den udenlandske Handel, og i alle Tilfælde er den i sig selv vigtig nok til at fortjene Opmærksomhed. Det Land, der har en stor Udstrækning og mange forskelligeartede Frembringelser, behøver ikke i samme Grad som det lille Land med faa og eensartede Frembringelser at tilbytte sig Fremmedes Producter. For førstnævnte Lands Vedkommende vil altsaa den indenlandske Handel have en forholdsviis større Betydning end for Sidstnævntes. Under alle Omstændigheder vil den indenlandske Handels størst mulige Udvikling være til det Heles Gavn. Dette erkjendes nu mere og mere, og de mange kunstige Baand, hvormed denne Virksomhed i Tidernes Løb har været betynget, ryddes efterhaanden afveien. Til disse hørte blandt andet Kjøbstadsprivilegierne, Laugsvæsenet, Lovene mod Forprang og den saakaldte Consumtionsafgift, der var et Slags Told, der maatte erlægges, naar visse Varer førtes fra Landet ind i Byerne. Ogsaa det Lidet, der gjordes for at forbedre Veiene og andre Forbindelsesmidler, skadede i høi Grad den indenlandske Handel. Det saae næsten ud, som det var om at gjøre at holde Producterne tilbage paa de Steder, hvor de fandtes, istedetfor at gjøre alt for at fremkalde Udvexlingen, saa at de Steder, der havde Overflod, med størst mulig Lethed kunde forsyne dem, der lede Mangel. Man trak skarpe Grændser mellem Land og By til stor Skade for begge. Landboen maatte ofte undvære hvad han ønskede, og til andre Tider finde sig i at gjøre en lang og besværlig Reise for at forsyne sig maaskee med Ubetydeligheder. Derved fordyredes Varerne i en utrolig Grad, Evnen til at forbruge blev mindre, og Omsætningen som Følge heraf mere indskrænket. Saaledes har det været i de fleste Lande og saaledes ogsaa hos os. Men i den sidste Menneskealder ere betydelige Fremskridt

gjorte allevegne, og vi ere fulgte godt med. Den større Frihed med Hensyn til den indenlandske Omsætning synes foreløbig at have skadet vore Kjøbstæder, og det maa heller ikke forundre, om det afstedkommer adskillige Ulemper, naar Fortidens forbausende Misgreb skulle afskaffes. Det kan ikke undgaaes, at saadanne Forandringer altid ville være ubeleilige og tabbringende for Nogle, men paa den anden Side er der ingen Tvivl om, at de ville være til det Heles Vel, og at Onderne kun ere forbigaaende.

b) Udenlandsk Handel kalde vi den Omsætning, som drives imellem Nationerne indbyrdes. Naar denne Handel ikke blot sætter forskellige Lande, men forskellige Verdensdele i Forbindelse med hinanden, kaldes den transatlantisk, oversøisk eller Verdenshandel. Der gives ingen økonomisk Virksomhed, der mere end den udenlandske Handel har maattet lide som Følge af Mangel paa Oplysning hos dem, der troede sig kaldede til at vaage over Folkenes Vel. Overalt møde vi en Mængde Fordomme og en saadan Mangel paa sund Sands, at Fortiden sandelig ikke i dette Punkt kan lære os Noget, vi kunne have Gavn af; tvertimod, den staaer kun for os som et advarende Exempel. — Det var for det Første en meget almindelig Mening, at ethvert Land burde søge selv at frembringe alle sine Forbrugsgjenstande, for derved at erhverve den Uafhængighed af Nabolandene, som man frygtede saa meget for skulde lide noget Skaar, og som man var taabelig nok til at ansee for nødvendig for dets Værdighed. Man gjorde derfor alle mulige naragtige Forsøg paa selv at frembringe saadanne Ting, som Landets Jordbund og klimatiske Forhold slet ikke egnede sig for. Dette er en Maade, der fortrinligt passer, naar man vil have faa, slette og dyre Varer, men hvorledes man ved en slig Fremgangsmaade skulde kunne fremkalde forøget Velstand, er ikke let at

indsee. Naar f. Ex. Danmark egner sig fortrinligt til Korndyrkning og Norge i saa Henseende staaer langt tilbage, saa vilde det dog være i høieste Grad besynderligt, om Danmark beplantede sine fede Agre med Gran- og Fyrretræer for ikke at »blive afhængigt« af Norge. Tømmer kunne vi ganske vist ikke undvære; men hvad er da naturligere end at hente det der, hvor man har Overflod derpaa, og saa til Gjengjæld give Norge noget af det Korn, hvoraf vi høste langt Mere, end vi bruge, og som Norge paa sin Side trænger ligesaa meget til, som vi til dets Trælast. Paa denne Maade bøder det ene Land paa det andets Mangler; Befolkningerne blive begge Steder bedre forsynede til ligemegen Gavn for Alle. Ønsket om at holde de Fremmedes Producter ude af Landet, denne Kjøphest, som næsten lige til vor Tid blev reden med den største Lyst, gav ogsaa Anledning til, at Indførselstolden kom til at spille en tidligere ukjendt Rolle. Oprindeligt har Tolden kun været paalagt for at skaffe Staterne Indtægter, og saalænge man blev staaende derved, lod den sig nogenlunde forsvare, skjøndt der ganske vist kan indvendes imod den, dels at den er for bekostelig at opkræve, dels at den paa utilbørlig Maade forulemper det frie Samkvem. Snart fandt man imidlertid paa at benytte Tolden til andre Øiemed: man vilde ved Hjælp af den holde fremmede Varer ude og ophjælpe, som man kaldte det, den indenlandske Industri. Til dette Øiemed Opnaaelse benyttede man sig da dels af ligefremme Indførselsforbud (Prohibition) og dels af høie Toldsatser (Protection, Beskyttelsestold). Endelig anvendtes ofte dels Udførselsforbud og dels Told paa Udførselen af Landets egne Frembringelser, hvorved man vilde bevirke, at de Raaproducter, som man ansaae nødvendige for den indenlandske Industri, holdtes tilbage i Landet. Men alle slige Forholdsregler kunne ikke føre til noget Godt. Naar en Vare ikke med Fordeel lader

sig frembringe i Indlandet, er det fornuftigt at hente den i Udlandet, og forsøger man paa at forandre denne Tingenes naturlige Gang, ved Told eller Forbud, da vil dette gaae ud over Landets egne Indbyggere. De ville komme til at betale en slettere Vare med en høiere Priis end den, hvorfor den gode kan hentes i Udlandet; Evnen til at forsyne sig vil blive mindre, Alle ville komme til at mangle Noget af det, som de under andre Omstændigheder vilde have kunnet erhverve sig, og alt dette maaskee for at nogle faa Fabriker kunne føre en som oftest kun kummerlig Tilværelse. Alle Lande have i større eller mindre Grad maattet føle Virkningerne af saavel Forbuds- som Beskyttelsessystemet og Danmark er heller ikke gaaet fri. Ikke desto mindre høre vi dog til de Første, som betraadte Fremskridtes Bane. Allerede ved Toldforord. af 1797 ophævedes mange Indførsels- og Udførselsforbud og mange Toldsatser nedsattes. I denne Aand ere vi med ringe Afbrydelse vedblevne at gaae frem og nu bestaae ingensomhelst Indførsels- eller Udførselsforbud, der svares ingen Udførselstold, og Toldsatserne kunne i det Hele betragtes som moderate. Heller ikke have de i nogen fremtrædende Grad Character af Beskyttelsestold. Vor seneste Toldlov er af 4de Juli 1863 og Statens aarlige Brutto-Indtægt af Tolden beløber sig til c. 7 Mill. — En ikke mindre uheldig Indflydelse paa Handelen med Udlandet, end den vi ovenfor have berørt, fremkaldtes ved de feilagtige Anskuelser, som tidligere vare gjængse med Hensyn til Nationalrigdommen. Ligesom indskrænkede Personer endnu indbilde sig, at en rig Mand er en saadan, der har mange Penge, saaledes var det tidligere den almindelige Mening, at Nationernes Rigdom kun bestod i Penge. Dette førte til, at man ved allehaande taabelige Midler og da navnlig atter ved Hjælp af Toldlovene søgte at forøge Pengemassen i Landet ved at fremskynde Indførselen af Penge fra Udlandet, hvorimod

man gjorde sig Umage for at forhindre deres Udførsel. Tilhængerne af denne Anskuelse (Mercantilisterne) opstillede den Sætning, at et Land, for at have Fordeel af sin Omsætning med Udlandet, maatte mage det saa, at den Sum, hvorfor det udførte Varer, var større end den, de indførte Varer beløb sig til; derved fik man nemlig, sagde man, Forskjellen betalt i rede Penge og Landet blev derved rigere. I det omvendte Tilfælde var Landets Handelsbalance ugunstig, der var »gaaet Penge ud af Landet«, og da Penge ere Nationernes eneste Rigdom, var man altsaa i saa Tilfælde blevet fattigere. Saaledes sluttede man, og Slutningen var i sig selv rigtig, — det var kun Forudsætningen, der var falsk. Penge ere nemlig ingenlunde Nationernes eneste Rigdom. Ligesom den rige Mands Formue i Reglen kun for en meget ringe Deel bestaaer i Penge, saaledes gaaer det ogsaa med Nationalvelstanden; Pengene udgjøre den allermindste Deel deraf; Huse, Jorder, Gaarde, Fabriker, Skibe, Redskaber og Forraad af alle Slags, deri bestaaer Nationernes Rigdom, og den Nation er den rigeste, som besidder meest heraf. I det Hele spille Penge (d. e. her møntet Metal) slet ikke den Rolle hverken i Folkenes eller den Enkeltes Liv, som en overfladisk Betragter er saa rede til at antage, medens man mærkeligt nok ofte samtidigt omtaler dem med Foragt. Penge ere i et civiliseret Samfund kun det Middel, ved Hjælp af hvilket man kan erhverve sig Ting, der virkelig kunne tilfredsstille vor Trang og Tilbøielighed; men dersom disse Ting ikke i Forveien ere tilstede, kunne alle Verdens Penge ikke skaffe dem tilveie. Derfor vilde et Folk, der isolerede sig, meget vel kunde lide Mangel i alle mulige Retninger, tiltrods for at der i Landet fandtes rigelige Pengeforraad. Lad os i Tanken hensætte os paa en ubeboet Ø med f. Ex. 1 Million i Lommen, — hvortil vil den nytte os? vi vilde være langt bedre stillede, om vi istedetfor Millionen

medførte en god Slump Proviant, noget Værktøj, Klædningsstykker og Huusgeraad; var Øen da ellers tjenlig til menneskeligt Ophold, vilde vi lettere kunne finde os i Forholdene med denne Bagage end med den store Penge-sum. — Al Handel, følgelig ogsaa Handelen med Udlandet, maa, naar den ellers skal have en blivende Character, være fordeelagtig baade for Kjøber og Sælger. Allerede det, at man antog at kunne faae den Fremmede til at handle med os under saa ulige Betingelser, at vi altid havde Fordelen og han Tabet, røber en høist besynderlig Betragtningssmaade, og det var dog egentlig det, man meente, naar man kun vilde handle med ham paa den Betingelse, at han bragte os Penge for de Varer, han modtog hos os. Men den Fremmede kan ikke saaledes tvinges eller lokkes til at handle paa ulige Betingelser. Han vil købe vore Varer med Penge eller med andre Varer, alt eftersom det passer ham bedst, det samme ville vi, og trods alle Forbud og Indskrænkninger fører ingen Kjøbmand Penge hjem fra Udlandet, saalænge han der kan finde Noget, som det bedre svarer Regning at indføre. Og heri handler han ikke alene i sin egen men ogsaa i sit Lands Interesse; thi som allerede bemærket, det vilde kun lidet nytte, at Landet var fuldt af Penge, naar det havde Mangel paa det, som er umiddelbart nødvendigt til Livets Ophold. Hellerikke behøver man at befrygte, at et Land skulde vedblivende det ene Aar efter det andet kunne indføre Varer for større Beløb end det udfører og derved blive »fattigere». Det Land, der selv intet Guld og Sølv frembringer, vilde under saadanne Omstændigheder snart udtømme sin Pengebeholdning, og man vilde da blive nødsaget til at sælge Varer for atter at skaffe Penge tilveie, thi nogle Penge ere altid nødvendige som et Redskab for Omsætningen. En saadan Yderlighed er imidlertid ikke rimelig; thi saasnart Vareindførselen vedblivende forøges udover Behovet, vil Afsæt-

ningen aftage, Priserne synke, og Kjøbmanden høre op med at indføre. Naar det ofte seer ud, som om et Land indfører for større Summer end det udfører, da er Grunden gjerne den, at Beregningen af Varernes Værdi er upaalidelig, eller ogsaa at Controllen med Ind- og Udførselen ikke er tilstrækkelig, til at man ved at bygge paa dens Optegnelser kan komme til noget paalideligt Resultat. Den udenlandske Handel saavel som den indenlandske trives bedst ved Frihed; jo færre hæmmende Baand jo bedre, og jo mindre Regjeringen blander sig i et Forhold, som dog ei lader sig regulere, men vil gaae sin naturlige Gang, desto heldigere saavel for Kjøbmanden som for Landet i det Hele. Da engang en Deputation af Handlende havde Audients hos en mægtig Monark, spurgte denne, om der ikke var noget, han kunde gjøre for Handelen, hvorpaa Svaret lød, at det Bedste Regjeringen kunde gjøre, vilde være Intet at gjøre.

Disse Ord finde Anvendelse paa alle Tider og i alle Lande. Naar og hvor Regjeringen har grebet ind i Handelsforholdene, har det stedse havt mere eller mindre ugunstige Følger, og mange ere de Tilfælde, hvor senere Slægter maae bøde haardt for Fortidens Regenters Misgreb.

Som Slutning paa disse Betragtninger over den udenlandske Handel skulle vi meddele nogle statistiske Data. Man anslaaer Værdien af ind- og udførte Varer for Storbritannien til 3,500 Mill. Rdl., Frankrig 2,000 à 2500 Mill., den tyske Toldforening 1,000 Mill. Rd., Østrig, Rusland, Italien, Tyrkiet, Nederlandene, Belgien imellem 500 og 1000 Mill., Spanien 2 à 300 Mill., Sverrig, Portugal, Danmark og Norge fra 100 ned til 60 Mill.; dog ere disse Beregninger ikke fuldt paalidelige, men turde ikke destomindre nogenlunde nøiagtigt angive den Rang, som disse Lande indtage med Hensyn til den udenlandske Handel.

Hvad specielt angaaer Danmarks Indførsel og Udførsel henviser vi til følgende Tabeller over de vigtigste Varer, for Aaret fra 1ste April 1867 til 31te Marts 1868:

Tabel over Indførselen til Danmark af de vigtigere Varer.

Indførte Varer.	Quantum.	Deraf igjen udført.
Sukker, Sirup og Mallas.....	44,400,000	5,400,000
Caffe	14,300,000	5,300,000
Riis og Riis i Skaller samt Riismeel....	7,900,000	4,100,000
Thee	568,000	49,000
Tobak ufab.	4,500,000	277,000
" fabrik.	148,000	215,000
Viin	3,000,000	483,000
Spirituosa	236,000	209,000*)
Salt, saavel raat som raff.	36,700,000	"
Steenkul	689,550,000	87,000,000
Manufacturvarer af Bomuld, Hør og Hamp	8,100,000	615,000
— Silke	155,000	3,000
— Uld og andre Haar.....	2,234,000	77,700
Metaller, raa	20,000,000	4,766,000
Jern og Staal forarb.	68,000,000	5,300,000
Andre Metaller forarb.	1,792,000	"

*) Herunder Brændeviin.

Danmarks Ud- og Indførsel af Kornvarer.

	Udført.			Indført.		
	Uformalet.	Formalet.	Tilsammen.	Uformalet.	Form.	Tilsammen.
Boghvede Tdr.	8,094	428	8,522	3,468	3,068	6,536
Byg	1,245,759	23,659	1,269,418	10,162	267	10,429
Bønner	"	"	"	335	"	335
Ærter	19,418	"	19,418	5,831	"	5,831
Havre	877,262	69	877,331	17,639	784	18,423
Hvede	326,326	106,862	433,187	74,842	1,217	76,059
Malt	2,790	"	2,790	490	"	490
Rug	291,477	72,603	364,080	236,359	1,122	237,481
Vikker	4,881	"	4,881	242	"	242
Ialt...	2,776,007	203,621	2,979,628	349,368	6,458	355,826

Af andre vigtigere Producter udførtes endvidere i samme Aar:

9766 Faar og Lam.	15,384	Tdr. Raps og anden Sæd
51,969 Oxer og Køer.		til Oliepresning.
44,825 Sviin.	7,506,787	Æ Flæsk og Skinker.
10,619 Grise.	2,591,809	" Kjød.
7643 Heste.	4,311,147	" Huder og Skind.
40,504 Tdr. Smør.	2,511,717	Æ Uld.

c) Mellemandelen. Naar Kjøbmanden indfor-
 skriver Varer fra fremmede Lande og igjen sælger dem
 til andre fremmede Lande, kalde vi denne Handel Melle-
 handel. Denne Handel har efterhaanden tabt meget af
 sin Betydning paa Grund af Samfærdselsmidlernes til-
 tagende Udvikling, der gjør det lettere for de forskjellige
 Lande at hente deres Fornødenheder directe fra Produc-
 tionsstederne. For at Mellehandel skal kunne trives,
 udfordres først og fremmest en heldig Beliggenhed (ved
 Havet) og dernæst betydelige Capitaler; hvor disse ere
 smaa, vil den inden- og udenlandske Handel være til-
 strækkelig til at beskæftige dem. Endvidere er en udstrakt
 indenlandsk Handel en nødvendig Støtte for Melle-
 handelen og endelig er en betydelig Handelsflaade af Vigtighed.
 England driver en livlig Mellehandel; navnlig er der een
 Artikel, nemlig Thee, hvorefter omtrent $\frac{9}{10}$ af det til
 Europa søværts indførte Quantum gaaer til England.
 Vi skulle endnu bemærke, at Ordet Mellehandler
 undertiden benyttes til at betegne saadanne Handlende,
 som købe Varer af Importeurer eller Producenter for
 atter at sælge dem til mindre Handlende eller vel endog
 til Forbrugerne. Disse Mellehandlere have, som det
 sees, dog Intet at gjøre med den virkelige Mellehandel.

d) Directe Handel. e) Indirecte Handel. Naar
 man køber Varer fra første Haand (Producenten) kaldes
 Handelen directe, saaledes f. Ex. naar en dansk Kjøb-
 mand indfor skriver en Ladning Caffé fra Rio Janeiro.
 Lader han derimod denne Caffé komme til sig fra London,
 kalde vi Handelen indirecte. Man har undertiden troet
 at kunne paastaae, at den directe Handel ubetinget var
 den fordeeltigste for Kjøbmanden. Dette er imidlertid
 ingenlunde afgjort. Man maa nemlig lægge vel Mærke
 til, at den første Betingelse for al fornuftig Handel er
 ikke at forsyne sig udover den Grændse, som med Hensyn
 til Afsætningens Omfang maa kaldes passende. Heraf

følger altsaa ogsaa, at den mindre Handlende meget vel kan finde den indirecte Handel fordeeligst, da han nemlig ved directe Forskrivning af Varerne vilde være nødsaget til at købe saa store Partier, at han først efter lang Tids Forløb kunde faae dem afsat, og altsaa maatte tabe betydeligt alene derved, at hans Capital blev bunden for længere Tid, ikke at tale om andre Ulemper, som vi allerede have havt Leilighed til at berøre Pg. 19. Ogsaa fra Producentens Standpunkt kan der være Tale om directe og indirecte Handel. Han kalder det da directe, naar han sælger sine Frembringelser til selve Forbrugeren og indirecte naar han afhænder dem til en Kjøbmand, der atter forhandler dem. Den sidste Fremgangsmaade er den meest benyttede, fordi det i Reglen vilde være for besværligt for Producenten at handle med Forbrugeren, der kun kan købe mindre Partier, og tilmed i Reglen forlanger et større Udvalg, end den enkelte Producent byder over.

f) Activ Handel, g) Passiv Handel. Man kalder det activ Handel, naar Kjøbmanden selv udfører sit Lands, Frembringelser og sælger dem i fremmede Lande, eller naar han selv indforskriver de fremmede Varer, som han sælger i sit eget Land. Omvendt er det passiv Handel, naar de Fremmede komme til os og købe vore Producter, eller naar de tilføre os deres Frembringelser og udbyde dem her til Salg. Naar saaledes f. Ex. en norsk Kjøbmand bringer en Ladning Trælast hertil og maaskee igjen køber her en Ladning Korn, da er det for Danmarks Vedkommende passiv Handel; sende vi derimod en Ladning Korn op til Norge og udbyde den til Salg der, eller købe vi der en Ladning Trælast, da er det activ Handel. Det følger af sig selv, at den passive Handel er forbunden med mindst Risico og fordrer mindre Capital, og det beroer altsaa paa Forholdene i det enkelte Tilfælde, hvorvidt denne eller den active er at foretrække. Den sidst-

nævnte maa ansees som meest gunstig for Skibsrhederierne, da det tør antages, at Landets egne Skibe lettere ville finde Anvendelse, naar dets egne Kjøbmænd besørge Transporten af Varerne saavel ud som ind. — Ordene Activ og Passiv Handel benyttes ogsaa undertiden til at betegne et Lands Handelsbalance. Det driver da activ Handel (eller Balancen er gunstig) naar Værdien af de fra Udlandet indførte Varer er mindre end af de til Udlandet udførte. Omvendt kaldes Handelen passiv (Balancen er ugunstig) naar Indførselens Værdi overstiger Værdien af Udførselen.

h) Handel for egen Regning (Propre-Handel) driver den Kjøbmand, som selv løber Risicoen ved Indkjøbet og Salget af de Varer, hvormed han handler. Dette har oprindeligt været den eneste Maade at handle paa. I ældre Tider vare nemlig Samfærdselsmidlerne saare lidet udviklede, og derhos Faren ved Transporten forbunden med større Risico end nutildags; røveriske Overfald hørte ikke til Sjeldenhederne, og heller ikke kjendte man i hine Tider til Assurancevæsenet, ved Hjælp af hvilket man kan sikkre sig for Tab, foranlediget ved Elementernes Ødelæggelser. Det var derfor naturligt, at den Kjøbmand, der havde Forretninger at afgjøre paa et andet Sted, maatte personlig begive sig derhen, og ikke under saadanne Forhold, turde betroe sit Velfærd i Andres Hænder. Dette nødvendiggjordes end yderligere ved de daarlige Retsstilstande, der begunstigede Uvederhæftighed og Bedrageri. Vi see derfor ogsaa, at Egenhandelen er meest almindelig i de Lande, der staae tilbage i Civilisation, og det er heller ikke sjeldent, at den Kjøbmand, der driver Forretninger paa saadanne Lande, maa, naar han ikke selv kan reise did, sende en betroet Mand med Skibet, som da har det Hverv, dels at sælge den medbragte Ladning og dels at indkjøbe en ny. Det er saadanne Befuldmægtigede man be-

nævner Supercargo'er eller Cargadorer, og som ikke sjeldent anvendes i Farten paa oversøiske Havne.

i) Commissionshandel driver den Kjøbmand, der optræder som Sælger eller Kjøber for en Andens Regning, og som altsaa ikke har nogen umiddelbar Interesse i Udfaldet af de paagjældende Forretninger. Commissionairen, der kjender sin Pladses Særegenheder og sit Markeds Tilstand bedre end den fremmede Kjøbmand, vil kunne bringe Handelen istand paa gunstigere Vilkaar end denne, som derfor har al Opfordring til at benytte sig af slige Mellemmænd, hvor han kan. Med Handelens og Civilisationens tiltagende Udvikling bliver det ogsaa lettere at finde paalidelige Commissionaire, ved Hjælp af hvilke Kjøbmanden i Reglen vil faae sine Forretninger udført baade billigere og bedre, end om han mødte personlig eller sendte en Fuldmægtig i sit Sted. Fraværelsen fra Hjemmet og Reiseomkostningerne vilde nemlig ofte let beløbe sig til mere end den Godtgjørelse, som Commissionairen beregner for sin Uleilighed. Denne Godtgjørelse kaldes Provision eller Commission og er forskjellig paa de forskjellige Pladser og efter Forretningernes Natur. For Indkjøb eller Salg af Varer varierer den sædvanligt mellem 2 og 5 pCt.; for Indkjøb eller Salg af Vexler og Værdipapirer fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ pCt., for Besørgelse af Assurancetegning fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ pCt. Naar Commissionairen sælger modtagne Varer paa Credit, beregner han sig under Navn af Delcredere en Godtgjørelse for sin Risiko, sædvanligviis 1 pCt. Den Kjøbmand, der giver en Anden Ordre til at indkjøbe et Parti Varer for ham, kaldes Committent eller Ordinateur. Den Regning, som udfærdiges over de indkjøbte Varer, kaldes Factura. Enhver større »Regning« tillægger man dog ogsaa dette Navn. Sender Kjøbmanden et Parti Varer til en Anden, for at denne skal forhandle samme, da benævnes en saadan Sending Consignation; Afsenderen kaldes Consignant, og den, der paa et

andet Sted skal besørge Salget kaldes *Consignatarius*. *Destinatarius* er Navnet paa den, for hvem et Parti Varer er bestemt, ligemeget om disse Varer gaae for Af-laderens (ere consignerede) eller for Modtagerens (ere ordinerede) Regning. Over de for en Andens Regning solgte Varer udfærdiger man en Forhandlingsregning (Salgsregning); det Beløb, som overeensstemmende med denne tilkommer Afsenderen af Varerne, kaldes *Nette-Provenuet*. Ved en *Conto finto* forstaaes en fingeret Regning, som *Commissionairen* udfærdiger efter Opfordring af den, der agter at træde i Forbindelse med ham, for at det deraf kan sees, hvilket Udfald en paatænkt Forretning kan give. Naar *Committenten* fastsætter en høieste Priis, hvortil *Commissionairer* maa købe, eller naar *Consignanten* fastsætter en laveste Priis, hvortil *Consignatarius* maa sælge, kaldes disse tvende Priisbestemmelser *Limites*. Et *Limitum* er altsaa en Priisgrændse, — enten et *Minimum* eller et *Maximum* for Prisen. *Commissionairen* siger, at han har en *Ordre* fast paa Haanden eller paa Haanden, naar han af en Anden har Fuldmagt til at handle paa hans Vegne.

k) *Speditions- og Transithandel*. *Spedition* er egentlig ikke nogen Handelsforretning, forsaavidt som den ikke har noget med Varernes Omsætning at gjøre. *Spediteuren* beskjæftiger sig blot med Varernes *Videreforsendelse*, hvorfor han under Navn af *Speser* eller *Spedition* beregner sig en *Godtgjørelse*. Saadanne Forretninger drives i de større Søsteder, og bestaae i enten at besørge de fra Udlandet komne Varer til deres forskjellige *Bestemmelsessteder* i Indlandet, eller omvendt i at besørge de fra Indlandet ankomne *Udførselsgjenstande* afskibede til Udlandet. Da Danmark i Følge sin naturlige *Beskaffenhed* har fri og uhindret Adgang til Havet næsten overalt paa dets store *Kyststrækning*, kunne *Speditionsforretningerne* her ikke have stor *Betydning*. Den nyere

Tids Udvikling gjør i det Hele Spediteuren mere og mere overflødig, idet nemlig Bestyrelserne af saavel Jernbaner som Dampskibe ved indbyrdes Aftaler søge at lette Varernes Videreforsendelse og paa denne Maade selv besørge Speditionen. — Naar de fra Udlandet ankomne Varer blot gaae igjennem Landet, kaldes denne Gjennemførsel Transithandel. Fordelene ved denne Handel kunne være ret betydelige (Speditionen, Transporten) og det er urigtigt at bebyrde den med høie Udgifter, da man derved opfordrer Afsenderen til at vælge andre Veie. Det er i Erkjendelse heraf, at man i den nyere Tid allevegne søger at afskaffe eller nedsætte Transittolden, hvilket man ogsaa har arbeidet hen til hos os, der endelig i 1865 fik denne Byrde ganske hævet.

1) Handel pr. Contant, mod Vexler, paa Credit. Kun de færreste af de Omsætninger, der skee i det Store, finde Sted paa den Betingelse, at Kjøberen strax erlægger Betaling i rede Penge. Er dette Tilfældet, da siges Handelen at være sluttet pr. contant, og det er da meget hyppigt, at Kjøberen, overensstemmende med Skik og Brug paa de forskjellige Handelspladser (Usance), erholder en Godtgjørelse, fordi han saaledes erlægger Betaling strax. Denne Godtgjørelse, der fastsættes procentviis, benævner man Decourt, Rabat eller Disconto. — Hyppigere finder det Sted, at Varerne sælges mod Betaling ved Hjælp af Vexler, og dette afgjøres da enten paa den Maade, at Sælgeren for Beløbet af det Solgte trækker en Vexel, betalbar f. Ex. om 3 Maaneder, paa Kjøberen, som denne accepterer, eller at Kjøberen udsteder sin egen Vexel (Sola, indenbyes) til Sælgerens Ordre. Salg af Varer paa Credit er mindre almindeligt i den større Handel, baade fordi Sælgeren paa denne Maade ganske er ude af Raadighed over det crediterede Beløb, saalænge Credit-Terminen varer, og fordi han derhos har et mindre sikkert Baand paa Kjøberen, og altsaa er mere udsat for

at lide under hans Uefterrettelighed. I Detailhandelen er derimod Salg paa Credit mere almindelig.

m) Handel med Varer: 1) pr. strax, 2) strax disponible, 3) paa Levering, 4) pr. Foraar, 5) in loco, 6) frit ombord, 7) Indkjøbspriis incl. Fragt & Assurance, 8) svømmende, 9) fortoldet, 10) ufortoldet, 11) efter Prøve, 12) paa Besigt. Vi nævne her nogle af de vigtigste Punkter, som komme i Betragtning ved Varesalg i det Store, og hvorom Slutsedlen maa indeholde Oplysning. Ikke altid sælges Varerne pr. strax eller strax disponible, hvorved forstaaes, at Kjøberen kan og skal modtage dem uden Ophold; ofte ere Varerne endnu ikke ved Salget i Sælgerens Besiddelse; han kan da sælge dem paa Levering til et bestemt fastsat Tidspunkt. Saaledes sælges Kornvarer fra (ab) Danmark ofte paa Levering ved Foraarets Begyndelse, naar Havnene blive aabne (pr. Foraar). — Siges der, at Prisen in loco er f. Ex. 5 Rd. for 1 Tønde Byg, da menes herved, at denne Priis gjælder for det Byg, som er tilstede paa vedkommende Plads, hvor Salget skeer. Der noteres i Modsætning hertil ogsaa Priser paa Byg frit ombord (f. o. b.), hvorved forstaaes Byg, som af Kjøberen skal modtages i hans Skib i en eller anden opgiven Havn, og paa Sælgerens Bekostning leveres der. — Naar Varerne sælges inclusive Fragt og Assurance, da forstaaes derved, at Sælgeren selv skal bære Udgiften ved Forsendelsen til Kjøberens Plads, ligesom ogsaa udrede Præmien for Assurancen. — En Ladning er solgt svømmende, naar den paa den Tid, Salget finder Sted, er underveis til Bestemmelsesstedet. — I det Store sælges Varer ofte ufortoldet; det er da Kjøberens Sag at berigtige Tolden, hvorimod denne maa udredes af Sælgeren, naar han sælger Varerne fortoldet. — Naar Sælgeren har Prøver af de Varer, som han ønsker at afhænde, bliver Prøven som oftest benyttet som en Rettesnor for Qualiteten ved Va-

rernes Modtagelse (efter Prøve). Varer, hvis Qvalitet ikke let lader sig bedømme efter en Prøve, blive som oftest før Handelens Afslutning undersøgte af Kjøberen, men er dette i Øieblikket ugjærligt, sluttet undertiden Handel paa Besigt, hvorved forstaaes, at Kjøberen kun er bunden ved Handelen under Forudsætning af, at Varernes Qvalitet svarer til hans Forventninger. Herom maa han da snarest mulig erkjendige sig og overfor Sælgeren afgive Erklæring om, hvorvidt Varerne tilfredsstillende eller ikke.

Andet Capitel.

Om Samfærdselsmidlerne.

Indledning.

Vi have allerede haft Leilighed til at bemærke, at det er Handelens vigtigste Opgave at skaffe Varer fra de Steder, hvor Overflod haves, hen til de Steder, hvor Mangel viser sig. Det nytter Ingen, at en Egn f. Ex. har Overflod paa Korn, og at dette der paa Stedet maaskee Intet er værd, naar samme Egn lider Mangel i andre Retninger; hellere maa man da bytte noget af Kornet bort, hvilket vil drive Prisen iveiret; men naar Beboerne herved kunne deelagtiggjøres i mange hidtil savnede Goder, saa ville de dog være bedst tjente dermed. Det er Samfærdselsmidlerne, der lette den ligelige Fordeling af Goderne; de have derfor den allerstørste Betydning for Handelen, og endskjøndt Kjøbmanden ikke umiddelbart besørger Transporten, betragter han dog de Midler, hvorved Forsendelsen

skeer, som vigtige Factorer i alle hans Beregninger, som Redskaber, der ere ligesaa betydningsfulde for ham som Bogtrykkerpressen for Forfatteren. Ligesom denne ikke kan undvære hiin og hiin ikke denne, saaledes kunne Handel og Samfærdselsmidler heller ikke undvære hinanden. Hvor det ene mangler vil der ikke være meget af det andet, og jo mere Samfærdselsmidlerne udvikles og forbedres, vil Handelen tiltage og blomstre.

»Skovene i Thelemarken havde tidligere ikke synderlig anden Værd end som Brændsel, da Tømmeret ved at flyde ned ad Elven til Skien tildeels ødelagdes. Jernværkseierne maatte sende deres Varer ad slette Veie over Land, hvilket var forbunden med megen Ulempe og Bekostning. Men i Aarene fra 1854—61 byggede man med betydelig Bekostning en Række Sluser, hvorved Elven gjordes seilbar, og nu gaaer Tømmeret i store Flaader og de andre Varer i Pramme meget billigt og sikkert igjennem Sluserne. Et Mastetræ kostede tidligere 4 à 5 Rd. at føre til Skien, medens det nu kan sendes uskadt for 2 Mk. 6 Sk. Nu bygges der endog heelt oppe i Landet store Skibe for Bøndernes Regning af Tømmer af deres egne Skove. I de første 4 Aar efter Slusernes Aabning byggedes ikke mindre end 5 Brigger paa ca. 70 norske Læster hver.«

Samfærdselsmidlerne have til alle Tider været Culturrens mægtigste Løftestang; men især i den sidste Menneskealder, hvor de Videnskaber ivrigst dyrkes, som umiddelbart kunne finde Anvendelse i praktiske FormaaIs Tjeneste, ere Midlerne til en let og hurtig Forbindelse mellem selv de fjerneste Egne i den Grad forøgede, at Fortidens dristigste Drømme ere langt overtrufne. Ingen opmærksom Tilskuer vil kunne være Vidne til denne Fremgang, der paatrykker vor Tid dens særegne Stempel, uden at gribes af Beundring over den menneskelige Aands Snille og Udholdenhed. Flytter Udholdenheden ikke, saaledes som det gamle Ordsprog siger, Bjerger, den veed

dog at beseire de Vanskeligheder, disse stille i Veien: den gjenneborer dem eller føre i Zigzag en Vei opad selv de steileste Skrænter.

1. Om Caravanerne.

Til de Samfærdselsmidler, som have holdt sig uforandret i Tidernes Løb, og som ikke synes modtagelige for synderlig Forbedring, høre Caravanerne, som endnu ere det eneste Forbindelsesmiddel i det indre Asien og Afrika, og tildeels ogsaa benyttes i enkelte Dele af Amerika. Mange Reisende, som have fælles Maal, slutte sig der sammen til gjensidig Beskyttelse; thi i de lovløse Egne, hvorigjennem Caravanerne drage, maa man være belavet paa at forsvare sig selv og sit Gods med Vaaben i Haanden, paa samme Maade som i Middelalderen de reisende europæiske Kjøbmænd maatte forsvare sig mod Rovridderne. De Handelsvarer, som Caravanen fører med sig, transporteres i Reglen ved Hjælp af Lastdyr, da Veiene kun sjeldnere tillade Anvendelsen af Vogne. Til Lastdyr bruges saavel Kamelen som Lamaet, Hesten, Oxen, Mølæslet, Geden og Faaret, ja i enkelte Egne (Himalaya) maa selve Mennesket gjøre Tjeneste som saadant. Kamelen bruges meget hyppigt paa Grund af dens store Udholdenhed og Nøisomhed; men ofte tillader Climaet ikke dens Anvendelse og i meget bjergfulde Egne passer den heller ikke godt; paa de indiske Sletter kan den belæsses med 12 à 15 Centner. Selv Elefanten tæmmes og bruges som Lastdyr i Indien. — Da Caravanerne ere udsatte for røveriske Overfald, reise de ofte under Ledsagelse af Soldater. En Reisende fortæller, at han i Thibet saae en Caravane, som bestod af flere mindre, der for Sikkerheds Skyld havde sluttet sig sammen, og nu talte 15000 Grynte-Oxer, 1200 Heste, 1200 Kameler og nogle Tusind Mand, deels Thibetaner deels Mongoler. Skjøndt alle vare bevæbnede, havde Fyrsten dog medgivet dem en Sikkerheds-

vagt paa 300 Mand Soldater og endvidere skulde 200 mongolske Ryttere ledsage dem til Thibets Grændser. Det sees bedst heraf hvilke Besværligheder Forsendelsen med Caravaner medføre; men hvor Veie enten ganske mangle eller dog ere meer eller mindre ufremkommelige, hvor Retssikkerheden ikke kan haandhæves, hvor tillige Klimaet og den tynde Befolkning forhindrer Udviklingen af mere tidssvarende Befordringsmidler, der maa man tage tiltakke dermed; Vesteuropæerne vilde gyse tilbage ved Tanken om de Savn og Farer, som Kjøbmanden i hine Lande udsætter sig for.

2. Om Landeveiene.

Det vil af det Forananførte være indlysende, at Anlægget af kunstige Veie, hvorved de naturlige Hindringer, som Terrainforholdene fremkalde, kunne overvindes, ere en nødvendig Betingelse for at lette Samfærdselen tillands. Saadanne Veie havdes allerede i det gamle Egypten og under det romerske Riges Blomstring bleve flere anlagte i Europa. »Prægtige Veie udstraalede dengang i alle Retninger fra Rom til Jerusalem, til York, til Rheims, til Brindisi og til Constantinopel. For hver femte Miil var der en Station paa 40 Heste, saa at privilegerede Reisende kunde tilbagelægge 20 Miil om Dagen.« Disse Veie forfaldt imidlertid senere og nu findes der kun Levninger af dem, hvoraf det dog fremgaaer, at man i hine Tider ret vel kjendte den Kunst at bygge forsvarlige Veie. Det er først imod Midten af det 17de Aarhundrede, at man i Europa atter begyndte paa Veianlægene, først i Frankrig og efterhaanden i de andre europæiske Lande, og Veianlægene ere senere blævne planmæssigt ordnede i de fleste af disse.

Den første Chaussee heri Danmark anlagdes i 1764 mellem Kjøbenhavn og Frederiksborg og fra 1764 til 1793

byggedes endeel Chausseer paa Sjælland, men derefter gik Arbeidet istaae indtil 1821, da man atter for Alvor tog fat. Vi have nu Chausseer fra Kjøbenhavn 1) over Fredensborg til Helsingør, 2) over Roeskilde, Ringsted, Sorø, Slagelse til Korsør, 3) over Roeskilde, Holbek til Kallundborg, 4) over Kjøge til Vordingborg. Paa Lolland—Falster fra Gaabense til Nykjøbing og fra Gaabense til Guldborg og derfra til Saxkjøbing, Maribo og Nakskov med Sidevei til Nysted. I Fyn fra Slipshaven til Nyborg, Odense, Middelfart med Sidevei til Assens og fra Nyborg til Faaborg og derfra til Bøiden med Overfart til Als. I Jylland gaaer een Vei fra Snoghøi sydpaa til Kolding, en anden fører fra Snoghøi nordpaa til Veile, Horsens, Skanderborg, Aarhus, Randers, Hobro, Aalborg, Nørresundby, Hjørring og Frederikshavn. Paa Jyllands vestlige Side fører Veien fra Thisted over Ottesund, Struer, Holstebro, Ringkjøbing og Varde til Ribe. I Jylland findes dernæst to Tverveie, nemlig fra Randers over Viborg og Skive til Holstebro og fra Aarhus over Silkeborg til Ringkjøbing. Samtlige disse Veies Længde, der alle ere chausserede, udgjør omtrent 180 Miil. Af mindre Landeveie have vi omtrent 620 Miil og endelig en stor Deel saakaldte Biveie, som ogsaa ere grundforbedrede i den nyere Tid.

Medens vort Lands naturlige Beskaffenhed gjør Anlægget af Veie forholdsviis let og billigt, have vi tillige i den lette Adgang til Havet et Fortrin fremfor mange andre Lande, hvor Landtransporten maa benyttes i større Udstrækning end her.

Vor Tid har, hvad Veibygningssvæsenet angaaer, vidst at overvinde selv meget store Hindringer, som Terrainforholdene frembyde; vel opviser vort eget Land, af allerede anførte Grunde ingen Exempler derpaa, men vi behøve blot at see hen til Norge, hvor man i de senere Aar med stor Bekostning har langs Tyrifjordens østlige Kyst og Sandvigselven anlagt den saakaldte Svangstrandsvei,

der er sprængt i Fjeldets Udkant, saa at man paa den ene Side har Fjorden og Elven dybt under sig, medens Fjeldet paa den anden Side reiser sig steilt iveiret. En lignende imposant Chaussee fører fra Drammen gennem Lierdalen og langs Holsfjorden.

3. Jernbaner.

Ligesom Bygningen af kunstige Veie har været kjendt allerede i Oldtiden, saaledes er ogsaa Anvendelsen af Skinner, der kunne formindske Frictionen og altsaa lette Fremskaffelsen af svært belæssede Vogne, af gammel Oprindelse. Tidligst synes man at have benyttet Træ som Skinner, og allerede i 1676 skulle saadanne have været i Brug i Steenkulsminerne ved Newcastle. Et Aarhundrede senere begyndte man at bruge Jern som Skinner, først fladt med en lille ophøiet Kant paa hver Side, hvorimellem Hjulene løb, og senere satte man en Kant paa Hjulets Inderside og gav Skinnen omtrent den samme Form, som vi nu kjende fra vore Jernbaner.

Jernbanerne have dog først faaet en almindeligere Betydning, efterat man lærte at benytte Dampen som Trækkekraft. Man begyndte med at anvende faststaaende Dampmaskiner, som altsaa ved Hjælp af en Kjæde trak de belæssede Vogne til sig. Denne Methode lod sig dog kun anvende paa korte Strækninger, og først efter mange Forsøg lykkedes det at construere en Maskine, der selv bevægede sig frem paa Skinnerne, og paa denne Maade førte de belæssede Vogne med. Et saadant Locomotiv anvendtes først i 1825 paa Banen mellem Stockton og Darlington, der kun benyttedes til Kultransport; men Resultatet svarede ikke til Forventningerne og man indførte ikke Locomotivet paa de andre Jernbaner, som anlagdes i de engelske Kulegne. Men den engelske Ingenieur, Georg Stephenson, som havde bygget dette

Locomotiv, forbedrede dets Construction efterhaanden og i 1830, den 15de September, befærdedes den da fuldendte Jernbane mellem Manchester og Liverpool af otte af ham forfærdigede Locomotiver, der ikke alene vare bestemte for Vare- men ogsaa for Persontransporten, og som fuldkomment løste den stillede Opgave.

Siden den Tid have Jernbanerne med utrolig Hurtighed forgrenet sig over hele England, det vestlige Europa og Nordamerika. Ogsaa Rusland har i de senere Aar begyndt betydelige Anlæg. Fra Petersborg udgaaer saaledes til Warschau en Jernbane, som over denne By staaer i Forbindelse med Vesteuropas Baner og tillige udsender to Sidelinier, den ene til Riga, den anden til Königsberg. Ligeledes gaaer en Bane fra Petersborg til Moskau, hvorfra den alt er fortsat til Nischni Nowgorod. Fra Moskau paatænkes endvidere en Jernbaneforbindelse med Odessa og Assow; af sidstnævnte er Strækningen fra Moskau til Woronesch færdig, og af den fra Odessa nordpaa har man fuldført Stykket til Olviopel. I de sidste Aar har Sverrig gjort store Anstrængelser i denne Retning: en Hovedbane forbinder Stokholm med Göteborg og denne sender ved Falkøping en Arm sydpaa til Malmø; desuden findes flere mindre dels selvstændige, dels Sidebaner. Ogsaa Norge, som ifølge sin naturlige Beskaffenhed, frembyder store Hindringer for Jernbaneanlæg, har gjort en Begyndelse, idet man har anlagt en Jernbane fra Christiania over Lillestrøm til Mjøsens Sydspids, og fra Lillestrøm endvidere til Kongsvinger; en anden forbinder Byen Hamar ved Mjøsens østlige Bred med Grundset ved Trondhjemsveien og fra Støren til Trondhjem haves ligeledes en kort Banestrækning. Endelig fører en Bane fra Drammen til Randsfjorden. Man paatænker nu Anlægget af en Banestrækning mellem Grundset og Støren og imellem Hamar og Eidsvold; ved disse tvende Anlæg ville Trondhjem og Christiania komme i

directe Jernbaneforbindelse med hinanden; ligeledes er det paa Tale at sætte sidstnævnte By og Drammen i Forbindelse ved en Jernbane.

I Danmark aabnedes den første Jernbane, nemlig den mellem Kjøbenhavn og Roeskilde i 1847; den forlængedes senere til Korsør (aabnet i 1857); dernæst anlagdes Banen fra Kjøbenhavn over Hillerød til Helsingør med Sidebane til Klampenborg. Alle disse Baner tilhøre et Actieselskab, der dog understøttes af Staten ved en Rentegaranti af 4 pCt. Samme Selskab har erholdt Tilladelse til Anlæg af en Bane over Kjøge og Nestved til Vordingborg. Derimod har Staten selv deels anlagt og deels paatænkt at anlægge et fuldstændigt Net af Jernbaner i Jylland og Fyn. En Bane forbinder allerede Nyborg over Odense med Middelfart og Strib. En anden gaaer fra Fredericia over Kolding til den slesvigske Grændse og nordpaa fra Fredericia over Veile, Horsens og Skanderborg til Aarhus og Randers, hvorfra den paatænkes fortsat til Frederikshavn. Endelig have vi Tverbanen, som fra Langaee, mellem Aarhus og Randers, gaaer over Viborg, Skive, Struer til Holstebro og en anden Tverbane paatænkes fra Aarhus til Silkeborg.

Længden af de ovenfor nævnte i Drift værende danske Jernbaner udgjorde ved Begyndelsen af 1868 c. 80 Miil. Til Sammenligning skulle vi anføre, at der ved Begyndelsen af 1867 fandtes følgende Mileantal Jernbaner i de efternævnte Stater: Storbritannien 2,880, Frankrig 1760, Preussen 1260, Østerrig 830, det øvrige Tydskland 790, Spanien 6 à 700, Italien 6 à 700, Rusland 500, Belgien 345, Sverrig 221, Schweiz 180, Nederlandene 150, Portugal 94, Norge 38. I Forhold til Arealet komme Landene i følgende Orden: Belgien 1 Miil Jernbane paa 1,5 □ Miil, derefter Storbritannien, Sachsen og nogle mindre tyske Stater; Preussen og Frankrig have 1 Miil paa 6 □ M. Nederlandene og Danmark 1 paa 9, Østerrig

1 paa 13, Sverrig 1 paa 36, Norge 1 paa 152, Rusland 1 paa 180. — Udenfor Europa findes følgende Jernbaner: i Amerika 8,900 Miil, hvoraf over 8,200 i de forenede Stater; i Ostindien (britisk) 734, i Australien (britisk) 120, i Afrika 140.

Som nogle af de mærkeligste Jernbaneforetagender skulle vi først nævne den under Bygning værende Pacific Bane, som skal forbinde St. Francisco med de østlige Fristater i Nordamerika og derved Atlanterhavet med det stille Ocean, en Strækning af omtrent 600 geogr. Miil. Denne Bane gaaer fra St. Francisco over St. José til Sacramento. Her begynder den store Stigning og Banen føres i en Høide af 7050 Fod over Sjerra Nevada; øst for denne Bjergkjæde fortsættes Banen langs Humboldtsfloden til Mormonstaten, idet den bestandig følger en østlig Retning. Efter at være ført over Green River gaaer den gennem Bridger Passet over Laramie Sletterne til Klippebjergene, hvorover den ligeledes føres i en Høide af 7000 Fod. Den fortsættes derefter gennem et forholdsviis bekvemt Terrain langs med Plattefloden og støder ved Omaha i Nebraska til de ældre Jernbanelinier, der gennemkrydse Unionen. Naar denne Bane aabnes, hvilket antages at ville skee om kort Tid, vil en Reise omkring Jorden kunne gøres i 80 Dage. Det 16de Aarhundredes store Opdager Magellan brugte hertil 3 Aar paa 15 Dage nær. Denne Jernbane vil noget fordunkle den hidtil navnkundige (c. 14 Mile lange) Bane over Landtangen Panama, som indtil nu har været et nødvendigt Bindeled mellem de nordamerikanske Fristaters østlige og vestlige Territorier. Trods sin ringe Længde har den kostet umaadelige Anstrængelser at anlægge, dels paa Grund af Terrainforholdene og dels som Følge af de usunde Egne, hvorigjennem den maatte føres, hvilket havde til Følge, at de chinesiske Arbeidere, som benyttedes ved Anlægget, døde i saa store Masser,

«at deres Lig kunde have bedækket den hele Strækning, Jernbanen indtager». Men Banens store Nytte for Samfærdslen fremgaaer bedst af dens stærke Benyttelse. I tolv Aar fra 1855 til 66 befordredes der alene over 5 Mill. Doll. i Guld, c. $1\frac{1}{2}$ Mill. Doll. i Sølv og for 5 Mill. Dollars i Juveler. — Blandt berømte Jernbaneforetagender her i Europa skulde vi nævne den i 1867 aabnede Jernbane over Mont Cenis, der imellem St. Michel og Susa forbinder Frankrig med Italien. Denne Bane, der har en Længde af 12 Mill, er ført op ad Bjergets steile Sider, og overskrider dette i en Høide af 6700 Fod. Paa Grund af Banens Steilhed, der naaer indtil 1 paa 18*) har det været nødvendigt, foruden de sædvanlige to Spor, at anlægge et Spor i Midten, hvorm Locomotivet ved en egen Mekanisme griber fat under dets Fremskriden, og som tjener til at regulere dets Fart og sikre mod Uheld.

Et andet Jernbaneforetagende, som ligeledes tiltrækker sig almindelig Beundring, er den under Arbeide værende Tunnel gennem Alperne, ligeledes ved Mont Cenis. Denne Tunnel vil faae en Længde af 19000 Alen. Boringen er begyndt paa begge Sider, fra Bardonnèche i Italien og fra Mondane i Frankrig. Med de almindelige Redskaber, som forhen vare blevne benyttede, vilde dette Arbeide have medtaget en Tid af omtrent 70 Aar, men ved særligt dertil indrettede Maskiner, seer man sig istand til at skride langt hurtigere frem, saa at Tunnelen, der begyndtes 1857, ventes at blive færdig i 1871. Omkostningerne ved hele dette Kjæmpearbeide anslaaes til 25 Mill. Rigsdaler, hvoraf Frankrig betaler $\frac{1}{4}$ og Italien $\frac{3}{4}$. Dog skal Italien, der lader Arbeidet udføre, have en Godtgjørelse af Frankrig af $\frac{1}{2}$ Mill. Francs for hvert Aar

*) Til Sammenligning skulle vi anføre, at den vestsjællandske Jernbanes høieste Stigningsforhold er 1 paa 250.

Tunnelen bliver færdig tidligere end 1887 og i denne Henseende ere, som det sees, Udsigterne gunstige for Italien.

Anlægget af Jernbaner medfører Nødvendigheden af at bygge Broer i langt større Omfang end tidligere, da Landeveiene vare Hovedforbindelsesmidlet tillands. Jernbanerne taale nemlig ikke de mange bratte Svingninger eller de hyppige og store Stigninger, som ere almindelige paa Veie, der befærdes med sædvanlige Vogne. Af saadanne Broer, som paa Grund af deres Kjæmpemæssighed og det overordentlige Snille, som Bygmestrene have lagt for Dagen, tildrage sig almindelig Opmærksomhed, skulle vi her nævne »Britanniabroen«, der forbinder Wales med Øen Anglesea og tjener til at føre Chester-Holyhead Jernbanen over Menai-Strædet. Den bestaaer af to uhyre fiirkantede Jernrør, tilsammen 2800 Fod lange, der bæres af 3 kjæmpemæssige Piller og den er 100 Fod over Vandfladen ved Høivande, saa at meget store Skibe uhindret passere under den.

4. Søveie, Floder og Canaler.

Vi have seet at kunstigt anlagte Veie, ja endog Sporveie ere af gammel Oprindelse; ikke mindre gammel er Benyttelsen af Vandveiene. Allerede Phoenicierne, Oldtidens første Handels- og Fabriksfolk, der beboede endeel af Middelhavets østlige Kyst, forstode sig godt paa Skibsfart og grundlagde en Mængde Colonier og Handels-etablissementer rundt om ved Middelhavets Kyster. Deres Skibe vare dog efter Nutidens Begreber høist ufuldkomne, og da tilmed Compasset ikke var kjendt af dem, vare deres Søfolk nødsagede til at følge Kysterne, og naar lange Reiser foretoges, fulgtes flere Skibe ad for at hjælpe hverandre indbyrdes. De skulle imidlertid have været de Første, der passerede Strædet ved Gibraltar.

Vandveienes Vigtighed beroer fornemlig derpaa, at Transporten ad disse er langt billigere end naar den skeer tillands; mange Varer vilde slet ikke kunne bære de med sidstnævnte forbundne Udgifter, og hvormeget der end gjøres for at lette Forbindelsen paa Landjorden, vil Søveien dog stedse blive den billigste og den, som vi foretrække, naar ikke Hensynet til Hurtighed eller andre særegne Omstændigheder bevirke, at vi vælge Forsendelsen over Land. Til Sammenligning mellem Bekostningerne ved Land- og Søtransporten laane vi følgende Bemærkninger af en bekjendt Forfatter:

En bredfælget Vogn med Kudsk og hans Hjelper og forspændt med otte Heste kan i omtrent 6 Uger føre henved 4 Tons Gods frem og tilbage mellem London og Edinborg. Omtrent i samme Tid kan et Fartøi med 6 à 8 Mands Besætning bringe 200 Tons Gods frem og tilbage mellem London og Leith. Sex til otte Mennesker kunne saaledes ad Søveien transportere et lige saa stort Quantum i lige saa kort Tid som 50 bredfælgede Vogne, der trækkes af 400 Heste og ledes af 100 Mand. Naar derfor 200 Tons Gods sendes paa den billigste Maade over Land fra London til Edinborg, saa maa dette dog koste for det Første de 100 Mands Underhold i 3 Uger og dernæst saavel Underholdet som Slitagen paa de 400 Heste og 50 Vogne. Sende vi derimod samme Quantum tilsøes, da er der kun at beregne 6 til 8 Mands Underhold og Slitagen paa et Skib af den fornødne Størrelse samt et lille Tillæg for den forøgede Risiko ved Transporten ad Søveien.

Søfarten kunde, som alt antydet, først hæve sig til større Betydning efter Compassets Opfindelse (Aar 1300 af Neapolitaneren Flavio Gioja) og efterat man havde erhvervet sig nogen Kundskab i Astronomien. Man begyndte da at vove sig længere ud paa Havet, og dette gav Anledning til de Opdagelser, der bragte Menneskene i de for-

skjellige Verdensdele i Forbindelse med hverandre. Portugiserne passerede Linien i 1471; det gode Haabs Forbjerg opdagedes af Bartholomæus Diaz 1487, og Vasco de Gama, der ligesom Diaz var en Portugiser, omseilede dette Forbjerg i 1497 og landede Aaret efter i Calicut, den vigtigste Handelsstad paa Malabarkysten. Portugiserne trængte efterhaanden frem i Ostindien og allerede 1515 besade de hele Malabarkysten, endeel af Koromandelkysten, alle Havne og Øer fra den persiske Havbugt indtil Malabarkysten, største Delen af Halvøen Malakka, Ceylon, Sundaøerne og Molukkerne. Senere fik de af Chineserne Øen Macao, hvorfra de knyttede Forbindelsen med Japan. — Amerikas Opdagelse falder omtrent samtidigt hermed. I 1492 landede Christopher Columbus, en Genueser af Fødsel, paa St. Salvador, hvorfra han efter et kort Ophold seilede videre og opdagede Øen Cuba. Paa sin anden Reise (1493), som han ligesom den første gjorde med den spanske Konges Understøttelse, opdagede han Domingo, Guadeloupe, Antigua og Portorico; paa sin tredie Reise (1498—1500) Trinidad og det sydamerikanske Fastland. Englænderen Cabot fandt det nordamerikanske Fastland 1497, Cabral Brasilien 1500. I 1513 overskred Balbao Landtangen ved Panama, og man saa nu at Vestindien ikke, som man havde troet, var den vestlige Deel af Ostindien. Mexico besattes af Fernando Cortez i 1519, og Magellan omseilede Sydamerika i 1520 gjennem det Stræde, der bærer hans Navn. Et Aarhundrede senere (1606) opdagede Hollænderen Tasman Australien.

Alle disse store Opdagelser gave Verdenshandelen et uhyre Opsving; især blev Forbindelsen med Ostindien af øieblikkelig Betydning for Europæerne, som der fandt en stor Befolkning, der var istand til at kjøbe, hvad der tilførtes den, hvorimod Amerika først fik en større Vigtighed, efterhaanden som det ved Udvandring fra Europa var blevet bedre befolket. Dog have samtlige Opdagelser

først i vor Tid kunnet øve en mere indgribende Indflydelse paa de europæiske Forhold. Saalænge nemlig Handelen paa disse fjerne Egne kun kunde drives ved Hjælp af Seilskibe, maatte Udviklingen gaae temmeligt trægt, og det var vort Aarhundrede forbeholdt at bringe Dampen til Anvendelse som Bevægkraft i Skibe.

Mange frugtesløse Forsøg vare gjorte i England, Skotland og Frankrig, indtil det endelig lykkedes Amerikaneren Robert Fulton, hvis første Forsøg ogsaa vare mislykkede, at construere et Dampfartoi, der overtraf Alles Forventninger. I 1807 løb det af Stabelen i Newyork og fik Navnet Clermont. Det havde en Drægtighed af 80 Commercelæster, var 133 Fod langt, 18 Fod bredt og 7 Fod dybt. Det seilede paa sin anden Prøvefart opad Hudsonfloden under Tilskuernes store Forbauselse, og et amerikansk Blad fra hiin Tid giver følgende Skildring af den Skræk, som betog Mandskaberne ombord paa de andre Fartøier: »Uagtet Vind og Strøm vare Skibets Nærmelse imod, saae de med Forbauselse, at det stævnede hurtigt frem imod dem, og da det kom saa nær, at man kunde høre Stoien af Maskineriet og Skovlene, hændtes det paa nogle Skibe, at Mandskaberne smuttede ned under Dækket for at blive det rædsomme Syn qvit, eller ogsaa forlode de Fartøierne og skyndte sig iland, medens Andre kastede sig paa Knæ og bønfaaldt Forsynet om at befrie dem for enhver Berørelse med det forfærdelige Uhyre, der gik frem paa Bølgerne og belyste sin Vei med den Ild, som det udspyede.»

Der hengik nu fire Aar indtil Henry Bell i Glasgow lod sætte i Søen den første af de Dampbaade, som vare i regelmæssig Fart i Europa, nemlig Cometen, som fra 1811 farede paa Firth of Forth. Dens Størrelse var kun tolv Læster og den havde en Maskine af tre Hestes Kraft, men kunde dog tilbagelægge omtrent 2 Miil i Timen. Nu gik det rask frem med Bygningen af Dampskibe,

mange Forbedringer indførtes; man gjorde Skibene større og gav dem stærkere Maskiner. — Det første Dampskib, som sættes i Fart i Danmark, var Caledonia, som i 1819 byggedes i Skotland. — Af væsentlig Betydning for de til lange Reiser bestemte Skibe var Opfindelsen af Skruen, som henimod Slutningen af Trediverne bragtes til stor Fuldkommenhed. Et Skruedampskib kan nemlig langt bedre end et Hjulskib drage Nytte af Vinden, og forbruger følgelig langt færre Kul, hvilket i tvende Henseender er besparende, idet man nemlig foruden den mindre Udgift til Brændsel, tillige indvinder Plads i Skibet for en større Ladning end ellers. Netop den store Masse Brændsel, som Dampskibe maatte føre med sig, bevirkede, at man længe nærede Tvivl om deres Hensigtsmæssighed for længere Reiser, og først i 1837 gik det første Dampskib over Atlanterhavet. — Nu finde Dampskibe Vei til Ostindien, ja selv til Australien, skjøndt Nødvendigheden af at indtage Kul underveis fra Oplag, der forsynes fra England, ikke alene forlænger Reisen men i høj Grad forøger Omkostningerne. Dampskibe færdes nu paa alle Floder, Søer og Have. London, Liverpool, Bremen og Hamborg ere vigtige Stationer for de Dampskibe, som fare paa Amerika og Australien. Fra Marseille udgaaer Dampskibsforbindelsen paa Ostindien, idet der fra denne Havn gaaer Skibe til Alexandria, som ved Jernbane staaer i Forbindelse med Suez; herfra beseile Damppaketskibe regelmæssigt alle store Havne i Ostindien og endvidere de chinesiske Havne. Paa det stille Hav farer Dampskibe fra St. Francisco til de japanesiske og chinesiske Havne.

Stor Betydning for Vandtransporten have Floderne, navnlig med Hensyn til den indenlandske Handel. Disse ere dog som oftest kun seilbare paa kortere Strækninger, naar man ikke ved Kunst har søgt at raade Bod paa denne Ulempe, hvilket skeer dels derved, at man fører dem igjennem Canaler og dels ved Uddybning og Regulering af deres Løb. Af

saadanne Canalanlæg findes i følgende Stater det vedføjede Antal Miil: Frankrig 1800, Storbritannien 1300, Østerrig 1000, Rusland 900, dernæst følger Preussen, Nederlandene, Belgien og Norditalien; i Sverrig regnes 80 Miil Canaler og canaliserede Vanddrag. I Danmark er Gudenaen seilbargjort i 1851—60, dog kun for Baade og Pramme; ligeledes Susaaen i en Strækning af 3 Miil fra Bavelse til Karrebeksminde (4 Fod dyb); i Begyndelsen af dette Aarhundrede er der gravet en Canal fra Esrum til Kattegattet, væsentlig af Hensyn til Brændetransporten og en lignende Canal fra Arresøen til Issefjord. Endvidere fører en Canal af 1 Miils Længde fra Odense til Odense Fjord. Det største Canalanlæg er dog det, som i 1856—60 anlagdes over Løgstørgrundene for at forbinde den østlige Deel af Liimfjorden med den vestlige. Denne Canal, der bærer Navnet Frederik den Syvendes Canal, er $\frac{1}{2}$ Miil lang og 10 Fod dyb.

Af Canaler, som ere blevne bekjendte paa Grund af de Vanskeligheder, som deres Anlæg har medført, skulle vi nævne Gøtacanalen, som er et væsentlig Led i Vandforbindelsen mellem Stockholm og Gøteborg — Kattegattet og Østersøen. Dens interessanteste Deel ligger imellem Venersøen og Gøteborg. Paa Grund af Elvens store Fald gaar Skibene igjennem flere i Granitklipperne udhuggede Sluser og føres paa denne Maade fra Gøteborgs Havn til Venersøen, uagtet denne ligger 140 Fod over Havet.

Et andet Arbeide, som ved sit uhyre Omfang tildrager sig Almeenhedens Opmærksomhed, er det af Franskmanden Lesseps forestaaede Anlæg af en Canal over Landtangen ved Suez, hvorpaa der med afvexlende Held har været arbeidet siden 1859, og som nu ventes aabnet i Slutningen af Aaret 1869. Ifølge Planen for Foretagendet, omfatter dette en 26 Fod dyb og 300 Fod bred Hovedcanal, den saakaldte maritime Canal. Denne Canal, der

udmunder ved Port Saïd paa Middelhavets Kyst, gaaer derfra tvers igjennem Landtangen, en Længde af omtrent 20 Miil; men af denne Strækning ere omtrent 3 Miil førte igjennem Balluhsoerne og 5 Miil igjennem Bittersøerne, hvorved Arbeidet er blevet betydeligt lettere. Ved Suez staaer Canalen i Forbindelse med det røde Hav. Desuden anlægges en mindre Canal, som under Navn af Ferskvandscanalen gaaer fra en af Nilarmene hen til Midten af den store Canal og derfra parallelt med denne mod Syd til det røde Hav. Ferskvandscanalen, hvis Vandspeil ligger en Snees Fod over den store Canals og hvis Dybde kun er 4 à 5 Fod, fyldes af det fra Nilen kommende ferske Vand og er forbunden med Hovedcanalen med Sluser, ad hvilke man kan komme fra den ene Canal til den anden uden at det ferske Vand tabes.

Naar det her omtalte Canalanlæg er færdigt, antages Udgifterne derved at være løbet op til 100 Mill. Rdl.; tilvisse et stort Beløb, men Foretagendet er af uberegnelig Vigtighed for Handelen: Veien mellem Europa og Orienten vil være forkortet med omtrent 2000 Miil.

Som Slutning paa dette Afsnit skulle vi meddele følgende Oplysninger om Handelsflaadernes Størrelse og Søfartens Omfang.

Storbritanniens Handelsflaade har en samlet Drægtighed af 5,4 Mill. Tons, Frankrig og Nordtydskland hver 1 Mill. Tons, Italien og Preussen hver 6 à 700,000 Tons, Norge og Nederlandene hver 5 à 600,000 Tons, Rusland 400,000 Tons, Grækenland, Østerrig, Spanien, Sverrig 3 à 400,000 Tons, Danmark 175,000 Tons, Nordamerikas Fri-stater 4 à 5 Mill. Tons.

De ind- og udgaaende Skibes Drægtighed anslaaes for hele Storbritannien til 62 Mill. Tons (næsten ligesaa meget som alle de andre europæiske Staters tilsammen), Frankrig og Italien 17 à 18 Mill. hver, Østerrig 8, Preussen, Spanien, Grækenland, Tyrkiet omtrent 6, Sverrig og

Nederlandene 3 à 4, Hamborg næsten 3, Danmark, Norge, og Rusland 2, Nordamerika 15 Mill. Tons.

I Europas fornemste Havne udgjøre de ind- og udgaaende Skibes Drægtighed følgende Antal Tons:

London	over 10 Millioner
Liverpool	» 8 »
(halvt saameget som hele Frankrig)	
Constantinopel	over 6 Millioner
Newyork	» 5 »
Newcastle	» 4 »
Marseille	» 3 »
(lige saa meget som hele Sverrig)	
Hamborg	2,8 Millioner
Genua	2 »
Dublin	1,9 »
Livorno	1,8 »
Havre	1,8 »
Belfast	1,7 »
Glasgow	1,7 »
Hull	1,6 »
Triest	1,6 »
Neapel	1,5 »
Rotterdam	1,4 »
Bordeaux	1,3 »
Bristol	1,2 »
Messina	1,2 »
Danzig	1,2 »
Kjøbenhavn	1,2 »
Bremen	1,1 »
Stettin	1,1 »
Antwerpen	1 »
Barcellona	1 »
Cadix	1 »
Lissabon	1 »
Southampton	0,9 »

Leith	0,9	Millioner
Amsterdam	0,9	"
Cork	0,8	"
Palermo	0,7	"
Venedig	0,7	"
Calais	0,6	"

Danmarks Handelsflaade bestod den 31 Marts 1868 af ialt 3132 Skibe med en samlet Drægtighed af 175,554 $\frac{1}{2}$ Tons; heraf vare 80 Dampskibe med 9647 Tons Drægtighed og 4566 Hestes Kraft. Af denne Flaade hørte hjemme i

Kjøbenhavn	381 Skibe,	49087 $\frac{1}{2}$ Tons
Det øvr. Sjælland.	545 "	24177 $\frac{1}{2}$ "
Møen	26 "	491 "
Bornholm	120 "	5015 "
Falster	43 "	2020 "
Laaland	133 "	5579 "
Fyen	613 "	31722 "
Langeland	134 "	3544 $\frac{1}{2}$ "
Ærø	343 "	13522 $\frac{1}{2}$ "
Jylland	794 "	40395 $\frac{1}{2}$ "

5. Om Postvæsenet.

Postvæsenet danner et særdeles vigtigt Led i den Række af Samfærdselsmidler, som ere nødvendige Betingelser for Handelens Udvikling, og allerede tidligt findes Spor deraf hos de gamle Folkeslag. Perserkongen Cyrus lod (omtrent 540 før Chr.) indrette et Slags Postvæsen, der dog nærmest var beregnet paa at besørge Regjerings Breve og Effecter. Ligeledes fandtes hos Grækerne og Romerne et ordnet Postvæsen, der dog, som det synes, udelukkende var indrettet for Herskernes Bekvemmelighed, medens Folkene maatte bære Byrderne derved. Ved Siden

deraf bestod der i det romerske Rige et Slags private Postholdere, som synes at have fortsat deres Virksomhed, efter at det romerske Rige var gaaet tilgrunde og dermed dets offentlige Postvæsen. Frankernes berømte Konge Carl den Store († 814) bragte atter Postvæsenet paa Fode i sit udstrakte Rige, men det gik efter hans Død fuldstændigt tilgrunde, væsentlig som Følge af den store Lovløshed og Mangel paa Eiendomssikkerhed, der i hine Tider var almindelig.

Efterhaanden som Civilisationen udviklede sig, blev Postvæsenet mere og mere en Nødvendighed, og da Hanseforbundet stiftedes i det 13de Aarhundrede oprettedes et Slags Brevforsendelse ikke alene mellem Hansestæderne men ogsaa fjernere liggende Byer. Dog maa Ludvig den 11te i Frankrig betragtes som Stifter af det første velordnede Postvæsen i Europa. Efter at dette var indført i Frankrig i 1464, udviklede det sig hurtig til stor Betydning, og allerede Ludvigs Efterfølger bragte det saa vidt, at Breve modtoges til Befordring til Udlandet. I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede fulgte man i Tydskland og Nederlandene Frankrigs Exempel. I England indrettedes Postvæsen i 1635, i Sverrig 1637, i Spanien 1701, i Rusland 1718, i Nordamerika 1760.

I Danmark oprettedes den første Post (mellem København og Norge) af Christian den 4de Aar 1624 og 1653 indrettedes en Post mellem København og Hamborg.

Postvæsenet hører til de Institutioner, som stadigt og hurtigt ere gaaede fremad. Maaskee er dette en Følge af den livlige Berørelse, hvori de forskjellige Landes Postbestyrelser ifølge Sagens Natur have staaet til hinanden; enhver Forbedring har derfor stedse fundet hurtig Udbredelse.

En af de største Omvæltninger, som er foregaaet paa dette Omraade, er Indførelsen af det eensartede Portosystem. Tidligere var det nemlig almindeligt, at den for Breyenes Befordring betalte Taxt rettede sig efter Vei-

længden, men ved denne Beregning synes man at have overseet, at den væsentlige Deel af de Udgifter, som Postvæsenet har at afholde, hidrører fra Lønninger til dets Personale og fra Indretning og Vedligeholdelse af de nødvendige Localer, hvorimod selve Befordringen af Brevene udgjør den mindste Deel af Udgifterne. Støttet paa denne Betragtningssmaaede var det, at Englænderen Rowland Hill fremkom med det Forslag, at man skulde fastsætte Portoen til en eensartet og lav Taxt, saa at et Brev mellem hvilkesomhelst to Steder i England kostede lige meget. Dette Forslag kjæmpede han tappert for og vandt endelig Seier, saa at man i England i 1840 bestemte, at Portoen for et Brev af ikke over $\frac{1}{2}$ Unzes Vægt skulde være 1 Pence uden Hensyn til Afstanden. Denne Reform har været af indgribende Betydning og har i høj Grad forøget Brevvexlingen, hvilket maa ansees for heldigt ikke alene i materiel men ogsaa i moralsk og intellectuel Henseende.

Englands Exempel blev snart efterfulgt af de andre europæiske Stater. — Her i Danmark indførtes det nye System i 1851, og det har her som andre Steder yttret sin Virkning ved en betydelig Stigning i de befordrede Breves Antal, medens paa den anden Side Indtægten af Postvæsenet, navnlig i de første Aar efter Reformen, har været betydeligt mindre saavel hos os som i andre Lande.

Som det fremgaaer af det Forestaaende, see vi Postvæsenets væsentlige Betydning deri, at det besørger Brevforsendelsen. Det maa dog ikke forglemmes, at det ligeledes paatager sig Befordringen af Varer og Passagerer; men den Rolle, som Postvæsenet i denne Henseende spiller, taber daglig mere og mere af sin Betydning. Under mindre udviklede Forhold maatte Postvæsenet nemlig selv sørge for Befordringsmidler, Vogne, Heste, Skibe, og det medtog da foruden Breve saavel Personer som Gods; men nu da Jernbaner og Dampskibe udgjøre det væsentlige Samfærdselsmiddel, er Befordringen af Gods og

Personer mere og mere gaaet over i private Hænder, og kun paa de underordnede Forbindelseslinier kører Postvæsenet nu med »egen« Befordring, hvorimod det, hvor Jernbaner og Dampskibe findes, accorderer med disse om Brevenes Transport.

Antallet af de Breve, som aarligt befordres i de europæiske Stater, anslaaes til: England 720 Mill. Breve, Frankrig 331, Tydskland 227, Østerrig 123, Italien, Spanien, Schweiz, Belgien, Nederlandene, Rusland og Sverrig under 100 Mill. De andre europæiske Lande have under 10 Mill.; Danmark $8\frac{3}{4}$ Mill. i 1867—68.

6. Om Telegrapher.

Det er først i de sidste 20 Aar, at Telegraphen har faaet en afgjort Betydning som Meddelelsesmiddel for Kjøbmændene. De tidligere eksisterende Telegrapher, de optiske, benyttedes saa godt som ikke af den kommercielle Verden. De bestode af Signalapparater, anbragte paa høitliggende Steder, ved Hjælp af hvilke man gav Tegn, der da læstes paa næste Station og derfra sendtes videre. Disse Telegrapher bleve først bragte til almindelig Anvendelse i Frankrig omtrent 1790. Telegraphapparaterne vare opstillede i en Afstand af 1 à $1\frac{1}{2}$ Miil fra hinanden, og ved Hjælp af Kikkerter læste man Signalerne, for derpaa at gjengive dem og efter Omstændighederne lade dem gaae videre. En Meddelelse kunde paa denne Maade gaae fra Paris til Bayonne i 14 Minuter og fra Berlin til Köln i 10 Minuter, naar Veiret var klart. Det U hensigtsmæssige ved disse Telegrapher laa dels deri, at de i Taage og tykt Veir (naturligviis ogsaa om Natten) vare ubrugelige, og dels i, at Apparaterne efter deres hele Beskaffenhed maatte arbeide yderst langsomt. Som et Exempel paa, hvor ubeleiligt en pludselig indtrædende Taage kunde være for disse Telegrapher, fortælles følgende

ret mærkelige Tildragelse. Under Krigen i Spanien modtog det engelske Admiralitet en Depeche fra Portsmouth, som meldte: »Wellington slaet« — og da blev Forbindelsen afbrudt ved Taage. Denne Efterretning vakte stor Forfærdelse, og man var yderst spændt paa at komme til Kundskab om Udstrækningen af den formodede Ulykke. Dog, da Taagen spredte sig, gav Resten af Depechen Efterretningen en aldeles modsat Character; thi i sin fuldstændige Skikkelse lød den nemlig saaledes: »Wellington slaet Franskmændene.«

I Erkendelse af disse Telegraphers store Ufuldkommenhed havde Videnskabsmændene i forskellige Lande alt i lang Tid (lige fra dette Aarhundredes Begyndelse) anstillet Forsøg paa ved Hjælp af Electriciteten at bringe Meddelelser til fjerne Steder, og da den danske Naturforsker i Aaret 1820 opdagede den electriske Strøms Indvirkning paa Magnetnaalen, gjorde disse Forsøg yderligere Fremgang. Det varede dog omtrent 20 Aar efter Ørstedes berømte Opdagelse, forinden den electro-magnetiske Telegraph var bragt til den Fuldkommenhed, at den kunde benyttes i Praxis. Som Mænd, der have gjort sig meest fortjente og ivrigt bidraget til Løsningen af de mange dermed i Forbindelse staaende Vanskeligheder, skulle vi nævne: Franskmanden Ampère (Opfinder af Naaletelegraphen) Englænderen Wheatstone, der indrettede en Naaletelegraph paa en Strækning af 4 Mil af den store vestlige Jernbane; Tydskeren Steinheil, der praktisk anvendte Jordens ledende Kraft paa den tilbagevendende Strøm og indførte Brugen af galvaniseret Jerntraad istedetfor Kobbertraad, samt anlagde en Telegraph ved München paa en Strækning af 3 Mil. Imidlertid gjør Amerikaneren Morse Krav paa at være den første Opfinder af den praktiske electriske Telegraph, som han efter eget Sigende alt opfandt i 1832. Dog var det først i 1838, at han gjorde sit Redskab bekendt i Europa; men hans Skrivetelegraph

er den, som nu næsten udelukkende benyttes saavel her som i Amerika.

Endnu i 1844 havde Nordamerika saa at sige ingen Telegrapher, og i 1845 fandtes i England ikke mere end omtrent 10 Miil. I Frankrig gjordes det første Forsøg i 1844 imellem Paris og Rouen; Østerrig fik sin første Ledning i 1846, Preussen i 1848, og her i Danmark anlagdes den første electricke Telegraph i 1852 fra Helsingør over Kjøbenhavn, Nyborg, Fredericia og Flensborg til Hamborg.

Det er altsaa omtrent fra Midten af Fyrgetyverne, at Telegraphen kan siges at være kommen i Brug, men den har i det korte Tidsrum, som er forløbet, udviklet sig med forbausende Hurtighed.

I Begyndelsen holdt man sig til Ledninger paa Landjorden, enten over eller under denne (Luftledninger, underjordiske Ledninger); men i 1850 gjordes det første Forsøg med en undersøisk Telegraph, som nedlagdes mellem Dover og Calais, og da man snart besejrede de Hindringer, der i det første Øieblik stillede sig iveien, vandt disse Telegrapher hurtig Udbredelse og udgjøre nu et væsentligt Bindeled mellem selv fjerne Verdensdele.

Som det meest storartede Anlæg, der hidtil er blevet udført paa Telegraphiens Omraade, skulle vi her nævne Nedlægningen af en undersøisk Traad fra Irland til Nordamerika, den saakaldte Atlantiske Telegraph. Det første Forsøg paa at tilveiebringe en telegraphisk Forbindelse mellem den gamle og den nye Verden gjordes i 1857, men det mislykkedes; dog begyndte man atter i 1858 og var heldigere, forsaavidt som der dennegang virkelig tilveiebragtes en telegraphisk Forbindelse; men ulykkeligviis hørte denne snart op. Efterat man i tyve Dage havde kunnet sende Meldinger fra den ene Verdensdeel til den anden, begyndte Touget at arbeide uregelmæssigt og gik tilsidst ganske istaae. Men dette Uheld afskrækkede ikke Entrepreneurerne fra nye Forsøg. I 1865 blev paany et

Toug nedlagt, men man var ikke heldigere end første Gang; Touget brast og henlaae i denne Tilstand, indtil man den paafølgende Sommer (1866) endnu udlagte et tredie Toug og samtidigt dermed fik hiint istandsat. Man havde, saaledes 2 tjenstdygtige Touge, som senere uden Afbrydelse have vedligeholdt Forbindelsen. Den atlantiske Telegraphs Endepunkter ere Øen Valentia ved Irlands Sydvestkyst og Hearts Content paa New Foundland, en Strækning af omtrent 600 Mill. For tredive Aar siden, da der endnu ikke gik Dampskibe paa Atlanterhavet, kunde man ikke regne paa at faae en Meddelelse bragt fra London til Newyork paa mindre end 5 Uger; Dampskibene begyndte, og — nu behøvede et Brev kun mellem 9 og 14 Dage; dog var dette Intet mod Telegraphen: Børstiden i London er forbi Kl. 3, og et Telegram, som paa den Tid afsendes til Newyork, vil kunne være der samme Dags Formiddag Kl. 11, — det ankommer paa en Maade før det afgaaer; thi Newyork ligger saameget vestligere end London, at Dagen der begynder $4\frac{3}{4}$ Time senere end paa sidstnævnte Sted. — Da den her nævnte Telegraph ikke synes tilstrækkelig til ene at besørge Correspondancen mellem de tvende Verdensdele, paatænkes nu Udlægningen af et nyt Toug fra Brest til St. Pierre ved New Foundland. Det bekjendte store Dampskib »Great Eastern« er alt (Febr. 1868) ifærd med at tage dette Toug ombord, og den nye Forbindelse tør altsaa ventes aabnet i Sommerens Løb.

Danmark staaer i directe Forbindelse med Udlandet ved følgende tre undersøiske Telegrapher: 1) Fra Vedbæk Nord for Kjøbenhavn er der af Staten nedlagt et Toug over Hveen til Sverrig; 2) fra Hirtshals paa Jyllands Nordvestkyst har det »dansk-norsk-engelske Telegraphselskab« i 1868 nedlagt et Toug til Arendal og samme Selskab har ligeledes i 1868 nedlagt 3) et Toug mellem Søndervig ved Ringkjøbing og Newbiggen ved Newcastle. Et andet Selskab, »det dansk-russiske«, har erholdt Concession paa Anlægget af en undersøisk Telegraph mellem Møen og Libau, over

Bornholm. Touget mellem Møen og Bornholm er alt nedlagt, og den øvrige Strækning ventes færdig iaar.

Telegraphliniernes Længde udgjør i efternævnte Stater vedføjede Miletal. Tydskland med Østerrig 6000, Rusland 5000, Frankrig 4000, England 3500, Sverrig 900, Danmark (ved Begyndelsen af 1867) 206. — Paa de danske Linier befordredes i 1867 380,000 Telegrammer.

Tredie Capitel.

Om Capitalen og Crediten.

I. Om Capitalen.

Vi have i Begyndelsen af første Capitel viist, hvorledes Mennesket ikke ved sit Arbeide alene formaaer at frembringe Noget, og at Naturen og dens Kræfter stedse maae tages til Hjælp. Productionen vilde dog blive ringe, baade med Hensyn til Omfang og Beskaffenhed, naar ikke Mennesket i sine Bestræbelser tillige understøttedes af Capitalen. Tænke vi os den Enkelte udelukkende beskæftiget med Tilveiebringelsen af sine øieblikkelige Fornødenheder, men virkende under saa gunstige Forhold, at han seer sig istand til at forskaffe sig mere, end han selv kan forbruge, vil der hos ham meget snart opstaae Tanken om at opsamle, hvad han faaer tilovers, og det Forraad, som han saaledes tilveiebringer, vil han søge at bytte mod andre Ting, som han ellers ikke vilde være kommen i Besiddelse af, eller han vil anvende den Tid, hvori han kan leve af dette Forraad, til at indrette sig bekvemmere Bolig, bedre Redskaber eller bedre Beklædning, end han hidtil har maattet nøies med. Paa denne Maade seer han sig lidt efter lidt mere vel udrustet til at overvinde Naturens Hindringer, og Udbyttet af hans Arbeide vil forøges i Forhold dertil. Fra en ringe Begyndelse gaaer Udviklingen efterhaanden hurtigere og hurtigere fremad; Slægter følge paa Slægter og tage i Arv

de Boliger, Redskaber og Forraad af alle Slags, som Fædrene efterlade dem; det er deri et Lands Capital bestaaer. — Selv den simpleste Virksomhed fordrer altid nogen Capital. Den Arbeider, som vi paa Landeveien see beskjæftiget med at sønderslaae Steen, vilde ikke med Fordeel kunne udføre dette i sig selv saa ubetydelige, men derfor ikke mindre nyttige, Arbeide, uden den dertil brugelige Hammer; denne er hans Capital. Stenene, som han skal sønderslaae, ere ogsaa en Capital, men Arbeideren er i Reglen ikke saa velhavende, at han kan levere disse, hvorfor Andre have maattet besørge deres Anskaffelse. Besidder han da slet ingen Capital med Undtagelse af Hammeren? jo, hjemme har han maaskee et Forraad, hvorfra han kan leve i nogle Dage, maaskee lidt Bohave og nogle Klædningsstykker; dette er alt hans Capital. — Lad os nu en gang undersøge, hvorledes Arbeideren er kommet i Besiddelse af det for ham saa vigtige Redskab, Hammeren. Skjøndt et i sig selv saa lidet sammensat og kunsthædigt Instrument, ville vi dog komme til Erkjendelse af, at mange og tillige store Capitaler have været i Virksomhed for at skaffe det tilveie. Lad os tænke os, at Arbeideren har ladet Hammeren forfærdige hos den nærmeste Smed; dennes Capital, hans Ambolt, hans Værktøi, hans Smedie, har været taget i Brug for at forfærdige den. Raastoffet til Hammeren er ogsaa en Capital; det hentedes hos Kjøbmanden i den nærmeste By, men denne Kjøbmand maatte sende et Skib mange Miil over Havet for at hente Jernet. Skibet var atter en Capital, saavel Skibet selv som hvad der hørte med til Udrustningen. I et fremmed Land lod den danske Kjøbmand Jernet hente, men den, der solgte ham det, var ogsaa en Kjøbmand, der ligesom hans danske Collega havde anbragt endeel af sin Capital i en Beholdning af Jern, der laae rede til Salg for dem, der trængte dertil. Den fremmede Kjøbmand eiede ikke selv Miner eller Fabriker; han havde kjøbt Jernet af Bjergværkseieren;

og hvorledes var denne kommet dertil? — Ved at benytte en stor Mængde sindrige Maskiner, mange kostbare Bygninger og Ovne, ved Hjælp af Dampen og en udstrakt Anvendelse af Arbeidere, hvis Underhold han havde paa-taget sig, havde han bragt en af Jordens døde Skatte for Lyset, og efter at have underkastet den forskjellige Bearbejdelser, afleveret den til Kjøbmanden i en saadan Stand, at den var anvendelig i det heromhandlede Øiemed. Hans Capital var dels selve Minerne, hvor Ertsen udhuggedes, dels hans Bygninger, Ovne, Redskaber, Maskiner og endelig Alt det, som han behøvede for at underholde eller betale de mange Arbeidere, indtil Ertsen, efter at være forarbejdet til Jern, kunde finde Kjøbere. Ved Siden deraf maatte endnu, førend Jernet naaede til Udsbinningsstedet i det fremmede Land, et ikke mindre kostbart Anlæg end Bjergværkseernes tages i Brug. Det blev nemlig ført derhen ad en Jernbane, som det havde kostet Millioner at anlægge, og paa hvilken kostbare Vogne og andre Redskaber, som ved en Mængde Arbeidere dagligt sattes i Bevægelse, besørgede Transporten; ogsaa Alt dette er Capital.

Saaledes ville vi, ved at forfølge Oprindelsen af selv den simpleste af de Ting, som vi see omkring os, let komme til den Overbeviisning, at Capitalen er en væsentlig Betingelse for Productionen og i høj Grad fremskynder og mangfoldiggjør denne. Vel er Production uden Capital ikke en Umulighed; tvertimod, der maa forud for enhver Capitalopsamling have gaaet en Production; men uden Capital vilde Productionen endnu stedse være i sin Barndom, og først naar Capitalen tiltager, vil den Deling af Arbejdet kunne gennemføres, som ligemeget fremmer Productionen og er en Betingelse for al Civilisation.

Det fremgaaer heraf, at vi ved Capital forstaae Alt det, som i Tidernes Løb er opsparet. Næsten Alt, hvad der saaledes opsamles, tjener til Understøttelse for Produc-

tionen paa forskjellige Maader. Den Gjerriges Skat og de Capitaler, der ødelægges ved Ødselhed, danne vel en Undtagelse; men dette har dog ikke Stort at betyde.

En ikke usædvanlig Vildfarelse er det at betragte Penge som eensbetydende med Capital. Penge er ganske vist, som det noksom fremgaaer af foranstaaende Udvikling, Capital, men de udgjøre stedse kun en meget ringe Deel af denne. Der findes saaledes heri Landet maaskee ikke over 20 Mill. Rdl. i Metalpenge, i ethvert Tilfælde ikke 30. Men sammenligne vi denne Sum med Landets øvrige Capital, ville vi finde, hvor ubetydelig den er. Alene Værdien af Landets samtlige 380,000 Tdr. Hartkorn kan vel efter et løst Skøn anslaaes til 800 Mill. Lægge vi hertil Værdien af Bygninger i Kjøbenhavn, assurede for 83 Mill., Bygninger paa Landet for 330 Mill., Bygninger i Kjøbstæderne for 94 Mill., Handelsflaaden, anslaaet til 12 Mill., saa have allerede her 1319 Mill. og det uden at tage Hensyn til Landets betydelige Varebeholdninger, samt de store Værdier, der repræsenteres af Maskiner, Redskaber, Meubler, Husgeraad, Veianlæg o. s. v.

Capitalerne henføres til to Classer: de ere enten faste eller flydende. Den faste Capital benævnes ogsaa Anlægs- eller Grundcapital, den flydende Driftscapital. Forskjellen ligger deri, at den faste Capital kun for en ringe Deel behøver at erstattes af det ved Productionen fremkomne nye Product, hvorimod den flydende Capital fuldstændig maa erstattes af dette, da Productionen ellers har været tabbringende. Ved et Fabrikforetagende hører saaledes Bygninger, Maskiner og Redskaber til den faste Capital; de kunne benyttes ved en utallig Mængde Productioner, og kun en ringe Deel af deres Værdi behøver altsaa at medregnes blandt de Omkostninger, som beregnes til Udgift paa de enkelte Fabrikater. Derimod er Raastoffet og Alt, hvad der medgaaer til Arbeidernes Underhold, medens Fabrikationen staaer

paa, at henregne til den flydende Capital, og skulle fuldstændigt erstattes af den Værdi, som de færdige Producter have. Penge maae, uagtet deres bevægelige Natur, henregnes til de faste Capitaler; de have nemlig den Egenskab tilfælles med disse, at de kunne gjøre Nytte ved uendelig mange Productioner, og ere saaledes at betragte som blotte Redskaber, hvis Værdi kun for en meget ringe Deel behøver at medregnes blandt Omkostningerne ved Productionen.

De nyttige Kundskaber og Færdigheder, som Mennesket har erhvervet sig, henregnes ogsaa ofte til Capitalen, og det kan heller ikke nægtes, at disse ligesom denne i høj Grad befordre og lette Productionen. Imidlertid maae vi lægge Mærke til, at der bestaaer en væsentlig Forskjellighed, idet nemlig Kundskaber og Færdigheder ere uadskillelig bunden til Personen og altsaa forsvinde med denne. Vel kan man sige, at selve Kundskabsfonden ikke forsvinder, forsaavidt som den gennem Underviisning og Tradition gaar fra den ældre til den yngre Slægt, men da ethvert nyt Individ maa anvende saavel Tid som Bekostning paa at erhverve de Kundskaber og Færdigheder, han behøver, kunne disse altsaa ikke siges at gaar i Arv paa samme Maade, som de materielle Capitaler.

2. Om Crediten.

Det vil af det Foregaaende være bleven klart, at ligesom det er af Vigtighed for Productionen, at der overhovedet findes Capital, ligesaa nødvendigt bliver det, at denne anvendes paa en hensigtsmæssig Maade, uden hvilket den ikke kan stifte den fulde Nytte. Det følger imidlertid af sig selv, at der hos Mange, der besidde Capital, kan være Mangel saavel paa Evne som paa Lyst til at anvende den i Productionens Tjeneste, og i saa Tilfælde vilde Capitalen ligge ufrugtbar hen, dersom ikke

Andre tilbød paa hines Vegne at sætte den i Virksomhed. Disse Laantagere (Debitorer) paatage sig altsaa det Besvær og den Risiko, der altid er forbunden med den økonomiske Virksomhed, medens Laangiveren (Capitalisten — Creditor) forstrækker dem med Midlerne dertil, idet han gaaer ud fra, at de baade kunne og ville opfylde deres Forpligtelser. Det er Tilliden hertil vi kalde Credit.

Idet Capitalen saaledes fra Uvirksomhed bringes i Virksomhed, bliver den først i Stand til at understøtte Productionen, og heri ligger Creditens store Betydning for den økonomiske Udvikling. Det er imidlertid en Vildfarelse, mod hvilken man ikke noksom kan advare, naar det undertiden antages, at Crediten i og for sig er istand til at skabe nye Capitaler og altsaa forøge Rigdommen. Ligesom Capitalen kun ved en fornuftig Anvendelse bliver istand til at fremme Productionen og derved forøge Capitalerne, saaledes vil ogsaa Crediten, kun naar den benyttes paa en productiv Maade, kunne udøve sin gavnlige Indflydelse, hvorimod den, naar den benyttes til tabbringende Foretagender, eller naar Debitor forbruger den laante Capital istedetfor at bruge den, virker ødelæggende ikke alene for de enkelte Individuer, men for Udviklingen i sin Heelhed. Det er derfor ogsaa et af de største Misbrug, der kan gøres af Crediten, naar Staterne optage Laan; thi disse Laan blive i Reglen anvendt paa den mindst productive Maade af alle, nemlig til at føre Krig for. Det er først i den nyeste Tid og som en reen Undtagelse, at der stiftes Statslaan for at fremme saadanne store almeennyttige Foretagender, som overstige de private Kræfter.

Ihvorvel Creditor kun udlaaner sin Capital i Tillid til, at Debitor baade kan og vil betale den tilbage, er Opfyldelsen af dennes Forpligtelser dog afhængig af saamange og saa uberegnelige Omstændigheder, at intet Udlaan kan finde Sted uden meer eller mindre Risiko. Medens derfor Creditor paa den ene Side fristes

til at laane sin Capital ud, fordi den, naar han ikke selv kan bruge den, ellers ikke vilde bringe ham nogensomhelst Indtægt, vil han paa den anden Side fordre et saa stort Vederlag for Laanet, at han heri har tilstrækkelig Godtgjørelse ikke alene for Afsavnet af sin Capital, men ogsaa for den Risico, som ethvert Udlaan fører med sig. Det er denne Godtgjørelse, man kalder Rente, og som sædvanligt beregnes med visse Hundrededele af den laante Capital for hvert Aar (visse pro cent pro anno).

Der har saavel i tidligere Tider som i Nutiden hersket stor Uenighed om, hvorvidt det overhovedet var tilladeligt at betinge sig Renter af udlaante Capitaler. Den romersk-catholske Kirke forbød ligefrem under streng Straf at tage nogensomhelst Rente, hvilket gav Anledning til, at Laaneforretningen kom udelukkende i Jødernes Hænder. Ogsaa Muhamedanernes Religion forbød at tage Renter. I vor Tid have ligeledes de saakaldte Socialister i Frankrig (som dog neppe have mange Tilhængere) ivrigt forfægtet samme Anskuelse. Det vil dog allerede efter det ovenfor Udviklede være klart, at man ikke med Rette kan benægte Tilstedeligheden af at tage Rente, saalænge man overhovedet vil tillade Individet den frie Raadighed over sine Eiendele, og ikke foretrække at stille det under Statens Formynderskab, hvilket absolut maa forkastes. Heller ikke synes Noget rimeligere, end at den Mand, der sætter os istand til at drive vor Virksomhed med større Fordeel, ogsaa er berettiget til at modtage i det mindste en Deel af det forøgede Udbytte. Tænke vi os, at en Fabrikant med sine egne Midler er istand til aarligt at have en Nettofortjeneste af 5000 Rdl., men at han, efter at have laant 50,000 Rdl. og derved betydeligt udvidet sin Virksomhed, nu ved samme personlige Anstrengelse kan fortjene det Dobbelte, saa synes Intet rimeligere, end at han afgiver noget af det meget betydeligt forøgede Udbytte til den, der har sat ham istand til

saa fordeelagtigt at udvide sin Bedrift. Ikke alene skulde dette synes billigt, men tillige fordeelagtigt saavel for Laantageren som for Capitalisten.

Medens det saaledes er givet, at det ikke bør nægtes Creditor at tage Rente af de udlaante Capitaler, og medens denne Anskuelse ogsaa nu synes at være den almindelige, har man hidtil ikke allevegne troet at burde frigive Rentefoden, men derimod ved Lov søgt at sætte et Maximum for den. Hos os er saaledes Rentefoden for Laan i faste Eiendomme ved Lov bestemt til 4 pCt., hvorimod den for alle andre Laan er fri. En væsentlig Indrømmelse i friere Retning er imidlertid gjort derved, at der efter Ansøgning kan ventes Tilladelse til at give mere end 4 pCt. selv for Laan i faste Eiendomme, og da slig Tilladelse, saavidt vides, aldrig er bleven nægtet, kan Rentefoden i Virkeligheden hos os betragtes som fri. Det sees heller ikke, at det i nogen Henseende kan være til Nytte ved Lov at fastsætte Rentefoden. For det Første maa man nemlig i dette som i alle lignende Forhold gaae ud fra, at den, der mangler en Capital, ogsaa selv bedst formaaer at bedømme, hvorvidt det er foreneligt med hans Interesse, at give den Rente, der fordres, eller hellere undvære Laanet. Dernæst maa man ikke overse, at Love af denne Natur ikke kunne overholdes. Opfindsomme Folk vide at omgaae dem paa mange forskellige Maader, og sætter man Straf for deres Overtrædelse, i Haab om at dette skal afskrække, vil man snart finde, at man høiligen har forregnet sig. Hvad der opnaaes er i Reglen kun dette, at Laantageren, foruden den Rente, som han under andre Forhold vilde have at betale, tillige kommer til at betale Creditor en Extrapræmie som Erstatning for den Risiko, som Lovovertrædelsen fører med sig; thi Renten, som jo væsentlig er Leieafgiften af den laante Capital, og som retter sig efter det øieblikkelige Forhold mellem Laansøgere og disponible Capitaler, (d. e. Capitaler,

der søge Anvendelse) lader sig ligesaa lidt regulere ved Lovbud som f. Ex. Prisen paa Smør.

Det sees heraf, at ligesaa vel som Creditor maa ansees for fuldt berettiget til at erholde en Rente af sin udlaante Capital, saaledes bør Rentefodens Høide fornøftigviis ene være afhængig af Parternes Overeenskomst.

Medens, som vi ovenfor have viist, ethvert Udlaan nødvendigviis er forbunden med større eller mindre Risiko, og det ofte er vanskeligt forud med Nøjagtighed at beregne denne, give dog de forskjellige Maader, hvorpaa Laan stiftes, nogen Veiledning til Bedømmelsen heraf, og det er med Hensyn hertil, at man deler Crediten i den reelle og den personlige.

Vi kalde det reel Credit, naar Creditor, foruden den Sikkerhed, som han har i Debtors Personlighed, tillige erholder et Pant i en eller anden værdifuld Gjenstand, hvortil han holder sig, saafremt Debitor ikke opfylder de paatagne Forpligtelser. Dette Pant kan da enten være Underpant (Hypothek) eller haandfaaet Pant. Førstnævnte bestaaer enten i faste Eiendomme eller i Løsøre; sidstnævnte i Værdipapirer eller Varer, som overgives Creditor, for at han om fornødent deri kan søge Fyldestgjørelse for sit Tilgodehavende.

Laan i faste Eiendomme medføre i Reglen den mindste Risiko for Laangiveren; dog kunne Tidsomstændighederne nu og da i mærkelig Grad trykke Eiendommenes Værdi, og saaledes ogsaa paaføre Creditor Tab. Derimod vil han ikke let komme til at lide under Debtors Uredelighed, naar Retsvæsenet er ordnet, som det bør være. Af dertil ansatte Embedsmænd kan nemlig uden stort Besvær føres Bog over de faste Eiendomme og den Gjæld, der hæfter paa disse, hvorved Enhver, der staaer i Begreb med at gjøre et Udlaan, let kan forsikre sig om, hvorvidt det tilbudte Pant er behæftet iforveien og i hvilken Grad. Heller ikke kan Debtors Ligegyldighed eller

Letsindighed lettelig paaføre Creditor Tab, da den hyppigste Skade, der tilstøder fast Eiendom, er Ildsvaade, og Assurancevæsenet her kommer ham til Hjælp. Pantets Forringelse af Mangel paa tilbørligt Tilsyn og Vedligeholdelse, er den eneste Omstændighed, der kan paaføre Creditor et Tab af den Natur, at han kan søge Aarsagen dertil hos Debtors Person. — Uagtet saaledes Laan mod Pant i faste Eiendomme ganske vist kunne betragtes som forbunden med forholdsviis ringe Fare for Udlaaneren, er der, som alt bemærket, en Mulighed for, at Pantet kan falde i Værdi, og dertil kommer ogsaa, at det ikke altid er let at udfinde det Beløb, som med Sikkerhed tør udlaanee, da dette beroer paa et sagkyndigt Skjøn. Heller ikke maa vi glemme, at Laan af denne Natur maae tilstaaes paa længere Tid, naar Laantageren skal være tjent dermed. Alt dette har bevirket, at Capitalisterne ofte foretrække at gjøre deres Midler frugtbringende paa anden Maade. For nu at raade Bod herpaa og tilføre Besidderne af faste Eiendomme de nødvendige Capitaler, har man oprettet Creditforeninger, der i flere Retninger tilbyde væsentlige Fordele for saavel Laantager som Laangiver, men da disse Foreninger ville blive udførligt omtalte i et senere Capitel af denne Bog, skulle vi ikke her nærmere gaae ind paa denne Form af Crediten.

Underpant i Løsøre yder en langt mindre tilfredsstillende Sikkerhed, idet nemlig disse Gjenstande deels ere udsatte for at forringes betydeligt i kort Tid, og Debitor tillige ved Uredelighed kan paaføre Laangiveren Tab.

Haandfaaet Pant bestaaer enten i Værdipapirer, som overleveres Laangiveren, og vil saaledes, naar han viser almindelig Forsigtighed, ikke være forbunden med Fare. Ogsaa Varer kunne benyttes som haandfaaet Pant, men de egne sig ikke vel dertil. Deels ere nemlig mange Varer af saa forgængelig Natur, at Opbevaringen fordrer meget Tilsyn og Omhu; deels ere de underkastede hyp-

pige Priisforandringer, og Laangiveren, der søger at sikkre sig mod alle Eventualiteter, vil derfor nødigt tilstaae et saa stort Laan, som Laantageren ønsker; deels er denne kun daarlig tjent med for kortere eller længere Tid at fraskrive sig Raadighed over de pantsatte Varer, da det altid vil være en betydelig Ulempe for ham, om han hver Gang, forinden han kan sælge af Pantet, skal forhandle med Creditor om dets Udløsning og Udlevering. Derfor bruges Laan af denne Slags kun undtagelsesviis; men for noget at bøde paa de her anførte Ulemper, er der paa de større Handelspladser indrettet Oplagshuse, der udstede Beviser for de der oplagte Varer, og paa disse Beviser kunne Eierne da reise Laan uden at Laangiveren, der veed, at Varerne kun udleveres til den, der producerer Beviset, behøver at forsikkre sig om Pantets Tilstedeværelse eller sørge for dets Bevaring.

Vi vende os nu til den Form for Crediten, som unægtelig har meest Betydning for Handelsstanden, nemlig den personlige. Som Navnet antyder, er det her Debtors personlige Egenskaber, som det kommer an paa; det er i Tillid til disse, Crediten gives. Vistnok bør Laangiveren, idet han undersøger, hvorvidt Laantageren fortjener Tillid, tillige tage Hensyn til hans Formuesomstændigheder; men da det ofte er umuligt at fælde nogen afgjørende Dom derom, kommer det dog væsentligt an paa hans Redelighed og hans Evne til at anvende den laante Capital paa en Maade, der sikkrer den mod Tilintetgjørelse.

De sædvanlige Maader, hvorpaa denne Credit ydes, ere enten ved en vis Henstand, der indrømmes Laantageren med Betaling af de Varer, han afkøber Creditor, eller ogsaa ved Vexler, som Debitor til Dækning af en stiftet Gjæld, enten lader trække paa sig eller selv udsteder. Af disse tvende Maader er Credit ved Vexler den, der yder Creditor den bedste Garanti, idet nemlig disse Documenter ved Lov ere tillagte visse Forrettigheder, som gjør det saa

meget mere sandsynligt, at de ville blive indløste, dersom Debitor overhovedet er istand dertil. I et senere Capitel vil dette Creditmiddel blive Gjenstand for nærmere Om-tale, og der vil ogsaa der blive omhandlet det Misbrug af Crediten, som undertiden drives ved Hjælp af Vexler. Ligeledes ville vi paa et andet Sted komme til at beskæftige os med Bankvæsenet og dets Betydning for Crediten, og skulle her kun anføre, at Bankerne paa dobbelt Maade virke i dens Tjeneste, idet de, dels paa Grund af den Tillid, de selv nyde, ere istand til at samle mange Capitaler, som ellers vilde ligge unyttige hen, og dels, ved den Tillid, de vise Andre, hjælpe disse til at udvide deres Bedrift, samtidigt med at de ledige Capitaler sættes i Virksomhed.

At Crediten er et stort Gode, vil noksom fremgaae af Alt, hvad vi foran have anført. Som alle Goder kan den imidlertid misbruges og blive til stor Ødelæggelse for Mange. Vel kan et velordnet Retsvæsen have sin store Betydning i denne Henseende, saaledes som vi allerede have haft Leilighed til at vise. Men dette gjælder dog nærmest kun, saalænge Crediten indskrænker sig til den reelle. Midlerne mod Misbrug af den personlige Credit maae navnlig søges i en større almindelig Oplysning om Alt, hvad der angaaer de økonomiske Forhold og i Samfundets Moralitet i det Hele; thi den personlige Credit er, naar alt kommer til alt, væsentlig kun et Tillidsforhold; hvor derfor et Ord ikke har samme Betydning som det meest forpligtende Document, der staaer det ilde med den personlige Credit.

Aarsagen til Creditens Misbrug og de dermed følgende Criser, der ikke saa sjældent hjemsøge den økonomiske Verden, maa nærmest søges i den Begjærlighed efter hurtig at blive rig, som nu og da bemægtiger sig Gemytterne. Man seer En eller Anden, paa Grund af særegne Omstændigheder, høste usædvanlig Fordeel af

sine Foretagender; man vil gjøre som han, uden altid at overveie om Tid og Omstændigheder passe derfor. Der tjenes Formuer paa den eller den Vare, hedder det, og pludselig ville Alle være med at speculere deri. Man overbyder hinanden, Priserne drives op, og det gaaer godt i Begyndelsen; men Mange, som ere med, see sig nødsagede til at benytte Crediten i langt større Udstrækning end tidligere, da deres Speculationer have faaet et forøget Omfang. Alt gaaer imidlertid godt en Tid lang; mange tjene virkelig Penge; men de overspændte Priser kunne dog ikke holde sig i Længden; de Forsigtigere begynde at trække sig tilbage; Kjøbernes Antal indskænkes efterhaanden; Priserne dale, der maa sælges med Tab; hvem der har Noget tilgode, begynder at blive ængstelig; man vil sikkre sig og er noget tilbageholden med at give Credit selv til dem, som hidtil nød en ubegrændset Tillid. Atter falde Priserne; store Tab paafølge; Mange kunne ikke bære dem, men bukke under; Tilliden rystes i sin Grundvold, alle Udsigter synes pludseligt formørkede; Ingen vil købe mere end til det øieblikkelige Forbrug; de opskruede Priser falde dagligt; Tabene blive større og større, og Alt synes at opløse sig i Forvirring. Kun de virkelig grundmurede Huse og de, som have været saa heldige itide at trække sig tilbage fra Svimmelen, kunne udholde Stormen; alle Andre maa bukke under.

Naturligviis ende saadanne Criser ikke uden umaadelige Tab, der ofte gaae ud over baade de Uskyldige og de Skyldige. Dette lader sig dog ikke forebygge ved Indgriben ovenfra; Criserne ere, som bemærket, kun en Følge af den for stærke Benyttelse af Crediten; men Crediten er ikke mindre vigtig for Civilisationens Fremskridt, fordi den kan misbruges.

Fjerde Capitel.

Om Maal og Vægt.

I. Almindelige Bemærkninger om Maal og Vægt.

Vi ville paa et andet Sted nærmere komme til at udvikle, at det, overalt hvor Handel og Omsætning ikke længere befinde sig i den første Barndom, er nødvendigt for saavel Kjøbere som Sælgere at have en saavidt muligt til alle Tider uforanderlig Maalestok for Gjenstandenes Værdi. Ikke mindre nødvendig er en Maalestok, der kan tjene til at bestemme Varernes Mængde. Med andre Ord, ved enhver Omsætning, naar undtages de Tilfælde, hvor Varerne sælges stykkeviis eller i Stykketal, forudsættes ligefrem Tilstedeværelsen af saadanne Redskaber, ved hvis Hjælp Varerne kunne veies eller maales, alt efter deres Beskaffenhed og overensstemmende med hvad der er almindelig Vedtægt.

Vi forstaae ved Vægt det Tryk, som en Gjenstand udøver paa sit Underlag; ved Maal dens Udstrækning eller Omfang.

Efter Vægtens forskellige Anvendelse, gjør man Forskel paa Handelsvægt, Apothekervægt (Medicinalvægt), Guld- og Sølvvægt, Probeervægt og Toldvægt.

Med Hensyn til det Qvantitetsforhold, som skal udtrykkes ved Maalet, indeles dette i: 1) Længdemaal, hvorved man bestemmer Tingenes Udstrækning i en enkelt Retning; 2) Flademaal (Jordmaal), der tjener til at betegne Udstrækningen saavel i Længde som Brede, og 3) Indholdsmaal (eller Hulmaal, Rummaal, Cubikmaal), hvorved vi ikke alene angive Tingenes Omfang i Længde og Brede, men ogsaa i Tykkelse eller Høide. Dette sidste har atter forskellige Benævnelser, alt eftersom det benyttes

til at udmaale tørre, flydende eller faste Legemer og endelig har man ofte Maal, der ikkun anvendes for visse Gjenstande, som Kulmaal, Kornmaal, Viin- og Oliemaal.

Længdemaalet danner Grundvolden for de fleste Maal- og Vægtsystemer. Det er sandsynligt, at det oprindeligt har været baseret paa Størrelsen af een eller anden Deel af det menneskelige Legeme; Benævnelserne Fod og Favn ere saaledes almindelige i de fleste Sprog; ogsaa Arm, Haand, Spænd og Haandsbrede forekomme i forskellige Sprog. — Andre Slags Maal har man paa lignende Maade søgt at gjøre let forstaaelige; derom vidne Benævnelser som: Vandspand, Dagværk, Straa, og hvad Vægten angaaer synes man oprindeligt at have anvendt Stene og lignende svære Ting (Stein, stone, Steen) og for finere Vægt enkelte Korn (Korn, gram, Gran, granum, Ax).

Den tiltagende Handel og Omsætning kunde imidlertid ikke nøies med saa simple og unøjagtige Redskaber; og man maa tidligt have indseet Nødvendigheden af at tilveiebringe saadanne Maal- og Vægtinstrumenter, som kunde afgive en paalidelig Rettesnor, ikke alene i det enkelte Tilfælde, men tillige tjene til Mønster (Normalmaal, Etalon) ved Forfærdigelsen af alle de Maaleredskaber, som i det enkelte Land vare nødvendige ved Omsætningen mellem Mand og Mand. Men selv saadanne Normalmaal ere dog ikke i den Grad uforanderlige, at man ubetinget og til enhver Tid kan betragte dem som tilstrækkelige. Det Stof, hvoraf Normalmaalet forfærdiges, er underkastet Slid og Ælde, ja, hvor det gjælder om stor Nøjagtighed, vil endog en Forandring i Temperaturen være tilstrækkelig til at formindske Paalideligheden. Man har derfor i forskellige Lande og til forskellige Tider gjort Forsøg paa i Naturen at finde et Grundlag for Længdemaalet, for derved at sikre sig Tilveiebringelsen af nye Normal-

maal, naar de hidtil benyttede forkom eller fandtes uoverensstemmende. Saaledes foreslog man i 1673 i England at $\frac{1}{3}$ af Længden af Secundpendulet skulde være Længdemaalet; man forudsatte dengang, at denne Længde var ligestor overalt paa Jorden, hvilket dog senere Undersøgelser have viist ikke er Tilfældet. Dette Forslag fandt imidlertid ingen Anklang, og man benytter nu som Normalmaal en i 1760 forfærdiget Stang af Messing, som ved en Temperatur af 62° Fahrenheit ($13\frac{1}{3}^{\circ}$ R.) har sin rette Længde. Dog er det senere, ved en i 1823 udkommen Lov, bestemt hvorledes man, dersom dette Normalmaal forkom, kunde ved Hjælp af dets da udfundne Forhold til Secundpendulet skaffe et nyt tilveie. — Under den første franske Revolution kom Spørgsmaalet om Vægt og Maal ogsaa paa Bane i Frankrig, hvortil der var saameget desto større Anledning, som man i de forskjellige Departementer benyttede forskelligt Maal og Vægt. Man bestemte sig da for et Naturmaal, idet man fastsatte at Eenheden for Længdemaalet, der fik Navn af »Metre«, skulde være $\frac{1}{10,000,000}$ af Afstanden mellem Nordpolen og Ækvator. Ved senere Undersøgelser er det godtgjort, at de dengang af Hensyn til Metrens Fastsættelse foretagne Observationer og Beregninger ikke ere fuldstændigt paalidelige, og at man i Secundpendulet vilde have havt noget Nøiagtigere at holde sig til; den franske Meter er derfor heller ikke nøiagtig $\frac{1}{10,000,000}$ Deel af Jordkvadranten; dens Længde angives nøiagtigst ved at sige at den er liig 443,296 gl. Pariser-Linier. — I Danmark bleve Bestemmelserne om Maal og Vægt givne ved Forordningen af 1. Mai 1683, som suppleredes ved Frd. af 10. Jan. 1688 (Ole Rømer). Efter førsnævnte Forordn. skulde en Alen være saa stor, at den svarede til 2 rhinlandske Fod og »den rette danske Alen skulde altid være en uforanderlig Regel og Fundament til al Maal og Vægt udi begge Riger«.

Denne sidste Bestemmelse er dog ikke længere gjældende, efterat det danske Pund, der tidligere skulde være $\frac{1}{62}$ af Vægten af en Cubikfod destilleret Vand, i Overeensstemmelse med Resolution af 20. August 1839 er forandret til at være liig $\frac{1}{2}$ Kilogram, en Forandring, som dog først traadte i Kraft 1. Januar 1853. Heller ikke Bestemmelsen om, at en dansk Alen skulde være to rhinlandske Fod, staaer endnu ved Magt. Da man nemlig ved en i den nyere Tid foretagen Undersøgelse af de forskjellige Normalmaal fandt, at disse viste sig mere eller mindre unøjagtige (mellem 138,⁶⁷ og 139,³⁸ Pariser-Linier) begyndte man ogsaa her at tænke paa Tilveiebringelsen af et Naturmaal. Til dette Øiemeds Opnaaelse blev det ved Resol. af 28. Juni 1820 bestemt, at Foden skulde reguleres saaledes, at den netop udgjorde $\frac{1}{38}$ af det enkelte Secundpenduls Længde midt imellem Nordpolen og Ækvator i Skagens Meridian; herefter vilde altsaa Secundpendulets Længde være 38 danske Tommer. Ved en senere Resolution af 3. Juni 1835 forandredes denne Bestemmelse imidlertid derhen, at Foden gjordes liig med den rhinlandske Fod, saaledes som denne samme Aar blev reguleret i Preussen (139,¹³ gl. franske Linier), dog skulde der tillige her foretages nøjagtige Udmaalinger, hvorved Fodens Forhold til Secundpendulets Længde blev bestemt. Disse Udmaalinger have imidlertid ikke senere fundet Sted, og vi mangle saaledes for vort Maal- og Vægtsystem et Grundlag i Naturen.

Den store Forskjellighed i de enkelte Landes Maal og Vægtsystemer, har forlængst henledet Opmærksomheden paa det Ønskelige i saadanne Lempelser, hvorved en almindelig Overeensstemmelse kunde bringes tilveie, og nogen Forandring til det Bedre har ogsaa fundet Sted, saaledes f. Ex. i endeel tyske Stater og i Danmark. De Ulemper, som Forandringer af denne Natur uundgaaeligt føre med sig, ere, om ogsaa kun forbi-

gaaende, dog stedse meget følelige i den daglige Handel og Vandel, og selv om vi derfor tør haabe at see Tanken om eet for alle Stater fælles Maal- og Vægtsystem realiseret, vil der dog sikkert hengaae lange Aarrækker, forinden en saadan Forholdsregels Nytte staaer klart for Alle og derved bliver mulig at gennemføre.

At de afvigende Maal- og Vægtsystemer medføre Ulemper med Hensyn til Samfærdselen mellem Nationerne indbyrdes, er imidlertid ikke den eneste Indvending, der med Rette gjøres imod dem. Ogsaa den Maade, hvorpaa Eenhedernes Underafdelinger (Tve Deling — Ti Deling — Tolv Deling) ere fastsatte, er ofte i høj Grad besværende ved større Beregninger. Man har dog i denne Henseende allerede gjort nogle Forbedringer og Ti Delingen er efterhaanden indført i Frankrig, Belgien, Spanien, Sverrig og tildeels i Danmark, Tydskland og Italien. I England har dette Spørgsmaal ligeledes været under Forhandling, dog kom man der (i 1859) til det Resultat, at en Forandring i Maalets og Vægtens Underafdelinger ikke vilde være til nogen Nytte, saalænge Mønten beholdt sin gamle Inddeling, ligesom man ogsaa holdt for, at det, som kunde anføres til Fordeel for Decimalinddelingen, meest gjaldt ved store Beregninger paa Papiret, hvorimod den nu brugelige Inddeling, der tillader en langt oftere gjentagen Halvering uden at Facit bliver Brøk, frembød væsentlige Fordele i det daglige Liv. Disse Hensyn fortjene ganske vist at tages i Betragtning, og det er næppe nogen heldig Forandring, som vi hos os have iværksat med Hensyn til Pundets Inddeling, da ingen Lettelse derved kan opnaaes, saalænge Møntens Underafdelinger forblive de Samme.

Decimal-Inddelingen er som bemærket fuldstændig gennemført i Frankrig, og da dette Lands Maal- og Vægtsystems hele Indretning bærer Prisen for Simpelt og Consequents benyttes det sædvanlig ved Sam-

menligning af andre Landes. Vi skulle derfor her nærmere omtale dette System. Grundlaget er 1) Længdemaalet, som benævnes »Metre« og er liig $\frac{1}{10,000,000}$ af Afstanden mellem Nordpolen og Ækvator (eller dog rettere 443,296 Pariser-Linier), 2) Jordmaalet (Flademaalet) benævnes »Are«, hvorved forstaaes en Kvadrat, der er 10 Metres lang og 10 Metres bred, 3) Hulmaalet (Indholdsmaalet), der er det samme for saavel tørre som flydende Varer, kaldes »Litre« og er liig $\frac{1}{1000}$ Kubikmetre, 4) Vægten kaldes »Gram«, som er $\frac{1}{1000}$ af Vægten af 1 Litre destilleret Vand. Decimal-Overafdelingerne betegnes i alle Tilfælde ved Tilføielser, hentedes fra græske Talord, nemlig:

Deka for det 10foldige, Hekto for det 100foldige.

Kilo » » 1000 » Myria » » 10,000 »

Derimod betegnes Underafdelingerne ved Tilføielser hentedes fra de latinske Talord, nemlig:

Deci $\frac{1}{10}$. Centi $\frac{1}{100}$. Milli $\frac{1}{1000}$.

Altsaa er eksempelvis:

1 Myriametre = 10,000 Metres. 1 Hektare = 100 Ares.

1 Decilitre = $\frac{1}{10}$ Litre. 1 Kilogram = 1000 Grammer.

2. Kongeriget Danmarks Maal- og Vægtforhold.

Længdemaal. 1 Fod (') er 12 Tommer (") à 12 Linier ("). Ved Landmaaling inddeles Foden i 10 Tommer à 10 Linier. — 1 Alen er 2 Fod og inddeles i 4 Qvarteer à 4 Sextendedele. — 1 Favn er 3 Alen. 1 Kabellængde er 100 Favne. — 1 Rode, der bruges ved Landmaaling, er 5 Alen. — 1 Landmiil er 12000 Alen ($14,751 = 1$ Meridiangrad). — 1 Sømiil er 11820 Alen ($14,979 = 1$ Meridiangrad). *Flademaal.* 1 Kvadrat (□) Miil er 144,000,000 □ Alen (= 10,285 $\frac{1}{2}$ Td. Land).

Cubikmaal. 1 Cubikfavn er 27 Cubikalen à 8 Cubikfod à 1728 Cblinier.

Jordmaal. 1 Tønde Land er 14000 □ Alen.

Maal for tørre og flydende Varer. Steenkulstønden er $5\frac{1}{2}$ Cbfod eller 176 Potter. Kornstønden, hvormed de allerfleste tørre Varer, saavelsom Salt, maales, er $4\frac{1}{2}$ Cbfod eller 144 Potter. — Øltønden $4\frac{1}{4}$ Cbfod. — Tjæretønden $3\frac{3}{4}$ Cbfod eller 120 Potter. — En Trantønde holder almindeligviis 120 Potter; dog sælges 3 Kroner Tran i Tønder paa $4\frac{3}{4}$ Cbfod eller 160 Potter. — Korn- og Steenkulstønden inddeles i 8 Skjepper à 4 Fjerdingskar à 2 Ottingkar. — Ifølge Frd. 10de Jan. 1698 skulle alle Varer maales uden Top, med Undtagelse af Steenkul og andre Kul, samt Bark og store Frugter (Kartoffer, Æbler). Salt og Steenkul maales med fast Maal, alle andre Varer med løst Maal. — Ved 1 Tønde Smør forstaaes 14 Lpd. (224 Pd.) Netto.

Maal for flydende Varer. Eenheden for Maalet er Potten, som er $\frac{1}{32}$ af en Cubikfod. — 1 Kande er 2 Potter; 1 Pot 4 Pægle; 1 Flaske 3 Pægle; 1 Viertel (Fjerdelen af en Cbfod) 8 Potter. 1 Fad = 4 Oxehoveder; 1 Oxehoved = 6 Ankere; 1 Anker er lovbestemt 39, i Praxis som oftest 40 Potter. — De fleste af de Varer, der leveres i Fade, Oxehoveder og Ankere, sælges pr. Pot, og Emballagens Størrelse har saaledes mindre Betydning.

Vægt. a) Handelsvægten. Eenheden er Pundet, som er $= \frac{1}{2}$ Kilogram. — Tidligere var Pundet $= \frac{1}{62}$ af Vægten af 1 Cbfod. destilleret Vand eller omtrent $\frac{2}{100}$ lettere end det nugældende. (Tegnet $\mathcal{L}$ er en Sammentrækning af de latinske Bogstaver lb, en Forkortelse af Libra.) — 1 Pund er 100 Qvint à 10 Ort og 1 Centner 100 Pund. — Den ældre Inddeling,

hvorefter 1 Skpd. var 20 Lpd. à 16 Pd. à 32 Lod à 4 Qvintin à 4 Ort, benyttes tildeels endnu.

b) Guld- og Sølvvægten er den kølnske Mark. Bankens og Møntens Mark er 233,855 Grammer, hvorefter Justeerkammerets, der er afpasset efter Forholdet: $17 \text{ } \mathcal{M} \text{ Sølvvægt} = 16 \text{ } \mathcal{M} \text{ Handelsvægt}$, veier 235,204. Ved Beregning af fremmede Mønters Værdi vil imidlertid kun Bankens og Møntens Mark komme i Betragtning. 1 Mark er 16 Lod à 4 Qvin. à 4 Ort à 18 Es (288 Es).

c) Probeervægten, for Guld: 1 Mark à 24 Karat à 12 Green (288 Green), for Sølv: 1 Mark à 16 Lod i 18 Green (288 Green).

d) Medicinalpundet er $= \frac{3}{4}$ af Handelspundet, altsaa 75 Qvint. 1 Pund er 12 Unzer à 8 Drachmer à 60 Gran. Ved Lov af 14 Feb. 1868 er det bestemt, at det franske Gram skal indføres som Medicinalvægt og denne Forandring vil indtræde fra 1ste Juli d. A.

e) Kornvægten. Indtil den sidste Tid er Korn bleven solgt efter Maal; men fra Begyndelsen af dette Aar har man saavel i som udenfor Kjøbenhavn begyndt at beregne Prisen pr. 100 Pund. Derimod er Qvaliteten alt længe bleven bestemt ved Vægt. Denne er imidlertid sjældent den danske Vægt; som oftest udtrykkes den i gamle hollandske Pund, pr. gamle hollandske Zak. Ved at multiplicere den gamle hollandske Vægt med 5 og dividere det Udkomne med 3, faaer man de tilsvarende danske Pund pr. dansk Tønde.

Stykgodsmaal og Maal for Varer, som tælles. 1 Læst Kornvarer og 22 Tønder. 1 Læst Steenkul er 18 Tønder. 1 stort Tusinde, hvorefter især forhen enkelte Ting, som Staver, Søm etc. taltes, er 10 Hundreder à 5 Snese. 1 Snees er 20 Stykker. 1 Skok er 3 Snese. 1 Ol er 4 Snese. 1 Zimmer er 4 Degger, 1 Degger er 10 Stykker (Skind). 1 Gros er 12 Dusin. 1 Dusin 12 Stkr. 1 Balle

Papir er 10 Riis, 1 Riis er 20 Bøger, 1 Bog Tryk-papir er 25 og 1 Bog Skrivpapir 24 Ark.

Skibsmaal. Skibes Drægtighed udtryktes tidligere alene i Commercelæster, men ved Lov af 13 Marts 1867 blev det bestemt, at den for Fremtiden skulde angives i Tons, ganske af samme Størrelse som den engelske Register Ton. Ved Maalningen divideres det samlede Indhold af Rummene med 91,59, hvilket giver Totaldrægtigheden, da 91,59 dansk Cbfod er liig 100 engelske Cbfod eller 1 Registerton. 1 Ton er altsaa 91,59 dansk Cbfod og 1 Commercelæst sættes liig 2 Tons. Ifølge Toldvæsenets Bestuvningsreglement regnes til 1 Commercelæst eksempelvis af flydende Varer 5 Piber, 9 Oxehoveder, 16 Tønder, 30 Halvtønder, 48 Ankre, 60 Fjerdedeelstønder, 80 Halvankre og 96 Ottendedeelstønder, og af Kornvarer (løst i Skibet) 24 Tdr. Hvede, 26 Tdr. Rug, 30 Tdr. Byg, 33 Tdr. Havre. Af Oliekager 5200 Pund, af Been 3500 Pd., af Uld 1400 Pd., af Tømmer 90 Cbfod, af Steenkul 18 Tdr., af Jern 5200 Pund.

3. De vigtigste udenlandske Handelspladsers Maal- og Vægt-Systemer.

Amsterdam. Længdemaal: 1 El à 10 Palm = 1,59 dansk Alen. 100 Brabanter-Alen = 110,62 danske Alen. Kornmaal: 1 Last à 30 Zak eller Mud = 21,56 danske Tdr. Viinmaal: 1 Vat à 100 Kanner = 103½ danske Potter. Vægt: 1 Pond à 10 Onsen = 2 danske Pund. (Systemet er det franske med hollandske Navne).

Berlin. Længdemaal: 100 Fod = 100 d. Fod. 1 Alen = 2½ Fod. 100 Alen = 106¼ dansk Alen. Kornmaal: 1 Last à 60 Scheffel = circa 23¾ d. Tdr. 1 Wispel à 2 Malter à 12 Scheffel = 9½ d. Tdr.

Dog regnes ofte en Wispel ved Hvede, Rug, Byg, Erter og Oliefrø til 25 Scheffel ved Havre til 26 Scheffel. Siden 1858 er det Coutume at notere Prisen paa Kornvarer pr. Wispel efter en vis Vægt pr. Scheffel, nemlig for Hvede 84 Pd., for Rug 80 Pd., for Byg 70 Pd., for Havre 50 Pd. Vægt: 1 Centner à 100 Pd. = 100 d. Pd.

Bordeaux, see Paris.

Bremen. Kornmaal: 1 Last à 40 Scheff. = $21\frac{1}{3}$ d. Td.
Vægt: 1 Centner à 100 Pd. = 100 d. Pd.

Brüssel. Længdemaal: 100 Brabanter Alen = 110,⁶² d. Alen. Øvrigt som Paris.

Buenos Ayres. Vægt: 1 Quintal à 4 Arrobas à 25 Libras = 92 d. Pd.

Calcutta. Længdemaal: 1 Guz = 1 engl. Yard (1 Guz i Calcutta svarer til $1\frac{1}{3}$ Guz i Bombay og 2 Cubits i Madras.) Vægt: 1 Bazar Mound = 74 d. Pd., 1 Factory Mound = 68 d. Pd.

Canton. Længdemaal: Ved Handelen med Udlandet bruges den engelske Yard, der her kaldes Ma. Det chinesiske Handelsmaal Covid deles i 10 Punts. 100 Covid = 58 d. Alen. Vægt: 1 Pikul à 100 Catties = 121 d. Pd.

Christiania. Maal og Vægt ere for Størstedelen de gamle danske (før 1853). 100 Pd. = 99,⁶² danske Pd. En lignende i Praxis umærkelig Forskjel, finder Sted ved Foden, idet 1000 norske Fod udgjøre 999,⁶⁴ d. Fod. 1 Bismerpund = 12 Pd. à 2 Mark. 1 Vog = 36 Pd. 1 Miil er $1\frac{1}{2}$ d. Miil. 1000 Tønder Land = 714 d. Tdr. Land.

Dresden. Længdemaal: 100 Alen = 90 d. Alen.
Vægt: 1 Skipp. à 3 Centn. à 5 Stein à 20 Pd. 100 Pd. = 100 d. Pd.

Frankfurt a. M. Vægt: 1 Skipp. à 3 Cent. à 100 Pd. 100 Pd. = 100 d. Pd.

Genua. Vægt: 1 Libbra = 2 d. Pd.

Gibraltar. Maal og Vægt ere de engelske, dog ere
100 Gallons Viin = $428\frac{1}{2}$ d. Potter og 100 Gallons
Øl = $478\frac{1}{4}$ d. Potter.

Hamborg. Længdemaal: 100 Alen à 2 Fod = $91\frac{3}{4}$ d.
Alen. 100 Brabanter Alen = 110 d. Alen. Korn-
maal: 1 Last à 60 Fass (= 1 preussisk Scheffel)
= $23\frac{3}{4}$ d. Tdr. Viinmaal: 1 Viertel = $7\frac{1}{2}$ danske
Potter. Vægt: 1 Centner à 100 Pd. = 100 d. Pd.

Hannover. Vægt: 100 Pd. = 100 danske Pd.

Havanna. Vægt: 1 Quintal à 4 Arrobas à 25 Libras =
92 d. Pd.

Königsberg. Kornmaal: 1 Last = $22\frac{1}{4}$ Tdr.

Leipzig, see Dresden.

Lissabon. Kornmaal: 1 Mojo à 15 Fangas = ca. 6 d.
Td. (1 Mojo Salt fra St. Ybes leverer c. 5 d. Td.).
Viinmaal: 1 Almud = $17\frac{1}{3}$ d. Potter (paa Madeira
 $18\frac{1}{3}$). Vægt: 1 Quintal à 4 Arrobas à 32 Libras =
 $117\frac{1}{2}$ d. Pd. 1 Tonelada = 54 Arrobas.

Livorno. Viinmaal: 1 Viin-Barile = 47 d. Potter. 1
Oliebarile = $34\frac{1}{2}$ d. Potter. Vægt: 1 Cantaro à
100 Libbre = 67 d. Pd.

London. Længdemaal: 100 Yards à 3 Fod à 12 Tom.
= $145\frac{1}{2}$ d. Alen. 100 Ells = 182 d. Alen. 100 Fod
= 97 d. Fod. 100 Miil = $20\frac{23}{24}$ d. M. Jordmaal:
100 Acres = $73\frac{1}{3}$ d. Tdr. Land. Kornmaal: 1 Last
à 10 Quarters = $20\frac{1}{10}$ (21) d. Tønder. 1 Quarter
er 8 Bushels. 1 Boll er 6 Bushels. Viinmaal:
100 Gallons = $470\frac{1}{4}$ d. Potter. Vægt: 1 Ton à
20 Centnerweight (Cwt.) à 4 Quarters à 28 Pd. 1000
Pd. heraf (avoirdupoids d. e. Handelsvægt) = 907 d.
Pd. (1000 Pd. Troy Vægt, d. e. Guld- og Sølvvægt,
= $746\frac{1}{2}$ d. Pd.)

Lübeck. Længdemaal: 100 Alen à 2 Fod — $91\frac{3}{4}$ d.
Alen. Kornmaal: 100 Byg-, Erter-, Rug og Hvede-

Scheff. = 25 d. Td. 100 Havre do. = $28\frac{1}{2}$ d. Td.
 Vægt: 1 Centner à 8 Lpd. à 14 Pd. 100 Pd. =
 $97\frac{1}{3}$ d. Pd.

Madrid. Maal og Vægt siden 1849 som Paris (Metro, Litro, Gramo, Aria), dog benyttes endnu den gamle spanske Vægt: Quintal à 4 Arrobas à 25 Libras = 92 d. Pd.

Messina. Vægt: 1 Cantaro à 100 Rotoli = $158\frac{2}{3}$ d. Pd.
 Olie sælges enten pr. Cantaro eller pr. Cafiso, som veier $13\frac{3}{4}$ Rotoli = 22 d. Pd.

München. Viinmaal: 100 Maass = $110\frac{2}{3}$ d. Potter.
 Vægt: 1 Centner à 100 Pd. = 112 d. Pd.

Neapel. Vægt: 1 Cantaro à 100 Rotoli = 178 d. Pd.

Newcastle. Steenkulsmaal: 1 Newcastle Chaldron = 53 Cwt. 1 Keel à 8 Chaldrons = $21\frac{1}{2}$ Ton. (Man regner i Praxis at 1 Keel leverer i Kjøbenhavn 140 Tønder). (8 Newcastle Chaldrons = $15\frac{1}{2}$ London Chaldrons; forøvrigt som London).

New York, som London, dog regnes ofte kun 2000 engelske Pund paa en Ton.

Paris. Længdemaal: 100 Metres = 159,₃₁ d. Alen.
 1 Myriametre = 1,₃₂ d. Mil. Jordmaal: 1 Hektare = $1\frac{1}{3}$ d. Tdr. Land. Kornmaal: 100 Hektolitres = 71,₈₈ d. Tønder. Viinmaal: 100 Litres = $103\frac{1}{2}$ d. Potter. (1 Aune, et gammelt Længdemaal, som endnu bruges for Manufacturvarer, er = 1,₈₉ d. Alen).

Petersborg. Kornmaal: 100 Tschetwert = 151 d. Tdr.
 Vægt: 1 Berkowitz (Skpd.) à 10 Pud à 40 Pund = 328 d. Pd. 100 Pd. = 82 d. Pd. 1 Kuhl eller Sæk skal lovmæssig indeholde 290 russ. Pd. Rugmeel. Længdemaal: 113 Werst = 16 d. Mil.

Rio Janeiro. Vægt: 1 Quintal à 4 Arrobas à 32 Libras = $117\frac{1}{2}$ d. Pd. 1000 Libras er 918 d. Pd. 1 Arroba

er nøiagtig = 29,3760 d. Pd. Ved Fragter regnes
70 Arrobas = 1 engelsk Ton.

Rom. Vægt: 1 Centinajo à 100 Libbre = 68 d. Pd.

Rostock. Længdemaal: 100 »rostocker« Fod = $91\frac{1}{2}$
d. Fod. Kornmaal: 1 Last à 96 Scheffel = 26,s
d. Td. (i Wismar 26,4 d. Tdr.) Vægt: 100 Pd. =
100 d. Pd.

Stettin, som Berlin.

Stockholm. Længdemaal: 1 Ref à 10 Stænger à 10
Fod à 10 Tom. à 10 Linier = $94\frac{1}{2}$ d. Fod. (100
Cbfod. = 84,66 d. Cbf.) 100 Miil = 142 d. Miil.
Jordmaal: 5 □ Refwar = 1 Tunneland. 100 Tunne-
land = $89\frac{1}{2}$ d. Td. Land. Maal for flydende og
tørre Varer: 1 Cub. fot à 10 Kannor à 100 Cub.
Tommer à 1000 Cub. Linier = 27 d. Potter. Vægt:
1 Nylæst à 100 Centner à 100 Skaalpund à 100 Ort
à 100 Korn = 8500 d. Pd.

Triest, som Wien.

Venedig. Vægt. 1 Centinajo à 100 Libbre Sværvægt =
 $95\frac{1}{2}$ d. Pd., 1 do. à 100 Libbre Letvægt = $60\frac{1}{4}$
d. Pund.

Wien. Længdemaal: 100 Fod = 101 d. Fod. Vægt:
1 Centner à 100 Pd. = 112 d. Pd.

4. En Sammenstilling til lettere Oversigt af de fremmede Handelspladsers Maal og Vægt.

a. Længdemaal.

Paris, 100 Aunes = 189 d. Alen.

London, 100 Els = 182 d. Alen.

Paris, 100 Metres = 159,31 d. Alen.

Amsterdam, 100 Ells = 159,31 d. Alen.

London, 100 Yards = $145\frac{1}{2}$ d. Alen.

Amsterdam, 100 Brabanter Ellen = 110,62 d. Alen.

Brüssel, 100 do. do. = 110,62 do.

Hamborg, 100 do. do. = 110 do.

Berlin, 100 Fuss = 100 d. Fod.
 Wien, 100 Fuss = 101 d. Fod.
 London, 100 feet = 97 d. Fod.
 Stockholm, 100 fot = $94\frac{1}{2}$ d. Fod.
 Lübeck, 100 Ellen = $91\frac{2}{3}$ d. Alen.
 Rostock, 100 Fuss = $91\frac{2}{3}$ d. Fod.
 Hamborg, 100 Ellen = 91 d. Alen.
 Dresden, 100 Ellen = 90 d. Alen.

b. Vægt.

Amsterdam, 1 Pond = 2 d. Pd.
 Brüssel, 1 Kilog. = 2 d. Pd.
 Genua, 1 Libbra = 2 d. Pd.
 Paris, 1 Kilogram = 2 d. Pd.
 Madrid, 1 Kilogramo = 2 d. Pd.
 Berlin, 1 Centner à 100 Pfund = 100 d. Pd.
 Bremen, 1 Centner à 100 Pfund = 100 d. Pd.
 Dresden, 1 Centner à 100 Pfund = 100 d. Pd.
 Hamburg, 1 Centner à 100 Pfund = 100 d. Pd.
 Hannover, 1 Centner à 100 Pfund = 100 d. Pd.
 Frankfurt a. M., 1 Centn. à 100 Pfd. = 100 d. Pd.
 Leipzig, 1 Centn. à 100 Pfd. = 100 d. Pd.
 Rostock, 1 Centn. à 100 Pfd. = 100 d. Pd.
 Lübeck, 1 Centn. à 112 Pfd. 100 Pd. = $97\frac{1}{3}$ d. Pd.
 Livorno, 1 Cantaro à 100 Libbre = 68 d. Pd.
 Rom, 1 Centinajo à 100 Libbre = 68 d. Pd.
 Venedig, 1 Centinajo à 100 Libbre = 60 og $95\frac{1}{3}$ d. Pd.
 Stockholm, 1 Centn. à 100 Skaalpund = 85 d. Pd.
 London, 1 Centnerweight à 112 Pounds = $101\frac{1}{2}$ d. Pd.
 München, 1 Centner à 100 Pfd. = 112 d. Pd.
 Buenos Ayres, 1 Quintal à 100 Libras = 92 d. Pd.
 Madrid, 1 Quintal à 100 Libras = 92 d. Pd.
 Havanna, 1 Quintal à 100 Libras = 92 d. Pd.
 Wien, 1 Centner à 100 Pfd. = 112 d. Pd.
 Lissabon, 1 Quintal à 128 Libras = $117\frac{1}{2}$ d. Pd.

Messina, 1 Cantaro à 250 Libras = $158\frac{1}{2}$ d. Pd.

Neapel, 1 Cantaro à 100 Rotoli = 178 d. Pd.

Petersborg, 1 Berkowitz à 400 Pund = 328 d. Pd.

c. Kornmaal.

London, 1 Last à 10 quarters = 21 d. Tdr.

Bremen, 1 Last à 40 Scheff. = $21\frac{1}{3}$ d. Tdr.

Amsterdam, 1 Last à 30 Zak = $21\frac{1}{2}$ d. Tdr.

Königsberg, 1 Last à 60 Fass = $22\frac{1}{4}$ d. Tdr.

Berlin, 1 Last à 60 Scheff. = $23\frac{3}{4}$ d. Tdr.

Hamborg, 1 Last à 60 Fass = $23\frac{3}{4}$ d. Tdr.

Rostock, 1 Last à 96 Scheff. = $26\frac{2}{3}$ Tdr.

5. Tillæg til fjerde Capitel.

a. Tidsregning.

Et Aar er den Tid, som Jorden bruger til at bevæge sig een Gang rundt om Solen, og dette medtager nøiagtigt 365,2422 Dage. For imidlertid at kunne begynde hvert nyt Aar med en ny Dag, regnes Aaret til 365 Dage, og hvert 4de Aar, som kaldes Skudaar, indskydes en Extradag (den 29 Febr.). Dette er dog lidt formeget, og for at bøde herpaa, bliver Skuddagen bortkastet, hvergang Aarstallet er deleligt med Hundrede, medmindre det Antal Hundreder, som indeholdes deri, er deleligt med 4. 1900 bliver altsaa ikke Skudaar, men derimod 2000. Paa denne Maade er der opnaaet en saa stor Nøiagtighed mellem det astronomiske og det borgerlige Aar, at der først efter over 3000 Aars Forløb vil fremkomme en Forskjel af 1 Dag. — Denne Tidsregning bruges over hele den civiliserede Verden med Undtagelse af Rusland. Den blev i 1582 indført af Pave Gregor den 13de, og kaldes efter ham den Gregorianske Calender. I Danmark og Norge indførtes den først Aar 1700. — Russerne benytte endnu den Julianske Calender, som tidligere var den almindelige. Ved Forandringen i 1582

vare de 10 Dage bagefter den virkelige Tid, og da de uafbrudt indskyde en Skuddag hvert fjerde Aar, ere de nu 12 Dage bagefter. — Russerne angive ofte Datum med en Brøk, hvis Tæller angiver Dagen efter den gregorianske og Nævneren efter den julianske Calender.

b. Alkoholometer og Thermometer.

Et Alkoholometer er et Instrument, som benyttes til at maale Viinaandens Styrke. Det bestaaer af en Flydevægt, forsynet med en Stang, der er inddeelt i Grader, og gaar derfor almindeligviis under Benævnelsen Gradestok. Da Viinaand er lettere end Vand, vil Flydevægten synke dybere i Vædsken jo mere Viinaand den indeholder. Den heri Landet brugelige Gradestok, der i Reglen benævnes den Spendrupske, endskjøndt den er hensigtsmæssigere og paalideligere end denne var, er autoriseret til Brug for Toldvæsenet. Absolut Viinaand viser paa denne 18° . 8° Brændeviin indeholder altsaa 8 Dele Viinaand og 10 Dele Vand. — Ved den i Tydskland og flere Steder benyttede Gradestok, der er indrettet af Tralles, betegnes Viinaandens Styrke i Procenter efter Maal; 90° T. vil altsaa sige, at den givne Viinaand indeholder 90 pCt. Viinaand og 10 pCt. Vand efter Maal. — I England siges den Spiritus, der efter vor Gradestok holder omtrent 9° , at være »proof«; er den stærkere, angives dette ved Brøkerne $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{6}$ og saa fremdeles; $\frac{1}{2}$ vil altsaa sige 10° .

Ved Thermometret forstaae vi det Instrument, hvormed man maaler Varmens Grad. Det hos os meest benyttede er Réaumurs, som viser 0 ved Frysepunktet og 80° ved Kogepunktet. Dette benyttes ogsaa meget i Tydskland. — I Sverrig og Frankrig bruges det af Celsius foreslaaede, hvorefter 0 ligeledes er Frysepunktet, men Mellemrummet mellem dette og Kogepunktet er deelt i 100 Grader, saaat altsaa

5° Celsius er liig 4° Réaumur. — I England anvendes Fahrenheits Thermometer. Det har 32° ved Frysepunktet og 212° ved Kogepunktet, og dets 0 svarer til 14 $\frac{2}{3}$ ° Kulde paa vor Maalestok. Vil man omskrive en Angivelse efter Fahrenheit, maa man først trække 32 fra, og derpaa reducere det Tilbageblevne efter Forholdet 180° F. = 80° R.

Femte Capitel.

Om Penge og Mønter.

I. Om Nødvendigheden af et almindeligt Bytemiddel.

Ligesom Arbeidets Deling, efter hvad vi tidligere have viist, er det første Skridt, Mennesket maa gjøre, naar det fra Vankundighed og Barbari skal hæve sig til Oplysning og Velvære, saaledes vil dette første Skridt ikke kunne gjøres uden i Forbindelse med et andet, nemlig Ombytningen. Den Enkelte kan kun tænkes tilbøielig til at frembringe mere, end hvad han behøver til sine meest paatrængende Nødvendigheders Tilfredsstillelse, naar han er istand til for sit Overskud at tilbytte sig Andres Frembringelser og derved blive deelagtig i flere Nydelser. Bageren vilde ikke bage mere Brød, end han selv var istand til at bruge, naar han ikke ved Hjælp deraf kunde tilbytte sig andre Ting, som han satte Priis paa; og som det gaaer ham, gaaer det alle Andre.

En ligefrem Ombytning af Varer mod Varer, saaledes som vi see den hos Folkene paa et lavere Culturtrin, og saaledes som den oprindeligt maa have været hos Alle fra det Øieblik af, da Principet om Arbeidets Fordeling begyndte at gjøre sig gjældende, — en saadan Ombytning

vilde dog i det mere udviklede Samfund lægge store Hindringer iveien for Omsætningen og Samfærdselen. Tænke vi os saaledes en Landmand, der bringer til Byen et Quantum af de Producter, som hans Jordbrug har forskaffet ham, udover hvad han selv behøver, og at han for disse ønsker at forsyne sig med Varer af forskjellig Slags, da vil dette medføre utallige Vanskeligheder for ham, naar han hos Smeden, Skomageren, Sadelmageren, Vognmageren, Urtekræmmeren og Manufacturhandleren skal ved Hjælp af selve de medbragte Producter tilbytte sig hvad han ønsker. Sandsynligviis vil Landmanden komme til at lede længe, inden han finder Nogen, som er tilbøielig til at tage i Bytte, netop hvad han tilbyder. Enkelte af dem, han henvender sig til, ville maaskee nok have Noget, men ikke saa store Quantiteter, som svare til Værdien af den Ting, som Landmanden ønsker at tilbytte sig. For at faae hvad han trænger til, maa han maaskee gjøre flere Byttehandeler og saaledes først ad Omveie naae Maalet.

Men en slig gjentagen Ombytning er altid forbunden med megen Ulempe og Tidsspilde. Vi finde derfor ogsaa, at der hos alle Folkeslag og til alle Tider har viist sig en Trang til et almindeligt Byttemiddel, et saadant, hvis Værdi tør antages at være bekendt for de Fleste, og som derhos er saa almindeligt i Brug, at Enhver kan være tjent med at modtage det i Bytte for de Gjenstande, han har at afsætte. Dette Byttemiddel blev da tillige en Maalestok for Værdien, og det er dette Handels vigtige Redskab, vi benævne Penge.

Hos Romerne og Grækerne var i Oldtiden Qvæget den almindelige Værdimaaler, man udtrykte en Vares Bytteværdi ved at sige, at den var saa og saa mange Oxer værd *).

*) Benyttelsen af Qvæget som Værdimaaler hos Romerne gav Anledning til, at disse senere paa deres Mønter afbildede en Oxe i Præget. Pecunia betød derfor baade Qvæg og Penge.

Endnu i vore Dage finde vi Folkeslag, der benytte sig af lignende, for os ubekvemme Byttemidler. Paa Kysten af Afrika (Guinea og Senegambien) benyttes saaledes Muslingeskaller, Jernstænger, Guldstøv, Elfenbeen og Tøistykker af en vis Størrelse.

2. Om Metalleres Benyttelse til Penge.

I en mere fremadskreden Periode finde vi Folkene som ved en stiltiende Overenskomst vælge Metaller til Byttemiddel. Disse egne sig unægtelig ogsaa bedre dertil end andre Varer; thi deels ere de lettere at transportere, og deels bekvemmere at opbevare. Men af alle Metaller er det dog især de saakaldte ædle (Guld og Sølv*), der i denne Henseende bære Prisen. De udmærke sig fremfor andre Metaller ved visse Egenskaber, der gjøre dem til det bekvæmste Byttemiddel, og det er derfor ingen Tilfældighed, naar vi nuomstunder i alle civiliserede Stater see Guld og Sølv benyttede som Byttemiddel. Man har givet disse Metaller Fortrinet, fordi de fortrinligt egne sig til denne Anvendelse.

Vi skulle i Korthed anføre, hvilke Egenskaber de ædle Metaller besidde, og hvorved de i saa høj Grad gjøres skikkede til Byttemiddel: 1) De have en stor Værdi i Forhold til det Rum**), de indtage (Værdien af et $\mathcal{H}$ Guld vil omtrent være 600 Rdlr., af et $\mathcal{H}$ Sølv 40 Rdlr., af et $\mathcal{H}$ Kobber 3 $\mathcal{P}$, af et $\mathcal{H}$ Bly 12 β , af et $\mathcal{H}$ Jern $1\frac{1}{2}$ β); dette gjør dem let transportable, og uden synderlig Be-

*) Platina har i nogle Aar været benyttet til Mønter i Rusland; men man har atter ophørt dermed.

**) Platina er det tungeste af de mere bekendte Metaller. Dets specifikke Vægt er 21 à 21,5; Guld 19,2 à 19,4; Qvægsølv 13,5 Bly 11,33; Sølv 10,47, Kobber 8,9, Tin 7,3, Jern 7 à 7,5, Zink 6,8 à 7.

kostning kunne de bringes fra det ene Sted til det andet. Derfor er der deres Værdi næsten den samme overalt paa Jorden. 2) De tabe Intet i Godhed ved at opbevares; Jern og andre uædle Metaller angribes saavel af Luft som Vand; Guld og Sølv paavirkes ikke heraf og lade sig kun angribe af enkelte stærke Syrer (Guld lader sig kun opløse i Kongevand, en Sammensætning af Salpetersyre (Skedevand) og Saltsyre. Sølv derimod kan opløses i Skedevand). Derfor finder man endnu adskillige ganske ubeskadigede Mønter, som have ligget Aarhundreder i Jorden. 3) De kunne ved Smeltning udstykkes i meget smaa Quantiteter og igjen forenes uden kjendeligt Tab. De uædle Metaller tabe mere eller mindre ved Omsmeltning, ikke alene i Quantum, men de fleste ogsaa i Godhed. 4) Deres Egenskaber ere overalt de samme; hvad enten de vindes i Floderne i Californien eller af Bjergværkerne i Ural, ere de dog, i fuldkommen reen Tilstand, af nøiagtig samme Godhed. Andre Metaller ere i denne Henseende høist forskellige, hvorfor der tillægges dem en meget forskjellig Værdi, saaledes f. Ex. Jern. 5) Alle andre Varer fluctuere meget i Priis, og kunne ofte i bevægede Handelsperioder falde 50 pCt. eller stige 100 pCt. i Løbet af nogle Dage eller Uger.*) Guld og Sølv derimod, som er saa let transportabelt og saa let at opbevare, undergaaer ingen voldsomme Svingninger i Priis. Vel ere disse Gjenstande lige saa lidt som nogen anden undtagne fra den almindelige Indflydelse af Tilbud og Efterspørgsel, ligesom ogsaa deres Værdi sluttelig afhænger af Productionsomkostningerne; men Erfaringen lærer dog, at Priisforandringerne fra Dag til Dag ere meget ubetydelige, hvorimod man vel kan paavise, at der efter lange Aarrækker har fundet store Forandringer Sted.

*) Under Crisen i Hamborg i 1857 faldt i Løbet af saa Dage Sukker 40 pCt., Caffé 20 pCt., Huder 30 pCt. uden dog at kunne finde Kjøbere.

3. Om Mønter og de tekniske Benævnelser, som vedrøre Møntfabrikationen. Det lovlige Betalingsmiddel.

Brugen af de ædle Metaller som Byttemiddel har dog ogsaa sine Ulemper. Deels forekomme disse Metaller meer eller mindre blandet med fremmede Bestanddele og have først i reen Tilstand lige Værdi. Ved enhver Handel blev det derfor nødvendigt at undersøge det tilbudte Metals Blandingsforhold, og denne Undersøgelse er ikke alene tidsspildende, men tillige vanskelig med Nøiagtighed at foretage, navnlig naar ikke den fornødne Sagskundskab er tilstede, og dette tør kun forudsættes i de allerfærreste Tilfælde. Deels er Afveining af selve Metallene en Operation, der paa Grund af dets store Værdi, fordrer megen Nøiagtighed og bedre indrettede Vægtinstrumenter end dem, man i ældre Tider var i Besiddelse af. Disse Omstændigheder have bevirket, at man efterhaanden har indseet Nødvendigheden af til Penge kun at anvende Guld og Sølv af en vis vedtaget Fiinhed og afpasse dette efter Øiemedets Tarv, saaledes at man, istedetfor ved enhver Omsætning at afveie det fornødne Quantum, kunde have det paa rede Haand i Stykker af en vis Vægt. Disse Stykker forsynede man da med et Stempel, der angav deres Indhold, og det er de saaledes stemplede Metalstykker vi benævne Mønter.

Forfærdigelsen af Mønter er nuomstunder et Regale, d. e. en Rettighed, som Staterne have forbeholdt sig. Man anseer det fornødent paa denne Maade at tilvejebringe den behørig Control med Fabrikationen, for derved at beskytte det store Publicum mod de Misligheder, som Udmøntningen, naar den var overladt til den private Industri, let kunde give Anledning til.

Fabrikationsstedet for Mønter kaldes en Mønt. Vi have heri Landet kun een saadan, nemlig i Kjøbenhavn. Den Person, der paa Regjeringens Vegne forestaaer Mønt-

ningen kaldes Møntmester, og den, der paaseer, at det rette Forhold mellem ædelt og uædelt Metal er tilstede, kaldes Møntvardein eller Møntguardein. Mønterne blive nemlig af forskjellige Grunde ikke forarbejdede af aldeles reent Guld eller Sølv; men deels for at give de mindre Mønter noget større Omfang, og deels for at tilveiebringe en større Haardhed, blandes det ædle Metal med Kobber (Guld undertiden med Sølv). At blande Guld eller Sølv paa denne Maade, kaldes at legere det, og selve Til sætningen af det uædle Metal benævnes Legering. Den legerede Masse, hvoraf Mønten bestaaer, hedder Skrot og den ædle Deel af Massen Korn. Hvis der i en Mønt, saaledes som det er Tilfældet med Smaamønter, findes mere uædelt end ædelt Metal, kalde vi Massen, hvoraf denne Mønt er slaaet, Billon. Naar der tales om Mønters eller Sølv- og Guldarbejders Fiinhed (Gehalt), menes derved det Forhold, hvori det ædle Metal staaer til Legeringen. For Sølvets Vedkommende benævnes Fiinheden rettere Lødighed, og hvad Guldets angaaer, da benytter man undertiden Karatighed istedetfor Fiinhed. Den Vægt (Marken, see P. 90), hvorefter man tænker sig Guldets og Sølvets Blandingsforhold reguleret, benævnes Probeervægten.

Da det vilde være forbunden med altfor megen Besværlighed at afveie hver enkelt Møntstykke med aldeles fuldstændig Nøjagtighed, er der ved de fleste Mønter indrømmet Møntmesteren et vist Spillerum saavel med Hensyn til Vægten som Fiinheden. Dette Spillerum, udenfor hvis Grændser han ikke tør gaae, kaldes Remedium eller Tolerans.

Mønternes For- eller Billedside benævnes Aversen, den modsatte Side er Reversen. For at undgaae Afklipping og derhos at give Mønten et smukkere Udseende, ere de fleste Mønter nu riflede i Kanten. Ved Legen-

den paa en Mønt forstaaes en Omskrift, som gjerne indeholder Regentens Valgsprog eller Lignende. Paa nogle Mønter er der i Kanten indhugget en Angivelse af deres Vægt; dette benævnes Randskriften. Møntbogstavet eller Møntmærket er et lille Mærke paa Mønten, hvoraf man kan see, hvor den er slaaet. Kjøbenhavns Mønt sætter saaledes en Krone og paa de i Altona tidligere slaaede danske Mønter findes et Rigsæble.

Ved et Lands Møntfod forstaaer man den i vedkommende Land lovlig fastsatte Regel for de enkelte Pengestykkers Gehalt og Vægt. Vægten bestemmes dog ikke altid paa den Maade, at der angives hvormeget det enkelte Pengestykke skal veie, hvorimod der ofte fastsættes hvormange Møntstykker, der skulle gaae paa en vis Vægt. Denne Vægt (Møntvægten) er forskjellig i de forskjellige Lande. Tidligere benyttedes meget almindeligt, og blandt Andet over hele Tydskland, den saakaldte kølnske Mark (ogsaa kaldet Vereinsmark), der svarer til 233,855 franske Grammer. Denne benyttes endnu i Danmark, medens man i Tydskland (dog ikke i Hamborg) har indført det saakaldte Vereinspund, det samme som bruges i den tyske Toldforening, og som svarer til 500 franske Grammer, og altsaa er ligt vort danske Handelspund.

Efter vor danske Møntfod gaaer der $18\frac{1}{2}$ Rdlr. paa en Mark fiint Sølv; men da Mønterne ere 14-lødige og altsaa den ene Ottendedeel af deres Masse bestaaer af uædelt Metal, saa veie $18\frac{1}{2}$ af saadanne Rigsdalere i Virkeligheden mere end 1 Mark. Denne deres virkelige Vægt kalde vi Møntens Bruttovægt; vi sige, der gaaer $18\frac{1}{2}$ Rdlr. paa 1 Mark fiint; men kun $16\frac{3}{16}$ Rdlr. paa 1 Mark Brutto, eller med andre Ord, at dette Antal Dalere veie 1 Mark, naar intet Fradrag gjøres for Legeringen.

Den Betaling, som en Sælger betinger sig af vedkommende Kjøber, maa erlægges i Landets lovlige Betalingsmiddel. Enhver, der skylder Noget bort, maa altsaa til sin Gjælds Afgjørelse skaffe tilveie de fornødne Penge af den lovbefalede Slags. Derfor maa ogsaa Enhver have Ret til at forlange udmøntet det Guld eller Sølv, som han har Anvendelse for til sine Udbetalinger. For denne Udmøntning erlægges i Reglen under Benævnelse Slagskat en Godtgjørelse til Mønten.

At en Slagskat erlægges, tør ansees for at være rigtigt, da man ellers let risikerer, at Mønterne paa Grund af en øieblikkelig Stigning i Prisen paa ædle Metaller, indsmeltes og forvandles til Barrer, som da muligviis igjen om kort Tid komme frem for at udmøntes. Herved vil Mønten stadigt holdes beskæftiget og altsaa paadrage Staten Udgifter, medens Omkostningerne ved Udmøntningen billigviis bør bæres af den, der forlanger Mønt for Metal. Ikke i alle Lande erlægges Slagskat, saaledes ikke i England; men selv paa saadanne Steder vil det dog altid være forbunden med Bekostning at lade det ædle Metal mønté, da man i ethvert Tilfælde taber Renten af Capitalen i den Tid, denne beroer i Mønten. Af denne Grund lade Private i England ikke deres Guld mønte, men bringe det til Banken, som imod en Godtgjørelse af $1\frac{1}{2}$ d (ca. $\frac{1}{6}$ pCt.) pr. Unze leverer dem Mønter derfor. I Frankrig koster Udmøntningen af Guld 6 frs. 70 c. pr. Kilogr. ($\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{5}$ pCt.); men stundom tager denne saa lang Tid, at Bekostningen i Virkeligheden bliver mere end det Dobbelte. Ifølge Resolution af 3die Juni 1847 er Møntningsomkostningerne her i Landet 24 β for Dobbeltthalere og 30 β for Rigsdalere pr. Mark flint; tidligere erlagdes desuden under Navn af Slagskat en Afgift til Staten for hvert Lod, man lod udmønte, men denne er bortfalden, og man erholder nu altsaa for hver indleveret Mark flint Sølv $9\frac{1}{8}$ Stk. Dobbeltthalere eller $18\frac{3}{16}$ Stk. Rigsdalere. Lige-

ledes kan man erholde Frederiksdorer udmøntede. Man maa da betalé det til Legeringen nødvendige Kobber, og for hver indleveret Mark fint Guld, erholder man $39\frac{1}{4}$ Stk. enkelte Frederiksdorer. — Forøvrigt er Nationalbanken pligtig til at afkjøbe Enhver de Sølvbarrer, der tilbydes den, til en Priis af $18\frac{1}{2}$ Rdlr. for 1 Mark fint, forudsat at Barrerne ere mindst $\frac{982}{1000}$ fin. Banken kan herfor beregne sig en Godtgjørelse, der dog ikke maa overstige Halvdelen af Møntningsomkostningerne for Dobbeltalere.

Man har stridt endeel om, hvorvidt det er rigtigt at vælge Sølv eller Gulv til de Mønter, der skulle gjælde som lovligt Betalingsmiddel, og der kan siges Adskilligt for og imod paa begge Sider. Eet synes kun hidtil afgjort, og det er, at man i det enkelte Land bør holde sig til et enkelt af disse Metaller; thi vælges begge, da ville indtrædende Forandringer i Priisforholdet mellem de ædle Metaller stedse blive til Skade for den, der har noget tilgode, idet Debitor, naar han har Valget, naturligviis vil betale med den Mønt, som er billigst at skaffe tilveie. Herved opstaaer en Usikkerhed i alle Omsætningsforhold, som er meget ubehagelig, og man bør derfor holde sig til enten Guld eller Sølv. At Sølv imidlertid uden Hinder kan anvendes til mindre Mønter, de saakaldte Skillemonter, ogsaa der, hvor det lovlige Betalingsmiddel er Guld, derom er der ingen Tvivl. Skillemonten faaer derved et større Omfang, hvilket gjør den til et bekvemmere Byttemiddel, og selv om man for at opnaae dette, udmønter den af en Masse, der er mindre værdifuld, end den efter Mønternes Navneværdi skulde være, kan dette ikke have nogen skadelig Indflydelse paa Omsætningsforholdene, naar det blot ved Lov er fastsat, at Ingen er pligtig til at modtage i Betaling mere end et vist ringe Quantum af saadan Mønt.

4. Om Møntvæsenet i Danmark.

I Oldtiden kjendte man ikke til Mønter, men Handelen bestod i at tuske. Den ældste slagne Mønt, man har, hører til Svend Tveskjægs Tid († 1014). Denne Konge betjente sig ligesom hans nærmeste Efterfølgere af engelske Møntmestre. Fra Knud den Stores Tid († 1035) haves flere Mønter og siden blive de hyppigere. Iøvrigt var Møntningen ikke forbeholdt Regjeringen, men ogsaa Bisperne og enkelte Kjøbstæder sloge Mønt; man regnede efter Marker à 8 Øre à 3 Ørtuger à 10 Penninge (1 Mark = 240 Penninge). 1 Mark Sølv var det samme som nuomstunder, altsaa $18\frac{1}{2}$ Rdlr.; men Mønten forværredes snart, saa at paa Valdemar den 2dens Tid († 1241) en Mark i Penge kun gjaldt for omtrent 5 Rdlr. eller $\frac{1}{3}$ af en Mark Sølv, og siden sank den endnu langt dybere. Dette slette Møntvæsen vedblev gennem Aarhundreder at trykke Handel og Omsætning. Geistligheden begyndte at besvære sig derved, da den derved led et betydeligt Skaar i sine Indtægter; men Møntforfalskningen tiltog ikke destomindre saaledes, at Biskop Johan Grand i sin Klage Aar 1296 fortæller, at der gik 10 eller endog 18 Pund af den da courserende Mønt paa 1 Mark rede Sølv. Under den stadige Pengeforlegenhed, hvori Kongerne befandt sig, brugte de nemlig som Nødhjælp at inddrage den gamle Mønt og sætte ny i Omløb af samme Navneværdi, men med større Tilsætning af uædle Metaller, hvilke Enhver under stor Straf var forpligtet til at modtage i Handel og Vandel. Dette skete meget hyppigt og tilsidst endog engang hvert Aar. Forvirringen blev endnu større derved, at Mønten ikke havde samme Værdi i alle Rigets Provindser, men en skaansk Mark var bedre end en sjællandsk, og denne undertiden bedre undertiden slettere end en jydsk. Denne Ustadighed i Pengevæsenet havde foruden de øvrige skadelige Følger ogsaa den, at fremmede

Mønter kom i Omløb i Riget, da Hanserne og andre udenlandske Kjøbmænd vragede Landets Mønt og forlangte Betaling i gode Penge. Paa denne Maade fortrængtes efterhaanden den gamle danske Møntberegning efter Marker, Øre, Ørtuger og Penninger af engelske Shillings, og Pund Sterling og franske eller nederlandske Grot, hvilke atter afløstes af den nordtyske Møntberegning efter Mark, Schilling og Pfennig. Erik af Pommerns fortjente Dronning Philippa († 1430) lykkedes det for en Tid at raade Bod paa Pengeforvirringen ved at slaae god Mønt og slutte en Overeenskomst med Hansestæderne, hvori Forholdet mellem danske og fremmede Mønter nøie bestemtes; men snart efter begyndte igjen det forrige Uvæsen. Først henimod Slutningen af Middelalderen indførtes nogen større Orden af Kong Hans († 1513), som ogsaa var den Første, der slog større Mønter, saasom Nobler, Gylden og Dalere, medens man tidligere blot slog Smaamønt og alene brugte de større Mønter som Regningsmønt*). Ved Reformationens Indførelse (1536) blev Bispens Ret til at slaae Mønt dem frataget; enkelte Kjøbstæder beholdt den derimod i længere Tid, men de maatte fra nu af slaae Mønten af samme Godhed som den kongelige Mønt, og derhos forsyne den med Kong Christian III's Brystbillede. Under Frederik II († 1588) og Christian IV († 1648) synes Møntvæsenet at have været i en bedre Tilstand. Sidstnævnte Konge har endog som det fortælles »slaaet udmærket god Mønt, hvortil den i Aaret 1623 opdagede Sølvaare ved Kongsberg ydede ham megen Hjælp«. Under Christian V i Aaret 1671 blev ved et Reglement Møntfoden fastsat saaledes, at Specien skulde være 14-lødig og $9\frac{1}{4}$ Stykke gaae paa 1 Mark fiint Sølv kølnsk Vægt. Dette var den første egentlige Møntfod heri Landet og den svarede ganske til den vi nu have. Men paa den Tid var der allerede

*) Efter Allens Haandbog i Fædrelandets Historie.

megen slet Mønt i Omløb, saavel dansk som fremmed, og Følgen heraf var, at de gode Mønter efterhaanden indsineltedes og forsvandt af Circulationen, og da der derved blev knap Tid paa Specier, maatte Creditorerne ifølge Forordning af 23 Juli 1674 lade sig nøie med Kroner i Betaling mod en Godtgjørelse af 4 pCt., skjøndt Kronerne vare 10 à 20 pCt. slettere end Specier. Ved forskellige Lovbud blev denne Agio efterhaanden forhøiet; i 1700 fastsattes den endog til $12\frac{1}{2}$ pCt. Imidlertid var man kommen til det Resultat, at en gennemgribende Omordning af Møntvæsenet var nødvendig, og man ansaae det som et Middel hertil at indføre en ny Møntfod; dette skete da i 1695. Møntfoden blev fra nu af en Courantmøntfod, hvorefter $11\frac{1}{3}$ Rdl. Courant skulde udmøntes af 1 Mark fint Sølv kølsk Vægt. Den svarede altsaa nøiagtigt til den hamborgske Møntfod; men den Forbedring i Pengevæsenet, som herved tilveiebragtes, var ikke af stor Varighed, og i og for sig var den indførte Forandring i Møntfoden uden Betydning med Hensyn til Mønternes Godhed, da denne ikke beroer paa Landets Møntfod, men paa den Samvittighedsfuldhed, hvormed Lovene angaaende Møntvæsenet overholdes. Dette synes man snart at have glemt; thi allerede en halv Snees Aar efter Frederik IV's Thronbestigelse i 1699 begyndte man med Udmøntningen af Tolvskillinger, der vare 17 pCt. slettere end Møntfoden af 1695 og fra 1715 til 1726 tiltog Udmøntningen mere og mere, saa at der af disse slette Tolvskillinger var i Løbet af 16 Aar udmøntet henimod 6 Mill. Rigsdaler foruden omtrent 1 Mill. To- og Enestekskillinger af ligesaa slet Qvalitet. Endvidere lod denne Konge udmønte 750,000 Rdlr. Sextenskillinger og 600,000 Rdlr. af de saakaldte Zweidrittler, alt efter en Møntfod af 12 Rdl. pr. Mark fint Sølv, altsaa 6 pCt. under den lovmæssige Møntfod; Kiel og Eutin, som endnu havde Ret til at slaae Mønt, fulgte Kongens Exempel, og desuden indførtes til

Landet en Mængde Efterligninger af den slette danske Mønt, som vare fabrikerede i Udlandet. Ved Siden af alle disse forfalskede Mønter, circulerede fra tidligere Tid en heel Deel Kroner, som vare bedre end den bedste Courant, og som efterhaanden forsvandt, uagtet man ved forskellige Forordninger bestemte Agioen paa Kroner først til 4 og senere til 10 pCt. Endelig begyndte man med Udgivelsen af Møntsedler til et Beløb af 1,600,000 Rdlr. og disse stode endog 50 pCt. slettere end Mønt. Alt dette Virvar i Landets Pengevæsen førte til en Strid med den nærliggende Hansestad Hamborg, hvis Indbyggere havde lidt følelige Tab ved den slette Mønt og nu ved forskellige Forholdsregler vilde søge at sikre sig herimod. Denne Strid, i hvilken Hamborgerne aabenbart havde Retten paa deres Side, vedvarede indtil Christian VI i Aaret 1736 fik den bilagt ved en formelig Tractat, der navnlig fastsatte, at den danske Conrant for Fremtiden skulde gaae og gjælde i Hamborg lige med denne Stads egen, paa den udtrykkelige Betingelse, at man her ikke maatte vige fra Møntfoden af 1695. Denne Konge overholdt Tractaten samvittighedsfuldt og begyndte med Udmøntningen af større Mønter. Der sloges saaledes blandt andet under ham omtrent $3\frac{1}{2}$ Mill. Rigsdaler i de saakaldte Rigsorter foruden omtrent 600,000 Rdlr. i Otteskillinger og Møntvæsenet stod fra nu af paa en bedre Fod, medens Landets Pengevæsen derimod efterhaanden blev bragt i en endnu sørgeligere Tilstand ved den Letsindighed, hvormed man benyttede sig af Seddeludgivelsen, hvorom vi i et følgende Afsnit nærmere ville komme til at tale*).

I Aaret 1788 blev Courantmøntfoden for Holsteen og Slesvigs Vedkommende afløst af Speciesmøntfoden og en lignende Forandring blev indført for det øvrige Riges Vedkommende ved Oprettelsen af Rigsbanken i

*) Efter M. L. Nathansons: Danmarks National- og Statshuusholdning.

Aaret 1813 den 5 Januar. Den her i Landet nu bestaaende Møntfod er saaledes den samme, som første Gang indførtes i Aaret 1671 og hvorefter der gaaer $18\frac{1}{2}$ Rdl. paa en Mark flint Sølv kølnsk Vægt. Rigsdaleren deles i 6 Mark à 16 Skilling.

Ved Lov af 10de Februar 1854 er Møntfodens Navn bleven forandret til Rigmøntfod, men der er ikke derved foregaaet nogen Forandring enten i Møntens Vægt eller Fiinhed. Benævnelsen Specie, som havde Hensyn til den Mønt, der gjaldt for 2 Rdlr., er ifølge en Bekjendtgjørelse fra Finantsministeriet af 16de Februar 1854 ombyttet med «Dobbelt-Rigsdaler». I Præget paa disse Mønter staaer »2 Rigsdaler«.

De her i Landet prægede Mønter ere følgende:

a) i Sølv.

1 Rigsdaler- og 2 Rigsdalerstykker, 14-lødige og respective $18\frac{1}{2}$ og $9\frac{1}{4}$ Stk. paa en Mark flint Sølv eller 39,55 Rigsdalere paa 1 Handelspund flint Sølv.

48-Skillingsstykker af samme Lødighed og i samme Forhold, altsaa 37 Stk. paa en Mark flint Sølv.

Af Skillemønter haves:

16-Skillingsstykker eller Marker. Ifølge Lov af 4de Juni 1856 gaaer der af disse 120 Stk. (altsaa 20 Rdl.) paa en Mark flint; de ere 8-lødige.

4-Skillinger. Ifølge Bekjendtgjørelse af 18de Decbr. 1841 udmøntes for 21 Rdlr. af 1 Mark flint; de ere 4-lødige. De nyere (siden September 1854) ere af samme Vægt og Lødighed.

3-Skillinger. Ifølge Bekjendtgjørelse af 18de Decbr. 1841 udmøntes 21 Rdlr. pr. Mark flint; de ere $3\frac{3}{4}$ -lødige; siden Christian VIII's Regjeringstid ere ingen heraf udmøntede.

b) i Bronze:

Enesteskillingen. Ifølge Bekjendtgjørelse af 24 Decbr. 1856 udmøntes disse af følgende Sammensætning: 90 Dele Kobber, 5 Dele Tin og 5 Dele Zink. Diametren

er $\frac{1}{16}$ af en dansk Fod og Vægten $\frac{1}{120}$ af et kølnsk Pund.

Halvskillinger. Ifølge Bekjendtgjørelse af 18de Juni 1857 udmøntes de af samme Sammensætning som Enestekskillingerne; Diametren $\frac{1}{20}$ Fod og Vægten $\frac{1}{240}$ af et kølnsk Pund.

c) i Guld:

Christiansdorer eller Frederiksdorer. Ifølge Forordning af 3die Febr. 1827, gaaer der af enkelte Christiansdorer $35\frac{5}{4}$ Stk. paa en Mark Brutto. Fiinheden er 21 Karat 6 Green. Dobbelte udmøntes i samme Forhold. Af en Mark fint Guld kølnsk Vægt, udmøntes der altsaa $39\frac{1}{3}$ Stk. enkelte Christiansdorer, og naar vi ansætte Værdien af Guld til $15\frac{1}{2}$ Gang Sølvets, bliver den enkelte Christiansdor liig med 7 Rdlr. 1 $\frac{1}{2}$ 12,42 β Rigsmønt.

Af Sølv-Skillemønt er Ingen forpligtet til at modtage mere end 3 Rdlr. ad Gangen, og af Bronze-Mønten ei over 16 β (Forord. af 31te Juli 1818).

Paa de Dansk-Vestindiske Øer regner man efter Dollars (Pjastras, Patagons, Pesos) à 100 Cents. $9\frac{1}{3}$ Stk. Dollars udmøntes af 1 Mark fint Sølv. 1 Dollar er altsaa liig 1 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 6 β Rigsmønt.

5. Om Handelen med Mønter.

Saalænge Mønten befinder sig inden det Lands Grændser, hvor den gjælder som lovligt Betalingsmiddel, kan der ikke blive Tale om at sælge eller købe den. Saa snart den derimod kommer udenfor disse Grændser, ophører dermed dens Evne til at være et almindeligt Byttemiddel. Den er ikke længere nogen Maalestok for Værdien af alle andre Ting, men maa selv finde sig i at see sin Værdi bestemt i det Lands Mønt, hvor den nu befinder sig. Da nemlig Enhver, som har noget tilgode, kan fordre

det betalt i sit Lands Mønt, vil han naturligviis opstille sine Betingelser, naar en anden Mønt tilbydes ham. I et Land, hvor det lovlige Betalingsmiddel er Sølv, medens der tillige møntes Guldpenge, blive disse sidstes Priis bestemt i Sølv, saaledes som det t. Ex. er Tilfældet med vore Christiansdorer.

I et senere Capitel ville vi nærmere komme til at omtale, hvorledes man ved Hjælp af Vexler erstatter Mønten ved Betaling af den Gjæld, som Landene have til hinanden indbyrdes. Nogen Mønt vil dog stedse behøves i den internationale Omsætning, men det vil kun være en forsvindende Sum i Sammenligning med Omsætningens hele Størrelse. Det Meste afgjøres ved Vexler, idet den der har noget tilgode i Udlandet, sælger sin Fordring til en Anden, der skylder noget der, og ikke engang den Rest, der mulig bliver tilovers, efter at en saadan Overdragelse af Fordringerne har fundet Sted, behøver man at tage hjem i Mønt eller i Metal. Skylder f. Ex. Danmark 20 Mill. i England, men har 25 tilgode, da er det sandsynligt, at dette Overskud af 5 Mill. vil enten ganske eller for en Deel blive solgt til et andet Land, som maaskee skylder England, men er Danmarks Creditor og paa denne Maade undgaaer man altsaa Forsendelsen af rede Penge og de dermed forbundne Tab.

En Mønt, der befinder sig i et fremmed Land, vil nemlig i Reglen være noget mindre værd, end den efter sit virkelige Indhold burde være. Den kan ikke bruges som Betalingsmiddel mellem Mand og Mand og vil derfor kun kunne finde Anvendelse paa een af to Maader, enten til Indsmeltning eller til at afgjøre de Gjældsforpligtelser, hvori man staaer til dens Hjemsted. Begge Dele ville dog medføre Bekostning for den, der kjøber den fremmede Mønt, og da han i Reglen vil kunne opnaae sit Øiemed paa billigere Maade, vil han kun modtage den fremmede Mønt for en noget lavere Priis, end

den, der egentlig svarer til dens indre Værdi. At kjende denne indre Værdi er altsaa nødvendigt for den, der skal vurdere Mønten, og herom vil det følgende Afsnit give Oplysning.

6. De vigtigste fremmede Landes Møntsystemer.

Belgien, see Frankrig.

Brasilien. Der regnes efter Milreïs à 1000 Reïs, og der udmøntes 608,52 Milreïs af et Pund fint Guld. En Milreïs faaer derefter en Værdi af $6 \frac{3}{4} \beta$ Rigsmønt.

Bremen. Der regnes efter Thaler Louisdor à 72 Grot à 5 Schwarzen. Det lovlige Betalingsmiddel er Guld, og overensstemmende med en i Slutningen af 1857 emaneret Lov, skal enhver Betaling erlægges i Guld-Kroner, dog kan den ogsaa erlægges i Pistoler, saafremt disse ikke ere udmøntede efter en lettere Møntfod end 84 Stk. pr. Vereinspund, i modsat Tilfælde ophøre de at være tvungent Betalingsmiddel. Kronen, hvoraf der gaaer 50 Stk. paa et Pund f. Guld, regnes = med $8 \frac{1}{10}$ Thaler, Pistolen = 5 Th. og Værdien af en Thaler bliver derefter 1 Rdlr. $2 \frac{1}{2} \beta$ Rigsmønt.

China. Man regner efter Tel à 10 Mehs à 10 Kondorin, à 10 Kesch. Kun Skillemønten Kesch er udpræget; ellers benyttes Pjasteren, hvoraf 100 regnes = 72 Tels, hvorefter 1 Tel kan sættes til 2 Rdlr. $3 \frac{1}{2} \beta$.

England. Man regner efter Pund Sterling (£) à 20 Shillings (s) à 12 Pence (skrives d. af denarius en ringe Mønt i Oldtiden). Det lovlige Betalingsmiddel er Guld. £ 3. 17 s. $10 \frac{1}{2}$ d. udmøntes af en Unze Troy, Standard Fiinhed (22 Karat). Et Pund Troy veier 373,24 fr. Grammer og saaledes bliver Værdien

af 1 £ = 8 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 14 β Rigsmønt. Den Guld-mønt, der gjælder for 1 £, kaldes Sovereign.

Frankrig. Der regnes efter Francs (fr.) à 100 Centimes; 5 Centimes kaldes en Sou. Efter Loven af 28 Marts 1803 skal en Franc indeholde 5 Grammer Sølv af $\frac{9}{10}$ Fiinhed, men denne Lov bestemmer tillige, at Guldmonter skulle udmøntes efter det faste Forhold af $15\frac{1}{2}$ Gange Sølvets Værdi. Da Guld i den nyere Tid er blevet billigere i Forhold til Sølv, har Følgen været, at dette Sidste som det dyreste Betalingsmiddel er fortrængt af Circulationen, og derved er Guld i Virkeligheden bleven Værdimaaler. Naar en Sølvfranc veier 5 Grammer $\frac{9}{10}$ fint, og Guld udmøntes i det ovenfor anførte Forhold, saa kan der altsaa af et Pund $\frac{9}{10}$ fint Guld møntes 3100 frs. og 1 franc bliver derefter = $34,19 \beta$ Rigsmønt. — Det franske Pengesystem benyttes i Belgien, Schweiz og Italien og ved en Overeenskomst i 1865 mellem disse 3 Lande og Frankrig er det vedtaget, at Mønter prægede i hvilket som helst af Landene skulle modtages i disse Landes offentlige Kasser. Det har været Meningen efterhaanden at faae alle civiliserede Stater til at tiltræde denne Overeenskomst; men der har hidtil viist sig Vanskeligheder fra flere Sider, og grundede Indvendinger kunne ogsaa gjøres. Det franske System savner for det Første ganske et rationelt Grundlag: man kan ikke angive Vægten af 1 fr. i Guld uden at bruge en meget ubeqvem Brøk, nemlig: $0,32257$ Grammer, og dette maa betragtes som en stor Anstødssteen, naar man tænker paa at benytte den som international Mønt. Dernæst staaer i Frankrig endnu den Bestemmelse ved Magt, hvorefter baade Guld og Sølv kunne bruges som Betalingsmiddel, hvilket er en fuldstændig Urimelighed. Endelig er det franske

Pengesystem ikke det, som er meest almindeligt kjendt i Verden, og naar det derfor ikke i sig selv besidder store Fortrin, er der næppe nogen Grund til at gjøre de i Overeensstemmelse dermed prægede Mønter til Verdensmønter.

Hamborg. I større Betalinger regner man efter Mark Banco (Bco $\frac{1}{2}$) à 16 Schilling à 12 Pfennige. En Mark fiint Sølv kølnsk Vægt regnes = med $27\frac{3}{4}$ Mark Banco (eller et Vereinspund = $59\frac{1}{3}$ Mark Banco); en Mark Banco har derefter en Værdi af 4 $\frac{1}{2}$ Rigmønt. Banco Marken er en fingeret Mønt, som blot bruges ved Beregninger. Den virkelig prægede Mønt er derimod Courant Marken, hvorefter man regner i Detail-Handelen, ligesom ogsaa adskillige Varer en-gros noteres i Courant, og der noteres da Cours imellem Courant og Banco. Courant-Marken inddeles i 16 Schilling à 12 Pfennige. En Thaler Courant er 3 $\frac{1}{2}$ Courant, og en Thaler Banco 3 $\frac{1}{2}$ Banco. Af Courant udmøntedes oprindeligt $11\frac{1}{3}$ Thaler eller 34 $\frac{1}{2}$ Courant pr. Mark fiint Sølv kølnsk Vægt, og en Courant Mark havde altsaa en Værdi af 3 $\frac{1}{2}$ $4\frac{1}{4}$ β Rigmønt; men paa Grund af den megen slette Mønt, der circulerer, ansætter man nu i Almindelighed en Mark fiint Sølv kølnsk Vægt til 35 Mark Courant, og derefter bliver Courant Marken = 3 $\frac{1}{2}$ $2\frac{3}{4}$ β Rigmønt. (Hamborg præger ikke større Mønter, men hjælper sig med de omliggende Landes Mønt, som circulere der i Mængde. Den nordtyske Thaler gaaer for 40 β og den danske Rigsdaler for 30 β Courant, hvilket for førstnævnte er lidt for høit og for sidstnævnte lidt for lavt regnet).

Grækenland. Man regner efter Drachmer à 100 Lepta, og da der udmøntes 125,162 Drachmer af et Pund fiint Sølv, bliver en Drachme = 1 $\frac{1}{2}$ 14,33 β Rigs-

mønt. (I Grækenland paatænkes Indførelsen af det franske Møntsystem).

Italien. a) Kongeriget Italien. Der regnes efter Lire à 100 Centésimi. En saadan Lira er det Samme som en Franc. (See Frankrig). I Venedig regnedes hidtil efter østerrigske Lire à 100 Centesimi; 60 af disse Lire udmøntes af 1 Mark fint Sølv kølnsk Vægt, og denne Lira faaer altsaa en Værdi af $1 \frac{1}{2}$ β Rigmønt.

b) Kirkestaten. Der regnes efter Scudi romani à 100 Bajocchi à 5 Quattrini. $9\frac{3}{4}$ Scudi gaae paa en Mark fint Sølv kølnsk Vægt. 1 Scudo er derefter = 1 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 6 β Rigmønt.

Lübeck. Der regnes efter Courant Mark à 16 Schilling à 12 Pfennige. En Thaler = 3 Mark. Indtil den nyeste Tid regnedes der af disse Courant Mark 34 paa en Mark fint Sølv kølnsk Vægt; men ved en Forordning af 1850 er det bestemt, at 1 Thaler af 14 Thaler-Foden skal gjælde for 40 β Courant, og saaledes kommer der paa 1 Mark fint Sølv kølnsk Vægt 35 Mark Courant, og denne Mark faaer altsaa en Værdi af $3 \frac{1}{2}$ 2 $\frac{3}{4}$ β Rigmønt, — ganske som Hamborg-Courant.

Mexico. Man regner efter Pjastras (§) (Pesos, Dollars) à 8 Realer. Disse Pjastras kunne med Rette kaldes Verdensmønter. Overalt paa Jorden ere de kjendte og kunne uden synderligt Tab omvexles. Der er i Aarenes Løb, som Følge af Mexicos Rigdom paa Sølvmønter, udmøntet meget betydelige Quantiteter Pjastras til Udførsel af Landet (17 à 18 Mill. Dollar aarlig). De ere ikke alle af samme Gehalt, men anslaaes gennemsnitlig til $9\frac{3}{4}$ Stk. pr. Mark fint, altsaa

= 1 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 6 β Rigsmønt. 1 Onza er en Guld-mønt, der i Reglen regnes liig 16 Pjastras.

Nederlandene. Der regnes efter Gulden (Floriner, fl. nederl. Courant) à 100 Cent, og 24 $\frac{3}{4}$ fl. udmøntes af 1 Mark fint Sølv kølensk Vægt. 1 fl. svarer altsaa til 4 $\frac{1}{2}$ 7 $\frac{3}{4}$ β Rigsmønt. Enkelte Varer noteres undertiden i Pund Flamsk (fl.), som er liig med 6 fl.

Nordamerikanske Fristater. Der regnes efter Dollars (\$) à 100 Cents, og der udmøntes 332,308 Dollars af 1 Pund fint Guld, hvorefter Værdien af 1 Dollar kan ansættes til 1 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 1 β Rigsmønt.

Norge. Der regnes efter Speciesdaler (Spd.) à 5 Mark eller Ort à 24 Skilling. Der udmøntes 9 $\frac{1}{4}$ Spd. af 1 Mark fint Sølv kølensk Vægt, og den norske Specie har altsaa samme Værdi, som den danske Dobbelt-Daler; den er ligesom denne 14-lødig.

Ostindien, britisk. Man regner efter Compagni-Rupees à 16 Annas à 12 Pices. 46,765 Rupees indeholde 1 Pund fint Sølv og 1 Rupee er altsaa liig 5 $\frac{1}{2}$ 1 β .

Polen. Som Rusland, s. dette.

Portugal. Man regner efter Milreis à 1000 Reis. Der udmøntes 307,56 Milreis af et Pund fint Guld, og herefter bliver Værdien af 1 Milreis 1 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 14 β . (Den portugisiske Reis er altsaa næsten dobbelt saa stor som den brasilianske). Den Mønt, som gjælder for 10 Milreis, kaldes Krone.

Rusland. Der regnes efter Rubler (SRo.) à 100 Kopeker, og man regner 13 Rubler = 1 Mark fint Sølv kølensk Vægt. 1 Rubel har altsaa en Værdi af 1 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 8 $\frac{3}{4}$ β . Assignations-Rubler vare de af den tidligere Rigsbank udstedte Papirpenge, som efterhaanden faldt i Cours mod Sølv, og hvis Værdi i 1839 ved Lov blev fastsat til $\frac{2}{3}$ af 1 Sølv-rubel. De ere forlængst inddragne, men dog regnes

der endnu efter disse »Banco-Rubler«, hvoraf altsaa $3\frac{1}{2}$ er liig 1 SRo.

Spanien. Der regnes efter Reales à 100 Centimos eller à 34 Maravedis, og der gaaer 198 Reales paa 1 Mark fint Sølv kølnsk Vægt. 1 Real bliver derefter liig 9 β Rigsmønt. Den Mønt, der gjælder for 20 Reales, kaldes Duro eller spansk Pjastra ($9\frac{9}{10}$ Duros af 1 Mark fint Sølv). — 1 Guld har man Doblonos paa 100 Reales.

Schweiz, ganske som Frankrig, see dette.

Sverrig. Man regner efter Rigsdaler Rigsmønt à 100 Øre. Af 1 Mark fint Sølv kølnsk Vægt udmøntes 36,68 Rigsdaler Rigsmønt, og den svenske Rigsdaler Rigsmønt har altsaa en Værdi af 3 $\frac{1}{4}$ 0,42 β dansk Rigsmønt. De svenske Sølvmonter have en Fiinhed af $\frac{75}{100}$ eller 12 Lod. Den svenske Specie indeholder for ca. $1\frac{2}{3}$ β mere Sølv end vor. Ifølge en i 1867 tagen Beslutning vexler den svenske Rigsbank danske og norske Specier til 3 Rdlr. 96 $\frac{1}{2}$ Øre, hvilket nøiagtigt svarer til disse Mønters Sølvindhold.

Tydskland. Ifølge Møntconventionen i Wien af 1857 bestaaer der i samtlige tydske Stater (med Undtagelse af Mecklenborg og Luxemborg), tre forskellige Møntfodder, idet der enten udmøntes 30 Thaler eller 45 Gulden eller 52 $\frac{1}{2}$ Gulden pr. Vereinspund (500 franske Grm.).

30 Thaler-Foden, der benævnes norddeutsche Währung, skulde benyttes i Forbundets nordlige Stater (altsaa nu i det nordtydske Forbund), nemlig i Preussen (med Undtagelse af Hohenzollern), i Kongerigerne Sachsen og Hannover, i Kurfyrstendømmet Hessen, i Storhertugdømmet Sachsen, i Hertugdømmerne Sachsen-Altenborg, Sachsen-Gotha, Brunschwig, Oldenborg med Birkenfeld, Anhalt Dessau-Köthen og Anhalt Bernborg, i Schwarz-

burg-Sondershausen, det nedre Schwarzburg-Rudolstadt, Waldeck, begge Reuss'erne, Schaumburg-Lippe og Lippe. En Thaler har en Værdi af 1 Rdlr. 1 $\frac{1}{2}$ β Rigsmønt; Thalerne inddeles paa de fleste Steder i 30 Groschen og disse igjen i 10 eller 12 Pfennige.

45 Gulden-Foden, der benævnes *österreichsche Währung*, bruges i Østerrig og Fyrstendømmet Liechtenstein. En saadan Gylden har en Værdi af 5 $\frac{1}{2}$ β Rigsmønt, og man inddeler den i 100 Kreutzer.

52 $\frac{1}{2}$ Gulden-Foden, der benævnes *süddeutsche Währung*, bruges i Baiern og Württemberg, i Storhertugdømmerne Baden og Hessen, i Sachsen-Meiningen, Sachsen-Coburg, Hohenzollern, Nassau, det øvre Schwarzburg-Rudolstadt, Hessen-Homburg, Frankfurt (am Main). En saadan Gulden har en Værdi af 4 $\frac{1}{2}$ β Rigsmønt og inddeles i 60 Kreuzer.

I Storhertugdømmerne Mecklenborg regner man efter Thaler à 14 Stk. paa 1 Mark fint Sølv kølensk Vægt, den har en Værdi af 1 Rdlr. 1 $\frac{1}{2}$ β Rigsmønt.

Tyrkiet. Der regnes efter Pjastras à 40 Paras à 3 Aspres, og der udmøntes 235 Pjastras af 1 Mark fint Sølv kølensk Vægt, hvorefter 1 Pjastra faaer en Værdi af 7 $\frac{1}{2}$ β Rigsmønt. 1 Aspre = $\frac{1}{16}$ β dansk. Tyrkiets Møntvæsen befinder sig i stor Uorden, og det er derfor meget almindeligt, at man i den større Handel regner efter spanske Pjastras og engelske Pund.

Anm. Guldets Værdi er i ovenstaaende Reductioner ansat til 15 $\frac{1}{2}$ Gang Sølvets eller 919 $\frac{2}{3}$ Mark Banco pr. Pund fint Guld, som næsten svarer til den i Øieblikket i Hamborg noterede Priis (923).

Sjette Capitel.

Om Vexler.

I. Om Vexlers Oprindelse og tidligste Anvendelse.

Uagtet Mønter, som vi have seet i det foregaaende Capitel, ere et særdeles beqvemt Betalingsmiddel, ere de dog ikke i alle Henseender istand til at fyldestgøre de Krav, som Verdenshandelen stiller. Allerede det, at Mønten, idet den overskrider sit eget Lands Grændser, ophører at være Betalingsmiddel imellem Mand og Mand, og derved i Reglen synker under den Værdi, som den havde paa Hjemstedet, gjør den mindre skikket til at afgjøre de Gjældsforpligtelser, hvori det ene Land staaer til det andet. Dertil kommer endnu, at Transporten af Mønten baade er forbunden med Bekostning (Fragt, Porto) og med Risico. Det følger heraf, at et Middel, hvorved man kunde undgaae at sende Pengene fra det ene Land til det andet, vilde yde store Fordele, og som et saadant Middel til paa en let og billig Maade at ordne de gjensidige Pengeforpligtelser mellem Landene, har man allerede i adskillige Aarhundreder benyttet sig af Vexlen (Wechsel; Bill of exchange). Ogsaa indenfor det enkelte Lands Grændser vil Vexlen ofte kunne gjøre Pengeforsendelser overflødige, og endskjøndt Fordelene ved dens Benyttelse ikke i dette Tilfælde ere saa store eller saa iøinefaldende, ere de dog ikke destomindre ret betydelige, idet nemlig Vexlen atter her træder istedetfor Mønten, og et ringere Quantum af denne end ellers derved bliver istand til at gjøre Fyldest i Omsætningens Tjeneste.

Oprindelsen til dette for Handelen i det Store saa vigtige Document antages at skrive sig fra det 11te eller

12te Aarhundrede, og det fremgaaer tilstrækkeligt af de mange i Vexelforholdene benyttede italienske Benævnelser, at Vexlen først er kommen i Brug i Italien. I hine Tider hævede Handelen sig paany til større Betydning. De store Stæder i Sydtyskland traadte i Forbindelse med Holland, men især med Italien. Tydske Kjøbmænd nedsatte sig i Udlandet, indgik Foreninger i fælles Interesse, og heraf udviklede sig efterhaanden Hanseforbundet, der først omfattede Lübeck og Hamborg, men senere udvidedes til et stort Antal saavel tydske som andre Stæder.

Omtrent i det 13de Aarhundrede, eller maaskee noget tidligere, begyndte Messerne, der vare et Slags Markeder i det Store, hvor Kjøbmænd og Handlende i Mængde forsamlede sig og søgte Afsætning for deres Varer. Navnet Messer erholdt disse Sammenkomster, fordi de i Reglen fandt Sted efter større religiøse Forsamlinger, ved hvilke Leiligheder Kjøbmændene kunde vente at finde rigelig Afsætning.

Paa den Tid vare Pengeforsendelser ikke alene uhen-sigtsmæssige af de af os ovenfor berørte Grunde; der var andre Omstændigheder tilstede, som gjorde dem endnu mere uskikkede som Betalingsmiddel i fremmed Land. Deels var nemlig Transporten forbunden med Vanskeligheder af en anden Art, end de nu almindelige, thi røveriske Overfald hørte ikke da til Sjeldenhederne, og deels var de forskellige Landes Møntvæsen paa den Tid i en saa slet Forfatning, og Mængden af de forfalskede Mønter saa stor, at det var forbunden med særegne Vanskeligheder for Modtageren af Penge at undgaae at blive Offer for Bedragerier. Messerne bragte derfor en ganske ny Forretningsbranche tillive, nemlig Pengevexlingen. Det blev nødvendigt for den fremmede Kjøbmand at faae de Penge, han erholdt, ombyttet i sit eget Lands Mønt, og Vexellerne (Campsorerne), der fandt Pengeforsendelser for omstændelige, traf derfor ved Hjælp af deres Forbin-

delser paa andre Handelspladser, saadanne Foranstaltninger, som satte dem i Stand til for de Penge, som de modtog af vedkommende fremmede Kjøbmand, at levere ham en Anviisning, der var betalbar paa hans Hjemsted, eller hvor han ellers ønskede det. Disse Anviisninger benævnedes man lettere di cambio (Vexelbreve), hvorved man betegnede, at de vare udstedte for rede Penge; vi bruge endnu Ordet »vexle« i Betydning af at bytte Penge mod Penge. — Kjøbmanden førte nu Vexelbrevene med sig, og fik rede Penge for dem, naar han fandt saadant fornødent.

Snart blev Brugen af Vexler almindelig ogsaa i Frankrig, Spanien og Nederlandene. Vexellererne grundlagde Vexelforretninger og Banker, og Vexlerne fik efterhaanden særegne Rettigheder, i Lighed med hvad de nutildags besidde. Disse Rettigheder, som i Begyndelsen kun grundede sig paa Sædvaner, vare i flere Aarhundreder omtrent de samme imellem de forskjellige Landes Kjøbmænd; men efterhaanden som det Sædvanemæssige gjordes til Lov, indtraadte der større eller mindre Afvigelser i de forskjellige Landes Vexel-Lovgivning, hvorpaa der dog i Nutiden for en ikke ringe Deel er raadet Bod.

2. Om Vexlers forskellige Anvendelse i Nutiden.

a. Som Betalingsmiddel imellem forskellige Lande.

Vi have allerede i Forbigaaende berørt, hvor hensigtsmæssigt Vexlen kan benyttes til Afgjørelse af vore Pengeforpligtelser overfor Udlandet, og skulle nu til nærmere Oplysning godtgjøre dette med Exempel, idet vi henvise til Vexelformularen Nr. 1. G. F. Ryberg & Co. i Kjøbenhavn skylder en Kjøbmand i London, der handler under Firmaet Samuel Johnson & Co., et Tusind Pund Sterling, og da Tidspunktet nærmer sig, paa hvilket Debitorerne skal betale dette Beløb, købe de, da det ikke kan svare Regning at sende danske Penge til London og der

lade dem ombytte, en Vexel af D. B. Adler & Co. lydende paa det Beløb, som de skylde i London. I denne Vexel see vi Udstederne anmode en i London boende Kjøbmand, der fører Firmaet M. Levin & Co., om at udbetale til G. F. Ryberg & Co. en Sum af eet Tusind Pund Sterling, og idet Ryberg & Co. overdrage denne Vexel til sine Creditorer, Samuel Johnsen & Co., og disse hos Levin & Co. hæve Beløbet, er altsaa det Gjældsforhold, hvori Ryberg & Co. stode til Johnson & Co. i London bragt paa det Rene, uden at det har været nødvendigt at sende mere end det lille Stykke Papir, som vi benævne Vexel, herfra til London. Dog ikke nok hermed. Idet vi see Adler & Co. udstede en Vexel paa M. Levin & Co. London, tør vi forudsætte, at denne Vexel ogsaa for disse to Huses Vedkommende afgjør et Mellemværende. Vi tør antage, at den Person, der udsteder Vexlen, i de fleste Tilfælde af denne Art har det Beløb tilgode, som Vexlen lyder paa, hos den, der opfordres til at betale den; og gaae vi ud fra denne Forudsætning, viser det sig altsaa, at ved denne ene Vexel har ikke alene en kjøbenhavnsk Kjøbmand betalt sin Gjæld til en Kjøbmand i London, men en anden kjøbenhavnsk Kjøbmand har tillige incasseret et Tilgodehavende hos et Huus i London. I Mangel af Vexlen vilde man altsaa have behøvet at sende Penge fra Kjøbenhavn til London og atter fra London til Kjøbenhavn. Vexlens Hovednytte maa altsaa søges deri, at den tjener til at afgjøre Pengemellemværendet imellem Landene indbyrdes, medens dog, som allerede foran berørt, dens Betydning for den indenlandske Omsætning ikke tør oversees.

I det foranstaaende Exempel ere vi gaaede ud fra den i sig selv rigtige Forudsætning, at de forskellige Landes indbyrdes Gjældsforpligtelser i Reglen kunne afgjøres uden Forsendelse af rede Penge. Imidlertid er det jo tænkeligt, at den, der paa en given Dag vil købe sig

en Vexel for at betale, hvad han skylder paa en fremmed Plads, ikke seer sig istand til at finde Nogen, der netop befinder sig i det modsatte Tilfælde, og altsaa har noget tilgode paa samme Plads, og under saadanne Omstændigheder synes kun den Udvei at staae aaben, at sende rede rede Penge til Udlandet. Det gaaer dog ikke saaledes i Virkeligheden. En egen Klasse Kjøbmænd, de saakaldte Banquierer, Bankers eller Vexellerere, optræde stadigt som Kjøbere og Sælgere af Vexler paa fremmede Pladser. De vælge det Tidspunkt til Indkjøb af fremmede Vexler, da Prisen (Coursen) synes dem lav, og søge saa atter at sælge med saa stor Fordeel som muligt. Disse Operationer bevirke, at Muligheden af til enhver Tid at kunne sælge saavel som at kunne erholde tilkjøbs Vexler, betalbare paa fremmede Pladser, bliver saameget større, ja, hvor Handel og Omsætning er af nogenlunde Betydning, tør man med Sikkerhed gøre Regning derpaa, og Banquierernes Mellemskomst har tillige den gavnlige Virkning, at større Fluctuationer i Courserne blive mindre almindelige til stort Gavn for de øvrige Handlende.

b. Som Creditmiddel.

Efterhaanden som Vexlen udviklede sig til sin nuværende Fuldkommenhed og igjennem Lovene var bleven tilsagt en særlig Beskyttelse, blev den benyttet ogsaa i andre Øiemed end det ovenfor nævnte, navnlig som Creditmiddel. Den Kjøbmand, der ikke besad tilstrækkelig Capital, og heller ikke saa sig istand til at erholde de Varer, han ønskede, paa Credit (d. e. Henstand med Betalingen), tilbød for hvad han købte, at give Sælgeren en Vexel, betalbar om en vis bestemt Tid, eller ogsaa lod han Sælgeren trække en Vexel paa sig, som han da ved sin Paategning forpligtede sig til at indløse, ligeledes efter en vis fastsat Tids Forløb. Paa denne Maade opnaaede han altsaa hvad han ønskede, nemlig at

erholde Varerne til sin Raadighed, og forudsat at han med Sikkerhed kunde antage, at han ved Vexlens Forfaldstid var istand til at indløse den, var altsaa alt i Orden; han havde ved Hjælp af Vexlen i og for sig opnaaet netop det Samme, som den, der kunde have erholdt Varerne, uden at udstede nogen Vexel, eller med andre Ord, nød en større Credit. Ogsaa fra Sælgerens Standpunkt maatte denne Afgjørelsesmaade foretrækkes; thi selv om han forøvrigt Intet havde imod at sælge paa Credit, vilde det dog altid være ham bekvemmere at erholde en Vexel af Kjøberen. Med en saadan ihænde kan han nemlig, om han maatte ønske det, skaffe sig Penge, uden at behøve at vente til Forfaldstid, idet han kan overdrage Vexlen til en Anden og af denne erholde dens Beløb betalt, med Fradrag af Renten fra Overdragelses-Øieblikket, indtil Vexlens Forfaldstid.

c. Om Misbrug af Vexler. Rytteri. Blanco-Credit. Rediscontering.

Den store Tiltro, som Vexler i det Hele taget nyde og den deraf betingede Lethed, hvormed man seer sig istand til at skaffe sig rede Penge mod saadanne Documenter, har bevirket, at Vexler ofte misbruges, d. e. anvendes i Øiemed, der egentlig ere deres Natur ganske fremmed. Dette er Tilfældet, naar tvende Personer, for at skaffe en Sum Penge tilveie, blive enige med hinanden om til dette Øiemeds Opnaaelse at sætte en Vexel i Circulation. A. trækker da paa B. en Vexel, som han sælger, og de derfor erholdte Penge anvender han efter sit Ønske; naar da Vexlens Forfaldstid kommer, trækkes en ny Vexel, og med det Beløb, som man erholder for denne, indfrijer man den første. Paa denne Maade synes man at kunne blive ved i det Uendelige, og altsaa bestandigt beholde den Capital til sin Raadighed, som man fik for den først udstedte Vexel. Men heri forregner man sig ofte. Er Indfrielsen af den gamle Vexel kun mulig under den

Forudsætning, at vi ved dens Forfaldstid kunne sælge en ny, da følger ogsaa heraf, at Indfrielsen vil blive en Umulighed, saasnart det Tilfælde indtræffer, at Ingen findes tilbøielig til at give os Penge for den nye Vexel. Og dette Tilfælde kan let indtræffe: vor Credit kan enten være bleven svækket, eller Trangen til rede Penge saa almindelig, at der ikke bliver nogle tilovers for os. Vi ere da ude af Stand til at indløse den forfaldne Vexel, og baade vi og vor Medhjælper i denne Vexeltransaction styrttes i Forlegenhed, medmindre de for den første Vexel erholdte Penge ere anvendte paa en Maade, der gjør os det muligt med kort Varsel at faae dem disponible, hvilket hører til de sjeldnere Tilfælde.

Den her berørte Vexeltrafik kalder man Rytteri, naar A. og B. skifteviis trække paa hinanden og skifteviis acceptere hinandens Vexler. Dersom Vexelomsætningen derimod drives paa den Maade, at den ene af Parterne bestandig er Udsteder af Vexlen, medens den anden indfrier den, siger man, at førstnævnte har en Blanco-Credit hos sidstnævnte. Benyttelsen af en saadan Credit er i Reglen meget kostbar. Foruden Renten og Stempelafgiften maa Debitor nemlig betale Creditor en Godtgjørelse for hans Uleilighed og Risico, hvilken Godtgjørelse (Acceptprovision) ved de gjentagne Vexelomsætninger løber op til Adskilligt om Aaret. Kommer nu hertil, at Debitor, dersom han boer paa en mindre Plads, tillige maa betale Noget for Salget eller Afsætningen af hver paany trukken Vexel, saa indsees det let, at slige Vexelomsætninger ikke alene maa kaldes farefulde, men tillige meget byrdefulde, da de paa denne Maade tilveiebragte Penge blive meget dyre.

Et Misbrug af en anden Art er det, at den, der idag erholder en Vexel i Betaling eller kjøber den for at anvende sin ledige Capital, imorgen afhænder (redisconterer) den, fordi han, maaskee paa Grund af sin gode Credit, kan faae Penge for den til saa lav en Rente, at

han ved at anvende disse Penge til Indkjøb af en ny Vexel, kan have en Fortjeneste. Ved fortsatte Operationer af denne Slags vilde man i Løbet af kort Tid blive medforpligtet paa et saa stort Antal Vexler, at det efter al Rimelighed ikke stod i nogetsomhelst fornuftigt Forhold til den Formue, man besad, ligesaa lidt som til den mulige Fortjeneste, og naar man derfor troer at kunne basere en Forretning paa saadanne Omsætninger, vil man i de fleste Tilfælde finde, at man høiligen har forregnet sig.

3. Om de forskellige Slags Vexler og om Vexel-Lovgivningen.

Man skjelner imellem to Slags Vexler, nemlig trasserede og indenbyes. Førstnævnte skulle betales ved en anden Person end Udstederen, der tillige skal boe paa et andet Sted end denne. Indenbyes Vexler derimod skulle betales af selve Udstederen. Det er den trasserede Vexel, hvormed vi foreløbig skulle beskæftige os; de indenbyes Vexler ville derimod blive gjorte til Gjenstand for særlig Omtale i dette Capitels sidste Afsnit.

For trasserede Vexler gjælder i Kongeriget Danmark Forordningen af 18de Mai 1825, samt Placat af 21de September 1825, og samme Forord. gjælder for de danske Besiddelser i Vestindien, for Færøerne og Island — Vi betragte her Vexlen i Overeensstemmelse med den danske Lovgivning, der i sine Hovedtræk stemmer med de fleste fremmede Landes, saa at man altsaa, naar man kjender dens Bestemmelser, meget let vil kunne sætte sig ind i andre Landes Vexellovgivning.

4. Om de Personer, som forekomme i Vexlen.

Det var forhen almindeligt, at Loyene stillede visse Betingelser for at en Person skulde kunne indtræde i

Vexelforholdet, men dette er ikke længere Tilfældet. Ifølge Forord. § 4 kan Enhver, der er mægtig og myndig til at udstede Gjældsbeviser ogsaa forpligte sig ved Vexler, og findes der paa en Vexel Navnet paa en Person, der mangler denne Egenskab, har dette ingen Indflydelse med Hensyn til de øvrige i Vexlen interesserede Personer. Mægtig og myndig til at udstede Gjældsbeviser er efter vor Lovgivning den, der har naaet 25 Aars Alderen.

Efter den Stilling, som de i Vexlen interesserede Personer indtage i Vexelforholdet, benævnes de 1) Trassent, 2) Remittent, 3) Trassat, 4) Endossat, 5) Endossent og 6) Præsentant. Vi skulle nu særskilt omtale enhver af disse.

a) *Trassenten* (der Aussteller, der Entnehmer, Trassent, the drawer) er den Person, som udsteder (trækker trasserer, afgiver) Vexlen (i Formularen Nr. 1 D. B. Adler & Co.) og som, idet han opfordrer en Anden til paa sine Vegne at indløse Vexlen, bliver forpligtet overfor alle senere Eiere af Vexlen, saaledes at disse kunne holde sig til ham for Vexlens Betaling, saafremt den Person, som han har opfordret til at indløse den, skulde nægte at gjøre dette. I lige Maade kan enhver senere Eier forlange Vexlen indfriet af Trassenten før Forfaldstid, naar den, paa hvem Vexlen er trukket nægter ved sin Paategning paa samme at forpligte sig til at indløse den. Har denne Person givet en saadan Paategning, hvorved han uigjenkaldelig bliver forpligtet til at indløse Vexlen, da faaer Udstederen, ifølge § 60, samme Ret imod ham, som de øvrige Vexelinteressenter have.

b) *Remittenten* eller *Væxelmødtageren* (der Nehmer, Remittent, the taker) er den Person, der overeensstemmende med Vexlens Indhold skal have Vexlens Beløb betalt (i Formularen Nr. 1 G. F. Ryberg & Co.) og Vexlen siges at være udstedt til hans Ordre eller trukket i hans Faveur. Som allerede bemærket i Foranstaaende har

Remittenten Vexelret imod Trassenten og kan altsaa holde sig til ham for Vexlens Beløb, dersom den Person, paa hvem Vexlen er trukket enten ikke, ved sin Paategning paa Vexlen, vil forpligte sig til at betale denne, eller han, uagtet han har givet en saadan Paategning, dog ikke i rette Tid betaler Vexlen. Remittentens Rettigheder mod den, der har forpligtet sig til at betale Vexlen, ere de samme som Trassentens, og overfor de senere Interessenter i Vexlen har han samme Forpligtelser som denne. Ifølge Forord. § 5 skal Trassenten i Vexlen bemærke, »om han har modtaget Valuta (Værdi) for samme af Remittenten, dog bliver Vexlen, uagtet dette ikke er iagttaget, i sin fulde Kraft, men Udstederen kan da søge Godtgjørelse hos den, han har overladt Vexlen til, hvis denne ei paa anden Maade kan bevise, at han har givet Valuta».

c) *Trassaten* (der Trassat, Bezogene, the drawee) er den Person, til hvem Udstederen retter sin Anmodning om at indfri Vexlen (i Formularen Nr. 1 M. Levin & Co.). Naar han ved sin Paategning (Accept) paa Vexlen har forpligtet sig hertil, kalde vi ham Acceptant (Acceptant, accepter). Forinden denne Paategning har fundet Sted er han naturligviis ganske uden nogen Forpligtelse med Hensyn til Vexelforholdet; »men» siger Forord. § 26, »har han eengang tegnet sin Accept, da er han uigenkaldelig forbunden, uden at han ved at overstryge Accepten kan frie sig for denne Forpligtelse.» »Selv om han har accepteret Vexlen paa Credit for Udstederen, og denne, paa Grund af at Acceptanten ikke kan betale Vexlen, indløser den ved Forfaldstid, kan Udstederen holde sig til ham for Beløbet, for hvilket han har Vexelret imod ham, uagtet han Intet har tilgode, og Acceptanten maa da nøies med senere at gjøre sit Krav mod Udstederen gjældende ved et særskilt Søgmaal (§ 60). Under visse Omstændigheder paahviler der Trassaten en Forpligtelse til at acceptere, og hans Vægning har i saadant

Tilfælde tilføje, at han »bliver ansvarlig for al deraf flydende Skade«. Forord. § 21, der omhandler dette Punkt, lyder saaledes: »Ikke blot den, der udtrykkelig har forbundet sig til at acceptere en Vexel, er pligtig dertil, men i Handelsstanden skal den, der sidder inde med Penge for en Anden, være pligtig imod denne at acceptere den Vexel, som derfor trækkes paa ham, forudsat at hiint Beløb er forfaldent til Betaling, inden Betalingstiden efter Vexlen indtræder. Ogsaa udenfor Handelsstanden finder en lignende Forpligtelse Sted, saafremt det forhen har været Brug mellem Trassenten og Trassaten, at den første inddrog sit Tilgodehavende hos den sidste ved Vexel, og Intet siden er foregaaet, som viste, at denne ei længere vilde afgjøre sin Gjæld paa denne Maade. Dersom Trassaten i de Tilfælde, hvor han er pligtig at acceptere Vexlen, vægrer sig derved, bliver han ansvarlig for al deraf flydende Skade.« Det fremgaaer heraf, at Trassaten ved at nægte Opfyldelsen af den ham, under de nævnte Forudsætninger, paahvilende Forpligtelse til at acceptere, kan paadrage sig et Erstatningsansvar, og blive nødt til at godtgjøre Trassenten det derved foranledigede Tab (Omkostninger, Renter, Tort og Creditspilde), hvorimod han, hvis han har lovet Remittenten eller en Endossent at acceptere, tillige vil kunne tvinges til at acceptere og altsaa ogsaa at betale Vexlen.

d) *Endossaten* (Indossat, endorsee) kaldes den Person, til hvem Remittenten overdrager sin Ret med Hensyn til Vexlen (i Formularen Nr. 1 Samuel Johnson & Co.), og som derved faaer Vexelret imod Remittenten og imod Trassenten, samt, dersom Vexlen er accepteret, imod Trassaten. Naar Endossaten igjen overdrager Vexlen til en anden Person, kaldes han Endossent (Indossent, indorser) og den nye Vexelinteressent Endossat. I daglig Tale gjør man ofte ikke denne Forskjel, men benævner

begge Endossenter. Samtlige Endossenter erhverve med Vexlen Remittentens Rettigheder, og overfor samtlige deres Eftermænd ere de ifølge § 13 forpligtede som Debitor efter Vexelret. En eneste Undtagelse fra denne Regel indeholder Forord. i sin § 14, idet den nemlig bestemmer, at den, »der kjøber en Vexel for en Andens Regning, og endosserer den til denne, bliver Vexeldebitor til alle følgende Endossenter; men ikke til den, for hvis Regning han har kjøbt den, med mindre han har paataget sig at staae Delcredere.« Denne Undtagelse har dog i Virkeligheden meget lidt at betyde.

e) *Präsentanten* (der Präsentant, the holder) kaldes den Person, som foreviser Vexlen for Trassaten, for efter Omstændighederne enten at erholde den accepteret eller betalt. Forord. § 19 siger, at den blotte Ihændehavelse af Vexlen er nok til at fordrø samme accepteret. Derimod skal den, der forlanger Vexlen betalt, ifølge § 50 have Ret til at inddrive Beløbet, hvilket med andre Ord vil sige, at Vexlen paa behørig Maade skal være endosseret til ham.

5. Om Vexlens Indhold.

Vexelforordningen giver i sin § 1 følgende Definition af en trasseret Vexel: En trasseret Vexel er et Document, hvorved Udstederen (Trassenten), under udtrykkelig Benævnelse af Vexel, forpligter sig til ved en anden (Trassaten) og paa et andet Sted at lade udbetale en vis Pengesum til den, der med behørig Adkomst har Documentet i Hænde.

Foruden det som heraf fremgaaer, indeholdes i forskellige andre §§ Bestemmelser med Hensyn til Indholdet, og vi skulle nu her fremstille Alt i den Orden, hvori det forekommer i Vexlen.

1) *Stedet hvor og Tiden naar Vexlen er udstedt*, bør efter § 7 være opgivet.

2) *Summen* bør efter samme § nævnes to Gange, eengang med Bogstaver og eengang med Tal. »Saafremt der imellem disse to Angivelser, hvoraf den ene kan findes i Overskriften, skulde være nogen Uovereensstemmelse, saa er Udstederen blot forpligtet for den mindre af de anførte Summer, hvis det ikke kan oplyses, at den større virkelig har været meent. Dersom Vexlen herimod accepteres for den større, vil det altsaa være paa Acceptantens egen Risiko.« At Vexlen skal lyde paa Penge fremgaaer af § 1.

3) *Tiden, naar Vexlen skal betales* (Forfaldstiden), bør ifølge § 8 være angivet; dog behøver den ei at lyde paa en fast Betalingsdag eller paa en vis Tid fra Dato, men den kan og lyde paa at betales enten ved Sigt, eller en vis Tid efter Sigt.

Som Følge af de i denne § indeholdte Bestemmelser med Hensyn til Forfaldstid, lade Vexlerne sig inddele i følgende 3 Klasser: 1) Vexler med bestemt Forfaldsdag (f. Ex. Den 15. August); de forekomme sjældent her i Landet; de saakaldte Messevexler høre herhen; 2) Dato-Vexler, 3) Sigt-Vexler. Hertil komme endnu i Virkeligheden en fjerde Klasse, nemlig 4) Uso-Vexler, hvorom nærmere nedenfor.

Vi forstaae ved Dato-Vexler saadanne, som skulle betales en vis Tid efter Udstedelses-Dagen, hvorimod Sigt-Vexler enten skulle betales ved Sigt, d. v. s. naar de forevises for Trassaten, eller en vis Tid efter Sigt, d. e. efterat de ere foreviste til Acceptation. Vexler, der skulle betales ved Sigt, benævnes a vista Vexler, og ifølge Forord. § 55 skulle de betales inden 24 Timer efter Præsentationen.

I Forord. § 9 er der fastsat en Grændse med Hensyn til det Tidsrum, der tør hengaae fra Vexlens Udstedelse

indtil Terminen for dens Indløsning, hvilket Tidsrum benævnes Løbetiden. Denne § siger nemlig: »Vexler, som trækkes her i Riget, maae ikke lyde paa længere Tid end 3 Maaneder efter Dato eller efter Sigt, hvad enten de saa trækkes paa et indenrigsk eller udenrigsk Sted. Dog kunne Vexler, som udstedes i Island, eller trækkes paa dette Land, stiles paa 6 Maaneder, og de Vexler, som udstedes paa Færøerne, eller der skulle betales, paa 4 Maaneder efter Dato eller Sigt. Vexler, som skulle betales i Europa, kunne fra de dansk-vestindiske Eilande lyde paa 6 Maaneder. De samme Terminer gjælde, naar Vexler trækkes i Danmark paa Colonierne.»

»Hvad Vexler angaaer, som ere trukne i Udlandet, er det nok, at disse i Henseende til Betalingsfristen, som i alt Øvrigt ere indrettede i Overeensstemmelse med de paa Trassationsstedet gjældende Regler; dog undtages herfra de Tilfælde, hvor en dansk Undersaat, under sit Ophold i Udlandet, contraherer en Vexelforpligtelse med en anden dansk Undersaat; thi da blive de danske Love at følge.« Placat af 21de September 1825 har imidlertid tilladt, at man trækker Vexler paa Udlandet 6 Maaneder a Dato, og Resultatet af samtlige disse Bestemmelser er altsaa for Vexler paa indenrigske Steder: 3 Maaneder Dato eller Sigt; paa Udlandet: 6 Maaneder Dato og 3 Maaneder Sigt; paa Island og de vestindiske Besiddelser 6 Maaneder Dato eller Sigt; paa Færøerne 4 Maaneder Dato eller Sigt.

Uso-Vexler omtales ikke specielt i den danske Vexelforordning, og udstedes heller ikke her i Landet, hvorimod der vel nu og da kan forekomme saadanne Vexler trukne i Udlandet paa Danmark. Uso betyder Skik og Brug, og de i denne Form udstedte Vexler skulle altsaa betales en saadan Tid efter Udstedelsesdagen, som stemmer med Skik og Brug paa vedkommende Handelsplads. I adskillige europæiske Lande (Frankrig, Spanien,

Portugal, Italien) benyttes Uso-Vexler. En Uso er forskjellig paa de forskjellige Steder, 1 à 2 Maaneder.

4) *Tilkjendegivelse af, at det udstedte Document er en Vexel*, bør, saaledes som den ovenfor anførte § 1 udtrykkelig forlanger, findes i Vexlen. Det skal derhos, ifølge § 15 i enhver Vexel, hvoraf flere Exemplarer ere udstedte, udtrykkeligt anføres, om det er en Prima, Secunda osv.; og dersom dette er forsømt, gjælder ethvert Exemplar imod Udstederen som en særskilt Vexel dog med Regres til den, der beviislig maatte være skyldig i Misbrug.

5) *Oplysning om hvem Vexlen skal betales til*, bør dernæst findes i Vexlen. Ifølge § 5 kan Trassenten udstede Vexlen til sin egen eller til Andres Ordre, og efter § 6 kan en Vexel lyde paa at udbetales til Ihænderhaveren; vi skulle nu omtale disse forskjellige Maader hver for sig.

Dersom Vexlen skal udstedes til en Andens Ordre, maa denne altsaa være nævnet ved Navn. Han kan enten være den samme Person, som afkøber Trassenten, Vexlen, eller en af denne opgiven Person. Dette sidste finder undertiden Sted, naar den, som for en Andens Regning indkøber en Vexel, ikke ønsker at indtræde i Vexelforholdet, hvilket han altsaa undgaaer ved ikke at faae sit Navn paa Vexlen, men derimod lade den udstede til sin Committents Ordre (see Formular Nr. 3). Denne Fremgangsmaade kan dog under almindelige Forhold ikke lade sig anvende, da der derved røbes en Mistillid til Vexlen, som den, der har besørget den kjøbt, neppe kan være bekendt.

At udstede Vexler til Ihænderhaver benyttes ikke, da man derved udsætter sig for, at en uretmæssig Besidder lettere kan benytte sig af samme, og man altsaa er saa meget mere udsat for Tab, hvis en saadan Vexel forekom. Forsendelsen med Posten af Vexler lydende paa

Ihændehaber var ifølge den tidligere Lovgivning kun tilladt imod Erlæggelsen af den bestemte Værdi-Porto; nu kunne de sendes i »recommanderede« Breve. (En Vexel, udstedt til en navngiven Persons Ordre, kan blive betalbar til Ihændehaber, naar man endosserer den in blanco).

Derimod forekommer det meget hyppigt, at Trassenten udsteder Vexlen til sin egen Ordre, hvortil Grunden da er den, at han i det Øieblik, han trækker Vexlen, ikke har taget nogen Bestemmelse om, til hvem han vil afhænde eller remittere (sende) den. I et saadant Tilfælde kan man befinde sig, naar man f. Ex. efter tilendebragt Afladning af et Parti Varer skal inddrage Beløbet paa den, til hvem Varerne ere sendte, eller naar man ifølge Ordre fra et Huus, med hvem man staaer i Forbindelse, skal trække sit Tilgodehavende for dets Regning paa et andet af det opgivet Huus (remboursere sig). Vel kunde man jo udsætte at trække Vexlen, indtil man havde en Kjøber for den; men dette er dog ingenlunde hensigtsmæssigt. For det Første er det nemlig altid i Udstederens Interesse at trække Vexlen jo før jo heller, thi dels forfalder den derved saameget tidligere, og dels maa det være ham om at gjøre at faae Vexlen accepteret snarest muligt, da han derved faaer et Baand paa Trassaten, og altsaa større Sikkerhed for Beløbet, hvilket da især er af Betydning, naar Vexlen trækkes for en Andens Regning. For det Andet vilde det ofte medføre Tab, hvis man var nødt til at afhænde Vexlen just samtidigt med dens Udstedelse; dels var maaskee Coursen ugunstig, og dels havde man maaskee ingen øieblikkelig Anvendelse for de Penge, man kunde erholde for Vexlen, og disse maatte altsaa ligge hen til ingen Nytte, eller søges anbragte paa en Maade, der muligviis var mindre fordeelagtig, end om Vexlen kunde forblive usolgt.

6) *Hvorledes Remittenten har godtgjort Trassenten.* Beløbet for Vexlen, er det Skik og Brug at angive i

Vexlen. Forord. § 5, som vi allerede have citeret Pg. 131 gjør dette vel ikke til en ligefrem Forpligtelse, men det vilde dog i alle Tilfælde stride imod det Sædvanemæssige, om man undlod det. Det forskellige Forhold, der kan tænkes bestaaende mellem Trassenten og Remittenten bevirker, at man benytter sig af forskellige Udtryk for at angive, hvorledes denne sidste har erlagt Valuta. Man sætter »Valuta modtaget«, naar Remittenten har betalt Trassenten Beløbet contant; — »Valuta i Regning«, naar Vexlens Beløb skal crediteres Trassenten hos Remittenten; — »Valuta i Varer«, naar Vexlen er udstedt som Dækning for et Parti Varer, som Trassenten har erholdt hos Remittenten; — »Valuta modtaget af N. N.«, naar Vexlen ifølge Ønske af den, der har købt samme af Trassenten, er udstedt til en af denne opgivet Persons Ordre (see Pg. 136); — »Valuta i Regning med N. N.«, naar Trassenten, ifølge Opfordring af en Person, med hvem han staaer i Forbindelse, indsender Vexlen for dennes (N. N.'s) Regning til en tredie, ham uvedkommende Person; — »Valuta i mig selv eller i os selv«, naar Vexlen udstedes til Trassentens egen Ordre, saaledes som nærmere forklaret Pg. 137; der kan i saa Tilfælde ikke være Tale om, at han har modtaget Valuta af Nogen.

7) *Hvem Trassaten skal debitere for Vexlens Beløb*, pleier man ogsaa at angive i Vexlen, uagtet Forord. ikke forlanger dette. I de fleste Tilfælde trækker Udstederen Vexlen for sin egen Regning, og han anmoder da i Vexlen Trassaten om at »stille Beløbet i Regning«, hvorved menes, at Trassaten skal debitere Udstederen derfor. Trækker man derimod Vexlens for en Andens Regning, da antydes dette ved, at man efter Ordene »og stilles i Regning« tilføier Forbogstaverne af den Persons Navn, for hvis Regning man har udstedt Vexlen, saaledes som dette er gjort i Vexelformularen

Nr. 5. En saadan Vexel kaldes en Commissionstratte eller en Rembours. Man rembourserer sig, naar man for sin Debtors Regning trækker et Tilgodehavende paa en af ham opgivet Trediemand.

8) *En Bemærkning om Trassenten har sendt Trassaten Advis*, d. e. Underretning om Vexlens Udstedelse, bør ligeledes findes i Vexlen. Vel forlanger Vexelforordningen det ikke; men det strider mod god Orden at undlade det, med mindre Vexlen trækkes for et meget ringe Beløb, og Portoen for Advisbrevet staaer i Misforhold hertil, i hvilket Tilfælde det er Skik og Brug at vedhæfte selve Vexlen et lille Advisbrev, som da følger med samme, indtil den naaer Trassaten. Under alle Omstændigheder bør man ikke undlade at advisere Commissionstratter, da Trassent og Trassat ofte ere hinanden ganske ubekjendte. Fra Vexellovgivningens Side er der Intet til Hinder for at trække Vexler »uden Advis« eller »ifølge eller uden Advis«, hvilke ere de sædvanlige Udtryksmaader, naar ikke Vexlen er trukken »ifølge Advis«. Med Hensyn til Virkningen af denne sidste Clausul siger Forord. § 22: »Naar i en Vexel er paaberaabt Advis, bør Trassaten ikke acceptere, førend han har modtaget samme. Gjør han herimod, er det paa hans egen Risico.« Da Trassenten ifølge § 38 efter Udstedelsen af en Vexel, maa være berettiget til at tilbagekalde den deri stillede Opfordring til Trassaten, vil altsaa denne let udsætte sig for Tab, naar han accepterer en ifølge Advis trukken Vexel, forinden Adviset er i hans Besiddelse. Advisbrevet kan forøvrigt overleveres Remittenten til Besørgelse, og det er da ifølge § 23 hans Pligt »at drage Omsorg for, at det betimeligt kommer Trassaten ihænde, da han ellers skal have Skade for Hjemgjæld«.

9) *Udstederens Underskrift* sættes tilhøire under Vexlens egentlige Indhold.

10) *Trassatens Navn og Opholdssted* sættes tilvenstre under Vexlens egentlige Indhold. Dersom Vexlen skal betales paa et andet Sted, end det hvor Trassaten boer (see Afsnit 13, Pg. 161), maa dette tillige anføres her, saaledes som paabudt i § 7.

6. Om Forfaldsdag, Betalingsdag, Løbedage, Respitdage og Præsentationsdag.

Den Dag, paa hvilken Vexlen skal betales, kaldes i daglig Tale dens Forfaldsdag, medens derimod Vexelloven ved Forfaldsdagen forstaaer den Dag, paa hvilken Vexlen skulde været betalt, dersom der ikke ved Lov var indrømmet Debitor en vis Henstand udover denne. Ifølge vor Vexellov tilkommer der nemlig Acceptanten af enhver Vexel en Henstand med Betalingen i otte Dage efter Forfaldsdagen. Disse otte Dage kaldes Løbedage, og den sidste af disse er Vexlens Betalingsdag. Kun a vista Vexler have ingen Løbedage, men skulle betales inden 24 Timer efter Præsentationen.

Da Løbetiden for Vexler i Reglen er fastsat til visse Maaneder eller Dage efter Udstedelses- eller Acceptationsdagen, kunde Beregningen af Forfaldsdagen let give Anledning til Uenighed mellem Debitor og Creditor, hvorfor der i Forord. § 48 er givet følgende Regel: Naar Vexlen lyder paa Maaneder, saa forfalder den samme Dag i Maaneden, som den er accepteret, eller a dato udstedt, uden Hensyn til Maanedernes forskellige Dagetal. Altsaa er en den 28de Februar udstedt paa 2 Maaneder a dato lydende Vexel forfalden den 28de April. Men dersom det Datum, hvorfra der skal regnes, ikke findes i den Maaned, hvori Vexlen forfalder, bliver den sidste Dag i Maaneden den rette Forfaldsdag; altsaa vil den 28de Februar, eller i Skudaar den 29de Februar, være rette Forfaldsdag for en 2 Maaneders Vexel fra 29de, 30te eller 31te December. Hvor Vexlen nævner $\frac{1}{2}$ Maaned,

regnes samme altid for 15 Dage. — Ligeledes findes i § 49 følgende Regel angaaende Vexler lydende paa Dage: »Lyder Vexlen paa Dage, saa regnes disse fra Udstedelses- eller Acceptationsdagen af til Forfaldsdagen, begge inclusive, samt med Indbegreb af alle imidlertid indtræffende Søn- og Helligdage.« — Overeensstemmende med denne § forfalde altsaa Vexler, lydende paa Dage, een Dag tidligere end man skulde formode; 14 Dage Dato fra 2den December bliver 15de og ikke 16de December.

Løbedagene kunne dog blive noget forkortede paa Grund af indtræffende Helligdage, idet nemlig § 53 bestemmer, at dersom »den sidste af de Acceptanten forundte Løbedage er en Helligdag, saa bør Vexlen betales nærmest foregaaende Søgnedag. Hører Acceptanten til et Religions-Samfund, der har andre hellige Dage, end de i Landets Love hjemlede, kan der dog ikke, paa Grund heraf, tilkomme ham nogen Udsættelse med Betalingen.«

Paa den 8de Løbedag, eller, om det er Helligdag, da Dagen før, kan Ihændeleveren altsaa fordre Vexlen betalt, ligesom han ogsaa først naar Betaling paa denne Dag er nægtet, gyldigen kan lade protestere. Imidlertid er det ham dog derhos tilladt at vente efter Betaling endnu til 2den Dagen derefter, men inden Udløbet af denne Dag, altsaa senest paa den 10de Dag efter Forfaldsdagen, maa Vexlen ifølge § 52 protesteres. I det Tilfælde, hvor Respitdagen falder paa en Søn- eller Helligdag, skal Vexlen ifølge § 54 protesteres paa den nærmest foregaaende Søgnedag.

Til nærmere Oplysning af de her anførte Bestemmelser, ville vi tænke os en Vexel trukket 3 Maaneder fra Dato og dateret 30te November. I et Ikke-Skudaar forfalder denne Vexel den 28de Februar, dertil lægge vi nu 8 Løbedage og Betalingsdagen bliver altsaa 8de Marts. Men er nu 8de Marts en Søndag, da bliver den 7de Vexlens Betalingsdag og den 9de den Dag, paa hvilken Vexlen senest maa være protesteret. Var nu baade den 7de

og 8de Marts Helligdage, da blev 6te Marts Betalingsdagen, og da ingen Protest kunde optages enten den 7de eller 8de, vilde altsaa Respitdagene i et saadant Tilfælde falde bort, og Vexlen maatte senest den 6te være protesteret, hvis den ei blev betalt.

Disse Bestemmelser med Hensyn til Betalingsdagen ere dobbelt vigtige; thi ligesaa nødvendigt det er at sørge for, at Vexlen i Mangel af Betaling bliver protesteret betimeligt, ligesaa nødvendig er det at paasee, at den ei protesteres for tidligt, idet nemlig en for tidlig optagen Protest er uden al Gyldighed.

Dette sidste bør man erindre sig, især for de Vexlers Vedkommende, som ere trukne paa den noget aparte Maade, at der ved Løbetiden er tilføiet Ordet »fix« eller et lignende Udtryk, hvorved Trassenten har villet give tilkjende, at der i dette Tilfælde ingen Løbedage skulde beregnes. En slig Undtagelse fra det Almindelige finder dog ingen Hjemmel i Vexelforord., og saadanne Vexler have derfor samme Løbedage og Respitdage som alle andre, og kunne ikke protesteres tidligere end disse.

Løbe- og Respitdage ere almindelige paa mange fremmede Pladser, og have været det i endnu høiere Grad; det er af Interesse for os at kjende deres Tal paa de vigtigste fremmede Pladser, da Saadant har Betydning ved Kjøb af fremmede Valuta. Vexelloven for Flensborg indrømmer 8 Respitdage for accepterede og 11 for uaccepterede. I Holsteen haves ingen Løbe- eller Respitdage. I Norge er 8 Respitdage dog kan Ihændeleveren oppebie den 10de Dag, førend han protesterer. I Rusland have Dato-Vexler 10 Respitdage, Søn- og Helligdage og Vexlens Forfaldsdag iberegnet. Sigt-Vexler have 3 Respitdage; Messe-Vexler og uaccepterede Vexler have ingen Respitdage. I England haves 3 Respitdage. Syverrig, Frankrig, Holland, Spanien, Portugal og Tydskland have ingen Respitdage.

Præsentations-Dagen er den Dag, paa hvilken Vexlen senest skal være foreviist til Accept eller Betaling. Den Dag, paa hvilken Vexlen senest skal være foreviist til Betaling, vil være det samme som Betalingsdagen, og om denne have vi allerede talt tilstrækkeligt det Foregaaende. Der staaer derfor kun tilbage at undersøge, naar Vexlen i det Seneste skal være præsenteret for Trassaten, i den Hensigt at erholde hans Accept (præsenteret til Accept). Det paaligger nu ifølge Forord. § 27 »Ihændehaveren af en Vexel, der er stilet a dato, at sørge for dens saa betimelige Tilstedeværelse, at den ei alene kan være præsenteret inden Forfaldsdagen, men og i fornødent Fald senest paa denne Dag protesteret« og da derhos § 29 bestemmer, at Trassatus er pligtig til inden 24 Timer at erklære, om han vil acceptere eller ikke«, vil det være nødvendigt, at man repræsenterer en Dato-Vexel i det Seneste Dagen før Forfaldsdagen. Er Vexlen derimod lydende paa at betales ved Sigt eller en vis Tid efter Sigt, da skal den, ifølge § 28 »være præsenteret til Betaling eller Accept inden 3 Maaneder, hvis den er trukken fra et Sted her i Riget eller i Hertugdømmerne, og, hvis den er trukken fra et udenrigsk Sted, inden 6 Maaneder, alt fra dens Udstedelse. Dog undtages herfra Vexler, som trækkes paa eller fra Island eller Færøerne, eller fra eller paa Pladser udenfor Europa, for hvilke Vexler Tiden forlænges til 1 Aar.«

Endnu er med Hensyn til Præsentation til Accept at bemærke, at man, dersom Trassaten bekjender sig til den mosaiske Tro, (ifølge § 29) ikke kan fordre Accept af ham paa en Løverdag eller anden efter hans Religion hellig Dag, og at man maa afvente hans Erklæring indtil den næstfølgende Søgnedag.

Da det ligger i Vexeleierens Interesse at sørge for, at Præsentationen til Accept skeer snarest muligt, forekommer det Tilfælde vel sjældent i Virkeligheden, at en

Vexler ikke bliver præsenteret til Accept i rette Tid. Desuagtet vilde de her berørte Lovbestemmelser ikke kunne undværes, da en ligegyldig Ihænde-haver ellers kunde paaføre sine Medforpligtede i Vexlen Tab, der kunde have været undgaaede ved en betimelig Præsentation. I det Tilfælde nemlig, hvor Trassenten gaaer fallit nogen Tid efter, at han har udstedt Vexlen, vil som oftest Trassaten, naar han er vidende derom, vægre sig ved at acceptere, og den større Sikkerhed, som der ved hans Accept vilde være vunden for Vexlen, altsaa gaae tabt, maaskee blot fordi Ihænde-haveren har nølet med Præsentationen.

7. Om Endossementer, fuldkomne, ufuldkomne, in blanco. Fri for Giro. Alonge.

Ved Endossement forstaae vi den skriftlige Paategning paa Vexlens Ryg- eller Bagside, hvorved Vexleieren overdrager den til en Anden. Navnet »Endossement« kommer af det italienske »in dosso ell. dorso«, som betyder »paa Ryggen« og er gaaet over i flere Sprog (Indossement, Indorsement). At endossere Vexlen, er altsaa ved en skriftlig Paategning paa dens Bagside at overdrage den til en Anden. Dette kaldes ogsaa ofte at girere Vexlen, hvilket kommer af det fremmede Ord »Giro«, som betyder Kredsløb, idet nemlig Vexlen sættes i Circulation ved Hjælp af denne Paategning. At den, der overdrager Vexlen til en Anden, kaldes Endossent og den, til hvem Vexlen overdrages, Endossat, have vi allerede paa et andet Sted anført. Endossenten benævnes ogsaa ofte Cedent eller Girant og Endossaten Cessionarius eller Girat.

Ifølge Forord. § 12 »kunne Vexler overdrages eller endosseres ved en simpel Paaskrift paa samme uden nogen særskilt Transport.« Det er en særegen Indrøm-

melse, som her er gjort med Hensyn til Vexler, idet man, ved Overdragelsen af andre Gjeldsdocumenter, ifølge Lovgivningen skal benytte stemplet Papir, og var dette paabudt med Hensyn til Vexler, vilde derved gjøres betydeligt Afbræk i disse Papirers Circulations-Evne, og en meget stor Deel af deres Brugbarhed som Betalingsmiddel derved være berøvet dem.

Et Endossement lyder i Almindelighed saaledes: »For mig at betale til Herr N. N. eller Ordre. Valuta modtaget.« Ordene »eller Ordre« ere dog ikke absolut nødvendige, ligesaa lidt i Endossementet som i Vexlens Text efter Remittentens Navn, og det antages for afgjort, at, selv om disse Ord mangle, vil Endossaten ikke desto mindre være berettiget til at endossere Vexlen videre. Derimod lægger Vexelforord. en stor Vægt paa Ordene »Valuta modtaget«, idet den nemlig siger i sin § 12 »naar Vexlen endosseres til en bestemt Person, bør det udtrykkeligt nævnes, om Endossenten har erholt Valuta, være sig contant eller i Regning. Mangler Tilstaaelse for erholdt Valuta, betragtes Endossementet kun som en Fuldmagt; men indeholder det, at Valuta er givet, uden at bestemme om det er contant eller i Regning, saa formodes det første«.

Som Følge heraf skjelner man imellem det fuldkomne og det ufuldkomne Endossement. Fuldkomment er Endossementet, naar deri findes Tilstaaelse for erholdt Valuta, og et saadant Endossement gjør Endossaten til Eier af Vexlen. Ved et ufuldkomment Endossement derimod, gjøre vi blot vor Eftermand til Fuldmægtig, d. e. vi overdrage ham paa vore Vegne at skaffe Penge for Vexlen, men vi fraskrive os ingenlunde vor Eiendomsret til Vexlen, og kunne altsaa, naar vi ville, forlange den tilbage. Ikke desto mindre antages det dog, at Endossaten efter et saadant Endossement er berettiget til at transportere Vexlen videre, da vor Fuldmagt maa

være ham Bemyndigelse nok, til at han, om han finder det fornødent, søger at skaffe Penge for Vexlen ved at sælge den.

Hos os behøve Endossementer ei at dateres; men det bruges dog ofte.

Undertiden skeer Overdragelsen af Vexlen derved, at Vexeleieren blot sætter sit Navn bag paa Vexlen, hvilken Paategning kaldes Blanco-Endossement og medfører samme Rettigheder og Forpligtelser for begge Parter som et fuldkomment Endossement. Herom siger Forord. § 12: »Iøvrigt kan en Vexel og endosseres in blanco, eller derved, at Endossenten blot tegner sit Navn, i hvilket Tilfælde enhver Ihændehaver ansees for Vexlens Eier, uden at der paaligger ham Beviis for, at han retmæssig har erhvervet Vexlen og derfor givet Valuta.«

Naar Vexlens Bagside er fuldt beskrevet med Endossementer, tilføier man den en Alonge eller Anhang. Dette Anhang bestaaer af et Stykke Papir af samme Størrelse som Vexlen, hvilket man klæber fast til denne, paa det Sted, hvor det sidste Endossement ender. For nu at sikre sig imod, at dette Anhang skulde blive heftet til en anden Vexel, hvormed man vilde være daarligt tjent, skriver man Halvdelen af sit Endossement paa selve Vexlen og Resten paa Anhanget. Til yderligere Betryggelse kan man paa Anhangets ene Side i Korthed betegne Indholdet af den Vexel, hvortil det hører, hvorved Forfalskning umuliggjøres.

Dersom man feilagtig endosserer en Vexel, kan det feilagtige Endossement overstryges; men man bør da blot slaae en Streg igjennem sin egen Underskrift, for at senere Ihændehavere kunne see, hvori Feiltagelsen ligger, da det ellers lod sig tænke, at her var foretaget en falsk Transport af en uretmæssig Ihændehaver af Vexlen.

Saafermt et Endossement foruden de almindelige Udtryk, indeholder Ordene »fri-for Giro«, »uden For-

bindtlighed« eller Lignende, da er Meningen hermed, at vedkommende Cedent frigjør sig for alt Ansvar med Hensyn til Vexlens rigtige Indgang, og de efterfølgende Endossenter kunne altsaa ikke holde sig til ham for Vexlens Betaling. Derimod kan en saadan Clausul ikke frigjøre Cedenten for Ansvar med Hensyn til Vexlens Ægthed. Saadanne Paategninger kunne dog sjældent benyttes, da den til hvem Vexlen overdrages, som oftest vil findes utilboielig til at gaae ind derpaa, hvorhos Vexlens Anseelse ogsaa i høi Grad maa svækkes derved.

8. Om Acceptation af Vexler. Betingelser og Tilføielser ved Accepten.

Ved Accepten forstaae vi Trassatens (eller hans Fuldmægtigs) egenhændige Paategning paa Vexlen, hvorved han forpligter sig til at betale den. Denne Paategning skeer almindeligviis ved, at Ordet »accepteret« eller »antaget« (angenommen, acceptirt, accepted) sættes tversover Vexlens Forside tilligemed Trassatens Underskrift. Undertiden sættes dog ogsaa Accepten ved Foden af Vexlen i Nærheden af Trassentens Underskrift.

Ved Trassatens Accept er han ifølge Forord. § 26 »uigjenkaldelig forbunden, uden at han, ved at overstryge Accepten, kan hæve denne Forpligtelse«. Dette strenge Baand bør altsaa bevirke, at man vel overveier Sagen, forinden man accepterer, og navnlig bør man mærke sig Forord. § 25, der bestemmer, at »Trassaten kan acceptere Vexlen for en Deel af den Sum, hvorpaa den lyder; dog bør Præsentranten da lade protestere for det Manglende. Men tilføier Trassatus ellers noget Vilkaar uden Præsentrantens Samtykke, betragtes dette Vilkaar som uskrevet. Naar Præsentranten samtykker i sligt Vilkaar, hvilket maa antages, naar han ei lader Vexlen protestere, bør han, eller, dersom han kun er Fuldmægtig, hans Mandant, mod

Regres til ham, bære al deraf opstaaende Skade.« Af denne § fremgaaer det nemlig tilstrækkeligt, at det eneste Vilkaar, som vi med ubetinget Gyldighed kunne tilføie Accepten er det, som gaaer ud paa, at vi ville betale Vexlen med et mindre Beløb end dens Paalydende, og at andre Betingelser, som vi muligviis kunde finde det hensigtsmæssigt at tilføie, ganske tabe deres Kraft, naar Præsenteranten lader optage Protest. For Præsenterantens Vedkommende vil Optagelse af Protest under saadanne Omstændigheder i Reglen være en Nødvendighed, da han ellers ifølge den nys anførte § »maa bære al deraf flydende Skade«. Indvilligede han f. Ex. i, at en Vexel, der var trukken betalbar 1 Maaned fra Dato, accepteredes betalbar om 2 Maaneder, og Acceptanten da gik fallit inden Forfaldstid, kunde Præsenteranten ikke holde sig til de foregaaende Interessenter i Vexlen, og havde han kun som Fuldmægtig erholdt Vexlen til Incassation, da kunde hans Mandant holde sig til ham for den af den gjorte Indrømmelse opstaaede Skade.

Ved Vexler, hvis Forfaldstid regnes efter Acceptationen (Sigt-Vexler), maa Acceptationsdagen tilføies i Accepten (Accepteret den 12te Mai), da Acceptanten ellers, ifølge § 24, »er pligtig at betale, som om det var en a dato Vexel«. Ved at undlade at tilføie Datum, kan man altsaa let bringe sig i Forlegenhed, idet Vexlen derved bliver præsenteret til Betaling tidligere end af os antaget, ikke at tale om, at man dog altid lider et Rente-tab ved at skulle udbetale et Beløb tidligere, end man egentlig havde fornødent.

Ligeledes maa i Domicil Vexler (see Pg. 161) Navnet paa den, der skal udbetale Beløbet for Acceptanten, tilføies i Accepten (Accepteret betalbar hos Herr N. N.).

Fremdeles er det nødvendigt, naar man accepterer pr. Intervention (see Pg. 159), at tilføie Accepten for

hvis Regning Interventionen skeer (Accepteret pr. Intervention for Regning Herr N. N.).

Et Tilfælde, hvor Trassaten stedse bør vægre sig ved at acceptere, er det Pg. 139 omtalte, nemlig naar Vexlen er trukken ifølge Advis, men Adviset endnu ikke kommen ham tilhænde.

Præsentation til Accept bestaaer egentligt i en blot Foreviisning af Vexlen for Trassaten, for at han kan give den ønskede Paategning. Under almindelige Omstændigheder er det imidlertid Skik og Brug at aflevere Vexlen paa Trassatens Contoir eller Bolig, og efter en Dags eller en halv Dags Forløb igjen forhøre om dens Skjæbne, samt afhente den.

9. Om Vexlers Betaling. Acceptantens Forpligtelse til at paasee, at Vexlen er i Orden. Forbud mod Udbetaling af en Vexel, der antages at være i urette Hænder. Vexler lydende paa fremmed Mønt.

»Paa Betalingsdagen,« siger § 50, »haver den, som med Ret til at inddrive Beløbet, har Vexlen ihænde, at kræve Betaling hos Acceptanten mod Vexlens Udlevering med paategnet Qvittering«. Det fremgaaer heraf, at kun den retmæssige Besidder kan fordrø Vexlen betalt, og det er Acceptantens Pligt at drage Omsorg for, at Udbetalingen ikke skeer til nogen Anden, til hvilken Hensigt han har at undersøge, om Vexlen uden Afbrydelse i Endossementernes Række er gaaet over til den nuværende Præsentant. Er dette ikke Tilfældet, da maa han antage, at Vexlen er kommen i urigtige Hænder, og han bør da ei udbetale Beløbet. Er imidlertid det sidste Endossement et Blanco-Endossement og de foregaaende i behørig Orden, da er Ihændehaverens Ret til at modtage Beløbet beviist ved dette Blanco-Endossement. At det kun kan forlanges af Acceptanten at paasee, at Vexlen er i behørig Form,

fremgaaer tilstrækkeligt af § 65, der siger: »Den som accepterer og efter rette Forfaldstid udbetaler en Vexel, der er kommen i urigtige Hænder, bør ikke lide under den indløbne Mislighed, naar Vexlen og dens Endossementer ere i behørig Form.« Men af denne § fremgaaer tillige, at Fritagelse for Ansvar paa de der anførte Betingelser kun gjælder, naar Acceptanten »efter rette Forfaldstid« betaler Vexlen, hvorimod § 51 udtrykkeligt siger, at »dersom Acceptanten betaler en Vexel inden Forfaldstiden, er han ansvarlig i Tilfælde at det siden skulde vise sig, at Betalingen var skeet til en uretmæssig Besidder, og det uagtet ingen synlig Feil fandtes hos Vexlen«.

Den, der vil forhindre, at Vexlens Beløb udbetales dens Ihænde-haver, fordi Vexlen er kommet i urette Hænder, bør ifølge § 65 »gjøre lovligt Forbud« og »Beløbet bør da, naar det af nogen af de Paagjældende forlanges, deponeres i Nationalbanken, og de i saa Henseende fornødne Bekostninger indeholdes af Beløbet«.

Beløbet for Vexlen skal ifølge § 45 »altid erlægges i den Møntsort, hvorpaa Vexlen lyder«, og det følger da ligefrem heraf, at vi, dersom vi have accepteret en Vexel lydende paa fremmed Mønt, ere pligtige til at betale hermed. Da imidlertid Tilveiebringelsen af den fremmede Mønt i Reglen vil være forbunden med Vanskelighed, undertiden endog umulig, ligesom paa den anden Side Eieren af Vexlen under almindelige Forhold vil være bedst tjent med at erholde Betalingen erlagt i indenlandsk Mønt, er det Skik og Brug, ved Vexler lydende paa fremmede Penge, at betinge Betalingens Erlæggelse efter en, paa en eller anden Maade fastsat Cours. Saaledes see vi ofte i Vexler trukne fra England den Clausul indført, at Sterlingbeløbet skal erlægges efter den Cours, som findes anført i Endossementet (exchange as per indorsement). En saaledes stilet Vexel bør ingen

Trassat acceptere, forinden han har seet Coursen i Endossementet, og denne har fundet hans Bifald; thi ellers udsætter han sig for, at der, efterat hans Accept er given, tilføies en aldeles ublu Cours. Mest stemmende med Billighed synes det at være, at Vexler, lydende paa fremmed Mønt, stedse accepteredes betalbare »efter den paa Forfaldsdagen gjældende korte Cours«, hvorved der synes at skee alle Parter lige Ret. Denne Fremgangsmaade er ogsaa meget almindelig.

Naar Acceptanten betaler Vexlens Beløb, bliver denne at udlevere til ham med paategnet Qvittering, der bestaaer i, at Ordet »Betalt« (empfangen, paid, received) sættes under det sidste Endossement, forsynet med Vexleierens Underskrift. Betaler Acceptanten kun endeel af Beløbet, da skal derfor ifølge § 59 »gives Afskrivning paa Vexlen, men for det øvrige Beløb optages Protest.«

10. Om flere Exemplarer af en Vexel; Prima, Secunda, Tertia, Copi. Acceptantens og Præsidentens Forhold.

Da den trasserede Vexel, ifølge sin hele Indretning er bestemt til at skulle betales paa et andet Sted, end det, hvor Udstederen boer, og Afstanden mellem disse Steder ofte er meget betydelig, saa ligger heri allerede en Grund til, at der hyppigt benyttes flere Exemplarer af en og samme Vexel. Man kan nemlig, naar man udsteder Vexlen i to Exemplarer, uopholdeligt sende det ene til Accept, uden derved at afskjære sig selv den Fordeel at kunne disponere over Vexlen, idet nemlig det andet Exemplar, som man har holdt tilbage, kan sælges, naarsomhelst man finder det hensigtsmæssigt. Dette lod sig ikke opnaae, hvis man kun besad eet Exemplar af Vexlen. Sendte man dette til Accept strax, da var man derved forhindret i at sælge Vexlen, naar man fandt for godt; man maatte opsætte dette, indtil den kom accepteret til-

bage, og beholdt man den i Hænde for at sælge den efter Behag, da opnaaede man ikke at erholde Vexlen hurtigst muligt accepteret. Vigtigheden af den hurtige Accept er saare indlysende. Selv om man derfor sælger en Vexel strax efter at den er udstedt, bør man helst selv besørge et Exemplar indsendt til Acceptationsstedet for at faae det accepteret, da man ellers udsætter sig for, eftersom Præsentationen til en vis Grad afhænger af vedkommende Vexelhænde-haver, at Vexlen først efter længere Tids Forløb bliver foreviist for Trassaten, og denne Omstændighed kan let have de skadeligste Følger for os.

Undertiden benyttes tre Exemplarer af Vexlen. Man sender da tvende til Accept. Denne Fremgangsmaade er hensigtsmæssig, naar Afstanden mellem Udstedelses- og Betalingsstedet er meget betydelig, og Postgangen maaskee mindre paalidelig. I slige Tilfælde bliver det først ankomne Exemplar præsenteret til Accept; det senere ankomne tilintetgjøres. Undtagelsesviis kan Udstedelsen af flere Exemplarer af en Vexel have sin Grund deri, at det først udstedte Exemplar er bortkommet endnu forinden det blev accepteret. Trassenten kan i saa Tilfælde meget vel udfærdige et nyt Exemplar, der fuldstændigt erstatter det tabte.

Det først udstedte Exemplar af en Vexel benævnes Prima (Prima, First of exchange), det andet Secunda (Secunda, Second), det tredie Tertia (Tertia, Third). Selv om der kun udstedes eet Exemplar af Vexlen, benævnes dette som oftest »Prima«, endskjøndt Benævnelsen »Sola« (Sola, Sole), der betyder »ene«, vilde være mere betegnende. Ved Navnet »Prima« kan man imidlertid underforstaae, at Trassenten forbeholder sig Ret til at udstede flere Exemplarer, og forsaavidt er altsaa Benævnelsen rigtig.

»Naar der er udstedt flere Exemplarer af en Vexel«, siger Forord. § 15, »bør det i ethvert Exemplar anføres,

om det er prima, secunda osv. Er dette forsømt, gjælder ethvert Exemplar mod Udstederen som en særkilt Vexel, dog imod Regres til den, som beviislig maatte være skyldig i Misbrug.

I Prima Vexlen pleier man gjerne efter Ordene »Prima Vexel« at lade følge »Secunda ikke«, hvormed man da vil udtrykke, at Primaen skal betales, dersom Secundaen ikke bliver det. I Secunda og Tertia Vexlen sætter man da respective »Prima ikke« og »Prima og Secunda ikke«; men alle disse Clausuler ere i og for sig ganske overflødige, da det ligger i Sagens Natur, at kun det ene Exemplar skal indløses af Trassaten. Han kan naturligviis acceptere og indløse hvilket han vil, da de alle ere forsynede med Udstederens Underskrift, og altsaa maae være ham lige gode.

Dernæst foreskriver § 16: »Naar det ene Exemplar af Vexlen er accepteret eller sendt til Acceptation, og et andet Exemplar endosseres (gireres), saa skal det bemærkes paa dette, hvor hint Exemplar befinder sig og kan modtages.« Denne Bemærkning om hvor det accepterede Exemplar findes, skrives paa Foden af Vexlens Forside med de Ord: »Prima til Accept hos Herr N. N.« (Prima für Accept bei Herrn N. N., first Bill for acceptance with Mr. N. N.). Denne Paategning er nødvendig, for at Ihændehabereren af det girerede Exemplar kan vide, hvor han har at henvende sig, for at erholde den accepterede Vexel udleveret (see Formularen Nr. 7).

Det er dernæst i Praxis almindeligt, at man for lettere at kunne skjelne de forskjellige Exemplarer af een og samme Vexel fra hinanden, øverst i Vexlens venstre Hjørne sætter Ordet »Prima« eller »Secunda« eller »Tertia«, alt efter Omstændighederne.

Af det her Udviklede vil det tilstrækkeligt fremgaae, at kun Udstederen af en Vexel er istand til at forskaffe sig Prima-, Secunda- osv. Exemplarer af en Vexel; thi

da disse alle ere originale Documenter (Duplicater), maa hans egenhændige Underskrift findes paa samme. Imidlertid kan man ved at tage Copi af en Vexel, opnaae just de samme Fordele, som om den oprindelig var udstedt i flere Exemplarer, og da en saadan Copi kan tages af Enhver, der har Vexlen ihænde, kan man benytte sig deraf, naar Trassenten kun har udstedt Vexlen i eet Exemplar.

Ogsaa Trassenten benytter sig hyppigt af Copier istedetfor Duplicater. Disse sidste ere nemlig i Reglen stempelplichtige (see Pag. 177), og ved Anvendelsen af Copier sparer man altsaa Stempelafgiften.

Med Hensyn til Copier siger Forord. § 17: »Endog en simpel Copi af en accepteret eller til Acceptation afsendt Vexel kan endosseres. Det bemærkes da in dorso, hvor langt Copien gaaer, og hvor der igjen begynde originale Endossementer, ligesom det og paa Copien bliver at bemærke, hvor Originalen kan modtages.»

Herefter er det altsaa nødvendigt, at man, efterat have taget en nøiagtig Afskrift af den originale Vexel, tilligemed de mulig paa sammes Bagside værende Endossementer, sætter, hvor disse ende, Ordene: »Hertil Copi« (bis hierher Copie, thus far Copy). Er der ingen Endossementer, da sættes denne Clausul øverst paa Vexlens Ryg (see Formular Nr. 6).

Nødvendigheden af en saadan Paategning ligger ligefrem deri, at den nye Eier og hans mulige Eftermænd, ikke uden denne vilde kunne see, hvormegit der af Vexlen var Copi og hvormegit Original, Noget som det naturligviis i høi Grad maa interessere dem at vide; thi for Rigtigheden af hvad der er Copi, have disse kun den Sikkerhed, som den Person, der har taget Copien, yder dem, og idet man kjøber en Copi, maa man altsaa med Tryghed kunne forlade sig paa, at denne Person ikke har fremstillet Vexlens Indhold anderledes, end det virkelig

er. Ansee vi ikke bemeldte Person paalidelig nok i denne Henseende, da tør vi ikke indlade os med ham.

Hvad der er sagt med Hensyn til en Paategning om, hvor den accepterede Prima findes, gjælder ogsaa for Copier; paa Foden af disse sætter man Ordene: »Original til Accept hos Herr N.N.« Ligeledes bør man i Copiens øverste venstre Hjørne sætte Ordet »Copi«, for at de fremtidige Ihændehavere strax kunne blive vaer, at det ikke er nogen original Vexel.

Naar man har udstedt en Vexel i Prima, Secunda og Tertia, da kan hvilketsomhelst af disse Exemplarer forlanges accepteret. Er Vexlen derimod udstedt i Original og en Copi taget deraf, da kan kun førstnævnte forlanges accepteret; thi da Copien mangler Ustederens egenhændige Underskrift, vil Trassaten ikke kunne forpligte sig til at betale denne.

Naar Acceptanten ved Forfaldstid skal indløse en Vexel, hvoraf der har været benyttet flere Exemplarer, da maa han have baade det accepterede og det girerede Exemplar udleveret. Det første indeholder nemlig hans Forpligtelse til at betale, og det andet Vexeleierens Ret til at qvittere for Beløbet; begge Exemplarer ere altsaa nødvendige.

Den Vexeleier, der sender et Exemplar af Vexlen til Accept, maa naturligviis henvende sig til en Person paa det Sted, hvor Trassaten boer, og af ham forlange, at han foreviser Vexlen for Trassaten. At sende Vexlen til Trassaten kan kun undtagelsesviis tænkes muligt. En Forpligtelse til at besøge Vexler accepteret, kan vel ikke ligefrem paahvile Nogen; men har man tidligere besørget lignende Forretninger for den, der nu sender en Vexel, da tør man næppe undslaae sig, medmindre man forinden har underrettet Vedkommende om, at man ikke længere vil befatte sig dermed. Under alle Omstændigheder maa det være Pligt for den, til hvem en Vexel sendes for at

han skal præsentere den til Accept, strax at sende den tilbage, saafremt han ikke vil paatage sig dette Hverv. Har man derimod paataget sig dette og erholdt Trassatens Accept paa det tilstillede Exemplar, da foreskriver Forord. § 20, at man er »pligtig til at udlevere det til den retmæssige Ihænderhaver af det girerede Exemplar eller den girerede Copi«. Idet Udleveringen foregaaer, overstryger man den paa det girerede Exemplar værende Paategning om, at Prima (Original) findes hos os, for at senere Ihænderhavere af Vexlen kunne vide, at denne er udleveret. (see Formular Nr. 7.)

Dernæst paalægges nysnævnte § 20 Præsentanten af Primaen (eller Originalen) en vis Forpligtelse for det Tilfælde, at Ingen melder sig for at erholde den udleveret. Den siger nemlig: »Affordres Vexlen ham ikke inden den Tid, at samme enten bør være betalt eller de non solutione protesteret, bør han, hvis Kjøbenhavn er Betalingsstedet, af den, der skal betale Vexlen, forlange Beløbet deponeret i Nationalbanken, samt i Mangel af saadan Deposition, iværksætte Protest. Udenfor Kjøbenhavn, hvor intet lignende Depositionssted haves, bortfalder denne Forpligtelse. Dog er Ihænderhaveren berettiget til at fordre Beløbet indsendt til Deposition i Nationalbanken, naar han vil betale de dermed forbundne Omkostninger, eller taale, at disse indeholdes i Beløbet.« Endelig bestemmer § 62: »Dersom et af bemeldte Exemplarer er forkommet, saa skal Acceptanten alligevel, paa Forlangende af den, som beviislig har havt Vexlen i Hænde, eller præsenteret samme, deponere Beløbet i Nationalbanken i Kjøbenhavn; dog at den, der fordrer saadan Deposition, udreder enhver af Depositionen, samt, fra Steder udenfor Kjøbenhavn, af Forsendelsen flydende Udgift; ligesom han og, inden han kan paastaae sig Summen udbetalt, enten maa tilveiebringe det savnede Exemplar, eller derpaa erhverve Mortification.«

II. Om Nøadresser.

En Nøadresse er en Paategning ved Foden af Vexlens Forside, der gaaer ud paa at opfordre en Anden end den, Vexlen er trukket paa, til at acceptere eller betale den, saafremt Trassaten skulde nægte det (see Formular Nr. 7). Denne Paategning skeer med de Ord: »I Nødstilfælde hos Herr A. B. for C. D.« (im Nothfall bei dem Herrn A. B. für C. D., in case of need with Mr. A. B. for C. D.). Den, til hvem Nøadressen er stilet, kaldes Adressat.

Hensigten med Nøadressen er den, at sikre Vexlen Antagelse, selv om den, paa hvem den er trukken, skulde nægte det, og dette kan ligge i enhver Vexeleiers Interesse, da han paa denne Maade undgaaer at faae Vexlen retourneret, hvilket under alle Omstændigheder er ubehageligt, og ofte kan være høist ubeleiligt. Naar Vexlen kommer tilbage, skal den nemlig strax indløses, om der end er lang Tid til Forfaldsdagen. Ikke alene Trassenten, men ogsaa Endossenterne, forsyne derfor hyppigt Vexlen med Nøadresser, og da der saaledes kan tænkes ligesaa mange Nøadresser paa en Vexel, som der findes Endossenter plus Trassenten, er en Bestemmelse om, hvorledes Vexeleieren har at forholde sig, naar han skal vælge imellem flere Adressater, nødvendig. En saadan findes i § 37, som siger: »Dersom Vexlen er forsynet med Nøadresser, saa er Vexlens Ihænde-haver, i Tilfælde af at Trassaten nægter Accept, pligtig at lade Vexlen præsentere for den eller de Personer, som i saa Henseende ere opgivne. Er der flere Nøadresser, bør den foretrækkes, som gaaer ud paa at acceptere for Trassenten, og derefter den, i hvis Følge Accept skulde gives for den tidligste Endossent. Saafremt den eller de, til hvem Vexlen saaledes er adresseret, nægter Accept, bliver

Vexlen for ham eller dem at protestere og Vedkommende derom at underrette.»

Vi skulle altsaa først henvende os til den Adressat, som er opfordret til at honorere af Trassenten, dernæst til ham, som skal honorere for den første Endossent og saa fremdeles. Som Følge heraf bliver det nødvendigt ved Nødadressers Paategning paa Vexlen, at hver især betegner dem med Forbogstaverne af sit Navn, da Vexel-Ihænde-haveren ellers ikke vil kunne kjende Forskjel paa dem. At skrive det fulde Navn under er derimod overflødigt, thi vil Adressaten overhovedet honorere Vexlen for os, da gjør han det ogsaa uden vor Underskrift, der ikke i dette Tilfælde er ham til nogen Nytte. Endskjøndt det ikke udtrykkeligt er bestemt i § 37, bør Vexlen rettest protesteres for Trassatens Vedkommende, naar han nægter Accept, og først efter at denne Protest er optagen, bør Adressaten acceptere.

Er en med Nødadresser forsynet Vexel bleven accepteret af Trassaten, men denne ikke ved Forfaldstid indfrier Vexlen, da skal Vexel-Ihænde-haveren henvende sig til Adressaterne under iagttagelse af den Orden, som er foreskrevet i § 37. Herom siger § 57: »Dersom der er tegnet Nødadresser paa Vexlen, saa skal Ihænde-haveren, skjøndt Accept er givet af Trassatus selv, dog, naar Betaling ei i Tide af denne er erlagt, henvende sig til den eller de Personer, der saaledes ere substituerede, for at erfare om Betaling derved bliver at erholde, og i manglende Fald lade optage Protest i saa Henseende, hvilket dog ikke fritager ham fra paa behørig Maade at lade protestere hos Acceptanten og derom give Vedkommende befalet Underretning. Iøvrigt bør, hvis der er flere Nødadresser, den Orden iagttages, som § 37 foreskriver.»

Adressaten maa ved at honorere Vexlen antages at indtræde i Dens Rettigheder, for hvem han honorerer, og faaer altsaa Vexelret til dennes Formænd i Vexlen.

Adressatens Forpligtelser ere, naar han har accepteret, de samme som en almindelig Acceptants.

12. Om Intervention.

Naar en Person uopfordret tilbyder sig at ville acceptere eller betale en Vexel, der ikke er bleven honoreret af Trassaten, da siges han at intervenere Vexlen. Vedkommende uopfordrede Person kaldes Intervenient eller Honorant, og den, for hvis Regning han intervenserer, benævnes Honorat.

Det ligger i Sagens Natur, at en saadan uopfordret Mellemkomst vil være i alle Parter Interesse, da disse derved befries for de Ulemper og Ubehageligheder, som flyde af, at Vexlen gaaer tilbage paa dem. Ikke desto mindre vil Ihændehaven af Vexlen ikke i alle Tilfælde være tjent med, at Vexlen interveneres; thi en ganske uvederhæftig Person kunde jo muligen tilbyde sin Accept, naar Trassaten havde nægtet at acceptere, og hermed var Ihændehaven ingenlunde tjent; hellere maatte han da strax holde sig til sine Formænd paa Vexlen, end med en saa værdiløs Accept oppebie Vexlens Forfaldstid. Vexelforord. § 38 bestemmer derfor ogsaa: »Men dersom Nogen, der ikke er nævnt paa Vexlen, vil, efterat Acceptationen af Vedkommende er nægtet, acceptere den for Regning af Trassenten eller nogen af Endössenterne (per onore, ved Intervention), hvilken Accept medfører de samme Pligter for ham, som den vilde havt for Trassaten, saa er Vexlens Ihændehaber ikke pligtig at tilstede det. Antager han en saadan Intervention, saa er han derved ikke fritaget for de Pligter, som ere ham foreskrevne med Hensyn paa Protesten og den Underretning, som derom bør gives Vedkommende. I det Tilfælde, hvor Trassaten nægter Accept, fordi Trassenten har contramanderet samme, er det aldeles ikke tilladt at antage

Intervention paa Trassentens Vegne. Derimod kan det altid tilstedes, at en Anden accepterer tilligemed Trassaten, eller den, som ifølge Nødagresse er denne substitueret. Den, der saaledes tiltræder, er solidarisk forpligtet med den første Acceptant.« Det sees endvidere af denne §, at der gives Tilfælde, hvori man aldeles ikke tør modtage Intervention for Trassentens Regning.

Intervention ved Betaling skal derimod stedse modtages, selv om Vexlen ei er forfalden, og det følger da ogsaa af sig selv, at ingen Vexel-Ihænde-haver vilde kunne finde sin Regning ved at nægte dette. Vexelforord. § 39 siger med Hensyn hertil: »Dersom Intervenienten strax vil betale den fulde Sum, Vexlen lyder paa, bør samme i alle Tilfælde modtages, forudsat, at Vexlens Ihænde-haver har en saadan Adkomst til den, at han er berettiget til at modtage Beløbet.«

Intervention kan tænkes givet af Enhver, som af en eller anden Grund ønsker at befri Vexelinteressenterne for at erholde Vexlen tilbage, og saaledes kan ifølge § 41 ogsaa selve Trassaten acceptere Vexlen pr. Intervention (pr. Honore) enten for Regningen af Endossenterne eller for Trassentens Regning, naar denne har trukken Vexlen for en Andens Regning (Commissions-Tratte). Intervenientens Forhold til Vexlen er, naar han har accepteret, det samme for ham, som for Trassaten, naar han har accepteret; men Forord. § 40 giver ham paa den anden Side Regres efter Vexelret til den, for hvis Regning han har interveneret og til alle dennes Formænd, idet den nemlig siger: »Naar en protesteret Vexel indfries pr. onore, saa udleveres, tilligemed Vexlen, Protesten til Intervenienten, der da har Regres efter Vexelret til den, han har accepteret for, og alle dennes Formænd, dog at Forskrifterne angaaende betimelig Underretning om Protesten af ham ere fyldestgjorte.« Det fremgaaer heraf, at det vil være nødvendigt, at man af

Vexlen kan see, for hvis Regning der er inter-
veneret, da det maa være af stor Vigtighed for Intervenien-
enten at kunne oplyse dette. Forord. § 43 siger ogsaa:
»Intervenienten bør altid ved Acceptationen bemærke, for
hvis Regning han accepterer; ellers antages det at være
for Trassentens.«

Endnu en Indrømmelse er der gjort Intervenienten,
hvorved hans Forhold til Vexlen dog bliver noget forskjel-
ligt fra Acceptantens. Denne er nemlig, som vi andetsteds
have berørt, uigjenkaldelig forpligtet til at betale Vexlen,
naar han først har forsynet den med sin Accept, hvorimod
Intervenienten kan blive løst fra sin Forpligtelse, naar
Trassaten senere tilbyder sig at acceptere. § 42 bestem-
mer nemlig: »Saafremt Trassatus, efterat Vexlen er bleven
protesteret og siden accepteret pr. onore, endnu vil ac-
ceptere den i Overeensstemmelse med dens Indhold, saa
bør Acceptanten pr. onore, saavelsom Præsenteranten lade
dette skee, og den første udslutte sin Accept, medmindre
der alt om det Passerede er meddeelt Efterretning til
nogen af dem, som ved Vexlen ere interesserede.«

De i Vexlen interesserede Personer blive, naar Vexlen
er indfriet pr. Intervention, fri for ethvert Ansvar, saa-
fremt den er interveneret for Regningen af deres For-
mænd. I modsat Fald ere deres Forpligtelser uforandrede,
kun med den i sig selv intetsigende Forskjel, at de, for-
uden som altid at hæfte overfor deres Eftermænd, tillige
ere forpligtede overfor Intervenienten, saaledes som
fremgaaer af den nys citerede § 40.

13. Om domicilerede Vexler.

For Trassenten af en Vexel er det altid af Vigtighed,
at den, paa hvem han trækker, er bosiddende paa en
Plads, der idetmindste har nogen Betydning i Handels-
verdenen; thi ellers vil det falde ham meget vanskeligt at

afsætte Vexlen. Kun Faa staae i Gjældsforhold til de mindre Pladser, og der er derfor ikke Mange, der kunne bruge en Vexel, som er betalbar paa et saadant Sted. Udstederen kan altsaa let, i Mangel af anden Anvendelse for Vexlen, blive nødsaget til selv at sende den til Trassatens Opholdssted, for at erholde den betalt, og dette vil i Reglen være forbunden med Bekostning for ham. Befinder man sig derfor i det Tilfælde, at man skal trække en Vexel paa en, paa en mindre Plads boende Kjøbmand, da seer man helst, at denne forpligter sig til at præstere Vexlens Betaling paa et andet Sted, end det hvor han boer, og da navnlig paa en større Plads. Idet vi trække en saadan Vexel tilføie vi under Trassatens Navn, Navnet paa den Plads, hvor vi ønske Vexlen betalt, f. Ex. Herr A. B. i C. betalbar Hamborg (zahlbar H., payable H.) see Vexelformularen Nr. 4. Naar Trassaten da accepterer en saadan Vexel, sætter han, foruden det sædvanlige »Accepteret« og sit Navn, tillige Ordene »betalbar hos« og tilføier da her Navnet paa den, som paa vedkommende større Plads skal paa hans Vegne udbetale Beløbet.

Saadanne Vexler benævnes domicilerede Vexler og omtales i Forord. § 24, der siger: »Saafremt Vexlen skal betales paa et andet Sted, end Trassati Bopæl, skal den tillige domicileres, det er, der skal nævnes en Person, der paa det bestemte Sted skal sørge for Betalingen.« Acceptanten af en saadan Vexel kaldes Domiciliant, og den, der paa hans Vegne skal indløse Vexlen, Domiciliat. Sidstnævnte Person staaer ganske udenfor Vexelforholdet. Vel skal Vexlen, naar han nægter Betaling, protesteres for ham, saaledes som fremgaaer af § 56: »Den (Protesten) bliver, hvis Vexlen er accepteret til Betaling paa et andet Sted end det, hvor Acceptanten boer, at foretage paa det Sted, hvor Betalingen saaledes skulde skee«, men ingen af Vexel-Interessenterne have nogen-
somhelst Ret overfor Domiciliaten, der kun er at be-

trage som Befuldmægtiget for Acceptanten, og har denne undladt at forstrække ham med Penge til Vexlens Indfrielse, vilde det jo være ubilligt at fordrø, at han skulde præstere Betaling af sine egne Midler. At Domiciliaten saaledes staaer udenfor Vexelforholdet bevirker ogsaa, at Enhver, der skylder noget bort, lettere kan tilbyde sin Creditor Betaling ved en Vexel, accepteret betalbar paa en større Plads, end ved en Vexel, trukken paa denne større Plads; thi vi kunne acceptere en Vexel betalbar (domicilere den) hos hvem vi ville, men skulle vi give vor Creditor Tilladelse til for vor Regning at trække paa et andet Huus, da forudsætter dette, at vi have Credit hos dette Huus, og det er jo ikke altid givet, at Huset vil indrømme os en saadan.

14. Om Vexelprotesten, dens Optagelse, Form og Indhold.

Vexelprotesten er et Document, som udfærdiges af en offentlig Autoritet paa Opfordring af en Vexel-Ihænder, og som gaaer ud paa at bevidne, at Vexlen er præsenteret for rette Vedkommende, og at Betaling eller Accept ikke har været at erholde, samt at reservere Vexel-Ihænderhaveren hans Ret overfor de andre Vexelinteressenter.

Der gives to Arter Vexelprotest, nemlig protest de non acceptatione (af Mangel paa Accept) og protest de non solutione (af Mangel paa Betaling). En tredje Art Protest, den saakaldte Securitets-Protest, som optages, naar Acceptanten gaaer fallit inden Forfaldsdagen, omtales ikke specielt i den danske Vexelforord., men henregnes der til protest de non solutione.

»Protesten skal«, ifølge § 30, »udføres af Notarius publicus eller den Embedsmand, som, efter Loven og Anordningerne, udfører Notarialforretningerne. Skulde det Tilfælde indtræffe, at saadan Embedsmands Assistance ei

i betimelig Tid kunde have, saa kunne to lovfaste Vidner bruges til denne Forretning.«

Angaaende den Tid paa Dagen, Protesten skal optages, bestemmer § 32, at den skal være optagen i Tidsløbet fra Kl. 8 Morgen til 8 Aften. Samme § stiller derhos følgende Betingelser til Protesten. Den skal indeholde 1) Tiden og Stedet da Forretningen er iværksat; 2) en fuldstændig Gjenpart af Vexlen og alle paa samme gjorte Paategninger; 3) om Vexlen er bleven foreviist for Trassaten selv, eller for hvilken anden Person, der er bleven truffen paa hans Bopæl eller Handelscontoir, og 4) hvad Erklæring, der af Trassaten eller den i hans Sted antrufne Person, er afgivet.

Ifølge § 31, er mundtlig Requisition til den eller dem, der skulle optage Protesten, tilligemed Overlevering af Vexlen, tilstrækkelig.

Vexelprotesten skrives paa stemplet Papir til Taxt 48 β og udfærdiges saaledes:

Stempel Anno 1869 den 3die Januar har jeg
48 β underskrevne Nicolai Christian Levin
Abrahams, Ridder af Dannebrog, Æreslegionen og Nordstjernen, Dannebrogsmænd, Notarius Publicus Regius i den Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn, efter Requisition af DHerrer Davidsen & Holm, en original Vexel, lydende som følger:

pr. 19. Marts.

Aarhus, d. 11. Decbr. 1868. Per Rdl. 1000 R.M.

Stempel Tre Maaneder fra Dato behager De at
16 β. betale denne Prima Vexel (Secunda ikke) til
DHerrer Davidsen & Holm eller Ordre med
Eet Tusinde Rigsdaler R.M. Valuta i Regning
og stilles i Regning ifølge Advis.

M. Guldberg.

Herrer P. Hald & Sønner.

Nr. 1012.

Kjøbenhavn.

Trassati DHerrer P. Hald & Sønner paa deres Contoir paa Amagertorv Nr. 75 til Accept villet præsentere, men saasom mig sammesteds af Herr Raben blev svaret, at ingen af DHerrer Associates var tilstede, samt at denne Vexel ikke blev accepteret, saa protesterede jeg paa Reqvirenternes Vegne, ligesom jeg hermed efter Embeds Medfør i kraftigste Maade protesterer de non acceptatione for Hen- og Her-Vexel, Capital og Interesse, samt al anden Omkostning og Skade, som af sliig udebleven Accept allerede er eller herefter kan vorde foraarsaget, saa at de for alt Sligt hos Vedkommende holdes fuldkommen skadesløse efter Vexelret.

Actum præsentibus { M. Gylling, } Hauniæ, anno & die
testibus { I. Friis. } ut supra.

M. Gylling, }
I. Friis, } Vidner.

Quod attestor

N. C. L. Abrahams,
not. publ.

Gebyr, $\frac{1}{8}$ Tillæg, Protocol-

lation og Stempling ... Rdl. 3. • 2.

Afgift til Justitsfondet — • 2. 14.

Ialt Rdl. 3. 3. •

Tre Rigsdaler tre Mark • Skilling.

N. C. L.

»Dersom Trassaten efter optagen Protest, men dog medens Præsentanten har Vexlen ihænde, tilbyder at acceptere, bør dette«, siger § 36, »tilstedes ham, imod at han betaler Protestens Omkostninger, saavel som og de øvrige Udgifter, Præsentanten maatte have gjort for at skaffe sig eller andre Vedkommende Sikkerhed mod Trassanten eller nogen Endossent. Saafremt Vexlen lød paa Sigt, bør Accepten indrettes saaledes, at Vexlen ikke faaer længere Tid at løbe, end om den var bleven accepteret ved første Præsentation. Hvis Trassaten, efter vægret

Accept, vil betale til Forfaldstid, bør dette og, under de ovenanførte Forudsætninger, tilstedes ham.

Protest de non acceptatione optages i følgende Tilfælde:

1) *Naar Trassaten nægter at acceptere.* Ifølge § 29 er han pligtig inden 24 Timer at erklære, om han vil acceptere eller ikke, og saafremt han ikke inden fornævnte 24 Timer accepterer, bør Vexlen inden andre 24 Timer protesteres de non acceptatione. Imidlertid maa dette ikke forstaaes saaledes, som om Præsenteranten under alle Omstændigheder er pligtig at protestere Vexlen inden de fornævnte »andre« 24 Timer; thi bemeldte § 29 bestemmer tillige, at, hvis Præsentationen er foregaaet tidligere end det efter Bestemmelserne i §§ 27 og 28 var nødvendigt, da er det nok, naar Protesten iværksættes inden den i fornævnte Paragrapher fastsatte Tid. Indholdet af disse §§ have vi allerede Pg. 143 havt Leilighed til at belyse, og der staaer herfor kun tilbage at bemærke, at endskjøndt Præsenteranten saaledes i de færreste Tilfælde er tvungen til at protestere Vexlen inden de nævnte »andre« 24 Timer, idet nemlig Præsentationen i Reglen finder Sted langt tidligere end det efter §§ 27 og 28 er nødvendigt, saa byder dog som oftest Præsenterantens egen Interesse ham ikke at udsætte Protestens Optagelse, thi først naar denne er foregaaet, kan han holde sig til sine Formænd, og kun hvis Præsenteranten tillige er Trassent (og altsaa ingen Formænd har), vil der være Grund for ham til at vente med Protestens Optagelse eller maaskee ganske at undlade den. Naar den Dag, paa hvilken Erklæring eller Protest skulde foregaae, er en Søn- eller Helligdag, skal der, ifølge § 29, gives Udsættelse til den nærmest følgende Søndag, og, hvis Trassaten bekjender sig til den mosaiske Tro, kan Vexlens Acceptation ei forlanges af ham om Løverdagen eller anden efter hans Religion

hellig Dag, og da gives ligeledes Udsættelse til næstfølgende Søgnedag.

2) *Naar Trassaten ikke vil acceptere Vexlen, overeensstemmende med dens Indhold*, saaledes som nærmere omtalt Pg. 147.

3) *Naar Trassaten ikke er at finde*. § 32 bestemmer nemlig: »Ogsaa naar Trassaten ikke er at finde og intet Etablissement har paa Stedet, bliver Protest at optage, som da kan skee paa Notarialcontoiret.»

4) *Naar Ihændeleveren af det girerede Exemplar ikke erholder det accepterede udlæveret* paa det Sted, hvor det ifølge førstnævnte Exemplar skulde findes. (Sammenlign Pg. 155).

Protest de non solutione optages i følgende Tilfælde:

1) *Naar Acceptanten ikke betaler i rette Tid*. Det er Vexel-Eierens Pligt paa Betalingsdagen at affordre Acceptanten Beløbet; thi af denne, der i Reglen vil være uvidende om, hvor Vexlen i Øieblikket befinder sig, kan det ikke forlanges, at han skulde opsøge sin Creditor. I sjette Afsnit have vi nærmere omtalt, hvad der forstaaes ved Betalingsdagen (nemlig den sidste af de 8 Løbedage, naar undtages a vista Vexler), og dersom Acceptanten ikke indløser Vexlen paa denne Dag, kan Ihændeleveren, ifølge § 52, endnu oppebie den anden Dag derefter; men saafremt Betaling ei imidlertid erlægges, paaligger det ham, inden fornævnte 2 Dages Udløb (altsaa senest paa den 10de Dag), at lade Vexlen protestere de non solutione.

2) *Naar Acceptanten (eller en Anden) betaler en Deel af det Beløb*, Vexlen lyder paa, skal Ihændeleveren, ifølge § 58, modtage samme og derfor give Afskrivning paa Vexlen, men for det øvrige Beløb lade optage Protest.

3) *Naar den, hos hvem en Vexel er domicileret (Domiciliaten), nægter at betale den*, skal Protesten ifølge

§ 56 foretages paa det Sted, hvor Betalingen saaledes skulde skee.

4) *Naar Acceptanten ikke er at finde*, maa, i Lighed med, naar Trassaten ei er at finde, protest de non solutione optages.

5) *Naar Acceptanten gjør fallit, førend Vexlen forfalder*, da kan, ifølge § 47, Vexlen strax protesteres, som om den ei var accepteret. Naturligviis kan Ihænderhaveren ogsaa udsætte at protestere indtil Forfaldstid; men protesterer han strax, kan han ogsaa strax gjøre sin Ret gjældende mod de foregaaende Interessenter i Vexlen, og i de fleste Tilfælde vil han derfor benytte sig af den Tilladelse Vexelforord. giver ham, og altsaa lade protestere, saasnart Acceptanten er fallit. En saadan Protest bør skee for Skifteretten i vedkommende Fallents Bo.

6) *A vista Vexler skulle protesteres* de non solutione, *naar de ikke*, overensstemmende med § 55, *betaltes inden 24 Timer* efter Præsentationen. Optagelsen af Protest maa i dette Tilfælde skee inden den i § 28 fastsatte Termin (see Pg. 143).

7) *Naar Acceptanten nægter Ihænderhaveren af den accepterede Prima eller Original* den i Forord. § 20 omhandlede Deposition. Som nærmere berørt Pg. 156 er det ifølge nysnævnte § en Forpligtelse for den, til hvem en Vexel er sendt til Acceptbesørgelse, af Acceptanten at forlange Beløbet deponeret, saafremt paa Betalingsdagen endnu Ingen har meldt sig med det girerede Exemplar, og fordret det accepterede udleveret, og nægter da Acceptanten at deponere Beløbet, maa Vexlen protesteres de non solutione.

15. Om Regres efter Vexelret. Hervexel. Recambio-Regning.

Regres er den Ret til Skadesløsholdelse, som Loven hjemler Vexeleieren overfor de tidligere Interessenter

i Vexlen, saafremt Vexlen enten ikke bliver accepteret, eller den ikke bliver betalt ved Forfaldstid.

Denne Regres erholder Vexeleieren imidlertid kun under den Forudsætning, at Intet er forsømt med Hensyn til Vexelomgangen, d. e. at han har iagttaget Alt, hvad Vexelloven paalægger ham, hvilket bestaaer i: 1) *behørigen at lade protestere* og 2) *at give betimelig Underretning om Protestens Optagelse*. Om selve Protesten have vi talt tilstrækkeligt i det foregaaende Afsnit, og med Hensyn til Underretning om dens Optagelse bestemmes i § 34: »Om Protesten bør Præsentanten give Enhver, hos hvem han vil søge sin Betaling, Underretning inden 24 Timer, hvis denne boer paa Stedet, og ellers med første Post, som afgaaer efter 24 Timers Forløb; og dersom han kun er Fuldmægtig, har han med samme Post, eller hvis Protesten ei inden dens Afgang er bleven expederet, med næste Post derefter, at tilsende sin Mandant den modtagne Vexel med Protest. Den Endossent, til hvem Præsentanten har henvendt sig, er aldeles paa samme Maade forpligtet til at give Underretning til den eller dem af hans Formænd, til hvem han vil holde sig om Betaling.« Naar Vexeleieren saaledes har iattaget hvad Loven foreskriver da kan han ifølge dens § 44 »fordre Betaling af Trassenten eller Endossenterne uden at være pligtig til at oppebie den Tid, som i Vexlen maatte være bestemt. Han kan blandt alle dem, der have paadraget sig Vexelforpligtelse, holde sig til hvem han vil, uden deri at være bunden til nogen vis Orden eller tabe sin Regres til dem, der senest have tiltraadt, fordi han først har søgt de foregaaende Interessenter. Men har han tilladt Nogen at udslette sit Navn, saa befries derved alle de, som ere efter denne.»

Det følger altsaa heraf, at Vexeleieren, naar han forsommer noget af hvad her er foreskrevet enten med Hensyn til Protesten eller den befalede Underretning taber

sin Regres. Hermed menes dog ingenlunde, at Vexlen under alle Omstændigheder er ganske værdiløs; thi for det Første: den Ret, Vexeleieren har overfor Acceptanten, beholder han heel og ubeskaaren, hvad enten han protesterer eller ikke, og om »Underretning« kan her jo ikke være Tale, og for det Andet: Vexlen beholder sin Gyldighed overfor Trassenten som simpelt Gjeldsbrev, saafremt det kan oplyses, at han ikke ved den begaaede Forsømmelse har lidt noget Tab med Hensyn til sit Mellemværende med Trassaten. Det vil heraf sees, at en Forsømmelse dog i alle Tilfælde har til Følge, at man taber den Ret til Skadesløsholdelse overfor Endossenterne, som Vexelloven betingelsesviis har tilsagt os.

Vexeleierens Ret til Skadesløsholdelse bestaaer ikke alene deri, at han kan fordre den Sum, Vexlen lyder paa, betalt hos en af sine Formænd paa Vexlen, men § 45 siger: »Foruden Vexlens egentlige Beløb bør Trassenten eller enhver Anden, imod hvem Tiltale efter Vexelret haves for en protesteret Vexel, tilsvare $\frac{1}{2}$ pCt. for Provision og Courtage, foruden Protest-Omkostninger, Brevporto og Udgivter med Stempling, hvor disse finde Sted. Ligeledes er Debitor pligtig fra Forfaldsdagen at betale Renter 1 pCt. om Maaneden i de første 6 Maaneder, og siden $\frac{1}{2}$ pCt. maanedlig.«

Foruden de her nævnte Omkostninger, som Vexeleieren kan gjøre Fordring paa at erholde betalt af sin Formand paa Vexlen, kan han ogsaa fordre sig godtgjort de Bekostninger, som han muligviis har havt ved for-gjæves at søge Betaling hos nogen af de Vexelforpligtede.

I ældre Tider var det almindeligt, at Eieren af en protesteret Vexel for dennes Beløb med Tillæg af Omkostninger trak en ny Vexel paa den af de Vexelforpligtede, til hvem han vilde holde sig. En saadan Vexel kaldes Recambio (Recambio, reexchange), eller med et

gammelt dansk Ord Hervexel. For at give Trassaten af denne nye Vexel fornøden Oplysning med Hensyn til, hvorledes Beløbet var fremkommet, sendte Vexeleieren ham en saakaldet Recambio-Regning. Nuomstunder benyttes Hervexlen sjeldent, og den omtales heller ikke i Vexelforord. Imidlertid er dette dog ikke nogen Grund til ikke at benytte den, naar det findes hensigtsmæssigt.

16. Om Vexelforpligtelsens Natur og Vexelsagers retslige Behandling.

I de fleste Lande er der, som vi allerede have havt Leilighed til at berøre Pg. 124, ved Lovene tilsagt Vexelfordringen en særlig Beskyttelse, saaledes at Creditor har en større Sikkerhed for Gjældens Betaling, naar denne hidrører fra en Vexel, end naar den støtter sig til et almindeligt Gjældsdocument. De Forpligtelser, som for Debitor følge med Vexlen, ere derfor langt mere byrdefulde end de, der følge af en almindelig Gjældsforskrivning. Saaledes siger vor Vexelforord. i sin § 67: »Hvo som er forpligtet efter Vexelret, og ikke strax kan betale, bør, efter Vexelcreditors Forlangende, uopholdeligen arresteres saavel paa Gods som Person. Den, som er benaadet med et Privilegium, som fritager ham for Arrest, skal, ved at udstede, acceptere, eller endossere Vexler, antages at have renonceret paa samme, ligesaa fuldt, som om han udtrykkelig havde fraskrevet sig slig Arrestfrihed. Dog, naar Nogen har opgivet sit Bo, bør den Befrielse, som maatte være ham forundt, til, uden Fare for Arrest, at kunne blive tilstede, ogsaa gjælde med Hensyn til Vexelgjæld.«

Vi see altsaa heraf, at den Vexeldebitor, der ikke kan opfylde sine Forpligtelser, maa være beredt paa, at Creditor lægger Beslag paa hans Gods, og for saavidt det ikke synes ham tilstrækkeligt, eller han af anden Grund maatte ønske det, forlanger Debtors Person

belagt med Arrest, og § 68 føier til: »Fogden bør, for at iværksætte foranførte Arrest, ikke affordre Creditor nogen Sikkerhed, med mindre den Paagjældende benægter sin Underskrift, eller gjør nogen anden Indsigelse, der under Vexelprocessen vil komme i Betragtning. Iøvrigt bør Arresten strax forfølges til Thinge.»

Ligesom Creditors Stilling herved meget begunstiges, saaledes bliver Vexeldebitors Forhold i høi Grad byrdefuldt, og opfordrer ham til at anstrænge sig til det Yderste for at opfylde de ved Vexlen indgaaede Forpligtelser. Skulde dette nu være ham en Umulighed, da løber han en stor Fare ved ikke itide at opgive sit Bo til Skifte-rettens Behandling, thi kun derved kan han undgaae, at den enkelte Creditor gjør sig forlods betalt for sin hele Fordring til de andre Creditors Skade, og tillige vil han derved befries for personlig Heftelse, idet Lov af 30. December 1858 indrømmer den, der har opgivet sit Bo, Arrestfrihed indtil Boets Slutning, dog i intet Tilfælde længere end eet Aar, og denne Befrielse kommer ifølge nysnævnte § 67 ogsaa Vexeldebitor tilgode.

Vexelsager ere saadanne, som anlægges mod Trassenter, Endossenter eller Acceptanter af Vexler til sammes Indfrielse, og der er indrømmet disse en hurtigere retslig Behandling. Da det imidlertid ikke kan være Kjøbmandens Sag nærmere at sætte sig ind i Spørgsmaal af denne Natur, hvis Afgjørelse dog ikke kan finde Sted uden en Sagførers Mellemkomst, skulle vi her indskrænke os til at bemærke Følgende: Vexelsager ere fritagne for at behandles ved Forligelsescommissionen. — De Indsigelser, der kunne reises, ere fastsatte ved § 69, og Debitor er derved forhindret i at forhale Sagen. — I de fleste Tilfælde kan den Sagsøgte kun erholde 8 Dages Udsættelse for at fremme sit Tilsvær i Sagen, og Dommen skal under almindelige Forhold afsiges 8 Dage efter Sagens Optagelse til Doms.

17. Om Vexlers Prolongation, Novation og Præscription.

At prolongere en Vexel vil sige at udsætte dens Betalingstermin til et senere Tidspunkt end det i Vexlen oprindelig bestemte. Hvorvidt en saadan Udsættelse berøver Vexlen sin Gyldighed som Vexel, er tvivlsomt. I ethvert Tilfælde vil den Vexeleier, der samtykker deri, tabe sin Regres til sine Formænd paa Vexlen. Derimod beholder han under alle Omstændigheder Ret mod Acceptanten, som efter et simpelt Gjælds-brev, ja nyere Retssager angaaende dette Spørgsmaal ere endog afgjorte derhen, at Vexelretten mod Acceptanten bibeholdes, selv om Terminen for Vexlens Indløsning udskydes over den lovbestemte Grændse. Ligeledes er det antaget, at en Vexel ei taber sin Gyldighed, fordi det er bestemt, at den skal betales afdragsviis.

Ved Novation af Vexelfordringer forstaaes deres Fornydelse derved, at en anden Vexel ved Forfaldstid træder istedetfor den udløbne. En saadan Fornydelse vedkommer ikke de Vexelforpligtede, som ikke have samtykket i Novationen. Ligeledes siges en Novation at have fundet Sted, naar Vexeleieren erhverver Dom til Vexlens Betaling, dog er i saa Tilfælde Vexlen fremdeles det egentlige Grundlag for Fordringen.

Præscription er Fortabelse af en Rettighed paa Grund af, at den ikke i behørig Tid er paatalt. En almindelig Fordring præscriberes efter 20 Aars Forløb, men med Hensyn til Vexelfordringer siger § 73, at disse «i det seneste bør paatales inden 5 Aar, fra den Tid af, at Vexlen er bleven protesteret, samt at Fordringen efter den Tids Forløb skal være uden al Kraft og Gyldighed». I Lighed med Paatale til Thinge, sættes Anmeldelse i Vexeldebitors Bo, forudsat at Creditor under Boets Behandling iagttager de lovlige Former til Sikkring af sin Fordring.

18. Om Proforma Vexler. Falske og forfalskede Vexler. Borteblevne Vexler.

En Proforma Vexel, eller som den ogsaa ofte benævnes, en Kjælder Vexel, er et Document, hvori enten Udstederens, Acceptantens eller Remittentens Navn er fingeret. De, der sætte saadanne Vexler i Circulation, benytte de fingerede Navne, for paa denne Maade at skaffe de manglende Deeltagere i Vexel-Transactionen tilveie, og Hensigten med Udstedelsen er naturligviis at reise en manglende Pengesum. Da Navnene ere fingerede, kunne saadanne Vexler ikke kaldes falske, og vor Vexellovgivning har (dog vel nærmest af Hensyn til Stempelafgiften, der tidligere var betydeligt høiere for indenbys end for trasserede Vexler) i sin § 3 følgende Bestemmelser: »Dersom et Document indklædes i Form af en trasseret Vexel, uden at det dog virkelig er udstedt og modtaget for at præsenteres og betales paa et andet Sted (f. Ex. naar der trækkes i et fingeret eller paa et fingeret Navn), saa er det en Proforma Vexel, og Enhver, der paa nogen Maade har deeltaget i en saadan Overtrædelse, skal bøde halvt saameget som Vexlens Beløb, af hvilken Bod den halve Deel tilfalder Angiverne og den anden halve Deel Kongens Kasse.«

Falsk er en Vexel, naar Udstederens Navn er efterskrevet; forfalsket derimod, naar enten Navnet i Acceptpaategningen eller i Endossementerne er efterskrevet. Forord. § 64 siger desangaaende: »Naar nogen af de Underskrifter, som findes paa en Vexel, fragaaes, saa kan den dog ligefuldt gjøres gjældende mod de øvrige Personer, som have tegnet deres Navne paa Vexlen. Dog bliver naturligviis den, som har gjort sig skyldig i Mislighed, ansvarlig til alle dem, som derved have lidt Skade.« Mod den, hvis Navn er efterskrevet, kan altsaa intet Ansvar gjøres gjældende, men overfor de øvrige Vexelinteressenter taber Vexlen intet i Gyldighed.

Naar en uaccepteret Vexel bliver borte, da vil dette Tab, saaledes som alt berørt Pg. 152 let kunne erstattes derved, at Ihændeleveren gennem de foregaaende Interessenter i Vexlen henvender sig til Trassenten og af ham erholder et nyt (Secunda, Tertia) Exemplar af Vexlen. Er den bortkomne Vexel derimod accepteret, da bør, ifølge § 65, den som paastaaer, at Vexlen er kommen i urette Hænder, og derfor vil forhindre dens Udbetaling til Ihændeleveren, gjøre lovligt Forbud, og imidlertid bør Beløbet, naar det af nogen af de Paagjældende forlanges, deponeres i Nationalbanken, og de i saa Henseende fornødne Omkostninger indeholdes af Beløbet. Endvidere have vi i § 62 den Bestemmelse, at den, for hvem en accepteret Vexel er borthommen skal erhverve Mortification paa samme, forinden han kan paastaae sig Summen udbetalt (see Pg. 156).

Ligesom Acceptanten efter hvad der foran er bemærket ikke maa betale, den Vexel, der er kommen i urette Hænder, saaledes tør, ifølge § 65, Trassaten ikke acceptere en saadan Vexel, naar Vedkommende underretter ham om, at den er forkommet.

19. Om Discontering af Vexler. Om Caution paa Vexler.

Naar Ihændeleveren af en Vexel har Brug for den Sum, samme lyder paa, endnu før den er forfalden til Betaling, afstaaer han Vexlen til en Anden, der har rede Penge tilovers, og som saaledes, imod at forstrække hiin med Vexlens Beløb, bliver Eier af Vexlen. Dette kaldes at discontere en Vexel; den tidligere Eier disconterer Vexlen hos den nye Eier; den nye Eier disconterer Vexlen for den gamle Eier og Sidstnævnte maa tilstaae hiin en Godtgjørelse, fordi han saaledes kommer i Besiddelse af rede Penge, forinden Vexlen endnu er forfalden.

Denne Godtgjørelse benævnes Disconto, og med Hensyn til sammes Størrelse siger Forord. § 66: »Disconto-Præmien skal fremdeles, som hidtil, være overladt til de Paagjældendes egen Overeenskomst, uden at den lovbestemte Rentefod derved kommer i Betragtning.«

Det sees af denne § at Rentefoden for Laan mod Vexler alt længe har været fri og at altsaa Handelsaandens Krav paa Frihed ikke her har noget at ønske. Vi henviser forøvrigt til hvad der Pg. 76 er sagt om Rentefoden.

Caution eller Aval omtales ikke i Vexelforord. og benyttes ogsaa sjældent, saameget mere, som saadant er temmelig overflødigt, da Caution for en Endossents Vedkommende lettest kan skaffes tilveie derved, at Cautionisten endosserer Vexlen. Er det derimod Hensigten, at indestaae (cavere) for Acceptanten, da behøver Creditor blot at lade ham (Cautionisten) trække Vexlen til sin Ordre, hvorved netop det ønskede Resultat er opnaaet. Den, der sætter sit Navn paa Vexlen som Cautionist, paadrager sig samme Vexelforpligtelser, som den, for hvem han cautionerer. Cautionisten kaldes i Vexelsproget Avalist.

20. Om Vexelstempel.

Blandt de forskellige Maader, hvorpaa Staterne tilveiebringe de nødvendige Midler til deres Udgifters Bestridelse, hører ogsaa den at paalægge en Stempelskat, eller en Afgift, som erlægges, hvergang Documenter, der angaae Pengeforpligtelser, udfærdiges. — Et Document er vel i og for sig lige bindende, hvad enten det er skrevet paa stemplet eller ustemplet Papir; men da man ved at benytte ustemplet i de Tilfælde, hvor Loven foreskriver stemplet, paadrager sig Straffeansvar, er det altsaa en Nødvendighed at finde sig i de Udgifter, som Anskaffelsen af stemplet Papir medfører; at undlade dette er at besvige Staten for en den tilkommende Indtægt.

Stempelafgiften for Vexler, der er en Byrde paa Om-sætningen, er almindelig i de fleste Stater; dog gjør Norge en Undtagelse; der har man hidtil været fri for den.

Her i Danmark er, ifølge Lov af 19. Febr. 1861, »Ethvert Exemplar — Copier, om de end gireres, dog ikke derunder indbefattede — af Vexler, der udstedes her, hvad enten de skulle betales her eller andetsteds, saa og hvert heri Landet indkommet Exemplar af Vexler, som udenfor Kongeriget trækkes til Betaling heri Landet, eller som accepteres, paatales eller anmeldes ved nogen Ret her, stempelpligtigt; korte Vexler, det er saadanne, som ikke lyde paa længere Tid end 8 Dage fra Sigt eller 14 Dage fra Dato til Taxt 8 Sk., uden Hensyn til Summens Størrelse, og alle andre Vexler til Taxt 8 Sk., forsaavidt de ei lyde paa mere end 500 Rdl. og ellers 16 Sk. for hvert 1000 Rdl. Enhver Ihændebruger af et stempelpligtigt Exemplar af en Vexel er pligtig at sørge for Stempelafgiftens Berigtigelse, og ifalder, saafremt denne ikke finder Sted, en Mulct, liig det 100-dobbelte Beløb af den Stempeltaxt, som skulde have været erlagt, dog ingensinde under 20 Rdl. R. M., hvorhos han bærer et solidarisk Ansvar for Afgiftens Erlæggelse.«

»Vexler, som lyde paa længere Tid end den lov-hjemlede, eller som, skjøndt lovlig udstedte, ere accep-terede til Betaling udover denne Tid, saa og Sigtvexler, der ikke præsenteres til Betaling eller Accept inden den lovbestemte Tid, blive, forsaavidt de overhovedet have nogen Gyldighed, at ansee som simple Gjældsbeviser^{*)}. Paategning paa en Vexel, hvorved dens Løbetid forlænges, betragtes, forsaavidt Forlængelsen gaaer ud over den længste Tid, for hvilken Vexlen retlig kunde udstedes, som et nyt Document, og bliver stempelpligtigt som saadant.«

^{*)} Simple Gjældsbeviser skulle stemples til Taxt 8 Sk. for ei over 500 Rdl. og ellers 1 Mk. for 1000 Rdl.

»Naar der i en Vexel betinges Sikkerhed, stemples Documentet efter 2. Classes Taxt.« (16 Sk. for Hundrede Rigsdaler).

At Vexler kunne endosseres eller transporteres ved Paategning paa Vexlen til en bestemt Person eller til Ihænderen uden Brug af Stempel, og at de heri gjøre en Undtagelse fra de almindelige Regler angaaende Stempelpligten for Gjældsbeviser er alt anført Pg. 144.

21. Om indenbyes Vexler.

Indenbyes Vexler (eigener Wechsel, promissory note) adskille sig fra de trasserede derved, at de skulle betales paa det Sted, hvor de ere udstedte, og af selve Udstederen. Derfor benævner man dem ofte egne Vexler. Undertiden kaldes de ogsaa Sola Vexler, hvilket Navn dog er mindre betegnende; thi »Sola« betyder ene, og enhver Vexel, hvad enten det er en trasseret eller en indenbyes, kan altsaa, naar der kun forefindes eet Exemplar af den, betegnes med dette Navn. Der er imidlertid Noget, som til en vis Grad giver Navnet Berettigelse; thi en indenbyes Vexel kan ikke tænkes udstedt i mere end eet Exemplar, idet en saadan nemlig er accepteret i samme Øieblik, som den er udstedt, og der følgelig ikke er nogen Anvendelse for flere end eet Exemplar (see Pg. 151).

Indenbyes Vexler kaldtes af Italienerne *cambia sicca* eller »tørre« Vexler, et Navn som man troer hidrørte fra, at disse Vexler ikke sendtes over Søen, hvortil der heller ikke kunde være nogen Anledning, da de ifølge deres Indhold skulle betales paa Udstedelsesstedet, og man altsaa, hvis man overhovedet sendte dem nogensteds hen, maatte sende dem tilbage igjen.

Tidligere bestod heri Landet forskellige Indskrænkninger med Hensyn til hvem, der maatte udstede indenbyes Vexler og med Hensyn til den Sum, de maatte lyde

paa; men den for Kongeriget nugældende Forord. af 7. April 1843 har hævet disse Indskrænkninger. Ifølge § 1 af denne Forord. er det tilladt »Alle og Enhver, der er mægtig og myndig til at udstede Gjældsbeviser, at udstede Vexler paa sig selv og betalbare paa det Sted, hvor de ere udstedte, dog maae fornævnte Vexler ikke lyde paa længere Tid end 3 Maaneder fra Udstedelsesdagen;» og § 4 bestemmer, »at de almindelige Forskrifter om Vexler skulle, forsaavidt de kunne finde Anvendelse paa indenbyes Vexler, tjene til Rettesnor for disse.«

Der er imidlertid tvende Punkter, hvori Forord. for indenbyes Vexler adskiller sig fra den om trasserede, hvilket vi her skulle mærke os. § 2 bestemmer nemlig, at disse Vexler »altid skulle udstedes til en bestemt, fra Udstederen forskjellig Person, hvorimod de som andre Vexler kunne endosseres saavel in blanco eller til Ihændehaber, som til en bestemt Person« og i § 4 er det fastsat, at man af en protesteret indenbyes Vexel ei tør beregne sig »høiere Renter end 6 $\frac{0}{100}$ pro anno, og at disse Renter først begynde fra Stævningens Dato«.

22. Forskjellige Vexelformularer.

Nr. 1. En almindelig trasseret Vexel med tilhørende Bagside.

Stempel
1 Rdl. 3 Mk.

Kjøbenhavn, 1. October 1869.

Per £stl. 1000. " "

Tre Maaneder fra Dato behager De at betale denne Prima Vexel
(Secunda ikke) til DHerrer G. F. Ryberg & Co. eller Ordre med
Eet Tusinde Pund i Prædisk Sterling.

Valuta modtaget, og tilføres i Regning ifølge Advis.

DHerrer M. Levin & Co.
London.

D. B. Adler & Co.

Nr. 18700.

For os at betale til
DHerrer Samuel John-
son & Co. eller Ordre.
Valuta i Regning.

G. F. Ryberg & Co.

Pay the Westminster
Bank or ordre. Value
received.

Saml. Johnson & Co.

Received
for the Westminster Bank.
A. Thornton.
Manager.

Nr. 2. En indenbyes Vexel.

Kjøbenhavn, 1. October 1869. For Rdl. 1248. 2 Mk. 9 Sk.
 Tre Maaneder fra Dato betaler jeg denne Sola Vexel
 til Herr E. Friis _____ eller Ordre med
 Tolv Hundrede og Otte og Fyrgetyve Rdl. 2 Mk. 9 Sk. Rigmønt,
 Valuta modtaget i Varer.

Adolf Holm.

Stempel
 2 Mk.

Nr. 3181.

Nr. 3. En pr. Commission
 indkjøbt Vexel.

Kjøbenhavn, 1. October 1869. For N. Spd. 500. " "
 Fjorten Dage tilkommer De at betale denne Sola Vexel
 til Herr H. Benneche — eller Ordre med
 Fem Hundrede norske Speciedaler
 Valuta modtaget af F. Benneche i Regning ifølge Avis.

G. F. Ryberg & Co.

Christiania.

Stempel
 1 Mk.

Nr. 5248

Nr. 4. En domicileret Vexel.

Nr. 5. En Commissions Tratte.

Stempel

Nr. 98,763.

Hamburg, 1. October 1869.
 Drei Monate nach dato zahlen Sie gegen diesen Prima Wechsel
 (Secunda nicht) an die Ordre von uns selbst die Summa von
 Ein Tausend Mark Hamburg für Banco
 Werth in uns selbst, und stellen solche auf Rechnung laut Bericht.
 Herren *Jacob Heinrich Köhne.*
S. Charles Stein & Co.

Köpenhagen,
 zahlbar Hamburg.

Stempel
48 Sk.

Nr. 3312.

Köpenhagen, 1. October 1869.
 Drei Monate nach dato zahlen Sie gegen diesen Prima Wechsel
 an die Ordre Herrn A. B. Bloch die Summa von
 Drei Tausend Acht Hundert und Achtzehn Mark 12 β Hamburger Bco.,
 den Werth in Rechnung, und stellen ihn auf Rechnung J. F. C. zufolge Advis.
 Herren *Gebrüder Schwartz.*
S. L. Trier.

Hamburg.

**Nr. 6. Copi af den foregaaende Commissions-Tratte med tilhørende
Bagside.**

Copie.

Stempel
48 Sk.

Nr. 3312.

Kopenhagen, 1. October 1869,

Drei Monate nach Dato zahlen Sie gegen diesen Prima Wechsel
an die Ordre Herrn A. B. Bloch die Summa von

Drei Tausend Acht Hundert und Achtzehn Mark 12 β Hamburger Bco.,
den Werth in Rechnung, und stellen ihn auf Rechnung J.F.C. zufolge Advis.
Herren Gebrüder Schwartz.

Hamburg.

—Original für Accept bei Herren H. Pontoppidan & Co., Hamburg.

Für Beomk. 3818. 12 β .

Bis hierher Copie

Für mich an die Ordre
der Nationalbank. Werth
empfangen.

A. B. Bloch.

Für Nationalbanken at
betale til Herr Salomon
Heine eller Ordre. Valuta
i Regning.

Nationalbanken i Kjø-
benhavn, den 30te
October 1869.

Frølich. David.

Empfangen

Sal. Heine.

First. Stempel
80 Sk.

Copenhagen, 1. October 1869.

Three months after date pay this First Bill of exchange
(second not being paid) to the order of Messrs. Smidt & le Maire
Five hundred Pounds ~~in~~ British Sterling

Value in cash which place to account as advised by
To Messrs. ~~Westendtz~~ *Westendtz* Brs.
London: *Nyeland & Benson.*

In case of need with Messrs. C. I. Hambro & Son for S. & le M.

Nr. 19828.

Second
Stempel
80 Sk.

Copenhagen, 1. October 1869.

Three months after date pay this Second Bill of exchange
(first not being paid) to the order of Messrs. Smidt & le Maire
Five hundred Pounds British Sterling
Value in cash which place to account as advised by
To Messrs. *Westenholtz Brs.*
Nyeland & Benson.
London.

—First bill for acceptance with Messrs. *C. I. Hambro & Son.*

Nr. 19828.

Nr. 8. En indenbyes Vexel i det
engelske Sprog (Promissory
Note.)

Nr. 9. En Sigtvexel i det
engelske Sprog.

Stempel

Nr. 5800.

Exeter, July the 31st 1869.

£strl. 95. " "

At twelve months after date I promise to pay to Mr. Joseph
Kendall or order the sum of Ninety five pounds for value received

Alexander Murray.

Stempel

Nr. 5870.

Walkefield, 14th June 1869.

£strl. 50. 7. 6.

At fourteen days sight pay to Messrs. Russell & Williams
the sum of Fifty pounds, seven shillings and six pence for value
received, and place it to account as advised.

Messrs. *Wilson & Son.*
London.

James Baker.

Nr. 10. En Messevexel i det tyske Sprog. Nr. 11. En indenbyes Vexel i det franske Sprog.

Limbach, den 6. Febr. 1869. Pr. Thl. Pr. Ct. 2000. " " "
In der Leipziger Ostermesse d. J. zahlen wir Endesunterschriebene
gegen diesen Sola Wechsel an die Ordre der Herren Ferd. Winter &
Söhne die Summa von Zwei Tausend Thaler norddeutsche
Währung. Den Werth haben wir von denselben in Waaren erhalten.

Kraft & Sinks.

Auf uns selbst,
zahlbar bei Herrn *M. E. Müller*
in Leipzig.

Stempel.

Nr. 2471.

Paris, le 3 Mars 1869. Pour Frs. 5000. " " "
A six mois de date, je payerai à l'ordre de Monsieur Antoine
Lionel, la somme de Cinq mille Francs, valeur reçue en espèces.
Bon pour Cinq mille Francs.

Guillaume Rossignol.

Stempel.

Nr. 5872.

Nr. 12. En trasseret Vexel i det franske Sprog, med tilhørende Bagside.

Première.
Stempel.

Marseille, le 1. Février 1869.

Pour Frs. 4800.

A deux mois de date, payez par cette Première de change,
à l'ordre de Messieurs Gasparin Frères la somme de
Quatre mille huit cents Francs
valeur reçue comptant, que passerez suivant l'avis.

Monsieur *Rougeot Loevenberg*
à Paris.
Sieeking & Comp.

Nr. 5313.

Payez à l'ordre de
Monsieur A. H. Delong.
Valeur en compte.

Gasparin Frères.

Payez à l'ordre Banque
commerciale. Valeur
reçue.

A. H. Delong.

Pour acquit
La Banque commerciale
A. Roquelin.

Syvende Capitel.

Om Courser.

I. Almindelige Bemærkninger.

Det Beløb i Penge, som man i et givet Øieblik kan erholde for en Vare, kalde vi, som bemærket Pag. 27, dens Markedspriis. Der gives dog enkelte Gjenstande for Omsætningen, om hvis Priis man ikke taler, men derimod om deres Cours. Herhen høre fremmede Mønter og Repræsentativer derfor (Papirpenge), Statspapirer og Actier samt Vexler betalbare paa fremmede Pladser (fremmed Valuta). Den for disse Gjenstande gjældende Priis kaldes Cours.

Man har som Følge heraf 1) Pengecourser, 2) Fondscourser og Actiecourser samt 3) Vexelcourser.

Ligesom Prisen paa Varer i Almindelighed bestemmes for et vist Quantum (pr. Pd., pr. Alen o. s. v.), saaledes gjælder Coursen enten for en vis fremmed Mønt eller en vis Sum i fremmede Penge eller et Statspapiir eller en Actie lydende paa en vis Sum, og paa samme Maade, som vi for at kunne forstaae Priisnoteringen for en Vare, maae vide, hvor stort et Varequantum Noteringen gjælder, saaledes maae vi ogsaa for at kunne forstaae Coursnoteringen vide hvorfor den gjælder. Naar vi til Exempel see Caffé noteret 30 Sk., da maae vi, for at kunne have nogen Veiledning deraf, vide, at disse 30 Sk. ere at forstaae for et Pund, og paa samme Maade bliver det nødvendigt for os, naar vi f. Ex. skulle forstaae hvad

det vil sige, at Coursen paa Hamborg er 199, da at vide, at denne Notering gjælder for 300 Bcomk.*)

Ligesom en Priiscourant er en Fortegnelse over de i Øieblikket gjældende Varepriser, saaledes er en Coursseddel en Fortegnelse over de i Øieblikket gjældende Courser.

Penge- og Vexelcoursen siges at være pari**), naar det Beløb, som man i sit eget Lands Mønt erholder for den fremmede Mønt eller for en Vexel lydende paa fremmed Mønt, netop udgjør saa meget som svarer til Møntens Indhold af ædelt Metal. Vi sige derfor, at Coursen paa Hamborg er pari, naar den staaer i 200, fordi 200 Rdl. dansk Rigsmønt nøiagtigt indeholde samme Quantum fint Sølv som 300 Mark Hamborger Banco. Overfor Lande, som ikke benytte Sølv som lovligt Betalingsmiddel, kan der for Danmarks Vedkommende ikke være Tale om nogen Pari-Cours. Ved Coursen paa Actier og Obligationer kalder man Noteringen pari, naar den staaer 100, fordi der i Reglen noteres Cours for en Actie eller Obligation paa 100 Rdl. eller Lstl. eller Mark Banco; dog er det ogsaa undertiden Tilfældet, at Noteringen gjælder et Papiir, der ikke lyder paa en rund Sum, i hvilket Tilfælde Coursen kaldes pari, naar den svarer til Papirets Paalydende.

2. Om Penge- eller Møntcourser.

Som allerede bemærket i femte Capitel blive Mønter en almindelig Handelsvare (ophøre at være »Penge«), naar de komme udenfor det Lands Grændser, hvor de høre

*) Man siger undertiden, at Coursen paa Hamborg er 199⁰/₁₀, hvilket maa forstaaes saaledes, at disse 199 gjælde for 100 Thaler Banco.

**) Agio betyder Opgjæld ∴ over pari; damno ∴ under pari. Istedetfor Agio benyttes ogsaa ofte Ordet Præmie eller Bonus, fornemmelig dog ved Statspapirer.

hjemme. I saadanne Tilfælde noteres der Cours paa dem, enten pr. Stykke eller al marco. Noteres Prisen pr. Stk., da underforstaaes, at hvert Stykke skal være fuldvægtigt, og dette kalder man at sælge Mønten al peso, paa Dansk »efter Vægten«, fordi, som bemærket, Noteringen, skjøndt gjældende pr. Stykke, dog tillige forudsætter, at den rette Vægt er tilstede. Al marco betyder derimod »efter Marken«; Mark er Navnet paa den Vægt, hvormed de ædle Metaller veies, og sælges Mønten al marco, vil det altsaa sige, at den fastsatte Priis gjælder for saa mange Mønter, som tilsammen udgjøre 1 Mark Sølv eller Guld (fiint eller Brutto). Ved saadanne Omsætninger forudsættes i Almindelighed Møntens Fiinhed eller Lødighed som bekjendt; i modsat Fald maa denne saavel som Vægten undersøges, da begge Dele ere lige nødvendige ved Beregningen. Enten gjælder Noteringen al marco for en Mark Brutto eller for en Mark fiint; i første Tilfælde tages altsaa intet Hensyn til Møntens Fiinhed eller Lødighed.

Kjøbenhavn har ingen Betydning med Hensyn til Handelen med fremmede Mønter. Prisen noteres her al peso, saaledes som efterfølgende Coursseddel udviser. Derimod spille Hamborg og London en vigtig Rolle i denne Henseende. Paa begge Steder er det dog fornemlig de Side 118 omtalte Pjastre, der ere Gjenstand for Omsætningen. Prisen paa disse noteres

I Hamborg*) saaledes:

Pjastre, Pille, 2 Bco $\frac{1}{2}$ 14 $\frac{1}{2}$ β pr. Stk.

do. Sydamerikanske, 2 Bco $\frac{1}{2}$ 14 β pr. Stk.

*) Prisen paa Guld noteres i Hamborg 923 Bco $\frac{1}{2}$ pr. metrisk Pund $\frac{1000}{1000}$ fiint, paa Sølv 59 $\frac{1}{2}$ Bco $\frac{1}{2}$ pr. metrisk Pund $\frac{1000}{1000}$ fiint »fester Preis«. Paa »Courant« (den i Hamborg virkelig courserende Mønt) noteres Coursen 125, d. e. 125 Mk. Cour. = 100 Mk. Banco. — I London noteres Prisen paa Guld 77 sh. 10 $\frac{1}{2}$ d.

I London noteres

Pjastre, mexikanske $60\frac{1}{8}$ d. pr. unze.

Kjøbenhavns Coursseddel paa Mønter,

ult. Marts 1869.

Preussiske Frederiksd'orer	7	3	"
Louisd'orer	7	2	8
Russiske Imperials	7	2	8
20 Francs Stkr.	7	1	4
Hollandske Ducater	4	1	10
Svenske do.	4	1	10
Danske Courant do.	3	2	"
Sovereigns	9	"	6
Spanske Dubloner	29	2	8
Amerikanske do.	29	"	"
do. Eagles	9	2	4
Spanske Pjastre	1	5	3
Mexicanske do. } pr. fuldvægtigt Stk.	1	5	2
Nordameric. do. }	1	4	12
Russiske Rubler i Sølv	1	2	2
do. smaat, efter 1860	1	1	4
do. i Sedler	1	1	4
Nye hollandske Gylden	"	4	7
5 Francs Stkr.	1	4	6
Preussiske Thaler i Sølv	1	1	15 ⁷ / ₁₆
do. do. i Sedler	1	1	15 ⁷ / ₁₆
Diverse tyske Gylden	"	4	6 ¹ / ₂
Lstl. i Sølv	9	"	"
Engelske Shillings	"	2	11
Nye svenske Specier, hele	1	5	14
Gamle do. i $\frac{1}{2}$	1	5	13
do. do. i $\frac{1}{4}$ & $\frac{1}{8}$	1	5	13
Norske Sølv Specier, hele	1	5	14
Svenske Sedler pr Rdlr. Rigsmønt	"	3	"
Norske Specieessedler (noteres ofte pr. 100 Spd.).	1	5	15

3. Om Fonds- og Actiecourser.

Prisen paa Fonds og Actier retter sig saavel efter disse Papirers større eller mindre Soliditet, som efter det øieblikkelige Forhold mellem Tilbud og Efterspørgsel. Alt eftersom disponible Capitaler ere tilstede i større eller mindre Mængde stige eller falde Priserne. Fluctuationerne i disse Papirers Værd afhænger derfor meget af Rente-

pr. unze Standard Flnhed (d. e. 22 Karat) og paa Sølv $61\frac{1}{4}$ d.
pr. unze Standard Flnhed (d. e. $11\frac{1}{10}$ unze).

foden. Er denne høi, tyder det paa, at Capitalerne med Lethed finde en frugtbringende Anvendelse; der vil des-aarsag være saa meget desto mindre Opfordring til at anbringe dem i saadanne Papirer, hvis aarlige Rente sjeldent overstiger 4⁰/₀. Den Priis, hvortil Obligationerne kunne afhændes (Coursen), kaldes deres effective Værdi. Ved deres nominelle Værdi (Navneværdi) forstaae vi derimod den Sum, hvorpaa de lyde.

Noteringen af Courserne finder i Kjøbenhavn Sted paa den Maade, at Mæglerne paa et vist Klokkeslet under Børstiden forsamles, og en af disse opraaber de forskjellige Papirer efter hverandre. De tilstedeværende Kjøbere eller Sælgere tilkjendegive da, til hvilke Priser de ville modtage eller afhænde det opraabte Papiir, og paa denne Maade afsluttes altsaa de forskjellige Handler, forudsat at Kjøbere og Sælgere kunne enes med hinanden. Er dette ikke Tilfældet, bliver ikke destomindre saavel den Priis, hvortil Kjøbere findes, som den, hvortil der findes Sælgere, noteret. En Coursseddel er som Følge heraf indeelt i flere Rubriker, een for Kjøbere,*) een for Sælgere,**) og endelig een med Overskrift »Gjort til.***) I denne sidstnævnte Rubrik indføres de Courser, hvortil Omsætning den paagjældende Dag har fundet Sted.

Med Hensyn til saadanne Statspapirer, som lyde paa fremmed Mønt er at bemærke, at dissers Beløb efter den noterede Cours som oftest bliver reduceret efter et vedtaget fast Forhold, der altsaa bestandigt er det samme, uden Hensyn til, at Coursen paa den fremmede Mønt jevnligt forandrer sig. I Kjøbenhavn reduceres saaledes Obligationer, der lyde paa Sterling efter det faste

*) Gesucht, Geld, G. — Argent, A. — Demandé, D. — Money, Bid.

**) Angeboten, Briefe, A, B. — Lettres, Papier, Offert, — Bills, Paper, Asked.

***) Gemacht zu, Price.

Forhold af 9 Rdl. for hvert Lstl. I Hamborg regnes ved Obligationer 1 Lstl. = 14 $\frac{1}{2}$ Bco, 75 Wiener fl = 100 $\frac{1}{2}$ Banco, 1 Sølv Rubel = 2 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ Banco, 35 Hfl = 40 $\frac{1}{2}$ Banco. I London reduceres de franske Statspapirer efter den til enhver Tid gjældende korte Vexelcours paa Paris; de belgiske Statspapirer efter det faste Forhold af 25 Francs = 1 Lstl.; de hollandske efter Forholdet 12 fl = 1 Lstl. og de østrigske efter Forholdet 10 fl = 1 Lstl.

Ved Salg af Statspapirer i Kjøbenhavn er det Coutume, at Kjøberen godtgjør Sælgeren Renten fra sidste Termin indtil Salgsdagen. Renterne ere saaledes ikke indbefattede i den noterede Cours. I London er derimod Renten indbefattet i den noterede Cours, og ved en Sammenligning mellem Coursnoteringerne her og i London maae vi ikke oversee dette, da Coursen i London ellers vil forekomme os gunstigere end den i Virkeligheden er. I Hamborg maa Kjøberen godtgjøre Sælgeren de paaløbne Renter. I Paris er derimod Renten (som i London) indbefattet i Coursen, naar undtages ganske enkelte Tilfælde.

Ved Slutningen af dette Afsnit følger en Coursseddel fra Kjøbenhavns Børs over de sammesteds forekommende Statspapirer og Actier, hvoraf dog kun de færreste ere Gjenstand for en betydeligere Omsætning. I det følgende Capitel ville vi komme til nærmere at omtale disse.

Kjøbenhavns Courser paa Obligationer og Actier.

1ste April 1869.

	Gjort til.		Kjøber.	Sælger.
4 pCt. kgl. Oblig. excl. Rente	—	—	84 $\frac{1}{2}$	85
4 pCt. kgl. Jernb. Obl. à 1000 £	—	—	80	82
5 pCt. dansk-engl. Obligat. i Sterl., smaa	—	—	100 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{2}$
5 pCt. do. do. i do. store	—	—	99 $\frac{3}{4}$	101
4 pCt. do. do. do. à 100 £	—	—	85	86
4 pCt. do. do. do. do. à 1000 £	—	—	—	—
3 pCt. dansk-engl. Oblig., smaa	—	—	92 $\frac{3}{4}$	93
3 pCt. do. do. do. do. store	93	—	92 $\frac{3}{4}$	93 $\frac{1}{2}$
4 pCt. Kjøbenhavns Laan	—	—	90 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$
4 pCt. Aarhus Commune-Laen	—	—	—	—
4 pCt. opsigelige Creditkasse-Oblig. ...	—	—	97 $\frac{3}{4}$	98
4 pCt. uopsigelige do. do. ...	—	—	85 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{1}{2}$
4 pCt. uopsig. Creditkasse til Afdrag ..	—	—	92 $\frac{1}{2}$	92
4 pCt. Jernbane Prioritets do.	85	—	84 $\frac{1}{2}$	85
4 pCt. Østifternes Creditforenings Oblig.	—	—	—	—
1ste Serie	89 $\frac{3}{4}$	—	89 $\frac{3}{4}$	90
4 pCt. do. do. do. 2den do.	89	—	88 $\frac{3}{4}$	89 $\frac{1}{2}$
Østift. Creditkasse for Landeiendomme	—	—	87 $\frac{1}{2}$	89
4 pCt. fyenske for do.	—	—	90 $\frac{1}{2}$	91 $\frac{1}{2}$
4 pCt. jydsk Landeiendoms Obligationer	—	—	—	—
1ste Serie	—	—	88 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{2}$
4 pCt. do. do. do. 2den do.	—	—	86 $\frac{3}{4}$	87
4 pCt. jydsk Kjøbstads do. do. ...	—	—	81 $\frac{1}{2}$	82
4 pCt. jydsk Hypothekforenings Oblig.	—	—	—	—
4 $\frac{1}{2}$ pCt. vest-sønderjydske do.	—	—	85 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. norske Hypothekb. do.	—	—	94	96
4 pCt. østgoth. Hypothekforenings do.	88 $\frac{1}{4}$	—	88	88 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. norske Stats-Oblig.	—	—	94	96
5 pCt. svenske Statslaan (1866) do. ...	94 $\frac{1}{4}$	94 $\frac{1}{2}$	94 $\frac{1}{4}$	94 $\frac{1}{2}$
5 pCt. svenske Stats-Oblig. af 1868 £	95	95 $\frac{1}{2}$	95	95 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. do. do. (1858—60)	—	—	86 $\frac{1}{4}$	86 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. do. do. (1861) do.	84 $\frac{3}{4}$	—	84 $\frac{1}{2}$	85 $\frac{1}{2}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. do. do. i Sterling	85 $\frac{1}{2}$	—	85 $\frac{1}{4}$	86 $\frac{1}{4}$
4 $\frac{1}{2}$ pCt. Stockholms Hypothekk. Oblig.	—	—	83	83 $\frac{1}{2}$
4 pCt. skaanske Hypothekforenings do.	—	—	83	83 $\frac{1}{2}$
Nationalbank-Actier	—	—	154 $\frac{1}{4}$	154 $\frac{1}{2}$
Privatbank-Actier	119 $\frac{3}{4}$	—	119 $\frac{3}{4}$	120
Laanbank-Actier	99 $\frac{3}{4}$	—	99 $\frac{3}{4}$	100 $\frac{1}{2}$
Fyens Discontokasse-Actier	—	—	126	127
Sjællandske Jernbane-Actier excl. Rente	—	—	100 $\frac{3}{4}$	101 $\frac{1}{2}$
Dansk-norsk-engelsk Telegraph-Actier ..	125	—	124 $\frac{3}{4}$	125
Kbhvns. Meubel Brand Assurance-Actier	—	—	—	—
Almindelige do. do.	—	—	167	172
Kongelige Soassurance-Actier	—	—	1200	1205
Actier i Kjøbenhavns Sporveisselskab ..	131 $\frac{1}{2}$	132 $\frac{1}{2}$	132	132 $\frac{1}{2}$
Nørrebroes Sporvogns-Actier	—	—	—	—
Actier i Tivoli	—	—	45	45 $\frac{1}{2}$
Actier i Casino	—	—	4	4 $\frac{1}{2}$
Actier i Hippodromen	—	—	—	—
Actier i Fredens Møllens Fabriker.	—	—	—	—
Actier i Klampenborg Badeanstalt	—	—	9	10

4. Om Vexelcourser.

Da Pengemellemværendet mellem de forskellige Lande indbyrdes i Reglen bliver afgjort ved Hjælp af Vexler, fordi disse, som vi alt have udviklet Pag. 114 og 122, ere bekvemmere til dette Øiemed end Mønter, har Vexelcoursen en stor Betydning for den med Udlandet handlende Kjøbmand. Dens Stigen og Dalen vil have umiddelbar Indflydelse paa hans Gevinst, og han maa beflitte sig paa at drage Nytte af de hyppige og uundgaaelige Fluctuationer i Courserne. Disse Fluctuationer ere vel under almindelige Forhold begrændsede ved den Omstændighed, at Enhver, der i Udlandet skal betale en Gjæld eller incassere et Tilgodehavende, kun hertil vil benytte sig af Vexler, forudsat at dette betaler sig bedre end Forsendelsen af rede Penge eller ædle Metaller; men selv denne Grændse vil dog altid give Courserne et Spillerum af nogle faa Procent, hvilket paa større Summer kan udgjøre et betydeligt Beløb. Den Kjøbmand, der staaer i udstrakt Forbindelse med Udlandet, maa derfor have sin Opmærksomhed henvendt paa Vexelcoursernes Gang, ikke alene for den Plads's Vedkommende, med hvilken han staaer i directe Handelsforbindelse, men ogsaa for de øvrige større Vexelpladers; thi ofte kan han f. Ex. finde sin Fordeel ved, istedetfor at trække sit Tilgodehavende directe paa den Plads, hvor hans Debitor boer, at lade denne remittere Beløbet til en anden større Plads, og da trække derpaa. Ved at sammenligne de paa de forskellige Vexelpladser noterede Courser med hinanden, danner man sig en Mening om, hvorledes man billigst skal betale sin Gjæld til Udlandet eller fordeeligst incassere sit Tilgodehavende der. En saadan Sammenligning af Vexelcourserne kalder man Arbitrage og den dermed forbundne Beregning Arbitrage-Regning.

Et storartet Exempel paa Nyttens af Arbitrage anfører den engelske Forfatter Kelly i sin »Cambist«, hvilket vi

her skulle gjengive. I 1804 skulde Spanien betale Frankrig store Summer for Subsidier. Dette Mellemværende kunde nu afgjøres paa følgende tre, som vi ville kalde umiddelbare Maader, nemlig: 1) enten ved at sende Dollars over Land til Paris, eller 2) at remittere Vexler directe til Paris, eller 3) at bemyndige Paris til at trække paa Spanien. Den første af disse Maader blev prøvet, men funden for langsom og bekostelig, og ved at benytte den anden og tredie befrygtede man, at Coursen vilde forandre sig i Disfaveur af Spanien. Man gik derfor frem ad følgende Omvei: En Kjøbmand i Paris overtog Bestyrelsen af den hele Transaction, som udførtes saaledes. Han valgte London, Amsterdam, Hamborg, Cadix, Madrid og Paris som de væsenligste Pladser, hvorover Operationen skulde udføres, og paa enhver af disse Pladser havde han Agenter, som assisterede ham. Madrid og Cadix vare de Pladser, hvorfra Remisser skulde gjøres, og Dollars skulde altsaa sendes til den af de andre Handelspladser, hvor de betaltes med høieste Priser, og paa denne Plads blev da indkjøbt Vexler enten paa Paris eller en anden Handelsplads, alt eftersom man ansaae det fordeeltigst. Da man var enig om Fremgangsmaaden, stod det kun tilbage at regulere Omfanget af Operationerne saaledes, at der ikke blev trukket for mange Vexler paa Spanien, og derhos at understøtte Transactionerne saa meget som muligt med virkelige Handelsforretninger. I denne Henseende blev London valgt, som det Punkt, hvorimod Operationerne fornemlig skulde rettes, da Prisen paa Dollars dengang stod høit i England. Forretningen begyndte i Paris, idet man der solgte Tratter paa Hamborg og Amsterdam, som tjente til at tilfredsstille Statens øieblikkelige Brug for Penge. Disse Pladser fik da Ordre til at remboursere dem paa London, Paris eller Cadix, eftersom Coursen var fordeeltigst. Denne Fremgangsmaade blev i det Hele udført med megen Omsigt og førte til det gunstigste Resultat. Ved Trans-

actionernes Begyndelse var Coursen i Cadix paa London 36 d., men som Følge af den valgte Fremgangsmaade fik Spanien 39 d., og vandt altsaa over 8 pCt. ved at remittere til London, og en betydelig Fordeel havdes ogsaa ved Vexelcirculationerne over de forskjellige Pladser paa Continentet.

Vexelcoursnoteringen kaldes den foranderlige Valuta; det Beløb, hvorfor Coursen er noteret, kaldes derimod den faste Valuta. Naar for Exempel Kjøbenhavn noterer paa Hamborg 199, da er disse 199 den foranderlige Valuta, medens de 300 Mark Banco, hvorimod vi, som allerede omtalt, notere, ere den faste Valuta.

Med Hensyn til den faste Valuta maa man lægge Mærke til den Særegenhed, at mange Vexelpladser notere imod deres egen Valuta og at altsaa selve Noteringen skeer i den fremmede Valuta. Dette er blandt Andet Tilfældet med de fleste Noteringer paa de to store europæiske Vexelpladser Hamborg og London. Førstnævnte Plads noterer til Exempel Cours paa Amsterdam mod 40 Mark Banco, og derfor maa Coursen i Hamborg siges at stige, naar den fra 35,65 forandrer sig f. Ex. til 35,50. Det Modsatte er naturligviis Tilfældet, hvor Coursen noteres imod den fremmede Valuta, og saaledes sige vi i Kjøbenhavn at Coursen paa Hamborg stiger, naar den fra 199 gaaer f. Ex. til $199\frac{1}{2}$. Denne Uoverensstemmelse i Maaden at notere paa, maa man vel lægge Mærke til, da man ellers vildledes i sin Bedømmelse af de stedfindende Fluctuationer.

I mange Tilfælde noies man ikke med at notere een Cours paa fremmede Vexler, men alt eftersom disse ere strax eller først om nogen Tid forfaldne til Betaling, noteres der saavel en saakaldet kort som en lang Cours. Den første af disse gjælder Vexler, der strax ere forfaldne til Betaling, eller som dog lyde betalbare om meget kort Tid, f. Ex. 3 D. S., 8 D. S., 7 D. D. og 14 D. D. Den

lange Cours gjælder for Vexler, der ere betalbare fra 6 Uger indtil 3 Maaneder Dato eller Sigt, alt efter Stedets Coutume. I Kjøbenhavn forstaaes den lange Cours for 3 M. D. Vexler.

De korte Vexler betales naturligviis stedse høiere, eftersom Ihændeleveren af et saadant Papir meget snart kan gjøre Fordring paa at erholde rede Penge for dem, hvorimod han, naar Vexlen er lang, maa vente paa Betaling i længere Tid, og dersom han forinden Vexlens Udløb vil forskaffe sig Contanter for den, kan dette kun skee ved en Opoffrelse fra hans Side, idet han maa betale Disconto (see Pag. 175) til den Person, til hvem han afhænder Vexlen. Forskjellen mellem den korte og lange Cours er altsaa et Udtryk for Discontoen, og Forskjellen er større eller mindre, alt eftersom Discontoen er høiere eller lavere. Dog maa det ikke her oversees, at denne Forskel imellem kort og lang Cours fuldt saameget retter sig efter den Disconto, der gjælder paa den Plads, hvor Vexlen skal betales, som efter Discontoen paa det Sted, hvor Vexlen sælges.

Vexelcoursnoteringerne kunne i Almindelighed betragtes som Gjennemsnittet af de den paagjældende Dag betalte Priser for Vexler, betalbare paa fremmede Pladser. Saaledes skeer Fastsættelsen af den i Kjøbenhavn paa Hamborg og London noterede Cours af en Comite, bestaaende af 2 af Grosserer-Societetets Comite og 1 af Nationalbankens Direction udnævnte Medlemmer, til hvilken Regjeringen, om den finder det fornødent, for Finantsernes Vedkommende kan tilforordne et Medlem. Til denne Comite indlevere samtlige Mæglere (Tirsdag og Fredag) en nøiagtig Fortegnelse over de af dem solgte og købte Banco- og Sterling-Vexler og disses Priis. Af denne Fortegnelse uddrager Comiteen en Gjennemsnitscours, dog udelades enkelte til usædvanlige Priser af

sluttede Poster. Kun naar Omsætningen i Vexler, lydende paa Banco, er under 200,000 Mark, og i Vexler paa Sterling under 10,000 Lstl., noteres Courserne efter Comiteens Skjøn, hvorved den foregaaende Notering lægges til Grund, og Hensyn tages saavel til de her skete Omsætninger som til Courserne i Udlandet (Bekjendtgj. fra Indenrigsministeriet af 30te Septbr. 1858 og 21de Aug. 1862).

Vexelcoursen siges at være gunstig for det Land, hvor Vexlen sælges, naar den Sum, man erholder for den i indenlandsk Mønt, er mindre end hvad man efter de fremmede Penges Indhold af ædelt Metal egentlig skulde have. Det modsatte kaldes en ugunstig Cours. Saaledes siges hos os, at 199 for en Vexel paa Hamborg er en gunstigere Cours end f. Ex. 200. — Hvad der ligger til Grund for denne Betragtningssmaaade er dette. Har Danmark udført Varer for en større Sum, end dets Indførsel beløber sig til, da vil der ogsaa tilbydes flere Vexler tilsalg end der let findes Kjøbere til, og dette vil trykke Coursen; følgelig siger man, at det at Coursen trykkes, er et Beviis for, at vi udføre Varer til større Værdi end vi indføre, og dette maa betragtes som gunstigt for Landet. Courserne ere dog, som allerede paaviist Pag. 114 (smlg. Pag. 133) ikke just alene et Udtryk for Forholdet imellem to enkelte Landes Handelssamqvem, da mangt et Penge-mellemværende kan ordnes ad indirecte Veie, og ovennævnte Slutning er derfor ikke altid lige paalidelig, endskjøndt der vel i Reglen kan være noget Rigtigt i den. — For den enkelte Kjøbmand har dette Forhold ingen directe Betydning. Staaer han i Gjæld til Hamborg og skal dække denne, vil 199 være en for ham gunstigere Cours end f. Ex. 201; har han derimod Penge tilgode i Hamborg og skal incassere disse, da er 201 en gunstigere Cours end 199.

Vi have alt berørt, at Vexelcoursernes Stigen og Falden under almindelige Forhold bevæger sig in-

denfor snævre Grændser, da man altid har den Udvei at afgjøre Mellemværendet med rede Penge eller ædelt Metal, hvis Forsendelse, især nutildags, ikke kan være meget bekostelig. Særegne Omstændigheder kunne imidlertid foranledige en Undtagelse fra denne Regel, og der er da navnlig to Tilfælde, hvori vi kunne tænke os Courserne afvige meget fra Pari. Det ene Tilfælde indtræffer, naar et af de paagjældende Lande, imellem hvilke Vexlen forsendes, lider under et slet Pengevæsen, naar Metallet har ophørt at være det lovlige Betalingsmiddel, og man i dets Sted har sat uindløselige Papirpenge. Derfor har Coursen i Hamborg paa Østerrig nu i mange Aar staaet omtrent 20% under pari. — Vor Tid kan dog ikke, selv i det forgjældede Østerrig, opvise noget Sidestykke, til hvad man i tidligere Tider har oplevet i denne Retning: Vi bragte det i 1813 saavidt, at 140 Courantsedler (der oprindeligt gjaldt 9 $\frac{1}{2}$ 12 β Stykket i vore nuværende Penge) ikke vare mere end 2 Rigsdaler Rigsmønt (i Sølv) værd, og under Omvæltningerne i Frankrig ved forrige Aarhundredes Slutning, var dette Lands Pengevæsen bragt til den Yderlighed, at Coursen i Hamborg paa Paris i 1796 stod i $\frac{1}{16}$, o: $\frac{1}{16}$ β Banco for 3 Francs, som under almindelige Forhold vare $25\frac{1}{2}$ β værd. — En lignende uheldig Indflydelse paa Courserne fremkalde Handelscriserne. Den Mangel paa Tillid, som er disses Særkjende, bevirker, at Alle blive bange for at købe Vexler, at Tilbudet af disse saaledes i allerhøieste Grad kommer til at overstige Efterspørgselen, og hvem der da ikke er istand til at vente, til han paa anden Maade kan tilveiebringe Resourcer, maa tage tiltakke med de daarlige Courser, der bydes af de Enkelte, der ville »risikere« at købe en Vexel, men paa den anden Side naturligviis beregner sig en Præmie for denne Risico.

De vigtigste Handelspladser Vexelcourser.*)

Amsterdam noterede den 30. Marts 1869 paaFrankfurt . 99 $\frac{1}{2}$ * fl. for 100 Frankf. fl. (6 Ug.).Hamborg . 35 $\frac{7}{16}$ fl. for 40 Mark Banco.London . . 12 fl. 3 $\frac{1}{2}$ c. for 1 Lstl.Paris . . . 57 $\frac{3}{8}$ fl. for 120 Francs.

Petersborg 1 fl. 55 c for 1 Sølv Rbl.

Wien . . . 96* fl. for 100 Wiener fl. (6 Ug.).

Berlin noterede den 31. Marts 1869 paaAmsterdam 141 $\frac{1}{4}$ Thaler for 250 fl.

Frankfurt . 56 Th. 26 Sgr. for 100 fl. (2 M.).

Hamborg . 150 $\frac{1}{4}$ Th. for 300 Mark Banco.London . . 6 Th. 23 $\frac{3}{8}$ Sgr. for 1 Lstl. (3 M.).Paris . . . 81 $\frac{1}{6}$ Th. for 300 Francs. (2 M.).Petersborg 88 $\frac{1}{2}$ Th. for 100 Sølv Rbl. (3 M.)

Wien . . . 80 Th. for 150 fl.

Bremen noterede den 30. Marts 1869 paaAmsterdam 127 $\frac{7}{8}$ Th. L'dor for 250 fl.Hamborg . 136 $\frac{1}{4}$ * Th. L'dor for 300 Mark Banco.

London . . 615 Th. L'dor for 100 Lstl.

Bordeaux noterer paaHamborg . 25 $\frac{3}{4}$ β * Banco for 3 Francs, undertiden
ogsaa som Paris.*Christiania* noterede den 27. Marts 1869.

Hamborg . 100 Spd. for 300 Mark Banco. (3 M.).

Kjøbenhavn 100* Spd. for 200 Rdl. Rigsmønt.

London . . 4 Spd. 66 $\frac{1}{2}$ Sk. for 1 Lstl.

*) Vexlernes Længde er angivet i Parenthes yderst tilhøire; hvor
saadant mangler, er Noteringen den korte Cours. Den faste
Valuta staaer tilhøire, altsaa i første Linie de 100 Frankf. fl.
Hvor en * er vedføiet, har Notering manglet den paagjældende Dag.

Frankfurt am Main noterede den 31. Marts 1869 paa

Amsterdam $99\frac{1}{8}$ fl. for 100 Hfl.
 Berlin . . . $104\frac{7}{8}$ fl. for 60 Thaler.
 Hamborg . $88\frac{1}{4}$ fl. for 100 Mark Banco.
 London . . $119\frac{1}{2}$ fl. for 10 Lstl.
 Paris . . . 95 fl. for 200 Francs.
 Wien . . . $95\frac{3}{4}$ fl. for 100 Wiener fl.

Hamborg noterede den 2. April 1869 paa

Amsterdam. 35 fl. 65 c. for 40 Mark Banco.
 Antwerpen . $186\frac{1}{4}$ Francs for 100 Mark Banco.
 Berlin . . . 153 Th. for 300 Mark Banco (3 M.).
 Frankfurt . $89\frac{1}{8}$ fl. for 100 Mark Banco (3 M.).
 Genua . . . 198 Lirer for 100 Mark Banco (3 M.).
 Kjøbenhavn $201\frac{3}{8}$ Rdl. (i Mønt, ikke Vexler) for 300
 Mark Banco.
 Lissabon . $46\frac{3}{4}$ Sk. Banco for 1 Milreis (3 M.).
 London . . 13 Mark $8\frac{1}{4}$ β Banco for 1 Lstl.
 Madrid. . . 42 Sk. Banco for 1 Pjaster (20 Realer) (3 M.).
 Paris . . . 186 Francs for 100 Mark Banco.
 Petersborg $27\frac{1}{2}$ Sk. Banco for 1 Sølv Rbl. (3 M.).
 Triest . . . $96\frac{1}{4}$ fl. for 100 Mark Banco (3 M.).
 Wien . . . 96 fl. for 100 Mark Banco (3 M.).

Havana noterer paa

Hamborg . 47^* Sk. Banco for 1 Dollar.
 London . . $12^* \frac{0}{10}$ Præmie, d. v. s. 112 Lstl. i Havana
 = 100 Lstl. i London, efter det faste For-
 hold 100 Lstl. = 444 Doll. Til $12^0 \frac{0}{10}$ er
 altsaa Lstl. 100 i Vexel paa London værd
 497,28 Dollars.

Kjøbenhavn noterede den 30. Marts 1869 paa

Amsterdam $187\frac{1}{2}^*$ Rdl. for 250 fl. (bruges undertiden
 ved Reductioner af mindre Summer).
 Hamborg . $201\frac{1}{4}$ Rdl. for 300 Mark Banco.
 London . . 9 Rd. 8 β for 1 Lstl.

Königsberg noterer paaHamburg . 44 $\frac{2}{3}$ * Sgr. for 3 Mark Banco.

London . . 199* Sgr. for 1 Lstl.

London noterede den 30. Marts 1869 paaAmsterdam 12 fl. 1 $\frac{1}{2}$ c. for 1 Lstl.Frankfurt . 120 $\frac{1}{4}$ fl. for 10 Lstl. (3 M.)

Genua . . . 26 Lirer 35 c. for 1 Lstl. (3 M.).

Hamburg . 13 Mark 10 $\frac{1}{2}$ β for 1 Lstl. (3 M.).

Kjøbenhavn 9 Rdl. 20 Sk. Rigsm. for 1 Lstl.

Lissabon . 52 d. for 1 Milreis (3 M.).

Livorno . . 26 Lirer 35 cents for 1 Lstl. (3 M.)

Madrid . . . 48 $\frac{5}{8}$ pence for 1 Pjaster (20 Realer) (3 M.).

Neapel . . . 26 Lirer 35 cent. for 1 Lstl. (3 M.).

Newyork . . 48* pence for 1 Doll.

Paris . . . 25 Francs 15 cent. for 1 Lstl.

Petersborg 30 $\frac{7}{8}$ pence for 1 Sølv Rbl. (3 M.).Wien . . . 12 fl. 87 $\frac{1}{2}$ Xr. for 1 Lstl. (3 M.).*Malaga* noterer paa

Hamburg . 92 Mark Banco* for 32 Pjastre (à 20 Realer).

Messina noterer paa

Hamburg . 85 Grani* for 1 Mark Banco.

Kjøbenhavn 130 Grani* for 1 Rdl. Rmt. (1 Onzia à
30 Tari à 20 Grani = 4 Rdl. 3 Mk.).

London . . 1125 Grani* for 1 Lstl.

Newyork noterede den 30. Marts 1869 paaLondon . . 108 eller 8 $\frac{0}{10}$ Præmie [i Guld.] Agioen
for Guld var s. D. 31 $\frac{1}{4}$ $\frac{0}{10}$. Reductionsfor-
holdet er her det samme som ved Havana.*Paris**) noterede den 30. Marts 1869 paa

Amsterdam 208 Francs for 100 fl. (90 D.).

Berlin . . . 365 Francs for 100 Thaler (90 D.).

Frankfurt . 208 $\frac{5}{8}$ Francs for 100 fl. (90 D.).Hamburg. . 184 $\frac{1}{4}$ Francs for 100 Mark Banco. (90 D.).

*) Ved lange Vexler maa Sælgeren her godtgjøre Kjøberen Discon-
toen, som altsaa fradrages ved alle de her noterede Courser, ene
med Undtagelse af den paa London.

London . . 25 Francs 14 cent. for 1 Lstl.
 Petersborg. 328 Francs for 100 Sølv Rbl. (90 D.).
 Wien. . . . 195 Francs for 100 fl. (90 D.).

Petersborg noterede den 30. Marts 1869 paa

Hamborg . 28 $\frac{9}{16}$ Sk. Banco for 1 Sølv Rbl. (3 M.).
 London . . 31 $\frac{3}{4}$ pence for en Sølv Rbl. (3 M.).
 Paris . . . 332 $\frac{1}{2}$ cent. for 1 Sølv Rbl. (3 M.).

Rio Janeiro noterer paa

Hamborg . 648* Reis for 1 Mark Banco. (3 M.)
 London . . 27 $\frac{3}{4}$ * pence for 1 Milreis. (3 M.).
 Paris . . . 342* Reis for 1 Francs. (3 M.).

Stockholm noterede den 27. Marts 1869 paa

Amsterdam 149 Rigsd. 65 Ører for 100 fl. (90 D.).
 Hamborg . 133 Rdl. 75 Ører for 100 Mark Banco.
 Kjøbenhavn 1,99* Rdl. for 1 Rdl. dansk Rmt.
 London . . 17 Rdl. 95 Ører for 1 Lstl. (90 D.).
 Paris . . . 71 Rdl. 65 Ører for 100 Francs. (90 D.).

Triest noterer paa

Hamborg . . 94* fl for 100 Mark Banco.

Wien noterede den 1. April 1869 paa

Hamborg . . 94 fl for 100 Mark Banco. (3 M.).
 London . . . 127 fl 40 Xr. for 10 Lstl. (3 M.).
 Paris. 50 fl 75 Xr. for 100 Francs. (3 M.).

Ottende Capitel.

Om Statspapirer og Actier.

1. Almindelige Bemærkninger om Statslaan, Statsindtægter og Udgifter.

Ved Statspapirer forstaae vi de af Staten udstedte Gjældsbeviser (Obligationer), hvilke ogsaa ofte benævnes Fonds. Under sidstnævnte Navn indbefatter man dog tillige saadanne Gjældsforskrivninger, som ere udstedte af

større Foreninger, der virke ved Hjælp af en paa denne Maade tilveiebragt Capital (Creditkasser, Hypothekanstalter, Creditforeninger).

De Fordringer, som gjøres til en velordnet Stat, lade sig kun tilfredsstille ved betydelige Bekostninger fra Statens Side. Denne har derfor, som den private Mand, sin Huusholdning, der fører mange Udgifter med sig, og disse søger Staten at tilveiebringe ved de forskjellige Skatter, som i denne Hensigt paalægges Borgerne. Efter den Maade, hvorpaa Skatterne tilveiebringes, deler man dem i 2 Classer, nemlig directe og indirecte. Directe kaldes Skatten, naar den hviler paa Besiddelsen af en vis Gjenstand eller paa en bestemt Egenskab hos Skatteyderen. Hertil hører altsaa Skat paa Jorder og Bygninger, paa Næring eller Indkomst. Til de indirecte Skatter hører derimod Told, Stempelafgift og lignende Skatter paa Forbruget og Omsætningen.

Det er Statens Opgave ved Hjælp af Skatterne at tilveiebringe de til de ordinaire Udgifter fornødne Summer, men mere bør den aldrig opkræve, da den enkelte Borgers Midler stedse ville finde en frugtharere Anvendelse, naar de ere i hans Besiddelse, end i Statens Casse. Derfor kan der fornuftigviis ikke i Statshuusholdningen være Tale om ved store aarlige Overskud at opsamle en Reservefond, og naar altsaa extraordinaire Udgifter blive nødvendige til enkelte Tider, maa Staten for at dække disse ofte tage sin Tilflugt til Laan. Dette tør ansees som aldeles i sin Orden, naar den Anvendelse, der gives den laante Capital, er af en saadan Beskaffenhed, at man med Sandhed kan sige, at de Nulevendes Efterkommere, som jo ville komme til idetmindste at bære endeel af den derved forøgede Skattebyrde (Renter, Amortisation), ogsaa ville blive deelagtige i de Fordele, som Staten opnaaer ved det gjorte Laan. Er dette ikke Tilfældet, da bør Nutiden ikke laane,

men selv klare sine Udgifter, og ere disse extraordinaire, maa de altsaa dækkes ved Forhøielse i de alt almindelige Skatter og Afgifter eller ved Paalæg af nye.

Skulle vi besvare det Spørgsmaal, om Staten i et givet Tilfælde bør laane eller indskrænke sine Udgifter, da vil Svaret ganske afhænge af den Anvendelse, som der agtes gjort af de laante Penge. I saa Henseende er Statens Forhold saa temmelig det samme som Privatmandens. Ligesom det for denne ikke er den væsentligste Opgave at see paa Udgifternes Størrelse, men vel saa meget paa den fornuftige Anvendelse af de Midler, der haves til Raadighed, saaledes ogsaa med Staten; laaner den Penge for at fremme store almeennyttige Foretagender, som paa Grund af deres Omfang ellers ikke vilde blive udførte, f. Ex. Jernbane-, Canal- og Havneanlæg, da er dette i de allerfleste Tilfælde et meget priseligt Foretagende. Laaner den derimod for at Regenten kan tilfredsstille sin Hang til Ødselhed, eller for at bøde paa den Underbalance, som slet Huusholdning har fremkaldt, eller for at sætte ærgjærrige Planer igjennem (Erobringskrig), da fortjener dette i høi Grad Dadel.

I de Stater, hvor Skatteyderen har en afgjørende Stemme med Hensyn til Anvendelsen af Statens Midler, i de frie, constitutionelle Stater, maa Ødselhed og slet Huusholdning efterhaanden give Plads for klog Sparsommelighed, og alt eftersom Folket tilkjæmper sig den Ret til at paasee det Heles Tarv, som saa naturligt tilkommer det, vil en hensynsløs Laanen blive sjeldnere og sjeldnere. Statsgjælden er for de europæiske Staters Vedkommende allerede saa stor, at dens Forrentning og Amortisation aarlig sluger omtrent en Trediedeel af samtlige Statsindtægter — det er den ubehagelige Arv, som Forfædrene have efterladt os. En Deel af denne Gjæld hidrører fra Ødselhed og slet Huusholdning, men for det meste er det Krigene, som have fremkaldt den. Krig medfører altid

store Udgifter og svækker Staten baade directe og indirecte; directe forsaavidt som Lønninger, Forpleining, Beklædning, Bevæbning og Ammunition selv for en lille Armee let løber op til Millioner om Maaneden — og indirecte fordi Krigen hæmmer den fredelige Virksomhed, og ved at lægge Beslag paa en stor Deel af Befolkningens Kræfter i høi Grad forringer Udbyttet af disse. Krig og Gjæld følges altid ad. Naar to Stater komme i Krig med hinanden, kunne vi derfor være temmelig sikre paa, at det ikke vil vare længe, inden de begge forsøge at hjælpe paa deres Finantser ved et Laan, forudsat at de ikke have været saa forsynlige at forskaffe sig et saadant inden Krigens Udbrud.

Til Oplysning om hvad Krig koster kan anføres, at Danmarks første Krig for Slesvig i 1848—50, foruden de $4\frac{1}{2}$ Mill., der under almindelige Forhold vilde have medgaaet til Hær og Flaade, medførte en directe Udgift af 37 Mill. Rigsdaler, ikke at tale om de indirecte Tab, som altid følge med en Krig. — Før Borgerkrigen havde de Nordamerikanske Fristater kun 65 Mill. Dollars Gjæld, men ved Krigens Slutning beløb den sig til ca. 3000 Millioner!

Til Trods for alt dette er det, som tidligere bemærket, klart, at man ikke ubetinget kan dadle, at Staterne gjøre Laan. Ligesom den private Mand, der skylder store Summer bort, ofte kan være mere velhavende end den, der ingen Gjæld har, saaledes kan man heller ikke betragte Størrelsen af de enkelte Staters Gjæld som et Udtryk for deres Velstand, og ved at anstille en Sammenligning derimellem slutte sig til, hvilken Stat der er den meest velhavende. Det kommer her meget mere an paa Statens Evne til at bære Udgifterne, eller med andre Ord paa Borgernes Skatteevne, og denne afhænger i høi Grad af Landets Beliggenhed og Beskaffenhed, det Standpunkt, hvorpaa det staaer i Civilisation, og endelig dets Regjeringsform.

Hvor Regenten er eneraadig over Statens Midler, der haves ingen Garanti for deres fornuftige Anvendelse; de constitutionelle Statsformer give en større Betryggelse i saa Henseende, og saadanne Stater ville derfor med større Lethed kunne bære de Byrder, som de af fri Villie paatage sig.

Ogsaa med Hensyn til Fredens Bevarelse, der er en af de allerførste Betingelser for alle Fremskridt, afgiver den constitutionelle Regjeringsform en bedre Garanti end den uindskrænket monarchiske eller despotiske. Det er aldrig saa let for Mange at blive enige, især — det tør vi tro til Menneskehedens Roes — naar man skal enes om at overfalde Andre, og selv om Regenten eller hans Ministre ere krigslystne nok, kan Folkerepræsentationen dog ofte sætte en Dæmper derpaa; det er dens Sag at bevillige Midlerne, og hertil findes den ikke altid saa villig.

2. Om de forskjellige Slags Statsgjæld og de forskjellige Maader, hvorpaa den stiftes, forrentes og tilbagebetales.

Funderet kaldte man tidligere den Statsgjæld, til hvis Forrentning og Tilbagebetaling der var givet Anviisning paa særegne af Statens Indtægter. Nuomstunder forsmaae Staterne i Reglen denne Fremgangsmaade, og ved funderet Gjæld forstaaer man nu i Almindelighed al den Gjæld, hvorfor Staten har udstedt Obligationer, som den enten blot forrenter eller, igjennem en længere Aarrække, tillige betaler tilbage ved Afdrag. Som en Mod-sætning til denne Gjæld staaer den saakaldte svævende. Denne opstaaer i Reglen derved, at Staten ikke seer sig istand til at faae de paaregnede Indtægter saa hurtigt ind, som er nødvendigt for at dække de løbende Udgifter. For at raade Bod herpaa sætter den da en Art Gjælds-forskrivninger (Papirpenge, Vexler, Obligationer) i Circu-

lation, der atter indløses, naar dens Indtægter ere gaaede i Casse, og Gjælden er saaledes kun forbigaaende. Til denne Slags Statsgjæld kan saaledes eksempelvis henregnes de Creditbeviser, som den danske Regjering, saavel i næstsidste som sidste Krig, udstedte for at tilveiebringe de i denne Anledning fornødne Resourcer, og som skulde indløses efterhaanden som Krigsskatten indgik. De bare Renter, men vare, som det sig bør, ikke noget tvunget Betalingsmiddel. Endeel af de sidst udstedte Creditbeviser ere i Overeensstemmelse med derom tagen Beslutning af den lovgivende Forsamling, endnu ikke indløste. I England benyttes paa samme Maade de saakaldte Exchequer Bills og i Frankrig de saakaldte Bons du trésor. Til den svævende Gjæld henregnes ogsaa i Danmark de Beløb, som ere deponerede i Statskassen for Cautioner af forskjellig Slags.

Statsgjælden er i Regelen uopsigelig fra Creditors Side; derimod har Staten i adskillige Tilfælde forbeholdt sig dens Opsigelse under visse fastsatte Betingelser. Desværre er det dog nutildags almindeligst, at Statslaanene ogsaa fra Staternes Side ere uopsigelige, hvilket i Virkeligheden indeholder en stiltiende Indrømmelse af, at man slet ikke tænker paa nogensinde at betale tilbage hvad man har laant, ja i Frankrig er man endog gaaet et Skridt videre: Statspapirerne der indeholde ikke engang nogen Erkjendelse af Gjælden, men blot et Løfte om Rentens Udbetaling til de bestemte Tider.

Alt eftersom Staten har erholdt den laante Sum ved at henvende sig til Capitalister i sit eget eller i et fremmed Land, deler man Laanene i indenlandske og udenlandske.

Det indenlandske Laan kan enten være et frivilligt eller et tvunget; i sidste Tilfælde gjør Staten Brug af sin Magt, og en saadan Maade at laane paa er altsaa kun anvendelig i Indlandet. Til Tvangslaan kan ogsaa

henregnes Udstedelsen af ufunderede Sedler, d. e. Papirpenge, som ikke ere indløselige paa Anfordring med Mønt, og som Regjeringen ved Tvang skaffer Indgang som lovligt Betalingsmiddel. Af alle for Staten fordærvelige Maader at laane paa er ingen mere ødelæggende end denne, hvilket vi nærmere komme tilbage paa i et senere Capitel.

Naar Staten søger at bringe Laanet istand paa den Maade, at den overdrager et eller flere Handelshuse (Banquierer) Salget af de af den udstedte Obligationer, imod at disse derfor erholde en vis bestemt Godtgjørelse (Provision), kalde vi Laanet et Commissionslaan. I dette Tilfælde løber Staten selv den Risico at faae adskillige Procent meer eller mindre for Laanet, Alt efter Omstændighederne. For at undgaae dette og gjøre Banquierens Interesse endmere afhængig af Laanets heldige Realisation, benyttes oftere en anden Fremgangmaade: man negocierer Laanet, hvilket vil sige, at Staten til en vis forud fastsat Priis afstaaer samtlige Obligationer til et eller flere Handelshuse, som altsaa selv løbe den med Salget forbundne Risico, og derved saa meget desto mere ere interesserede i, ved alle til Raadighed staaende Midler, at hæve vedkommende Stats Credit. Det følger af sig selv, at kun Huse, der byde over ualmindeligt store Capitaler kunne paatage sig denne Art Forretninger; men netop paa Grund heraf have de store Pengemænd, hvis Tal er meget indskrænket, ofte været istand til at udøve en skjult, men meget indgribende Indflydelse paa de europæiske Staters Forhold til hinanden. En af disse Pengemænd (Rothschild) har man derfor, — vel i Spøg, men desuagtet ikke mindre træffende, — kaldet »Europas sjette Stormagt.«

En tredie Maade, hvorpaa Staten undertiden søger at reise Laan, og som med Held har været anvendt gjen-
tagne Gange af Frankrig i den nyere Tid, er ved Sub-

scriptionslaan. Regjeringen udsteder i saa Tilfælde en Indbydelse til Publicum i Almindelighed om at tegne sig for større eller mindre Summer efter Behag til en fastsat Cours, og naar denne er sat nogenlunde lavt, opmuntrer Udsigten til mulig Fortjeneste ved Salg af de Obligationer, man tegner sig for, til Deeltagelse i saadanne Laan, selv fra mindre Capitalisters Side. — Disse Laan har man ogsaa kaldet »Folkelaan« paa Grund af den almindelige Deeltagelse, de forudsætte fra Folkets Side.

Idet Staten optager et Laan, maa den almindeligviis forpligte sig til at betale Creditor en vis Rente, der i Reglen erlægges halvaarligt: det er den Godtgjørelse, han erholder for Afsavnet af sin Capital. Renten er naturligviis meget forskjellig og afhænger, foruden af Statens Soliditet, af den øieblikkelige Tilstand paa Pengemarkedet og af de Betingelser, som Staten tilbyder med Hensyn til Laanets Tilbagebetaling. Endnu et fjerde Moment gjør sig i høi Grad gjældende, nemlig den Priis, hvortil Staten vil sælge sine Obligationer; thi saa underligt det end lyder: Staten faaer ingenlunde de Penge, den forskriver sig for. Det har altid været Skik og Brug, at den har maattet afstaae sine Obligationer under deres Paalydende, og selv i hine Tider, hvor Lovene strængt forbød Udlaan af Penge til høiere Renter end den lovbestemte, betænkte Regjeringerne sig ingenlunde paa at handle herimod, saa at Lovens Vogtere vare dens meest hensynsløse Overtrædere. Som Forholdene nu have udviklet sig, maae Staterne altsaa, naar de ville gjøre et Laan, overveie, hvilket der er fordeelagtigst, enten at forpligte sig til en høi Rente og modtage en høi Priis for Obligationerne, eller forpligte sig til en lavere Rente og sælge Obligationerne til en saameget lavere Priis. Denne sidste Fremgangsmaade vil nødvendigviis paaføre Staten store Tab, forsaavidt som den engang i Tiden skal tilbagebetale det gjorte Laan, og man er derfor nuomstun-

der temmelig enig om, at den første Fremgangsmaade er den bedste. Det Modsatte faldt tidligere meget i Staternes Smag, og en stor Deel af den ældre Gjæld baade her og i Udlandet er stiftet paa denne Maade. Vort i 1825 i England stiftede $3\frac{0}{100}$ Laan, hvorfor vi ikke fik mere end $75\frac{0}{100}$, staaer nu i $93\frac{0}{100}$, medens det for 5 Aar siden stod i 80; for hver Obligation paa 100 £, som vi i Henhold til den paatagne Forpligtelse skulle indløse, maae vi altsaa betale 18 £ mere, end vi i sin Tid selv have faaet for den. Dog har Nutiden seet endnu værre Laanbetingelser: Italien laante i 1863 500 Mill. Francs til $5\frac{0}{100}$ og fik kun 71 for hvert Hundrede i Obligationer, og selv til disse for en Laantager ydmygende Betingelser have Creditorerne neppe spundet Silke derved; thi i 1866 kunde disse Obligationer kjøbes for nogleogtredive Procent!

At tilbagebetale det gjorte Laan ved visse forud bestemte aarlige Afdrag kaldes at amortisere det. Det er i Reglen visse Procent af den oprindeligt laante Capital, der aarlig anvendes til Amortisation, og da Forrentningen ophører for de Obligationer, som efterhaanden indfries, bliver derved den Sum, som hvert Aar kan amortiseres ved Hjælp af det oprindeligt fastsatte Beløb, efterhaanden større og større. Amortisationen skeer enten ved Lodtrækning eller ved Opkjøb. I første Tilfælde erholde altsaa Ihændehabererne af de Obligationer, som tilfældigviis ere udtrukne, disses fulde Paalydelse udbetalt; i andet Tilfælde maa Regjeringen til de bestemte Tider sørge for selv at opkjøbe saa mange Obligationer, som den ifølge Contracten har forpligtet sig til at amortisere.

Undertiden har Staten, som foran bemærket, forbeholdt sig om kortere eller længere Tid at opsigte Laanet til Udbetaling, og dersom Pengemarkedets Tilstand tillader det, vil den ofte benytte sig af dette Forbehold til at convertere Laanet, d. e. den underretter Obligations-eierne om, at den til den fastsættte Tid er rede til at

tilbagebetale den laante Sum, men tilbyder dem derhos at ville beholde Pengene, saafremt Creditorerne ere rede til at lade de gamle Obligationer ombytte med nye, der lyde paa en lavere Rente. Dette Tilbud er da under saadanne Omstændigheder tilstrækkeligt fristende for Capitalisten, der maaskee ellers manglede passende Anvendelse for sin Capital. Saaledes converterede Danmark i 1861 henimod $3\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. af det i 1850 i London optagne $5\frac{0}{0}$ Laan til $4\frac{0}{0}$. — En hermed noget beslægtet Fremgangsmaade er at consolidere Statspapirer, hvilket vil sige at indkalde ældre Obligationer, som tildeels lyde paa forskjellig Rentefod, og ombytte dem med nye, som bære samme Rente. Dette skeer fornemlig af Hensyn til Statsregnskabet, som paa denne Maade mere simplificeres. En saadan Ombytning har i de senere Aar fundet Sted heri Landet med største Delen af de til den indenlandske Gjæld hørende Obligationer.

Der gives enkelte Statslaan, hvoraf der ikke betales nogen Rente, de saakaldte Lotterilaan. Her er Overeenskomsten mellem Staten og Creditor den, at den Sum, som aarlig eller halvaarlig skulde anvendes til Forrentning og Amortisation, i det Sted anvendes som Gevinster. Der bliver da til bestemte Tider udtrukket et vist Antal Numre, og de Creditorer, hvis Obligationer bære de tilsvarende Numre, erholde den derpaa faldende Gevinst. For at Enkelte imidlertid kunne erholde «Gevinst», maae naturligviis mange nøies med en Sum, som blot lidet overstiger deres Obligations Paalydende. Alle faae vel paa denne Maade deres udlaante Penge engang tilbage, men de som ere saa uheldige at være de Sidste, faae ikke Meget som Rentegodtgjørelse for Afsavnet af deres Capital gennem en lang Aarrække. — Lotterilaan ere blevne meget almindelige i den nyere Tid. Udsigten til at vinde har for Mange noget saa lokkende ved sig, at man let overseér, hvor ringe Sandsynligheden derfor i Virkeligheden er.

For saa meget som muligt at lette Arbeidet ved Udbetalingen af de Renter, som Ihændehaverne af Statsobligationerne halvaarligt hæve, ere Obligationerne forsynede med Coupons Ark. Et saadant Ark indeholder Renteqvittringer for en længere Aarrække, hver enkelt indrettet til at kunne fraklippes og afleveres, naar Renten skal hæves. Ofte følger der tillige med hver Obligation en Talon, det vil sige en Anviisning paa et nyt Coupons Ark, som saaledes kan erholdes udleveret, naar det gamle er opbrugt. Tidligere vare Statsobligationerne her i Landet ikke forsynede med Coupons, og Renterne maatte derfor hver Gang afskrives paa Obligationen. Dette medførte imidlertid Ubehageligheder af forskjellige Slags; deels maatte Obligationseieren slæbe sine Papirer med sig, hver Gang han skulde have Renten betalt, og deels ødelagde den stadige Afskriven paa Obligationerne disse efterhaanden, saa at mange af dem saae alt andet end indbydende ud. En anden Omstændighed, der omtrent havde de samme Følger for Obligationernes Ydre, var at disse tidligere kunde noteres paa Navn, hvilket tillige bevirkede, at det ofte var vanskeligt at finde Rede i de hypotekige Transporter og Noteringer. Ifølge Lov af 31te Marts 1858 skulle efterhaanden alle ældre Obligationer indkaldes og ombyttes med nye, der alle lyde paa Ihændehaver, og dette er alt skeet for over 80 Mill. Rdl.'s Vedkommende. De kunne ingensinde mere noteres paa Navn; men saadanne Capitalister, som ansee det for at være farligt at have Papirer liggende, som lyde paa Ihændehaver, kunne ved at aflevere dem til Statskassen blive krediteret for deres Paalydende i Statens Bøger (Indskrivningsbøger), og herfor erholde et Beviis, lydende paa Navn (Indskrivningsbeviis). Afstaaelsen af Eienhedsretten ifølge dette Beviis skeer under saa betryggende Former, at der ikke er nogen Sandsynlighed for, at en uretmæssig Besidder nogensinde skulde kunne gøre Brug deraf.

3. Om den Sikkerhed, som Statspapirer yde, og de Betingelser, hvoraf denne er afhængig, samt statistiske Data til Bedømmelse heraf.

Ihændehaven af de af Staten udstedte Gjældsbeviser befinder sig overfor Debitor i en heel anden Stilling end Den, der eier en privat Gjældsforskrivning. Denne kan nemlig paakalde Statsmagtens Mellemkomst, naar hans Debitor ikke opfylder de paatagne Forpligtelser, og i Lande, hvor Retsforholdene ere ordnede paa fornuftig Maade, vil denne Mellemkomst dog altid have den Virkning, at Debitor bliver nødsaget til at betale, forsaavidt han er istand dertil. Desforuden har Creditor som oftest et Pant at holde sig til og derved en forøget Sikkerhed for sit Tilgodehavende. Er det derimod Staten, der er vor Debitor, stiller Forholdet sig anderledes. Vi besidde intet Middel, hvorved vi kunne fremtvinge Opfyldelsen af dens Forpligtelser, og selv om der derfor var stillet et Pant, vilde Betydningen heraf stedse blive meget illusorisk; thi naar Alt kommer til Alt, er det dog Statens gode Villie, man maa stole paa. Desværre kan der opvises flere Exempler paa Lande, der ikke have opfyldt deres Forpligtelser overfor Creditorerne, og disse have da ikke kunnet gjøre Andet, end med Taalmodighed at vente, indtil der maaskee engang i Tidernes Løb bliver taget Notice af deres Fordringer. Magt gaaer under saadanne Omstændigheder for Ret, og en Stat vil jo altid have Magten paa sin Side.

Det følger allerede heraf, at Statspapirerne med Hensyn til deres Soliditet maa bedømmes paa en noget anden Maade end private Gjældsforskrivninger, og at det altid vil være forbunden med stor Vanskelighed at afgjøre, hvorvidt en Stat yder tilstrækkelig Garanti for Opfyldelsen af sine Forpligtelser. En væsentlig Betingelse i denne Henseende turde det være, at den har Villien til at respectere sine For-

pligtelser. Denne Villie tør man kun forudsætte at være tilstede i tilstrækkelig Grad i oplyste og frie Lande. Hvor Regenten er egenmægtig og skalter og valter med Landets Midler efter eget Tykke, der tør man ikke forudsætte, at det vil være saa overordentligt stridende mod Regjeringens Grundsætninger at lade haant om indgangne Pengeforpligtelser. I frie, velregjerede Stater derimod vil det neppe kunne tænkes muligt, at Villien i denne Henseende nogensinde skulde mangle. Det forstaaer sig af sig selv, at det derimod, saavel der som overalt, kan skorte paa Evne; dog ogsaa i denne Henseende tør vi ansee, de oplyste og frie Lande for de bedste Skyldnere, thi foruden at disses Huusholdning føres efter fornuftigere Principer og paa sparsommeligere Maade, tør vi endnu til deres Gunst antage, at de ville være mere forsigtige med at gjøre Laan og som Følge deraf ogsaa bedre istand til at kunne forrente og tilbagebetale dem.

Om Staten er istand til at opfylde de Forpligtelser, den paatager sig ved nye Laan, afhænger fornemlig af Borgernes Evne til at kunne bære de derved forøgede Skattepaalæg. Denne Evne staaer i nøie Forbindelse med Landets hele økonomiske Udvikling, ligesom det ogsaa maa komme i Betragtning, hvorvidt den tidligere Skattebyrde har været stor eller lille. Staternes Indtægter sluges for største Delen af Udgifterne til Gjældens Forrentning og til Armeers og Flaaders Underhold, men vi tør dog ikke af Gjældens større eller mindre Omfang eller Budgetternes større eller mindre Udgifter til Armee og Flaade drage nogen bestemt Slutning om, hvorvidt et Land vil kunne bære forøgede Udgifter eller ikke; thi Forskjellen i Skatteevnen er stor i de forskjellige Lande, og med Hensyn til Bedømmelsen heraf synes Befolkningens Tæthed at være en god Rettesnor, da denne almindeligviis tør betegnes som et Udtryk for Landets Frugtbarhed og hele økonomiske Udvikling, hvoraf

Skatteevnen til Syvende og Sidst afhænger. Imidlertid er det ingenlunde hermed sagt, at vi i Befolkningens Tæthed have en altid paalidelig Rettesnor, ligesaa lidt som i Statsindtægterne, og det maa kun betragtes som nogen Veiledning til Bedømmelsen af det foreliggende Spørgsmaal, naar vi her give Oplysninger om de vigtigste Staters Størrelse, Folkemængde, Indtægter og Gjæld.

	Størrelse i □ Mil.	Befolkning.		Stats- Indtægt i Mill. Rd.	Stats- gjæld i Mill. Rd.
		Ialt i Mill.	pr. □ Mil.		
Storbritannien (uden Colonierne)	5,697	30	5,255	650	7,000
Frankrig	9,850	38,2	3,877	670	4,500
Østerrig	11,305	35,3	3,100	475	2,650
Preussen (med de i 1866 annecterede Lande)	6,395	24	3,760	213	590
Rusland (det enro- pæiske)	99,283	68	700	650	2,500
Danmark (uden Bi- lande)	693	1,6	2,306	22	132
Norge	5,719	1,7	290	10	16
Sverrig	8,017	4,2	520	20	50
Nederlandene	641	3,7	6,000	75	725
Italien	5,166	24,3	4,700	270	2,275
Grækenland (med de joniske Øer)	910	1,3	1,480	10	70
Spanien (uden Colo- nierne)	9,215	16,3	1,760	230	1,900
Tyrkiet (det euro- pæiske)	9,542	18,6	1,900	128	620
De nordamerikanske Fristater	166,641	34,5	200	720	5,000

4. Om Handelen med Fonds.

Som allerede omtalt Pg. 75 vil det Tilfælde ofte indtræde, at den der eier en Capital enten ikke forstaaer eller ikke ønsker selv at gjøre den frugtbringende, og at han altsaa, for ikke at lade den ligge unyttig hen, overdrager dens Benyttelse til Andre. Endskjøndt det nu vel

i Reglen er Tilfældet, at Kjøbmanden arbejder ikke alene med sin egen Capital, men tillige gjør Brug af Andres, træffer det sig ikke destomindre nu og da, at ogsaa han for en kort Tid kan have Penge disponible uden at være istand til at finde Anvendelse for dem til de sædvanlige Forretninger. At anbringe saadanne Midler mod Pant i faste Eiendomme vil ikke kunne lade sig gjøre allerede af den Grund, at Kjøbmanden fornuftigviis bør sørge for, at have sine Penge paa rede Haand med kort Varsel. At indsætte dem til Forrentning i en Bank er vel mere hensigtsmæssigt, men da Bankerne i Reglen kun kunne indrømme en ringe Godtgjørelse for Indlaan paa kort Tid eller med kort Varsel, saa maa Kjøbmanden see sig om efter en mere fordeelagtig Maade for Pengenes Anbringelse. Der er da navnlig to Udveje han kan benytte: han kan enten discontere Vexler eller købe Fonds. I Reglen vil han ved at discontere Vexler kunne have et ret antageligt Udbytte af sin Capital; men dette medfører dog stedse en Deel Risico, thi trods al Forsigtighed er det umuligt ganske at sikkre sig mod Tab. Ved Statspapirer maa Sikkerheden altid antages at være større, og noget Capital-Tab kan der ikke let være Tale om. Derimod er det vel muligt, at Coursen paa disse Papirer, der er i bestandig Bevægelse, kan falde, imedens Kjøbmanden har sine Penge anbragt deri, og at han saaledes, istedetfor at have Fordeel ved denne Anbringelsesmaade, lider Tab. Det vil altsaa være hans Sag, naar han skal vælge imellem Fonds og Vexler, at veie Grundene for og imod og bestemme sig for det, som i Øieblikket maa ansees for det Hensigtsmæssigste.

At Valget da ofte vil falde paa Fonds, er sikkert, og vi tør derfor betegne dem som i Almindelighed hensigtsmæssige for Kjøbmanden til ledige Capitalers Anbringelse, ligesom det jo ogsaa er vist, at

Capitalisten ofte vil finde sin Fordeel ved at anlægge sine Penge paa denne Maade.

En stor Deel af de Omsætninger i Fonds, som finde Sted paa de store fremmede Børser, skeer dog ikke saa meget for at gjøre Capitaler frugtbringende, som for at høste Fordeel ved Coursernes Bevægelse; man speculerer i Statspapirer og Actier, aldeles som om det var reale Handelsvarer. Denne Speculation drives under høist forskjellige Former og efter en saa storartet Maalestok paa de store fremmede Børser (især Paris og London), at den bliver væsentligt forskjellig fra fornuftige Handelsforetagender og mere maa betragtes som en Svindel eller Lykkespil. Vi skulle derfor ikke her nærmere beskæftige os dermed, men kun tilføie et Par veiledende Bemærkninger, for at man ikke skal være ganske ubekjendt med de Fondshandelen vedrørende techniske Benævnelser.

Der gives i Fondshandelen to Hovedklasser af Speculanter, nemlig Haussierer og Baissierer. Disse Benævnelser, der høre kjemme i Fransk, ere derfra gaaede over i de andre Sprog, thi Paris, som er Modens, er ogsaa Børsspeculanternes Hjem. Haussieren speculerer paa høiere Courser og Baissieren paa lavere Courser (à la hausse og à la baisse). Den Første kjøber altsaa idag, i Forventning af senere at kunne sælge det Kjøbte til en høiere Cours. Baissieren derimod sælger Papirer idag, som han endnu ikke har kjøbt, i Forventning af at Coursen inden Leveringstiden vil gaae lavere, og at han altsaa skal kunne købe det Solgte til en billigere Priis end den, han har accorderet. Den Ene vil derfor finde det i sin Interesse, at Coursen stiger, den Anden seer helst, at den falder. Disse modstridende Interesser føre ofte til, at man fra de forskjellige Sider benytter sig af de forskjellige Midler for at frembringe det Resultat, man ønsker, og endskjøndt det er sikkert, at Ingen i denne Henseende,

saa lidt som ellers, er almægtig, kan det dog ikke nægtes, at den store Capitalist har en afgjort Overvægt over den mindre og naturligviis troligen benytter sig deraf. Derfor burde denne Sidste endnu mere end hin afholde sig fra Forretninger af denne Beskaffenhed.

En Omstændighed, som gjør Fristelsen til at indlade sig paa de her nævnte Forretninger saa meget desto større, er den, at det ved største Delen af Speculationsforretningerne i Fonds er en Betingelse, at Kjøber og Sælger paa Leveringsdagen kunne afgjøre Handelen ved blot at erlægge Forskjellen imellem den da og paa Salgsdagen gjældende Cours (Difference-Forretninger). Nogen Levering af de solgte Obligationer finder altsaa ikke Sted, og desaarsag kan der med en ringe Capital drives en meget betydelig Omsætning. I Frankrig har man ved forskellige Lovbestemmelser søgt at hæmme dette Uvæsen. I England anerkjender Loven ikke slige Forretninger som bindende for Parterne, men de finde ikkedestomindre Sted i stort Omfang. Ogsaa paa Kjøbenhavns Børs have enkelte Papirer (Nationalbankactier, Telegraphactier og Sporveisactier) været Gjenstand for slige Transactioner i temmelig betydelig Omfang; men i det Hele er Tilbøieligheden til denne Art Operationer ikke stor hos os.

Den stadige Bevægelse i Courserne paa Fonds, som er saa lokkende for Speculanterne og saa ubehagelig for Andre, afhænger for en ikke ringe Deel af det større eller mindre Begjær, der i Øieblikket er for Penge. Naar Discontoen er lav, ville Mange, som ellers søge deres Penge anbragt i Vexler, sætte dem i Statspapirer, og det forøgede Begjær for disse leder da ganske naturligt til, at Coursen paa dem stiger, medens det Modsatte vil have den omvendte Virkning. Ved Handelskrisens Udbrud i 1857 var Discontoen i London $5\frac{1}{2}\%$, i Paris $5\frac{1}{2}\%$, i Amsterdam $4\frac{1}{2}\%$ og i Hamborg 6% . Den steg i Krisens Løb til henholdsvis 10, 10, 7 og 12% , og dette

havde den ganske naturlige Indflydelse paa Statspapirerne, at de faldt; de engelske $2\frac{1}{2}$, de franske $1\frac{3}{4}$ $\%$, og enkelte fremmede Papirer, som ere en stadig Handelsartikel paa de store Børser (russiske og østrigske) $4\frac{1}{2}$ og $5\frac{1}{4}$ $\%$.

En anden Omstændighed, som i høi Grad har Indflydelse paa Courserne paa Fonds, er de politiske Begivenheder. Capitalisten og Forretningsmanden elsker Freden, og blot Udsigten til Krig er tilstrækkelig til i hans Øine at forringe et Papirs Værdi flere Procent. Dette medfører ganske vist en stor Usikkerhed for de Personer, som blot midlertidigen have anbragt deres Capital i Statspapirer, medens det for Saadanne, som kun have kjøbt Papirerne for paa denne Maade at have et fast aarligt Udbytte af deres Penge, gjør mindre til Sagen. Det bør her ikke oversees, at meget af det, som gaaer under Navn af »politiske Nyheder«, kun er Opspind, som sættes i Omløb af »driftige« Speculanter, for derved at narre de mere Godtroende og forsøge paa at give Courserne et Stød i den Retning, som er hine meest beleilig. Ogsaa bør man lægge Mærke til at Frygten for, at der forestaaer Staten en eller anden Fare, i Reglen har større Indflydelse paa Courserne, end selve Faren, naar den endelig viser sig. Saaledes stode østrigske Nationaallæen ved Krigens Udbrud i 1859 i 41 (S.), men den 12te Juli s. A., efterat der var sluttet Fred, hvorved Østerrig mistede hele Lombardiet, stode de i $67\frac{1}{2}$ (K.).

5. Om nogle af de Fonds, som fornemlig forekomme i Handelen.

a. Danske.

1. Kongelige Obligationer. Disse Obligationer, der hidrøre fra den til forskjellige Tider stiftede indenlandske Gjæld, bestode indtil for faa Aar siden af omtrent 100 forskjellige Slags, nogle endog fra Frederik den Femtes

Tid. De løde derhos paa høist forskjellige og endog ulige Summer, ligesom ogsaa Rentefoden og Terminen for Rentens Betaling ikke var eens for dem alle. Ved Lov af 31te Marts 1858 blev det imidlertid bestemt, at alle disse gamle Obligationer efterhaanden skulde indkaldes og ombyttes med nye, der alle lyde paa lige Summer (100, 200, 500 og 1000 Rdl.) og bære 4 Procent Rente pro Anno, betalbar i de sædvanlige 2 Terminer (11te Juni og 11te Decbr.), samt derhos ere forsynede med Coupons, der indløses af alle de kongelige Casser, hvilket nu er skeet for næsten alle de herhenhørende Obligationers Vedkommende. Det samlede Beløb, hvorfor der er udstedt Obligationer af denne Slags, andrager (1. April 1868) ca. $83\frac{1}{2}$ Million Rdl., men omtrent 37 Millioner heraf ere optagne i Statens Indskrivningsbøger. Foruden de her omtalte 4 $\%$ kongelige Obligationer, der lyde paa Rigsmønt, er der ogsaa ifølge Lov af 10de Marts 1861 sat i Omløb endeel 4 $\%$ kongelige Obligationer, lydende paa Sterling. Af disse, der af Regjeringen ere anvendte, som Betaling for en Deel af de i Jylland og Fyen byggede Jernbaner, var der den 1ste April 1868 udstedt 660,000 Lstl.

2. 3 $\%$ dansk-engelske Obligationer. Disse hidrøre fra et Laan, som i 1825 blev sluttet med Huset Wilson & Co. i London til 75 $\%$ og 1 $\frac{1}{2}$ $\%$ Commission. I 1835 gik dette Laan over til Huset Rothschild. Til Laanets Forretning og dets Amortisation skal der aarligt anvendes $3\frac{1}{2}$ $\%$ af Laanets oprindelige Beløb (Lstl. 5,500,000) eller Lstl. 192,500. Amortisationen skeer ved Opkjøb, og Renten udbetales 31te Marts og 30te Septbr., saavel i London som Kjøbenhavn; paa sidstnævnte Sted efter den Cours, som paa een nærmest foregaaende Børsdag er noteret paa kort Sterling. Restgjælden paa dette Laan udgjorde endnu den 1. April 1868 Lstl. 1,589,600. Om de ugunstige Vilkaar, hvorunder dette Laan nu amortiseres have vi talt Pag. 212.

3. 5% dansk-engelske Obligationer af Januar 1864. Disse hidrøre fra et Laan paa 1,200,000 Lstl., som Danmark i Januar 1864 afsluttede med Huset C. I. Hambro & Søn i London, for at skaffe endeel af de Penge tilveie, der vare blevne nødvendige i Anledning af de tyske Stormagters voldelige Overfald. Laanet, der var et Commissionslaan, blev udbudt til 93% ved bemeldte Laane-agent, der erholdt 2% af hele Laanets Beløb, og ogsaa tegnet til denne Priis. Finantsministeren havde imidlertid forbeholdt sig for Statens Regning at forhandle den ene Trediedeel af Laanets Beløb eller 400,000 Lstl., men da der ved Subscription var tegnet 850,000 Lstl., nøiedes Regjeringen med at beholde 350,000 Lstl. Renten af dette Laan udbetales den 1ste Januar og den 1ste Juli, enten i London eller i Kjøbenhavn, efter Obligationseierens Valg, og naar Udbetalingen skeer her i Kjøbenhavn, beregnes Renten efter den Cours, som er noteret for kort Sterling den nærmeste Noteringsdag før Terminen. Til Laanets Amortisation anvendes 1% aarligt af Laanets oprindelige Beløb foruden den besparede Rente. Amortisationen skeer ved Opkjøb, med mindre Coursen staaer over pari, i hvilket Tilfælde Lodtrækning finder Sted. Laanet er uopsigeligt fra Statens Side indtit 1ste Januar 1874, men kan da opsiges med 6 Maaneders Varsel. Af dette Laan var der endnu som Restgjæld den 1ste April 1868 Lstl. 1,154,400.

4. 5% dansk-engelske Obligationer af Novbr. 1864. (I England kaldet Debentures). Dette Laan sluttedes med R. Raphael & Sønner i London, fornemlig for at dække nogle tidligere, i Anledning af Krigen, i Hamborg og London optagne Forskud paa over $6\frac{3}{4}$ Mill. Rdl. Raphael overtog Halvdelen af Laanet til $94\frac{1}{2}$ og erholdt 2% Commission, medens den af Finantsministeren herfra til London afsendte Agent fik $\frac{1}{4}$ %. Laanets Størrelse var Lstl. 728,000; det skulde tilbagebetales i 25

halvaarlige Terminer ved Hjælp af den halvaarlige Afbetaling (stor Lstl. 39,561) paa Danmarks Tilgodehavende hos Rusland i Anledning af Sundtoldens Afløsning. Renten betales kun i London og ingen af Obligationerne lyder paa mindre end Lstl. 1000. — Man udbød Laanet ved Subscription i London til $94\frac{1}{2}$, efter at Finantsministeren havde forbeholdt sig en Fjerdedeel; der blev imidlertid Intet tegnet ud over de af Raphael overtagede Lstl. 364,000, men senere blev der solgt Lstl. 20,000 til $1\frac{1}{4}\%$ Præmie og Lstl. 162,000 til Subscriptionspriis $94\frac{1}{2}$. Efter Fradrag af Omkostningerne meente Finantsministeren at Laanet vilde udbringe 92% Netto. (Det i England sluttede Laan, gave $86\frac{1}{2}$ Netto og Laanet af Januar 1864 $90\frac{1}{2}$ Netto).

5. 4% dansk-engelske Obligationer af 1850 — 1861. I Aarene 1849 og 1850, under den forrige Krig med Tydskland, havde Danmark ved C. I. Hambro & Søn i London afsluttet tvende Laan, hvert paa 800,000 Lstl., det første til 84% og 2% Commission, og det andet til $89\frac{1}{2}$, ligeledes 2% Commission; men Finantserne, hvis Tilstand siden Krigen betydeligt havde forbedret sig, saae sig i 1861 istand til at opsigte den da endnu tilbageværende Restgjæld paa disse Obligationer, idet Regjeringen dog paa samme Tid tilbød Ihændehaverne af Obligationerne fra 1850 at ville convertere Laanet til 4% . Dette skete for et Beløb ef lidt over $3\frac{1}{2}$ Mill. Rdl., som altsaa nu kun forrentes med 4% og som gaar under det i Overskriften anførte Navn.

6. Creditforenings-Obligationer. Ved en i 1851 udkommet Lov, blev det tilladt at oprette Creditforeninger, d. e. Laaneinstituter, hvis samtlige Interessenter ere Grundeiere. Hensigten med disse Foreninger er at skaffe Eieren af faste Eiendomme Laan paa hensigtsmæssige Betingelser. Til den Ende udsteder han en Obligation for det Beløb, som han ønsker at laane, og

stiller Foreningen sin Eiendom som Sikkerhed for dette Laan. Af Foreningen erholder han da et ligesaa stort Beløb i Obligationer, udstedte af Foreningen, og ved at sælge disse tilveiebringer han den ønskede Capital. Den af Eieren udstedte Obligation forrenter han i Reglen med 5 $\frac{0}{100}$, hvoraf Foreningen atter udbetaler de 4 som Rente af de af den udstedte Obligationer, medens den 5te $\frac{0}{100}$ anvendes deels til Administrationsudgifter og deels til Amortisation. Disse Foreninger tilbyde Eiendomsbesidderen adskillige Fordele. For det Første kan han ved at indtræde som Interessent i dem altid gjøre Regning paa at erholde Penge tillaans, medens dette ofte kunde være ham umuligt, naar han skulde søge hen til private Capitalister. For det Andet er Laanet uopsigeligt, og for det Tredie opnaaer han ved aarlig at amortisere Laanet med en Brøk Procent at faae Laanet tilbagebetalt næsten uden at mærke det*). I begge disse sidste Punkter vilde ingen privat Capitalist kunne indrømme saa gunstige Vilkaar. Hvad der paa den anden Side altid vil vække Grundeierens Betænkelighed ved at indtræde i disse Foreninger, er den solidariske Ansvarlighed. Enhver, der indtræder i Foreningen, hæfter nemlig ikke alene til denne for den laante Sum, men for to Trediedele mere, og forsaavidt Foreningen lider Tab, derved at en eller anden Interessent ikke betaler, hvad han skylder, bliver dette Tab fordeelt over de øvrige Interessenter i Forhold til deres Forpligtelser til Foreningen. Er f. Ex. en Eiendom taxeret til 15,000 Rdl., da laaner Creditforeningen ifølge sine Statuter kun derpaa 9000 Rdl., men Eieren hæfter ikke destomindre solidarisk med de øvrige Interessenter for det fulde Taxationsbeløb,

*) I Statutterne for Østifternes Creditforening er det bestemt, at Debitor hvert Halvaar betaler $2\frac{1}{2}\frac{0}{100}$. Heraf gaar $2\frac{0}{100}$ til Renter, $\frac{1}{8}\frac{0}{100}$ til Reserve- og Administrationsfonden og $\frac{3}{8}\frac{0}{100}$ afskrives paa Gjælden, hvorved denne efter $46\frac{1}{2}$ Aars Forløb vil være betalt paa ca. $\frac{1}{2}\frac{0}{100}$ nær.

og kan altsaa, hvis Foreningen lider Tab, komme til ikke alene at tilbagetale hvad han har laant, men endog 6000 Rdl. mere. En anden mindre behagelig Omstændighed er det, at Laantageren i Reglen maa afhænde de af Foreningen erholdte Papirer til endeel under pari, hvilket jo altid er et Tab for ham; dog maa det ikke her oversees, for det Første at dette Tab, fordeelt over den lange Aarrække, hvorpaa han har laant, kun ubetydeligt vil forhøje den aarlige Rentendgift, og for det Andet maa man ikke lade ude af Betragtning, at Foreningens Statuter hjemle Laantageren Ret til naarsomhelst at udtræde af Foreningen ved blot at tilbagelevere Obligationer til et Beløb, svarende til det han har laant, efter Fradrag af hvad han imidlertid har afbetalt. Kan han altsaa senere engang i Tiden ved Hjælp af et privat Laan frigjøre sig for sin Gjæld til Foreningen, da tør han vel i Reglen gjøre Regning paa at tilbagekjøbe Obligationerne endeel under pari. — Creditforeninger maae betragtes som særdeles gavnlige Institutioner. Deres svage Side er den, at Taxationen af Eiendommene ikke altid har viist sig at være tilstrækkelig samvittighedsfuld, og kun i en paalidelig Taxation maae vi søge den Sikkerhed, som de af Creditforeningen udstedte Obligationer skulle give os. Vel har Loven i de fleste Tilfælde bestemt, at Creditforeningerne ikke i nogen Eiendom tør udlaane mere end $\frac{3}{4}$ eller 60 % af dens Taxationsværdi, men det gaaer med denne Bestemmelse som med alle af lignende Natur: det er let at give dem, men vanskeligt at overholde dem. — Af Creditforeninger have vi her i Landet følgende: 1) Østifternes Creditforening, 2) Creditkassen for Landeiend. i Østifterne, af 1866, 3) Fyens Stifts Creditforening, 4) Creditforening af Landeiendomsbesiddere i Nørrejylland, 5) Creditforening af Kjøbstadsgrundeiere i Nørrejylland, 6) Nørrejyske Hypothekforening, 7) Den vest- og sønderjyske Creditforening. Af disse Foreningers Obligationer befandt sig

følgende Beløb i Circulation til de angivne Tider: Østift. Creditf. $18\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. 31te Marts 1868; Creditk. for Landeiend. i Østifterne $\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. 31te Marts 1868; Fyens Stifts Creditf. 1,320,000 Rdl. 30te Juni 1868; Creditf. for Landeiendomsbes. i Jylland $6\frac{3}{4}$ Mill. Rdl. Septbr. 1868. Creditf. for Kjøbstadsgrundeiere i Jylland $4\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. Decbr. 1862; vest- og sønderjydske Creditf. $1\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. 31te Decbr. 1867. De under 5 og 6 nævnte have i flere Aar været under Fallitbehandling.

b. Fremmede.

Engelske. Englands betydelige Statsgjæld er ene indenlandsk. De $3\frac{0}{10}$ Consolidated Annuities udgjøre ca. 400 Mill. Pund Sterling og ere den vigtigste Gjenstand for Fondshandelen i England, ligesom det ogsaa er det Papir, som er meest bekjendt udenfor England. Almindeligviis benævnes de blot Consols, hvilken Benævnelse hidrører fra, at man i 1751 slog endeel forskellige Slags Statspapirer sammen og ombyttede dem med Consols. Dengang var der dog kun ca. 9 Mill. Lstl. i Omløb, men de ere senere blevne forøgede ved nye Laan. Renten betales 5te Januar og 5te Juli. — Eschequer Bills (Skatkammer-Beviser) henhøre til den svævende Statsgjæld. Regjeringen benytter sig af disse til de løbende Udgifters Bestridelse og sædvanligt indkaldes de et Aar efter Udstedelsesdagen. De bære Renter, som beregnes pr. Dag ($1\frac{1}{2}$ d. à $2\frac{1}{2}$ d. pr. Dag), og Summen af den i Omløb værende Masse har til sine Tider været 18 Mill. Lstl.

Franske. Omtrent 3000 Mill. frs. af Frankrigs Statsgjæld bestaae i de $3\frac{0}{10}$ Renters, som ere fremkomne dels ved Ombytning af ældre Papirer og dels ved de mange Laan i den nyere Tid. Der gives ogsaa Renters, som bære en høiere Rente, men naar ikke Andet er an-

givet, forstaaer man altid under denne Benævnelse de 3⁰/₀'s. Renten forfalder til Betaling 22de Juni og 22de Decbr. De lyde kun paa Renten, ikke paa nogen Capital.

Svenske. Sverrig havde indtil 1857 ingen udenlandsk Gjæld, men i dette Aar blev der i Anledning af Pengecrisen gjort et Laan paa 12 Mill. Rdl. Rmt. til Handelens Understøttelse, hvilket Laan dog allerede var tilbagebetalt ved Slutningen af 1860. Senere er der til Hjælp ved Jernbanernes Bygning optaget flere udenlandske, tildeels Lotteri-Laan og Sverrigs hele Gjæld ved Udgangen af 1867 anslaaes til 100 Mill. Rdl. sv. Rmt., hvoraf omtrent $\frac{1}{5}$ var indenlandsk. Paa Kjøbenhavns Børs forekomme

adskillige svenske Hypotekforenings Obligationer. Disse Foreninger ere grundede paa lignende Principer som vore danske Creditforeninger og have ligeledes til Hensigt at forskaffe Eiendomsbesidderne Laan i deres Eiendomme.

Østerrigske. Ved det saakaldte National Laan forstaaer man et i 1854 optaget indenlandsk og frivilligt Laan paa ca. 600 Mill. fl, der bærer 5⁰/₀ Rente. Et andet ofte paa fremmede Børser forekommende Papir er de saakaldte *Métalliques*, hvoraf der dog gives flere Slags, som hidrøre fra Laan, stiftede til forskjellig Tid. Den høieste Rentefod er 5⁰/₀ og Navnet skulde antyde, at Renten stedse erlægges i klingende Mynt; men denne Forpligtelse er ikke bleven opfyldt for de Obligationers Vedkommende, der høre til de ældre Laan af dette Navn, hvorfor man ogsaa kalder disse Papir-*métalliques*, medens et Par yngre Laan, hvis Rente betales med Mønt, gaaer under Benævnelsen *Sølv-métalliques*. De i Udlandet forekommende ere sædvanligt de 5⁰/₀'s.

Spanske. Spanien leverer et storartet Exempel paa slet Finantsbestyrelse. Der har været lange Perioder, hvor det slet ikke har betalt Renter af sin Gjæld. Forskjellige Arrangementer have derfor været forsøgte for at bringe Orden i Statshuusholdningen, og blandt andet blev

det i 1851 bestemt, at en stor Deel af Gjælden (omtrent 450 Mill. Rigsdaler) kun skulde forrentes med $1\frac{0}{10}$ de første 4 Aar, med $1\frac{1}{4}\frac{0}{10}$ de næste 4 Aar, og saa fremdeles med $\frac{1}{4}\frac{0}{10}$ mere efter hver 4 Aars Forløb, indtil Renten var naaet op til $3\frac{0}{10}$. Med en anden Deel af Gjælden tog man den Bestemmelse, at der foreløbig slet ikke skulde betales nogen Rente deraf. Obligationer henhørende til denne Gjæld kalder man Passive, og disse ere, uagtet de ingen Rente bære, Gjenstand for en ikke ubetydelig Omsætning ogsaa udenfor Spanien.

Græske. Grækenland hører ikke til Europas betydelige Stater, men har ikke destomindre erhvervet sig en, rigtignok sørgelig, Berømmelse med Hensyn til den Letfærdighed, hvormed det i den sidste Menneskealder har behandlet sine Finantser. I 1824 optog det et Laan paa 7,200,000 Rdl., men deraf er ingen Renter svaret siden 1826 og ikke bedre er det gaaet med et Laan paa 18 Mill. Rigsdaler, som det optog i 1825, og hvoraf der siden 1827 ikke er betalt Renter. Det er naturligt at Creditorerne ere utilfredse hermed, men de have dog ikke ganske opgivet Haabet, saa at Obligationer, som henhøre til disse Laan, dog gaae i Handelen, men til en meget lav Cours. I Amsterdam bestaaer der en i 1840 dannet permanent Comite af Eierne af disse Obligationer, og denne har ofte gjort Skridt i Athen, men Intet udrettet. Forrige Aar gjorde den en nyt forgjæves Forsøg og sendte en meget frimodig Adresse til den unge Konge, hvori det blandt Andet hedder: «Grækenland er det eneste Land i Europa, hvis Creditorer ikke have faaet Hvid eller Skilling i Renter af deres Capitaler og deraf følger at Pengemarkedet er lukket for det allevegne. Fortsættelsen af et saa abnormt Forhold maa vække saa meget større Forbauselse, som Deres Majestæt nedstammer fra en Slægt, der altid har holdt Tro og Love, og har tilbragt Deres Ungdom i et Land, som samvittighedsfuldt har opfyldt sine For-

pligtelser selv under de sørgeligste Forhold. Deres Majestæt veed, at den offentlige Credit i en vidunderlig Grad bidrager til at udvikle alle Hjælpekilder i en Stat, medens disse Hjælpekilder udtørres, naar denne mægtige Løftestang falder bort.« Efterat have omtalt et af den græske Consul i London stillet Forslag til en bankerotmæssig Ordning af Gjælden bemærker Comiteen: «Udførelsen af Planer, der ere saa uretfærdige og true Grækenlands Creditorer med Ødelæggelse, vilde for bestandig sætte en Skamplet paa Landets Navn, og det vilde utvivlsomt have været uendeligt bedre for Deres Majestæt, om De aldrig havde sat Deres Fod paa Grækenlands Jord, end at De skulde give Deres Samtykke til en Udplyndring, der er uden Lige i nogetsomhelst Lands Historie.» — Foruden de her omtalte tvende Laan blev der i 1833 under Frankrigs, Englands og Ruslands Garanti optaget et Laan paa 20 Mill. Rdl., som forrentes. — I den nyere Tid har Grækenland gjort mange Forsøg paa at reise Penge i Udlandet, men bestandigt forgjæves.

6. Om Actieselskaber og Actier.

Et Actieselskab er en Forening af flere Personer, som hver især have indskudt en Sum Penge og paa denne Maade tilveiebragt en større Capital, hvormed de til fælles Fordeel ville udføre et eller andet Foretagende. Disse Personer kaldes Actionairer.

Det maa ansees for urigtigt at danne Actieselskaber for at drive et Foretagende, der ikke fordrer nogen større Capital, end hvad mangen enkelt Mand byder over. Bestyrelsen (Administrationen) af et saadant Selskab kan aldrig have saa billigt, som naar Foretagendet ligger i en enkelt Mands Haand, og hvormeget end lønnede Forretningsførere kunne interessere sig for det Foretagendes Held, som de ere satte til at vaage over, mangle de dog den

Spore, som ligger i Forvisningen om at man arbejder for sig selv. Hvor den Enkeltes Kræfter strækker til, vil han derfor altid kunne naae større Resultater end et Actieselskab formaaer.

Saadanne Selskaber dannes i Almindelighed paa den Maade, at een eller nogle enkelte Personer udkaste en Plan til Selskabets Virksomhed og derhos offentligt indbyder Lysthavende til at tegne sig som Deeltagere. Naar det i Planen fastsatte Antal har tegnet sig, indkalde Indbyderne samtlige Actionairer til et Møde for at vælge en Bestyrelse, og naar dette er skeet, er Selskabet constitueret, d. v. s. færdigt til at begynde sin Virksomhed.

Selskabets Bestyrelse udsteder nu Actier eller Actiebrevne til samtlige Actionairer, hvilke Documenter indeholde Beviis for Indskuddets Størrelse og tillige forpligte Selskabet til at betale Eieren den derpaa faldende Andeel i Udbyttet (Dividende).

Ofte hænder det sig, at den i Indbydelsen fastsatte Sum ikke naaes, og at Actionairerne ikke destomindre begynde den paatænkte Virksomhed, idet de forsøge at skaffe den manglende Capital tilveie paa anden Maade. Dette vil imidlertid i Reglen koste Selskabet betydeligt, og man har mange Exempler paa, at den Fortjeneste, som Actionairerne lovede sig, netop derved gik tabt. Et almindeligt Middel, som under saadanne Forhold ofte benyttes, er at udstede Preference- eller Prioritets-Actier, ved hvilke der tilstaaes Eierne fortrinsviis Ret til Udbytte og derhos, hvis Selskabet gaaer fallit, Sikkerhed i dets Eiendele, saaledes at de almindelige (oprindelige) Actionairer kun erholde hvad der er tilbage, efter at Eierne af Preference-Actierne have faaet deres fulde Tilgodehavende betalt.

For at fremme Actietegningen bliver i Reglen ikke det hele tegnede Beløb strax affordret de enkelte Subscribenter, hvorimod det erlægges afdragsviis, og der ud-

stedes da et foreløbigt Beviis (Interimsbeviis, Scrip) for hvert enkelt Afdrag, hvorimod selve Actiebrevet først udfærdiges, naar det sidste Afdrag er præsteret, og Subscriberen maa da samtidig med dettes Betaling tilbagelevere de tidligere modtagne Interimsbeviser.

Actierne lyde i Almindelighed paa Navn, og naar Eierne vil afhænde Documentet, maa han transportere det. Transporten maa dernæst noteres i Selskabets Bøger, for at Bestyrelsen paa denne Maade kan kjende Actionairernes Antal og Stemmeberettigelse. I Selskabets Love eller Statuter er det nemlig i Reglen fastsat, at een Actie giver een Stemme, medens Eierne af flere Actier ikke have en Stemme for hver enkelt Actie. Dette fastsættes for at forhindre, at en Enkelt skal erholde en overveiende og maaskee uheldig Indflydelse paa Selskabets Anliggender, og saaledes giver f. Ex. 2—5 Actier 2 Stemmer, 6—9 Actier 3 Stemmer o. s. v. — Som Actionair paa drager man sig ikke efter vor Lovgivning noget personligt Ansvar, og et Actieselskabs Creditorer kunne derfor kun holde sig til den af Actionairerne indskudte Sum, men ikke til deres øvrige Formue. I England var tidligere en Actionair personlig forpligtet, og kunde altsaa, foruden at tage sit Indskud, tillige nødes til at gjøre Tilskud, naar Actieselskabet blev insolvent. Nu har man imidlertid tilladt Selskaber at danne sig uden nogen saadan personlig Forpligtelse for Deeltagerne, men det paaligger dem da at tilføie i deres Firmanavne Ordet »limited«, for at Publicum kan vide at Interessenternes Ansvar er indskrænket og altsaa rette sig derefter.

En paa lovlig Maade sammenkaldt Forsamling af Selskabets Actionairer kaldes en Generalforsamling, og den er Selskabets høieste Myndighed. En saadan Forsamling kan ogsaa foretage Forandring i Lovene, dog fordres dertil en vis Stemme fleerhed (Majoritet), og som oftest tillige Tilstedeværelsen af et vist Antal Actionairer.

Er et færre Antal end det lovbestemte tilstede, er i Reglen en ny Generalforsamling berettiget til at tage Beslutning, uanseet om Faa eller Mange give Møde.

Generalforsamlingen vælger Selskabets Bestyrelse (Repræsentantskab, Direction). Selskabets løbende Forretninger blive besørgede ved enkelte af Repræsentantskabets eller Directionen valgte Personer, der benævnes Directeurer; naar Forretningens Ledelse væsentlig er lagt i een Persons Haand, kaldes denne administrerende Directeur. Selskabets Regnskaber blive efterseete (reviderede) af en dertil valgt Revisor, og de Uenigheder, som opstaae i Anledning af Regnskabsførelsen og paavises af Revisoren, blive afgjorte af en dertil udnævnt Person, som kaldes Decisor, med mindre de kunne ordnes uden hans Mellemtkomst.

Det er i Reglen bestemt i Actieselskabernes Love, at en vis Andeel af det aarlige Udbytte ikke tør fordeles mellem Actionairerne, men derimod skal henlægges til en Reservefond, hvis Bestemmelse altsaa er at dække overordentlige Udgifter.

Om Handelen med Actier gjælder for en stor Deel det Samme, som foran er sagt angaaende Handelen med Statspapirer. Da Udbyttet af en Actie altid er usikkert, og Courserne derfor fluctuere meget, egne disse Papirer sig daarligt til midlertidig Anbringelse af Capitaler, ligesom ogsaa saadanne Personer, hvis Capital ikke er større, end at de netop kunne leve af Renten, ikke fornuftigviis kunne være tjente med at anbringe deres Penge i Actier. Det maa i det Hele taget betragtes som meget taabeligt, naar smaa Capitalister sætte deres Penge i Actieforetagende. De mangle i Reglen den Dømmekraft og det Kjendskab til Forholdene, som er nødvendigt, naar man skal afgjøre hvorvidt et Foretagende er fornuftigt i sit Anlæg eller ikke. Det er af denne Grund, at de saa ofte trække det korteste

Straa. De have bestandigt ondt ved at fatte, at ethvert Foretagende, der lover en stor Fortjeneste, ogsaa er forbunden med en stor Risico. Naar man ubesindigen har taget Actier i et saadant og det bringer Deeltagerne Tab, have disse ikke Ret til at beklage sig, og endnu mindre til, som ofte skeer, at rette deres Harne mod Indbyderne eller dem der staae i Spidsen for Entreprisen. Disse have dog maaskee handlet i god Tro, medens Actieeiernes Gridskhed efter en høi Rente af deres Penge, i de fleste Tilfælde, har været den fornemste Aarsag til at de tegnede sig.

I den Pag. 191 anførte Coursseddel findes Navnene paa de paa Kjøbenhavns Børs forekommende Actier. Med Undtagelse af Actierne i de forskellige Banker, hvorom Oplysning vil findes i næste Capitel, have imidlertid kun Sjællandske Jernbane-Actier nogen Betydning for Omsætningen. Den sjællandske Jernbane eies af et Actieselskab, men adskiller sig fra lignende Selskaber derved, at Staten ifølge Lov af 27de Februar 1852 har paataget sig den Forpligtelse ved aarlige Tilskud at supplere, hvad der i Udbyttet mulig maatte mangle i 4⁰/₀. Paa denne Maade faae Actionairerne altsaa et Udbytte af mindst 4⁰/₀. Det er derhos en Betingelse, at dersom Overskuddet nogensinde, efter at det statutmæssige Beløb er henlagt til Reservefonden, skulde udgjøre mere end 4⁰/₀, da skal hvad det saaledes udgjør mere end 4⁰/₀ først tjene til at dække de mulige Tilskud, som Staten har gjort, og først efter at disse ere tilbagebetalte, kunne altsaa Actionairerne erholde mere end 4⁰/₀. Selskabet har fra 1863 kunnet gjøre Afbetaling paa tidligere Tilskud fra Statens Side, og af dets Gjæld til Staten for Tilskud blev Resten betalt i 1864. Senere har Selskabet hvert Aar givet et Udbytte, saaledes i 1865 og 1866 $\frac{3}{4}$ ⁰/₀, i 1867 $1\frac{1}{4}$ ⁰/₀ og i 1868 2⁰/₀ over de garanterede 4⁰/₀. Af Actier er der i det Hele udstedt for 701,800 Lstl. Hver Actie lyder paa Lstl. 20, som Følge af at Banen blev anlagt af

engelske Entrepreneurer, der erholdt Actier i Betaling og søgte disse afsatte paa Londons Børs. 1—9 Actier give 1 Stemme, 10—19 Actier 2 Stemmer, 20—29 Actier 3 Stemmer, 30—39 Actier 4 Stemmer, og saa fremdeles indtil 20 Stemmer, som er det høieste Antal nogen enkelt Person kan afgive.

Niende Capitel.

Om Banker.

1. Indledende Bemærkninger.

Ved en Bank forstaae vi et Institut, som er beregnet paa at lette Pengeomsætningen og befordre Pengeomløbet. Benævnelsen Bank antages at hidrøre derfra, at de Personer, som i Middelalderen beskæftigede sig med Pengevexlingen paa de store Messer (see Pag. 123), havde hver især sin »Bænk« paa Torvet, hvor de drev deres Forretninger. Ligeledes formoder man, at Ordet »bankerot«, som vi bruge i Betydningen af fallit, skriver sig fra den gamle Skik at slaae Pengevexlerens Bænk itu (rotto o: itubrudt), naar han ikke kunde opfylde sine Forpligtelser. — Disse Pengevexlere dreve saaledes Bankforretninger. Det første egentlige Bankinstitut er imidlertid Banken i Venedig, som grundlagdes 1156, derefter nævnes Banken i Barcelona (1349), saa en Bank i Genua (1407) og omtrent 200 Aar derefter (1609) en Bank i Amsterdam. Fra dette Tidspunkt bliver Oprettelsen af Banker mere almindelig; Hamborg, Nürnberg, Rotterdam, Stockholm, London og Wien erholde alle Banker inden det syttende Aarhundrede er omme; Frankrig faaer sin i 1716, Danmark i 1737, Rusland i 1754, Berlin i 1765, og siden tiltager deres Antal.

Bankerne yde Samfundet væsentlige Tjenester i mange Retninger. Ved at lade Banken gemme vore Penge, spare vi os selv den Uro og Fare, som er forbunden med at passe paa dem; den vil altid være et sikkrere Gjæmmested end vor egen Casse. Vi undgaae ogsaa derved megen Uleilighed, idet vi langt lettere kunne udfærdige en Anviisning paa en Bank end aftælle Pengene, saasnart det er mere end en ganske lille Sum. Ogsaa befries vi for det Tab som en let tænkelig Feiltagelse fører med sig, ikke at tale om, at man ofte kan faae en falsk Seddel eller Mønt for en god. Alt dette befrier Banken os for; den kan besørge vore Udtællinger baade bedre og billigere end vi selv, hvis Opmærksomhed ofte er optaget af andre Forretninger. — Selve Pengene gaae ikke saa hyppig fra Haand til Haand, naar Bankerne benyttes, og de ville derved kunne gjøre bedre Fyldest i Omsætningens Tjeneste. De Fleste som have Noget tilgode i Banken, betale nemlig med Anviisninger paa denne, og disse Anviisninger træde da istedetfor Mønten. Slidet paa denne bliver derved mindre, og dette er en ligefrem Gevinst for Nationen. »Dersom man kunde anlægge Landeveiene i Luften, vilde den Jord, som nu benyttes til Veie, blive opdyrket eller tjene til andre Øiemed; paa samme Maade ville de Metaller, som spares ved Omsætningen, kunne gjøre Fyldest i andre Henseender.«

2. Om de forskjellige Slags Banker og deres Virksomhed.

Med Hensyn til den forskjellige Maade hvorpaa Bankerne ere grundede, deler man dem i 1) Statsbanker og 2) Privatbanker. Som Navnet antyder, drives de første for Statens Regning, medens de sidste ere private Entrepriser, i Reglen dannede af Actieselskaber.

Med Hensyn til Bankernes forskjellige Virksomhed deler man dem i 1) Girobanker, 2) Deposito-

banker, 3) Discontobanker, 4) Seddelbanker, 5) Laanebanker, og 6) Hypothekbanker. Der gives kun faa Banker, som udelukkende holde sig til en af de her nævnte Brancher; de fleste drive flere af de her nævnte, forskjellige Forretninger, men for Oversigtens Skyld, ville vi behandle dem hver for sig.

Girobanker. Hensigten med Oprettelsen af Girobanker var dels at skaffe et sikkert Oplagssted for Penge, dels at spare Kjøbmændene Uleiligheden med Udtællingen og Transporten. De kaldtes Girobanker, fordi Interessenterne i disse Banker disponerede over de af dem indskudte Summer ved Anviisning paa Banken, og naar nu Den, som erholdt en saadan Anviisning, ogsaa stod i Mellemregning med Banken, hvilket i Reglen var Tilfældet, vilde han som oftest ikke forlange Pengene udbetalt, men lod dem blot overføre til sin Conto i Bankens Bøger. Paa denne Maade vare Pengene i »Omløb«, uagtet de roligt laae i Bankens Kjælder. Girobankerne regnede efter en egen fra den courserende Mønt forskjellig, fingeret Møntenhed, hvorved man undgik Ulemperne ved det slette Møntvæsen, som var herskende overalt i Middelalderen. Der kunde paa denne Maade aldrig være Tale om Slid, Beklipning og Forfalskning, og det var derfor stedse fordeelagtigt at betinge sig Betaling erlagt i disse Bankers Penge. Den eneste nu bestaaende Girobank er den i Hamborg, som vil blive udførligt omtalt i næste Afsnit.

Depositobanker. Medens Girobankerne vare at betragte som blotte Oplagssteder for Penge, eller som en stor fælles Cassebeholdning for samtlige Kjøbmænd paa vedkommende Plads, gik Depositobankerne videre i deres Virksomhed, idet de foruden at modtage Penge til Opbevaring tillige beskæftigede sig med at gjøre de saaledes modtagne Penge frugtbringende. De saae sig herved istand til ikke alene gratis at opbevare de indskudte Sum-

mer, medens Girobanken beregnede sig Gebyhrer derfor, men kunde ovenikjøbet give vedkommende Deponenter Renter af deres Depositum. Disse Renter ere vel ofte ikke meget høie, og maae naturligviis altid være lavere end de, som Depositobanken selv erholder, da der ellers ikke vil blive nogen Fortjeneste for den. Ikke destomindre opmuntres Publicum dog paa denne Maade til at gjøre Indskud i Banken, og mangen Capital, som ellers vilde ligge ufrugtbar hen, kommer paa denne Maade til at gjøre Nytte. Renten, som en Depositobank seer sig istand til at byde, afhænger ikke alene af Pengemarkedets Tilstand, men Banken maa først og fremmest tage Hensyn til de Betingelser, paa hvilke Deponenten vil indsætte Pengene. Jo længere det Tidsrum er, i hvilket han vil overlade Banken Benyttelsen af hans Penge, desto høiere Rentefod vil Banken kunne gaae ind paa, og ligeledes vil det i denne Henseende være af stor Betydning, om Deponenten gjør Fordring paa at have sine Penge til Raadighed ganske uden foregaaende Varsel eller med kortere eller længere Varsel. Den Sikkerhed, som Depositobanken tilbyder med Hensyn til den prompte Tilbagebetaling af de indskudte Summer, er vel ikke saa fuldstændig som Girobankens; thi da denne slet ikke gjør nogen Anvendelse af de i den beroende Summer, men blot opbevarer dem, vil der for dens Vedkommende ikke kunne være Tale om Tab, medens Depositobanken stedse løber en Risiko.

Discontobanker benytte deres Capitaler til dermed at discontere Vexler, og yde saaledes Besidderen af en Vexel den meget væsentlige Tjeneste at forsyne ham med Penge inden den Fordring paa Penge, som han besidder i sin Vexel, endnu er forfalden til Betaling. Da de fleste Salg i det Store finder Sted paa den Betingelse, at Køberen betaler med sin 3 M. Vexel, vilde Sælgeren bestandigt komme til at afsee sine Penge, indtil Vexlen forfaldt, dersom Bankerne ikke paa den her berørte Maade

kom han til Hjælp. Især vilde Fabrikanten, som, selv om han kan forskaffe sig sit Raastof mod Betaling ved Vexler, dog ikke kan undgaae at gjøre betydelige contante Udlæg til Arbejdsløn med Mere, let komme i Forlegenhed, dersom han ikke var istand til at gjøre de Vexler i Penge, som han i Reglen erholder i Betaling for sit færdige Product. Disse Bankers Virksomhed er altid forbunden med endeel Risiko. En sædvanlig Forsigtighedsregel er kun at modtage Vexler, hvorpaa der idetmindste findes 2 Navne, undertiden forlanges ogsaa flere; som oftest have Bankerne tillige fastsat en Maximum med Hensyn til det Beløbs Størrelse, som de ville discontere for hver enkelt Person eller Firma. Hvad der især maa lægges Vægt paa er, at de Vexler, der disconteres, hidrøre fra virkelige Handelsomsætninger, og ikke ere satte i Circulation for blot at skaffe Udstederne Penge; men det er meget vanskeligt for Bankerne altid at komme paa det Rene hermed.

Seddelbanker. Allerede de første Girobanker udstedte et Slags Beviser for de hos dem deponerede Summer, som gik mellem Mand og Mand og altsaa vare en Begyndelse til Seddelvæsenet. Det vi kalde Sedler (Pengesedler eller Banksedler) er nemlig kun Beviser udstedte af Banken, og betalbare af denne. Pengesedlens store Nytte ligger for det Første deri, at den er et bekvemmere Byttemiddel, idet den baade er lettere at transportere, opbevare og at tælle end rede Penge. Dernæst undgaaer man ved at benytte Sedler at slide paa Mønterne, hvilket er en reen Fordeel for Landet. Man har i England beregnet, at det aarlige Tab i Vægten paa Grund af Slid er ved hele Sovereigns $0,040 \frac{0}{0}$, ved halve do. $0,063 \frac{0}{0}$ og ved halve Sølvkroner $0,100 \frac{0}{0}$. Ved preussiske Thaler anslaaes Afgangen til $0,027 \frac{0}{0}$. Det er saaledes allerede heraf klart, at det maa betragtes som en heldig Opfindelse, at lade Papirpengene træde istedetfor Mønter. Men ogsaa med Hensyn til Credits

Udvidelse har Seddelvæsenet sin store Betydning. Vel bleve Circulationsmidlerne ikke forøgede, saalænge Bankerne indskrænkede sig til kun at udstede Sedler for det Beløb i Mønt, som de havde liggende i deres Casse, men det varede ikke længe førend de gjorde Brug af den Tillid, der skjænkedes de af dem udstedte Papirpenge, idet de forøgede disses Antal langt ud over den Beholdning, som de havde liggende i rede Mønt. Bankerne benyttede deres Credit, og dette kom atter hele Samfundet tilgode, idet Bankerne derved sattes istand til at forstrække Handlende og Industridrivende med Laan i større Udstrækning end hidtil. Vel havde Bankerne nu ikke længere Penge liggende for hele det Beløb, hvorfor Sedler vare udstedte, men de havde andre Værdier saasom Vexler, Obligationer, Statspapirer og lignende Gjældsfor skrivninger; thi Bankerne gave jo ikke deres Sedler ud, uden at erholde noget andet Værdifuldt istedet. Paa denne Maade saae Bankerne sig istand til at indvinde en stor aarlig Fortjeneste ved Udgivelsen af Sedler. Disse kostede kun Papiret og Trykningen, og naar de laante dem ud, fik de Renter af dem. Der laae heri en stor Fristelse for Seddelbankerne til at benytte sig af Seddeludstedelsen i større Omfang end ønskeligt, og de fleste Landes Bankhistorie viser os, hvor letsindigt man i denne Retning gik frem. Det var dog gjerne de forskjellige Landes Regjeringer, som i deres finansielle Forlegenhed benyttede Seddelbankerne, af hvem de laante Sedler uden at give Værdier istedet, thi deres Løfter havde i Reglen liden Værd. Man overøste det godtroende Folk med Papirpenge, saalænge indtil Værdien paa disse var faldet saa betydeligt, at dette Middel til at lave Penge ikke mere lod sig anvende. Heraf lærte man efterhaanden, at Seddeludstedelsen let kan misbruges og føre de fordærveligste Følger med sig for hele Samfundets økonomiske Udvikling, og at det aldrig gaaer an at betroe den til Landets Regjering. Man ind-

saae, at da en Seddel er et Løfte om til enhver Tid, naar det forlanges, at betale dens Ihændehaver en Sum rede Penge saa er ogsaa rede Penge eller det Metal, hvorefter disse forarbejdes, det Eneste, der kan tjene som fuld Sikkerhed med Hensyn til Opfyldelsen af den ved Sedlens Udstedelse paatagne Forpligtelse. Imidlertid er det dog derhos sikkert, at der stedse i ethvert Samfund vil behøves et vist Beløb Byttemidler, som stadigt er i Circulation, og at en stor Deel heraf fornuftigviis kan bestaae i Papirpenge, for hvilke der ikke behøver at ligge en tilsvarende Metalbeholdning i Banken, da Publicum vil foretrække Sedler for Mønt, saalænge Tilliden til Banken er usvækket, og altsaa ikke forlange Sølv for de i stadigt Omløb værende Sedler. Banken vil derhos kunne gjøre sig en meget betydelig Indtægt ved de Sedler, som den udsteder udover Beløbet af de rede Penge, den har liggende; disse Sedler kunne nemlig fra Bankens Standpunkt betragtes som et rentefrit Laan, som den optager hos Publicum. Den tjener altsaa Renten paa Sedlernes Beløb, med Fradrag af den mindre betydelige Udgift, som den har ved Seddelfabricationen. — Medens Seddelbanken altid bør staae uafhængig af Regjeringen, tør det paa den anden Side betragtes som rigtigt, at den er undergivet det Offentliges Control, og at dette navnlig paaseer, at Seddeludstedelsen holdes indenfor Lovlighedens Grændser. — Man kan nemlig ikke med Billighed forlange, at alle de høist forskelligt stillede Statsborgere, igjennem hvis Hænder en Banks Sedler dagligt gaar, skulle være istand til at have nogen Mening om Bankens Stilling. Lovene bør derfor fastsætte Grænsen for Seddeludgivelsen og Statsmagten paasee at den respecteres. At nævne et bestemt Forhold som det rette, hvori Møntbeholdningen bør staae til Seddelmassen, er ikke muligt; thi dette afhænger meget af Statens økonomiske Udvikling og af Omfanget af den Virkekreds der er indrømmet Banken. Nogle have meent, at en

Trediedeel, Andre at en Fjerdedeel Mønt mod Sedler var tilstrækkeligt, men herom lader sig intet Bestemt sige, og det bør være Seddelbankens første Opgave at sikre sig selv mod en ubegrundet Mistillid, der ellers let kan bringe den i Førlegenhed. De Sedler, som med nogen Sandsynlighed kunne komme frem til Indløsning, bør den altid være beredt til at indfrie strax, ellers vil Crediten være forbi, Mistillid træde istedetfor Tillid, og mange Seddeleiere, som aldrig før have tænkt derpaa, ville da strømme til Banken og fordre Mønt.

Laanebanker gjøre deres Capital frugtbringende ved Udlaan mod haandfaaet Pant, d. e. Statspapirer, Actier og Prioritetsobligationer, som Laantageren overgiver Banken som Sikkerhed for Laanets Tilbagebetaling. I Almindelighed laane saadanne Banker ikke paa deres egne Actier, og paa andre Værdipapirer tilstaae de kun visse Procent af den i Øieblikket gjældende Cours (f. Ex. 75), ligesom de ogsaa ved Pantets Overlevering forbeholde sig Ret til at realisere samme, dersom Debitor ikke indløser det i rette Tid, eller dersom Pantets Værdi paa Grund af Tidsforholdene forringes, i hvilke Tilfælde Debitor gjøres ansvarlig for det Banken derved paaførte Tab. Undtagelsesviis laane Bankerne ogsaa mod Varer. Disse maae da være af en saa lidet forgængelig Natur som muligt, ikke for vanskelige at opbevare og hellerikke høre til dem, hvis Priis fluctuerer meget. De Misligheder, der i det Hele taget ere forbundne med Laan paa Varer have vi allerede omtalt Pag. 80, og hvad der er sagt gjælder ligesaa vel for Bankerne som for andre Laangivere.

Hypothekbanker ere ligeledes Laanebanker, men de laane kun mod Pant i faste Eiendomme (Hypothek). En paalidelig Taxation af Eiendommen er her nødvendig, og der udlaanes kun visse Procent af dens Værdi. Saadanne Banker udvide i Reglen deres Virksomhed ved

at optage større Laan, som da atter gjøres frugtbringende ved Udlaan til Eiendomsbesiddere.

3. Om nogle af de vigtigste Bankinstituter.

a) Danske.

Nationalbanken i Kjøbenhavn. I 1737 blev her i Landet oprettet den første Bank, der bar Navnet Courantbanken og var et privat Actieforetagende med en Capital af en halv Million Rigsdaler Courant. Selv for hine Tider maa denne Capital ansees for saare ubetydelig, og nogen storartet Virksomhed kunde neppe ventes af en saadan Bank. Det Værste var imidlertid, at Banken, der havde et Seddelmonopol, meget snart ganske misbrugte dette, idet den laante store Summer til Regjeringen og gode Venner. Det varede derfor ikke længe, før Banken befandt sig i den ubehagelige Stilling ikke at kunne indløse sine Papirpenge, og Regjeringen kom den da til Hjælp ved tvende Gange at fritage den derfor, og saaledes gjøre dens Sedler til et tvungent Betalingsmiddel, hvornæst Banken i 1773 gik over til at blive en »kongelig« Bank. Dette havde en alt andet end gavnlig Indflydelse, og Sedlerne faldt snart 15°/_o under pari. I 1788 blev Bankens Virkekreds indskrænket til det egentlige Danmark og Norge, medens der i Altona oprettedes en Speciesbank, der blev fornuftigt bestyret og hvorved Hertugdømmerne Holsteen og Slesvig i høi Grad begunstigedes. Med Courantbanken blev det bestandigt værre og værre, og man søgte da at raade Bod derpaa ved i 1791 at oprette en Speciesbank ogsaa for Danmark og Norges Vedkommende. Denne, der havde sit Sæde i Kjøbenhavn, grundlagdes paa Actier, 6000 Stk. i 400 Sp., altsaa med en Capital af 2,400,000 Sp., og dette saae jo meget godt ud. Men Ulykken var, at Actiernes Beløb for den allerstørste Deel kunde

erlægges i Courantsedler, og derfor fik denne Bank aldrig nogen Betydning, men dens hele Liv var en yderst kummerfuld Tilværelse. Den gamle Courantbank, hvis Opgave det ifølge Forordningen af 24de Juni 1791 skulde have været at indløse de da i Omløb værende Courantsedler (ca. 18 Mill. mod en Contantbeholdning af neppe 1 Mill.) blev tvertimod fremdeles benyttet som en »Pengefabrik« for Regjeringen, ja selv Speciesbanken, hvis Sølvbeholdning Regjeringen havde »laant«, var allerede i 1799 kommet saa vidt, at den hverken kunde gjøre Udlaan eller indløse sine Sedler. Saalænge Danmarks Handel og Velstand havde blomstret og suget Næring af den gunstige Stilling, Landet som neutral Magt indtog, gik alting nogenlunde, men med 1807 kom de magre Aar, og jo mere Regjeringen benyttede Seddeludstedelsen for at bøde paa Finantsernes jammerlige Tilstand, jo mere faldt Sedlerne i Værdi, saaledes at en Rigsdaler Courant, der egentligt skulde gjælde for 9 Mk. $12\frac{3}{4}$ Sk. Rigsmønt ikke var mere end 10 Sk. værd. I 1812 var Seddelgjælden løben op til 142 Millioner og Statsgjælden var paa samme Tid omtrent 100 Millioner. Nu var der ikke længere nogen Redning: Staten maatte erklære sig fallit. Ved en Forordning af 5te Januar 1813 blev der oprettet en ny Bank under Navn af Rigsbanken, og denne skulde indløse de courserende Sedler med 1 Rigsdaler Rigsbank for hver 6 Rigsdaler Courant, altsaa omtrent med $10\frac{0}{10}$ af deres oprindelige Værdi. Private Gjældsforpligtelser blev samtidigt hermed omskrevne i Rigsbank efter et vist af Regjeringen fastsat Forhold, der var forskjelligt alt efter Gjældens Ælde. Dette var dog ikke det eneste Tab, som tilføiedes Landets Borgere af en slet Finantsbestyrelse. For at skaffe den nye Bank et solidere Grundlag end de gamle og tilveiebringe en Art Sikkerhed for de af den udstedte Sedler, blev der paalagt samtlige Eiøre af faste Eiendomme her i Landet den For-

pligtelse, at de skulde hæfte til Rigsbanken med 6⁰/₀ af deres Eiendommens Værdi, for hvilke 6⁰/₀ der tillagdes Banken Panteret forud for al anden Gjæld. Disse 6⁰/₀ vare altsaa Rigsbankens Grundfond, og indtil den saae sig i Stand til at indløse sine Sedler, skulde Eiendomsbesidderne forrente den dem saaledes paatvungne Gjæld til Banken med 6½⁰/₀ pro anno, hvorimod der tilsagdes dem Ret til Andeel i Bankens Fortjeneste, naar den Tid kom, at Sedler og Sølv vare lige gode; de vare saaledes Bankens vordende Actionairer. Bankens Tilgodehavende hos Besidderne af de faste Eiendomme udgjorde efter denne Opgjørelse ca. 19 Millioner i Danmark og ca. 14 Millioner i Hertugdømmerne. Imidlertid gik det ikke Rigsbanken synderligt bedre end dens Forgængere. Deels led den et betydeligt Afbræk derved, at Seddel-circulationen blev indskrænket til det egentlige Danmark, idet det nemlig fastsattes at Sølv skulde i Hertugdømmerne være det eneste lovlige Betalingsmiddel. Men hvad der endnu mere hindrede Banken i at komme paa Fode, var Mistilliden; den var jo fremdeles en Statsbank, og man syntes ikke at kunne værgе sig imod den Tro, at Regjeringen endnu engang, tiltrods for hvad der var passeret, kunde finde paa at misbruge sin Indflydelse overfor Banken. Saaledes gik det da til, at Coursen paa dens Sedler bestandigt gik op og ned og til sine Tider endog stod saa lavt, at 23½ af dem gik paa een Specie. Da endelig, i August 1818, gik Rigsbanken, i Henhold til det af Regjeringen tidligere givne Tilsagn, over til at blive «et nationalt Interessentskab under dettes Forvaltning og Bestyrelse og under Navn af Nationalbank». Under 4de Juli samme Aar udkom en Octroi for denne Bank, og fra denne Dag skriver sig en ny og bedre Ordning i Danmarks Pengevæsen. Den nye Bank overtog Rigsbankens samtlige Activer og Passiver og derunder Forpligtelsen til at indløse de i Om-

løb værende Sedler, efterhaanden som den blev istand dertil. Bankens Activer bestode derefter i det Rigsbanken hos de faste Eiendommens Besiddere tillagte Tilgodehavende. Dette var imidlertid paa Grund af forskjellige senere Bestemmelser og Modificationer ikke saa betydeligt som ved Rigsbankens Oprettelse. Saaledes var der blandt Andet gjort adskillige Indrømmelser overfor Landejendomsbesidderne, ligesom ogsaa Forholdet til Heftelsesdebitorerne i Hertugdømmerne var arrangeret paa en saadan Maade, at Bankens Fordringer der vare bragte betydeligt ned. Bankens Passiver vare fornemlig de i Omløb værende Sedler, som paa det heromhandlede Tidspunkt beløb sig til ca. 31 Mill. Rdl. Rbk. — Den væsentligste Begunstigelse, som Octroien indrømmede Nationalbanken, var Eneret til Seddeludgivelse heri Landet for et Tidsrum af 90 Aar, samt Fritagelse for Stempelafgift af de af den udstedte Sedler og Documenter. Bankens Bestyrelse bestaaer af 15 Repræsentanter og 5 Directeurer. Repræsentanterne valgtes første Gang af Valgmænd udnævnte af Kongen. Hvert Aar afgaae de 3 ældste Repræsentanter og nye vælges i deres Sted af de tilbageværende 12. Repræsentantskabet vælger af sin Midte eller udenfor samme de fire Directeurer, hvorimod den femte vælges af Kongen. Hvert Aar aftræder den ældste Directeur, men han kan gjen vælges, hvorimod Repræsentanterne først kunne gjen vælges efter 2 Aars Forløb. Baade Repræsentanter og Directeurer maae være Actionairer i Banken for i det Mindste 5 Actier. Bankens Bestyrelse er underkastet Control af Justitsministeren, som under Navn af kongelig Bankcommissair skal paasee Octroiens og andre Forskrifters Overholdelse. — Efter saaledes at have berørt de vigtigste Bestemmelser i Nationalbankens Octroi skulle vi nu nærmere omtale dens Virksomhed. Den var naturligviis ingenlunde istand til strax at indløse de gamle Sedler, og disse vedbleve at være Cours underkastede;

deres Masse var ogsaa for stor i Forhold til Landets Behov, og for noget at raade Bod herpaa optog Banken i 1820 et Laan, hvorved den sattes istand til at indfri 6 Millioner Sedler. Banken fortsatte nu fremdeles Seddelinddragelsen, som indtil Aaret 1834 beløb sig til 450,000 Rdl. aarlig; i Octbr. 1838 hævede Sedlernes Cours sig til Pari, og holdt sig siden paa dette Punkt. Den i Omløb værende Masse beløb sig til $16\frac{1}{2}$ Mill. Rdl., og efterat Banken, overensstemmende med det i Octroien tagne Forhold, havde ansøgt Regjeringen om at fastsætte det fremtidige Forhold mellem Seddelmassen og Sølveholdnigen, blev dette ordnet ved en Resolution af 11te Juli 1840 og endelig i 1845 erklæredes Sedlerne for realisable, d. e. Banken ansaae sig fra den Tid af i Stand til at indløse dem paa Anfordring med Sølv. Bemeldte Resolution bestemte, at Seddelmassen ikke maatte overstige $16\frac{1}{2}$ Mill. Rdl., og som særlig Betryggelse for disse skulde Banken have i Eie en Sølvaluta lig Halvdelen af Seddelmassen (altsaa $8\frac{1}{4}$ Mill.), og denne Sølvaluta skulde i det Mindste for den halve Deel bestaae i Landets gangbare Sølvmonter, medens den anden halve Deel kunde bestaae i Sølvbarrer og Hamborger Banco (hvorved menes Vexler paa Hamborg), dog at Beløbet i Banco ikke maatte udgjøre mere end en Fjerdedeel af Sølvfondens hele Beløb. Da Vexler imidlertid, efter hvad vi tidligere have berørt, ikke kunne betragtes som nogen ubetinget Sikkerhed med Hensyn til Sedlernes Indløsning, ville vi her lade dem ude af Betragtning, og vi komme saaledes til det Resultat, at Banken som Sikkerhed for sine Sedler skulde have liggende i Mønt og Barrer $8\frac{1}{4}$ Mill. $\div$ $2\frac{1}{6}$ Mill. eller $6\frac{3}{16}$ Million Rigsdaler. Seddelmassens Begrænsning til $16\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. blev imidlertid snart erkjendt for mindre hensigtsmæssig, og allerede i Juni 1847 bemyndigedes Bankbestyrelsen til at udvide denne til 20 Millioner paa samme Betingelser

med Hensyn til Sølvfonden som ovenfor berørt; der skulde altsaa med andre Ord henligge $7\frac{1}{2}$ Mill. i Mønt og Barrer som Sikkerhed for de 20 Millioner i Sedler. Atter i 1854 viste der sig forøget Trang til Circulationsmidler, og Banken erholdt Tilladelse til at forøge Seddelmassen med 4 Millioner. Den kunde altsaa nu ialt udstede 24 Millioner i Sedler, men de sidste 4 Millioner bleve stærkere funderede, thi som Sikkerhed for disse skulde Sølvfonden forøges med 3 Mill. og for den fjerde Mill. skulde Banken have liggende 1 Mill. i Sterling- eller Banco-Vexler. Saaledes have vi altsaa som Sikkerhed for de 24 Millioner i Sedler en Sølvfond af $10\frac{1}{2}$ Mill. og en Vexelbeholdning af $3\frac{1}{2}$ Mill. deels i Banco deels i Sterling. Disse Vexler byde dog, som gjentagende bemærket, ingen yderligere Sikkerhed med Hensyn til Seddelmassen end alle Bankens andre Activer; det er Sølvfondens Størrelse, som vi i denne Henseende ene bør lægge Mærke til*). Foruden de paa denne Maade funderede 24 Millioner i Sedler, er det endvidere under 21de Octb. 1859 blevet tilladt Nationalbankens Bestyrelse at udstede Sedler til hvilket som helst Beløb, paa den Betingelse, at den for enhver Sum, hvormed Seddelmassen overstiger 24 Millioner, skal have et tilsvarende Beløb henliggende i Mønt eller Barrer, og at Banken tillige er pligtig til at afkøbe Enhver, der maatte ønske det, Sølvbarrer, der dog ikke maae være af mindre Gehalt, end 0,982 for en Betaling af $18\frac{1}{2}$ Rigsdaler pr. Mark fint Sølv kølnsk Vægt, og en særlig Godtgjørelse, der dog ikke maa overstige Halvdelen af Møntningsomkostningerne for Dobbeltdalere. — Af det her Udviklede vil det

*) Det kan derfor ogsaa kun betragtes som en i alle Henseender fornuftig Bestemmelse, naar det senere (ved Resol. af 20 Mai 1864) er tilladt Banken at »dække disse $3\frac{1}{2}$ Mill. med 150°/₁₀ i andre solide Effecter«.

være klart, at Banken ved Hjælp af sit Seddelmonopol disponerer over en Capital paa $13\frac{1}{2}$ Mill. Rdl., hvoraf den aarligt indvundne Rente er en Forøgelse i Actionairernes Fortjeneste. Ved Siden af disse $13\frac{1}{2}$ Mill. staaer Actionairernes Capital, ligeledes ca. $13\frac{1}{2}$ Mill., og vi kunne saaledes sige, at Bankens Driftscapital udgjør 27 Millioner. Med denne Capital virker nu Banken som Disconto-, Laane- og Depositobank. Den aabner ogsaa Conto-Couranter, der opgjøres 2 Gange aarligt med en Rentegodtgjørelse af $1\frac{1}{2}\%$ pro anno, som dog bortfalder, saafremt den er under 15 Rdl. Forøvrigt vil efterfølgende Opgjørelse give et Begreb om Omfanget af dens Virksomhed. Den 2den Juli 1869 var Status saaledes:

Activer.

	Rdl.	Sk.
Laan i faste Eiendomme.	5,910,976.	46.
Laan mod haandfaaet Pant:		
a) ved Banken	8,305,622.	10
b) ved Filialerne	2,149,720.	"
	10,455,342.	10.
Forskjellige Activer	5,839,153.	48.
Diverse Debitorer	631,205.	94.
Rigsmønt-Vexler:		
a) ved Banken	5,434,982.	65
b) ved Filialerne	1,863,520.	64
	7,298,503.	33.
Fremmede Valutaer:		
a) ved Banken	2,955,995.	94
b) ved Filialerne	246,480.	43
	3,202,476.	41.
Beh. i Sølv. og Barrer	10,159,041.	37
do. i Sedler.	1,067,280.	"
	11,226,321.	37.
	<u>Rdl. 44,563,979.</u>	<u>21.</u>

Passiver:

Seddelgjæld	23,400,000.	»
Conto-Couranter	2,772,108.	36.
Obligationsgjæld m. M.	1,864,080.	81.
Indlaan	569,224.	»
Diverse Creditorer	1,338,444.	48.
Overskuds-Conto	1,197,411.	81.
Actionairernes Capital	12,422,709.	63.
	<u>Rdl. 44,563,979.</u>	<u>21.</u>

Nationalbanken har i 1837 aabnet et Bankcomptoir i Aarhus og i 1844 en Filialbank i Flensborg. Disse Instituter have dog ikke udfoldet nogen betydelig Virksomhed, navnlig ikke det sidste.

Privatbanken i Kjøbenhavn. Under det Raseri for Banker, som gik forud for Pengecrisen i 1857 fremkom der ogsaa i Kjøbenhavn forskjellige Projekter til Oprettelsen af nye Banker. De døde dog alle hen med Undtagelse af eet, som førte til Grundlæggelsen af ovennævnte Bank. Det var Bestemmelsen, at den skulde have en Actiecapital af 4 Mill. Rigsdaler, men Iveren for at blive Bankactionair var allerede noget kjølnet, da Planen kom frem, og der blev kun tegnet det halve Beløb. Imidlertid blev det vedtaget at begynde med disse 2 Millioner, og det blev senere (i 1864) tilladt Bankbestyrelsen at udvide denne Capital, naar Leiligheden dertil syntes den gunstig. Denne Bemyndigelse benyttede Bestyrelsen allerede inden Slutningen af 1864 og Actiecapitalen er nu 4 Millioner. Den 1ste Novb. 1857 traadte Banken i Virksomhed, og denne har i Forhold til dens Capital været meget betydelig. Hvad der, foruden dens forretningsmæssige Bestyrelse, især har hjulpet den frem, er de store Summer, der indsættes i denne Bank paa kortere eller længere Tid. Foruden Depositoforretningen, driver den en betydelig Disconterings Forretning og gjør ogsaa store Ind-

kjøb af Banco- og Sterling-Vexler. Endvidere laaner den mod haandfaaet Pant og har nogle Gange deeltaget i offentlige Laans Afslutning. Den udsteder endelig Accrediter paa fremmede Pladser og kortsigtige Vexler betalbare af den selv, som altsaa til en vis Grad kunne betragtes som Papirpenge, men de finde ikke megen Benyttelse. Bankens Actier lyde paa 100 Rdl., men kunde, naar det ønskedes, udfærdiges paa 500 og 1000 Rdl. eller et hvilket som helst høiere Beløb, deleligt med 1000. Bankens daglige Forretninger ledes af 2 Directeurer og et Bankraad af 15 Medlemmer, der fører Overtilsynet med og har Overbestyrelsen af Bankens Anliggender. Bankens Status den 30. Juni 1869 fremgaaer af følgende Oversigt:

Debitorer.

	Rdl.	£	β
Portefeuille af Rigsmønt-Vexler.....	5,739,762.	1.	6
do. af fremmede Valutaer	786,424.	1.	3
Udlaan mod Hypothek	5,559,708.	2.	9
Obligations-Conto	1,141,185.	-	15
Omkostnings-Conto	21,775.	-	7
Bygnings- og Inventarie-Conto	11,303.	5.	11
Forskjellige Debitorer	190,598.	5.	9
Kassebeholdning	493,674.	2.	8
	<u>13,944,432.</u>	<u>2.</u>	<u>4</u>

Creditorer.

	Rdl.	£	β
Capital-Conto	4,000,000.	-	-
Reservefonds-Conto	325,011.	4.	9
Folio-Conto	1,216,976.	5.	4
Indlaans-Conto	2,670,461.	5.	2
Conto-Courant-Conto	2,799,431.	-	2
Disconto- og Provisions-Conto	225,169.	4.	7
Forskjellige Creditorer	2,707,381.	-	12
	<u>13,944,432.</u>	<u>2.</u>	<u>4</u>

Kjøbenhavns private Laanebank blev stiftet i Aaret 1854 væsentlig med det Formaal at komme Haandværkere og mindre Industridrivende til Hjælp ved Laan og Discontering. Men man fraveg dog snart denne Plan, og udvidede Virksomheden til de fleste almindelige Bankforretninger, uden at have nogen enkelt Stands Tarv for Øie. Den oprindeligt indskudte Capital blev derved snart funden utilstrækkelig, og ved gjentagne Forøgelser var den alt i 1864 bragt op til 1 Mill. Rigsdaler. Det var Øiemedet med den sidste Forøgelse at sætte Banken istand til at oprette et Filial i Malmø, hvilket ogsaa skete. Denne Bank driver Disconto-, Laane- og Deposito-Forretninger. Dens Status var den 30te Juni 1869 som følger:

Activer.

	Rdl.	ℳ	β
Cassa-Conto.....	118,878.	1.	8
Rigsmønt-Vexel-Conto.....	588,823.	4.	2
Udlaans-Conto.....	588,143.	5.	2
Fremmede Valutaer.....	52,338.	2.	-
Fonds-Conto.....	175,970.	3.	13
Diverse Debitorer.....	51,486.	5.	6
Ommkostnings-Conto.....	8,854.	2.	11
Inventarie-Conto.....	1,250.	-	-
	1,585,746.	-	10

Passiva.

	Rdl.	ℳ	β
Actiecapital-Conto.....	1,000,000.	-	-
Indlaans-Conto.....	342,967.	5.	13
Folio-Conto.....	43,946.	3.	15
Diverse Creditorer.....	135,694.	5.	9
Rente-, Disconto- og Provisions-Conto	41,999.	-	3
Udbytte-Conto.....	514.	4.	-
Reservefonds-Conto.....	20,275.	5.	14
Gevinst- og Tabs-Conto.....	346.	5.	4
	1,585,746.	-	10

Provindsbankerne. Efterat forskjellige Andragender til Nationalbanken om Oprettelse af Filialer i Provindsbyerne vare af denne blevne afslaaede, fremkom i 1846 den første Plan til Oprettelse af en privat Bank udenfor Kjøbenhavn, nemlig i Odense. Denne Plan fandt Anklang, og Fyens Discontocasse begyndte sin Virksomhed nysnævnte Aar. Efterhaanden viste Trangen til saadanne Instituter sig større og større og siden 1850 er der oprettet en Mængde private Bankinstituter her i Landet. Deres Capital bestaaer tildeels af de af Actionairerne indbetalte Summer, men tillige i Reglen af saakaldte Indskudsactier, hvis Eiere have forpligtet sig til efterhaanden at indbetale det subscriberede Beløb, og som først naar Alt er indbetalt erholde deres Actiebreve udliveredede, medens Banken indtil da forrenter de efterhaanden indskudte Summer. Disse Instituters Virksomhed har paa Grund af deres indskrænkede Capital ikke kunnet være meget betydelig, men de give dog Anledning til, at adskillige Summer, som ellers vilde ligge unyttige hen, finde en frugtbringende Anvendelse, og som det vil fremgaae af efterfølgende Liste har Omsætningen i de sidste 10 Aar næsten fordoblet sig. Fyens Discontocasse, der var den Første til at betræde denne her i Landet da ukjendte Bane, er stadigt gaaet i Spidsen for sine Collegaer. Dens Actiecapital blev i 1866 forøget til den forholdsvis betydelige Sum af 1 Mill. Rdl.; den var i 1858 kun 460,000 Rdl. De øvrige Bankers Actiecapital er derimod i dette Tidsrum kun forøget med ca. 30⁰/₀. Med Undtagelse af Skive og Greenaa Discontobanker, for hvilke Opgjørelsen gjælder til respective 31 Decbr. og 30 Novb. 1868, er i efterfølgende Sammenstilling Bankernes Regnskab til 30 Juni 1868 lagt til Grund. Hvor en * findes i Udbytte-Rubriken, antyder dette, at der i Regnskabet mangler Oplysning om den fordeelte Dividendes Størrelse.

Byerne.	Driftscapital.		Over- skud.	o/o Udb. for- deelt.	Reserve- fonden eier.	Omsætning.
	Actier.	Deposita.				
	Rdl.	Rdl.	Rdl.		Rdl.	Rdl.
Fyens Discontocasse . .	1,000,000	1,732,913	88,826	7 $\frac{3}{4}$	148,721	13,145,861
Maribo Discontobank . .	248,412	416,406	19,018	5 $\frac{3}{4}$	18,795	2,953,538
Slagelse Bank	190,055	318,640	15,923	7 $\frac{1}{4}$	19,332	1,351,485
Horsens Bank	183,700	269,993	13,372	5	8,336	1,790,724
Aalborg Discontobank . .	172,890	772,397	13,378	7	23,994	3,962,159
Veile Bank	163,500	221,583	13,912	7	15,127	1,445,460
Middelfart Discontocasse	150,000	472,383	10,890	5	2,214	1,957,838
Hjørring Discontobank . .	133,249	405,611	12,780	8	16,158	2,140,152
Thisted Discontobank . .	129,000	155,552	9,702	5 $\frac{1}{2}$	3,739	1,189,468
Randers Discontobank . .	111,511	355,376	11,072	*	16,832	1,713,367
Kolding Discontocasse . .	109,300	357,263	10,486	6	11,764	1,718,584
Skive Discontobank . . .	100,739	81,241	7,045	6	3,734	573,580
Ribe Discontobank . . .	90,000	168,641	7,101	7 $\frac{1}{4}$	4,543	970,566
Greenaa Discontoinstitut	22,000	155,326	3,099	*	12,645	679,662
Tilsammen	2,804,356	5,883,325	236,604		305,934	35,592,444
Imod 30te Juni 1858 . .	1,835,965	1,513,584	151,706		75,616	18,303,274
Altsaa i 10 Aar forøget med	968,391	4,369,741	84,898		230,318	17,289,170

b. Fremmede.

Norge. Saalænge Norge var forbundet med Danmark, havde disse Lande Banker tilfælles, og vi kunne altsaa forsaavidt henvise til hvad der foran er anført om Courantbanken og Speciesbanken. Ved Rigsbankens Oprettelse bestod endnu Forbindelsen mellem disse Riger, og der oprettedes en Afdeling af denne Bank i Christiania, der efter Løsrivelsen fra Danmark i 1814 blev bemyndiget til at udstede Sedler for 8 Mill. Rbd., og senere tillod Rigsforsamlingen den Udstedelsen af endnu større Summer, hvis Indløsning garanteredes til en Priis af 32 Skilling pr. Rdl., hvorhos Banken erklæredes for en provisorisk Bank for Norge. I Norge var der i det Hele udstedt Sedler for 25 Mill. Rigsbankdaler. Disse faldt efterhaanden i Cours, indtil det ved Lov af 14de Juni 1816 blev fastsat, at 5 Rdl. i Sedler skulde være lig med 1 Rdl. i Sølv.

Ved Hjælp af en almindelig Formuesskat blev der indtil den 30te Juni 1817 inddraget 2 Mill. Rbd., og Resten 23 Mill., skulde før Slutningen af Aaret 1817 indløses med Speciesdalere ved en ny Bank, «Norges Bank», som skulde have den dertil nødvendige Sum af $2\frac{3}{10}$ Mill. Spd. erstattet ved en særlig Formuesskat. Denne nye Bank, hvis Sæde er Trondhjem, grundlagdes med en Fond af 2 Mill. Spd. i Sølv, som tilveiebragtes ved tvungne Indskud. Den er en Privatbank, men bestyres efter de Bestemmelser, som ere givne af Storthinget og Kongen. Forretningen ledes af Directeurer, Repræsentanter og Administratorer, der ere udnævnte af Storthinget. Oprindelig var Banken berettiget til at udstede dobbelt saamange Sedler, som den havde Sølv i Behold, men det synes som Bankens Bestyrelse, idet den holdt sig strängt til denne Bestemmelse, har udsat at erklære Sedlerne realisable langt længere end nødvendigt, og i Stedet derfor bestandigt forøget Seddelmassen efterhaanden som Sølvbeholdningen tiltog. Derved kom der for mange Sedler i Circulation og de faldt i Værdi, saa det endog ved forskellige Leiligheder maatte tillades Banken at indløse Sedlerne med 100 Spd. i Sølv for 175 à 190 i Sedler. Efterhaanden blev Forholdet bedre, men først i 1842 fandt Indløsning Sted til Pari, hvilket Punkt man allerede første Gang havde naaet i 1818. Ved frivillige Indskud var Bankens Sølvbeholdning blevet forøget med $\frac{1}{2}$ Mill. Spd., og Bestemmelsen med Hensyn til Seddelmassen blev i 1842 forandret derhen, at Banken maa udstede 5 Spd. i Sedler for hver 2 Spd. som dens Grundfond beløber sig til (ca. $2\frac{1}{2}$ Mill. Spd.), ligesom en tidligere Lov hjemler den Ret til, i et noget forskjelligt Forhold, at udstede Sedler for det Sølv, som tilhører den ifl. Lov af 13de Aug. 1818 med Banken forbundne Laanebank, saavel som for Sølvbeholdningen i Reservefonden. Herefter kunde Banken i det Hele sætte i Circulation omtrent 9

Mill. Spd. i Sedler, men dette Beløb synes at være for stort for Omsætningens Behov, og naar man en enkelt Gang er naaet op henimod det, vender snart en større Deel Sedler tilbage paa Banken. Saalænge Norges Bank ikke standser med Indfrielsen af sine Sedler efter fuld Værdi, ere de tvungent Betalingsmiddel. — Norges Bank har Afdelinger i Christiania, Christianssand, Bergen, Drammen, Lillehammer, Skien, Stavanger Tromsø og Frederikshald.

Sverrig. I 1656 meddeelte Regjeringen Commisairesn for Handelscollegiet i Stockholm, Johann Palmstruch, 30 Aars Eneret til Oprettelse af Laanebanker i Stockholm og andre Stæder, samt en lignende Eneret med Hensyn til Oprettelsen af en Vexelbank. Denne sidste synes efterhaanden at have beskæftiget sig med Udgivelsen af et Slags Papirpenge, som den allerede i 1664 ikke længere saae sig istand til at indløse, og i 1668 overtoges den af Stænderne med et Deficit af 200,000 Rdl. Species. Samme Aar blev der givet Rigets Stænder Tilladelse til at overtage Bankens Bestyrelse (den kaldes nu Rigets Stænders Bank) og ingen Papirpenge maatte for Fremtiden udstedes. Derimod betjente man sig ved Begyndelsen af det 18de Aarhundrede af saakaldte Transportsedler, som vare Beviser for deponerede Summer, og som ved Endossement gik fra Mand til Mand. Disse Sedler forbleve i Brug lige til 1836, men der var udstedt mange uden at der fandtes et tilsvarende Depositum, og deres Cours dalede langt under Pari. Foruden disse Papirpenge begyndte i 1789 Rigsgjældscomptoiret, der fra nu af ligesom Banken stod under Stændernes Forvaltning og Garanti, med Udgivelsen af saakaldte Creditsedler, hvilke ogsaa faldt betydeligt under Pari og i 1799 stode 50° derunder. Ved Rigsgjældscomptoirets Oprettelse havde Stænderne overtaget Formynderskabet for Finantserne og garanteret Gjælden, som dengang var 21 Mill. Speciesdaler. — I Aaret 1800 fandt en Omskrivning af nysnævnte Sedler

Sted, hvorefter disse skulde indløses af Banken, der tildeels erholdt Midler dertil ved en den tillagt Formuesskat og ved andre Statsindtægter. I 1808 havde Banken allerede indløst over de fastsatte 15 Mill. Sedler, men der var endnu over 6 Mill. tilbage. Aaret derefter udlaante Banken betydelige Summer til Regjeringen og dens hele circulerende Seddelmasse udgjorde ved Aarets Slutning henimod $10\frac{1}{2}$ Mill. Rdl. Banco. I 1812 udstedte Rigs-gjældscomptoiret paany $3\frac{1}{2}$ Mill. i Rigsgjældssedler, som Forskud paa et indenlandsk Laan, det var bemyndiget til at optage. Saaledes vedblev Papirpengene at tage Overhaand, og Coursen paa dem fluctuerede bestandigt. Først i 1834 optog Banken sine Betalinger, og der kom efterhaanden en anden og bedre Ordning i Pengevæsenet. Regjeringen har senere regelmæssigt gjort Afdrag paa sin Gjæld til Banken og i 1857 fik denne paany Statuter, hvorefter Seddelmassen ingensinde tør overstige den tilstedeværende Sølveholdning med mere end 30 Mill. Rdl. Rmt. Den circulerende Seddelmasse er ca. 40 Millioner. Banken har Comptoirer i Gøteborg, Malmø og Visby. Foruden denne Bank existerer der i Sverrig forskellige (ca. 25) private («enskilde») Bankinstituter (den ældste er den Skaanske oprettet 1831), som drive de sædvanlige Bankforretninger og derhos ogsaa udstede Sedler, der dog ikke maae lyde paa mindre Beløb end 5 Rdl. Rigsmønt. Interessenterne i disse Banker ere solidarisk ansvarlige. Deres samlede Grundfond udgjør ca. 30 Mill.; deres Sedler udgjorde omtrent det samme Beløb.

Hamborg. I 1619 oprettedes den endnu bestaaende Girobank. Den er, som alt foran bemærket, fortiden den eneste Bank, der driver Giroforretningen i den oprindelige Form, og kan betragtes som en fælles Casser for de hamborgske Kjøbmænd. Denne Bank har indtil nu vedligeholdt sit Navn for Soliditet, endskjøndt den et Par Gange har været udsat for Rystelser, saaledes da

Franskmændene i 1814 bortførte dens Beholdning (ca. $7\frac{1}{2}$ Mill. Mk. Banco), hvilket Tab dog nogle Aar senere tildeels erstattedes af den franske Regjering. Banken har sin egen Valuta, den fingerede Bancomark. Enhver »Grossbürger« kan blive Interessent i Banken ved enten at depone Sølvs af mindst $\frac{982}{1000}$ Fiinhed og til en Værdi af 100 Bancomark, eller ved at lade sig et lignende Beløb tilskrive fra en anden Interessents Conto. Banken beregner 1 Mark fint Sølvs til 27 Bcomk. og 12 Sk. og erholder for sin Uleilighed $1\frac{0}{100}$. Enhver der har indsat Noget i Banken, kan naarsomhelst tage det ud eller lade det overføre til en anden Conto, i hvilket Øiemed han indleverer i Banken en behørig udfyldt Blanket, som dog maa afleveres ved en Person, der dertil har Fuldmagt, og er kjendt som saadan af Bankens Personale. Banken gjør ingensomhelst Forretninger, naar undtages, at den laaner paa enkelte Slags Sølvs- og Guldpenge, paa Guld-barrer af $\frac{880}{1000}$ Fiinhed og endelig paa Kobber. Om Bankens Beholdninger havde tidligere ingen Oplysninger, og Alt, hvad der angik disse, blev holdt hemmeligt, indtil det i 1865 bestemtes, at dens Status skulde offentliggøres een Gang om Ugen. Det har da viist sig at Bankens Beholdning varierer mellem 10 og 20 Mill. Mark. — Foruden denne Bank bestaae i Hamborg »Norddeutsche Bank« og »Vereins Bank«, som begge oprettedes i 1856, hver med en Actiecapital af 20 Millioner Mark. Norddeutsche Bank er en Disconto-, Deposito-, Laane- og Seddelbank. Summen af de i Omløb værende Sedler maa ingensinde overstige Bankens Actiecapital og i det Mindste Halvdelen af deres Paalydende maa være tilstede i Banken i møntet eller umøntet Metal, den anden Halvdeel i Vexler. Den giver derhos Blancocredit, som dog ingensinde tør overstige $\frac{1}{5}$ af den indbetalte Actie-Capital, som nu er 20 Mill. Mk. Seddeludgivelsen synes ikke hidtil at være bleven benyttet. — Vereins Bank driver

Laane-, Deposito- og Disconto-Forretninger, udsteder Anviisninger paa sig selv, betalbare 3 Dage Sigt og giver Accreditiver paa sine talrige udenlandske Correspondenter. Af dens Actiecapital ere kun de 4 Mill. Mk. indbetalte.

England. Englands Bank (Bank of England) blev stiftet i London 1694 af et Actieselskab, som havde erholdt visse Forrettigheder af Regjeringen imod at gjøre denne et Laan af 1,200,000 Lstl., hvilken Sum tillige var Bankens Grundfond, men som dog allerede i 1697 blev forøget til 2,200,000 Lstl. Banken besørger for Regjeringen Renteudbetalingen af alle Statspapirer, giver den Forskud paa Skatter etc., den driver Disconto- og Deposito-forretninger og har tillige Eneret paa Seddeludgivelse i London og en Omkreds af 65 eng. Miil. Seddeludgivelsen bestyres af eget Departement, og Seddelmassen maa kun med 14 Mill. Lstl. overstige den Beholdning af ædle Metaller og Mønter, som Seddeldepartementet til enhver Tid er i Besiddelse af. Som Sikkerhed for de 14 Mill. i Sedler henligger i Seddeldepartementet et tilsvarende Beløb i Værdipapirer, hvoriblandt Bankens Fordring paa Regjeringen for ca. 11 Mill. Lstl. De Banken ved Lov paa lagte Forpligtelser med Hensyn til Forholdet mellem Metalbeholdningen og Seddelmassen, har det ved enkelte Leiligheder vist sig nødvendigt for en Tid at hæve. Under de voldsomme Criser, som af og til hjemsege Handelsverdenen, bevirker nemlig den pludselige, næsten totale Mangel paa Tillid, som er dissens Særkjende, at Vexler og Anviisninger, ved hvis Hjælp, under almindelige Forhold, en stor Mængde Forretninger afgjøres, blive ubrugelige, idet Alle forlange rede Penge, eller dog Pengesedler. Den cirkulerende Seddelmasse bliver derved for ringe i Forhold til Omsætningens Behov, og en Forøgelse af denne Masse viser sig under saadanne Omstændigheder som et virksomt Middel til at bringe Tilliden tilbage, hvorfor man gjentagne Gange (sidst i 1866) har grebet til

denne Udvei, uden dog, vel at mærke, derfor at befrie Banken for den Forpligtelse at indløse Sedlerne paa Anfordring. — Bankens Sedler (Noter), der lyde paa 5 à 1000 Lstl., ere lovligt Betalingsmiddel overalt i Landet, kun ikke ved Banken og dens Filialer, hvoraf der findes en i de fleste større Byer. Banken udsteder ogsaa 7 Dage Sigt Vexler lydende paa Navn, som hyppigt anvendes til Remisser til Udlandet. — Udenfor London bestaae mange private Banker, som ogsaa have Ret til Seddeludstedelse. Denne Ret er dog begrændset til en vis Sum og vil efterhaanden ganske falde bort, idet en nyere Lov bestemmer, at ingen ny Bank maa udgive Sedler, og at de Gamles Ret dertil ophører, efterhaanden som de standse enten ved Fallit eller ved Eiernes Dødsfald. I hele Storbritannien og Irland circulerer der ca. 20 Mill. Lstl. i Bank- og Englands Noter og ca. 16 Mill. andre Noter.

Frankrig. Banque de France er stiftet i Feb. 1800 istedetfor flere da bestaaende Discontokasser. Den oprindelige Capital var 30 Mill. Francs, som dog endnu samme Aar blev forhøiet til 45 Mill. Francs. Banken var i Begyndelsen kun en Statsmaskine og maatte allerede i 1806 standse med Indløsningen af sine Sedler. Samme Aar hlev imidlertid Capitalen forøget til 90 Mill. Francs og i 1848 end yderligere til $91\frac{1}{4}$ Mill.; men ved Tilbagekjøb blev Actiekapitalen atter formindsket til ca. 68 Mill. og tør nu, uden særlig Lov, ikke yderligere forringes. Ogsaa i 1848 maatte Banken standse med Indløsning af sine Sedler, hvilke der af Regjeringen tillagdes Tvangscours, idet Seddelmassen samtidigt dermed blev fastsat til 350 Mill. Francs for Banken i Paris og 102 Mill. for dens Filialer i Departementerne; Metalbeholdningen skulde svare til en Fjerdedeel af hele Seddelmassens Beløb. I 1849 blev Maximum for Seddelcirculationen forhøiet til 525 Mill., men den har ofte oversteget dette Beløb. I 1850 optoges atter de contante Betalinger; Tvangscoursen og Fastsættelse af et Maximum

afskaffedes. Denne hurtige Forbedring i Bankens Stilling skyldes meget den Omstændighed, at Banken aldrig havde gjort fuldstændig Brug af Decretet om Tvangscoursen, og at den aldrig ganske havde ophørt med at betale contant. I 1857 blev Bankens Capital paany forøget, saa at den nu kom til at bestaae af 182,500 Actier à 1000 Francs ($182\frac{1}{2}$ Mill.), men samtidigt dermed laante Banken Regjeringen 100 Mill. Francs, og Bankens Midler bleve altsaa kun i ringe Grad forøgede ved den nye Actietegning. — Vi skulle her endvidere med et Par Ord omtale det ogsaa udenfor Frankrig noksom bekjendte Pengeinstitut Credit mobilier, endskjøndt det kun for en ringe Deel beskjæftiger sig med egentlige Bankforretninger. Dette Institut stiftedes i 1852 med en Actiecapital af 60 Mill. Francs i Actier paa 500 Francs. Dets Virksomhed gaaer fornemlig ud paa at subscribere til og erhverve offentlige Effecter og Actier i de forskjellige industrielle Foretagender, navnlig Jernbaner, Canaler, Miner ect. For Beløbet af de paa saadan Maade erhvervede Papirer skal Selskabet kunne udstede sine egne Obligationer. Det skal kunne tilveiebringe Laan og realisere dem. Mod haandfaaet Pant i Actier og Obligationer skal det kunne bevilge Laan og aabne Credit i løbende Regning. Dette Institut har til sine Tider gjort glimrende Forretninger, dog neppe af de solideste. Dets Actier have engang før 1857 staaet i 17 à 1800; de gave i 1855 47% Udbytte, senere dalede de saa lavt som 5 à 600; i Juli 1864 stode de dog atter i ca. 1000, men siden er det bestandigt gaaet tilbage, og denne Creditanstalt synes nu sin Undergang nær.

Holland. Til at træde i Stedet for den i Amsterdam i 1820 opløste tidligere saa bekjendte Girobank, hvis Credit var forspildt paa Grund af, at den havde udlaaet store Summer af de deponerede Penge, var allerede i Aaret 1814 grundlagt en ny Bank under Navn af Nederlands Bank, der foruden andre Forretninger ogsaa skulde

beskæftige sig med Seddeludgivelsen. Dens Grundcapital var oprindelig 5 Mill. Gylden, der senere forhøiedes først til 10 Mill. og dernæst i 1840 til 15 Mill. Bankens Sedler lyde paa 25 à 1000 Gylden.

Tiende Capitel.

Om Certepartier.

1. Almindelige Bemærkninger om Skibsbefragtning og Befragtningscontracter.

Naar man leier et Skib til at føre Gods eller Personer over Søen, oprettes derom en Contract kaldet Certeparti (Certepartie, Charterparty), som underskrives af begge Parter: Leieren eller Befragteren og Skibets Eier eller dets Fører, som benævnes Forfragter. Den betingede Leie kaldes Fragt, og den, der leier Skibet, siges at have befragtet det.

Benævnelsen Certeparti kommer af det latinske Charta partita, paa dansk et »deelt Blad«, og man har givet disse Documenter dette Navn, fordi det oprindelig var Skik og Brug at overskjære dem i Midten, saa at Contrahenterne kunde erholde hver sin Halvdeel. Skibsføreren fik saaledes den ene Deel og Befragteren den anden, og ved Ankomsten til Bestemmelsesstedet lagdes de to Stykker sammen. Denne Fremgangsmaade synes beregnet paa at forhindre Documentets Forfalskning.

I vore Dage udfærdiges Certepartier i to Exemplarer, hvoraf Befragteren erholder det ene og Forfragteren det andet. De udfærdiges i Reglen af Mæglere (i Kjøbenhavn af »Skibsmæglere«), men kunne naturligviis ogsaa udfærdiges af selve de contraherende Parter. Det vil dog

i Reglen være hensigtsmæssigst for saavel Befragter som Skipper at benytte sig af en Mæglers Mellemkomst. Denne er ifølge Sagens Natur istand til at yde værdifulde Oplysninger og god Veiledning. Han har bedre Kjendskab til Skibe og Skibsførere, hvilket vil kunne komme Befragteren tilgode, medens Skibsføreren paa den anden Side af ham vil kunne erholde Veiledning med Hensyn til Skibets fornuftigste Anvendelse, noget som Skipperen ikke i Reglen kan vide Besked med, og navnlig ikke da, naar han efter et langt Ophold paa Søen kommer iland paa en ganske fremmed Plads.

Certepartier skulle skrives paa Stempelpapiir til en Taxt af 8 Sk. for 500 Rdl. og 1 Mk. for 1000 Rdl.; er Summen mellem 500 og 1000 Rdl. regnes den for 1000 Rdl.; over 1000 Rdl. for 2000. Rdl. og saa fremdeles.

Spørgsmaalet om, hvem der har Ret til at bortfragte Skibet, kan undertiden være vanskeligt at besvare. Det ligger i Forholdets Natur, at Skibets Eier (Rheder) egentlig maa være berettiget dertil, og er der flere Eiere, da maa den bestyrende (administrerende, corresponderende) Rheder have Dispositionsret over Skibet. Men ikke destomindre stiller Forholdet i Praxis sig i Reglen heelt anderledes, idet nemlig Skipperen som oftest bliver den, der maa tage Bestemmelse om Skibets Beskjæftigelse, eftersom dette kun i de færreste Tilfælde er beliggende paa den Plads, hvor Rhederen har sin Bopæl. Det er altsaa klart, at baade Skipper og Rheder kunne siges at være berettigede til at bortfragte Skibet, og de Bestemmelser, som vor Lovgivning indeholder med Hensyn til Afgjørelsen af de Spørgsmaal, der i denne Anledning kunne opstaae, ere ikke meget udtømmende. Christian den 5tes Lovs 4de Bog, der indeholder de væsentligste af de endnu gjældende Bestemmelser med Hensyn til Søfarten, siger blot i Art. 1 i 2det Capitel, at Skipperen ikke maa bortfragte sit Skib uden Rhedernes

Vidende og Samtykke, saafremt de ere saa nærværende, at han kan forespørge sig hos dem enten skriftligt eller mundtligt og uden Rhederiets Skade oppebie Svar. Det vil nu altid i et givet Tilfælde blive vanskeligt at afgjøre, om Rhederen kan siges at være »saa nærværende«; godtgjøres imidlertid dette, da er den sluttede Fragt aldeles ikke bindende for Rhederiet, og Skibet hæfter altsaa ikke derfor. I Reglen er imidlertid Forholdet mellem Skipper og Rheder ordnet ved en engang for alle truffet Aftale eller Contract, og Skipperen bliver saaledes under almindelige Omstændigheder at betragte som Rhederens Fuldmægtig. Som saadan staaer han denne til Ansvar for de af ham foretagne Handlinger; men vi tør derhos betragte det som en Regel, at Skibet overfor Trediemand hæfter for Opfyldelsen af den ved dets Fører indgaaede Contract. At en Befragtningscontract bliver gjort ugyldig, fordi det bevises, at Rhederen, da Skipperen sluttede Fragten, var saa nærværende, at denne uden Skade ved Opsættelsen kunde raadføre sig med ham, vil kun sjældent kunne tænkes muligt.

Efter Befragtningens større eller mindre Omfang deler man den i total og partiel. Ved førstnævnte forstaaes Befragtningen af et heelt Skib, ved sidstnævnte derimod af en Deel af samme. Partiel Befragtning finder dog sjældnere Sted, hvorimod det ikke er ualmindeligt, at man betinger sig Plads i et Skib for et vist mindre Varequantum, saaledes i Reglen ved Stykgodsbefragtninger, men derom oprettes sjældent Certepartier.

Med Hensyn til de forskjellige Maader hvorpaa Fragten er betinget, skulle vi her nævne: en rouche, in full, med Caplaken, procentviis og ugeviis.

Er Fragten betinget en rouche (d. e. for Skroget), da forstaaes derved, at Skibet er stillet til Befragterens Disposition for en vis Reise, og at han kan lade det med Lidt eller Meget og med hvad han vil, imod at betale

Skipperen en vis bestemt Sum ved Reisens Tilendebbringelse. Naturligviis kan Skipperen fordrø saamegen Ladning, at den baade er tilstrækkelig til at seile paa og til at tjene som Garanti for Fragtens Betaling.

Naar Fragten betinges in full vil det sige, at der er fastsat en vis Betaling pr. Tønde, pr. Læst eller pr. Pund, som skal udbetales Skipperen for det af ham paa Lossestedet udleverede Quantum. Ved Caplaken forstaaes visse Procent (imellem $2\frac{1}{2}$ og 15), som foruden Fragten betales Skipperen. Caplaken (Primage) var oprindelig en Godtgjørelse, som tilfaldt Skipperen, men nuomstunder bestaaer der gjerne mellem ham og Rhederen en Overeenskomst med Hensyn til hvormange Procent (som oftest $5\frac{1}{8}$) han skal have af enhver Fragt, og uanseet hvorledes Fragten er betinget, faaer han altsaa bestandigt den samme forholdsvis Andeel deraf. Ordet Caplaken betyder »Tøi til en Kappe«, og viser saaledes, at det oprindeligt har været en privat Indtægt for Skibsføreren. Det er nu ikke sjældent, at Skipperen faaer en Slags Extragodtgjørelse, som benævnes Gratification (Gratuity) og bestaaer i en vis mindre Sum, f. Ex. 50 Rdl., 10 Lstl. Udbetalingen deraf er da ofte betinget af visse Omstændigheder, f. Ex. at Skibet ankommer til Bestemmelsesstedet inden en vis Frist, eller at Ladningen ankommer i god Condition. Gratificationer ere derfor især i Brug, hvor Ladningens Conservation fornemlig afhænger af Reisens Hurtighed, saaledes i Frugtfarten.

At betinge Fragten procentviis finder undertiden Sted ved Forsendelsen af reder Penge eller ædle Metaller, dog fastsætter den ogsaa ofte pr. Unze.

Befragtning af Skibe ugeviis (eller maanedsviis) bruges kun sjældent, saaledes undertiden af Spediteurer, som paa denne Maade leie Dampskibe, der skulle fare paa visse bestemte Router. Det er klart, at Befragteren ved denne Fremgangsmaade giver sig Skibsføreren

temmelig meget i Vold, og den benyttes derfor ogsaa kun, hvor det vilde være umuligt at erholde Skib paa andre Betingelser.

Her i Landet have vi ikke noget betydeligt Fragtmarked, hvilket for endeel maa tilskrives den Omstændighed, at vort Land i Forhold til dets Udstrækning besidder en betydelig Deel gode Afskibningssteder og at Rhederierne ere fordeelte over hele Landet. Paa de større Markeder, navnlig London, finder der ofte Speculation Sted i Fragterne. Formodningen om, at der forestaaer et forøget Begjær for Skibe til en eller anden Fart, bevirker at Adskillige, uden selv at have noget Brug for Skibe, afslutte Befragtninger for senere at afstaae de saaledes erhvervede Rettigheder til Andre og derved tilvende sig en Fordeel. Naturligviis kan denne Speculation, som alle lignende, slaae feil, og Befragteren maa da finde sig i at lide et Tab.

Istedetfor at anføre af de forskjellige Punkter, som skulle indeholdes i et Certeparti, meddele vi som Slutning paa dette Afsnit et saadant fuldstændigt, hvorved man lettest vil kunne danne sig et Begreb om dette Document.

Certeparti

mellem Herrer G. F. Ryberg & Co. og Capitain N. Arbo, afsluttet ved Mægler S. Hecksher.

Nicolai Arbo bortfragter herved sin førende *Skonnert*, »*Navigateuren*» kaldet, drægtig 80 Commerce-Læster, som er hægt, tæf, stærk og god, vel forsynet med gode Ankere, Touge, Seil og øvrige Skibsredskaber, vel bemandet og i alle Dele i fuldkommen god Stand til at føre Kjøbmandsgods over Søen, til Herrer *G. F. Ryberg & Co.* til en Reise fra *Kjøge* til *London* med en fuld og beqvem *Ladning Hvede*, hvilken Befragterne have at levere, og hvormed Capitainen uden Ophold har at afseile til *London*

for der at udlosse samme, imod at erholde i Fragt 3 *sh.* 6 *d.*, er tre *skillings* og sex *pence* *engl. Sterling*, pr. udlosset *imperial Quarter* tilligemed 5%, er fem Procent, *Captaken*, hvilket *Alt* betales *contant*.

Til Ladnings Indtagelse er fastsat 6 løbende Dage og til sammes Udlosning er stipuleret 10 løbende Dage, som tage deres Begyndelse Dagen efter at Capitainen hos Afladeren eller Modtageren af Ladningen har anmeldt, at Skibet er færdigt til Indladning eller Udlosning; men skulde Skibet over den Tid blive opholdt, da betale Befragterne for hver overliggende Dag to *Pund britisk Sterling* tilligemed Fragten etc. Ladningen leveres frit til og fra Skibsborde, og skulde Bordinger eller Pramme behøves, da ere samme for *Befragternes* Regning; hvorimod Skipperen er forbunden at henhale med Skibet til det Sted, Befragterne lade ham anvise, dog kun hvor samme beqvemt kan ligge og flyde med sin Last.

Befragterne klarere for Ladningen og Skipperen for Skibet paa alle Havne og Strømme.

Med Havarie *extraordinaire* (som Gud i Naade afvende) forholdes efter Lovene og *Sø-Contume*.

At dette *in duplo* udfærdigede og med begge Parters Underskrift stadfæstede Certeparti, hvoraf enhver beholder en Gjenpart, saaledes er indgaaet og urokkeligt skal vorde holdt, derfor indestaaer Skipperen med sit Skib og Befragterne med deres Ladning.

Kjøbenhavn, den 1ste October 1869.

G. F. Ryberg & Co.

N. Arbo.

Saaledes sluttet, testerer

S. Hecksher,
eedsvoren Mægler.

2. Om de forskjellige Rettigheder og Forpligtelser, som opstaae ved Certepartiet.

1. Forfragteren (Skipperen) skal stille Skibet til Befragterens Disposition til den i Certe-

partiet bestemte Tid. I Reglen er det vel ikke Tilfældet, at Skipperen forpligter sig til at være paa Lade-
stedet til en bestemt Tid; det hedder gjerne blot »sna-
rest muligt«. Er han imidlertid gaaet ind paa en saadan
Betingelse og ikke opfylder den, da kan Befragteren gaae
fra Contracten, saafremt Storm eller Uveir er Aarsag i
Udeblivelsen, men ligger Feilen hos Skipperen, da kan
hiin derhos forlange Skadeserstatning af ham.

2. Det er ikke Skipperen tilladt at stille et
andet Skib, end det i Certepartiet betegnede,
istedetfor dette. Deels var det jo muligt, at Be-
fragteren ikke kunde være tjent med Byttet paa Grund af
Skibets mindre gode Egenskaber, og deels kunde Assuran-
cen paa Ladningen allerede være tegnet, og en Ombyt-
ning af Skibet altsaa komme Befragteren meget ubeleiligt.

3. Skibet maa svare til den angivne Størrelse.
Er det mindre, kan det ikke rumme den for samme be-
stemte Ladning; er det derimod større, vil dette mulig-
viis paaføre Befragteren forøgede Udgifter, som Letter-
penge etc. En ringe Afvigelse, hvorved vel maa forstaaes
5%, kan ei komme i Betragtning. Skipperen bør helst,
idet han opgiver Skibets Størrelse holde sig til sit Maale-
brev, og vil da neppe kunne paadrage sig noget Ansvar,
med mindre det er ham vitterligt, at Maalebrevet er
feilagtigt.

4. Skibet maa være sødygtigt, tilstrækkeligt
forsynet med Mandskab og Proviant samt de
Skibsdokumenter, som efter Landets Love og de
internationale Tractater skulle findes ombord. Mangler i
denne Henseende ville paaføre Skipperen Erstatnings An-
svar overfor Befragteren, og dersom Manglerne ikke kunne
strax afhjælpes, maa denne derhos kunne gaae fra Con-
tracten.

Som et af de Skibsdokumenter, hvis Udfærdigelse i
Reglen paahviler Kjøbmanden, skulle vi her nævne Mani-

festet, hvorved forstaaes en omstændelig Fortegnelse over samtlige, i et Skib indladede, Varer, med Angivelse af deres Mærke, Numer, Emballage etc. Lovgivningen paalægger i de fleste Lande Skipperen at indestaae for, at Manifestet, ved Hjælp af hvilket Ladningens Indhold documenteres paa Ankomststedet, er nøiagtigt og paalideligt; i modsat Fald er han udsat for Confiscation, Mulcter og andre Ubehageligheder.

5. Skipperen maa vente paa Ladningens Indladning og Udlosning overensstemmende med de i Certepartiet gjorte Betingelser. Det Antal Dage, Skipperen saaledes skal vente, kaldes Liggedage, og disse kunne være fastsatte enten i løbende Dage eller i Arbeidsdage eller i bekvemme Arbeidsdage. Løbende Dage ville være det Hensigtsmæssigste for Skipperen, thi derunder indbefattes alle paa hinanden følgende Dage, og Søn- og Helligdage regnes med. Dette er ikke Tilfældet med Arbeidsdage, og Skipperen kan, naar hans Liggetid er fastsat paa denne Maade, ofte komme til at ligge længere end paaregnet, da han ikke kan være bekendt med Skik og Brug i saa Henseende paa fremmede Steder. Det mindst Tilfredsstillende for Skipperen er dog de bekvemme Arbeidsdage, thi naar Liggetiden er fastsat paa denne Maade, vil Befragteren jo let i Regnveir eller Sligt kunne finde en gyldig Grund til Indladningens eller Udlosningens Opsættelse. Foruden Liggedage fastsættes der i Certepartiet ofte et vist Antal Overliggedage, i hvilke Skipperen har at vente for en vis fastsat Betaling (Liggedagspenge.) Man maa dog antage, at selv hvor en saadan Betingelse fattes, maa Skipperen kunne gjøre Fordring paa Liggedagspenge overensstemmende med Coutume, ligesom det ogsaa er klart, at dersom Liggedage ikke ere fastsatte i Certepartiet, blive disse at bestemme efter Skik og Brug, da en saadan Mangel ved Contracten ellers vilde give Skipperen ganske i Befragterens Vold.

Liggedagene regnes almindeligviis fra Dagen efter, at Skipperen for Aflader eller Modtager har anmeldt, at han er færdig til Ladning eller Losning. Det er altsaa i Skipperens Interesse at gjøre denne Anmeldelse saa hurtigt som muligt. Dersom Liggedagene ere ansatte under eet for Ladning og Losning, bør Skipperen efter endt Indladning bevirke, at Certepartiet erholder en Paategning om, hvormange Dage Indladningen har medtaget, for dermed at kunne documentere sig overfor Ladningens Modtager.

6. Skipperen skal sørge for Ladningens forsvarlige Indladning, Stuvning og Conservation. Naar undtages Trælast og Brænde, hvoraf en Trediedeel betragtes som Dækslast, tør han ikke uden Afladerens Tilladelse tage Noget af Ladningen paa Dækket. Saafermt Godset ved Indladningen beskadiges, enten ved Skipperens eller Skibsfolkenes Ligegyldighed eller af Mangel paa forsvarlige Kraner eller Tallier, er Skipperen ansvarlig derfor. Han bør drage Omsorg for, at Lugerne ere tilbørligt skalkede og bedækkede med Presenninger, saa at Søvand ei kan trænge ind til Ladningen, og forsyne Skibet indvendigt med Maatter, naar Ladningen modtages løst i Skibet. Maatterne leveres af Befragteren, men skal der anvendes Brædder, for at conservere Ladningen i Bunden af Skibet, da maa Skipperen selv sørge for disses Tilveiebringelse. Stuvningen af Ladningen skeer paa Skipperens An- og Tilsvær, ja selv hvor han benytter eedsvorne Stuvende, vil han kunne drages til Ansvar, naar de begaae en saa aabenbar Feil, at Skipperen, dersom han havde viist den tilbørlige Agtpaagivenhed, vilde have kunnet afværge den.

7. Skipperen skal efter tilendebragt Indladning benytte den første gode Vind og tør kun i Nødstilfælde afvige fra den almindelige lige Vei til Bestemmelsesstedet. Opsættes Afseilingen

uden Grund, kan han blive pligtig at erstatte Afladeren det ham derved paaførte Tab. Kun naar Storm og Uveir, tilstødt Havari, Mangel paa Proviant, Sygdom eller Død ombord tvinger ham dertil, tør han løbe ind i Nødhavn.

8. Skipperen skal stedse tage Lods i Lodsfarvand. Det er dog ikke altid let at afgjøre, hvad der skal forstaaes ved Lodsfarvand. Skipperens Localkjendskab, Aarstiden og Skibets Størrelse maae her komme i Betragtning, og det samme Farvand som i eet Tilfælde maa kaldes Lodsfarvand, vil under andre Omstændigheder ikke kunne henregnes dertil.

9. Naar Skibet efter lidt Havari indkommer i Nødhavn, er det Skipperens Pligt at sørge for Skadens Istandsættelse saa hurtigt som muligt, og derefter at fortsætte Reisen. Befragteren kan ikke i Nødhavn fordre Ladningen udleveret. — Er den tilstødte Skade saa betydelig, at den ikke uden urimelige Bekostninger kan repareres, da maa Skipperen derom give Underretning til Afladeren, og tillige drage Omsorg for, at Ladningen oplægges paa et hensigtsmæssigt Sted; i saa Tilfælde erhoder Skipperen Distancefragt. Det ansees derhos almindeligt for Skipperens Pligt, at besørge Ladningen sendt videre med et andet Skib, saafremt det er ham klart, at han derved fremmer Ladningseierens Interesse. — For at erholde en retsgyldig Bedømmelse af, hvorvidt Skibet kan repareres eller ikke, maa Skipperen optage et lovligt Syn, og skjønner dette, at Skibet efter at være istandsat, ikke vil have en saa stor Værdi, at den svarer til Reparationsomkostningernes Beløb tillagt Skibets Værdi i havareret Tilstand, da skal det ikke istandsættes; i saa Tilfælde siges Skibet at være condemneret.

10. Skipperen er berettiget til i Nødhavn at sælge af Ladningen til Skibets Behov og Reisens Fortsættelse. Bestemmelserne herom ere mindre klare,

men da Salg af Ladning i Almindelighed vil være en meget byrdefuld Maade at skaffe Penge paa, synes det i Praxis at være Vedtægt, at Skipperen kun tyer dertil, naar alle andre Midler ere slaaede feil. Han bør derfor, naar ikke Rhedere eller Ladningseiere ere saa nær ved Haanden, at han ved en Henvendelse til disse kan erholde betimelig Understøttelse, forsøge det med Vexler paa sine Rhedere eller ved Bodmerilaan, og kun i det yderste Tilfælde indlade sig paa at sælge af Ladningen.

11. Skipperen har i det Øieblik han undertegner Certepartiet kun Befragteren at holde sig til med Hensyn til Opfyldelsen af de af denne indgaaede Forpligtelser. Er Ladningen først kommen ombord, da kan han ogsaa holde sig til denne, og har altsaa heri en i Reglen meer end tilstrækkelig Garanti for Contractens Opfyldelse. Overfor Ladningens Modtager har Skipperen intetsomhelst Krav, førend denne har erklæret at være Modtager af Ladningen, og fra dette Øieblik af er Affaderen løst fra sine Forpligtelser. For at Skipperen skal kunne documentere, at en given Person er Modtager, maa denne enten udtrykkelig have anerkjendt at være det, eller ogsaa allerede have modtaget i det Mindste Noget af Ladningen.

12. Skipperen bør stedse i Certepartiet lade fastsætte, at Fragten er at betale contant, da han ellers risikerer, at vedkommende Modtager skyder sig ind under Lossepladsens Coutume, og decorerer ham nogle Procent for contant Betaling.

13. Befragteren har at levere Ladningen inden Udløbet af den i Certepartiet fastsatte Termin, dog kan han efter den danske Lovgivning frie sig for denne Forpligtelse ved at betale halv Fragt, forsaavidt han har fragtet hele Skibet og Reisen endnu ikke (ved Forseiling) er begyndt. Er Befragtningen derimod partiel eller Reisen begyndt, da maa Befragteren betale

fuld Fragt, hvis han ei leverer Ladningen i rette Tid, dog skal Skipperen, hvis dette kan skee uden Reisens Forhindring, modtage Andres Gods i Stedet, og godtgjøre den oprindelige Befragter, hvad han derved faaer ind. Dersom samtlige partielle Befragtere ikke ville levere Ladningen i rette Tid, kunne de slippe derfor paa samme Betingelse som den totale Befragter. Er der ikke i Certepartiet fastsat nogen bestemt Termin til Ladningens Indtagelse, bør Skipperen dog vente en passende Tid, forinden han tør ansee Contracten som brudt af Befragteren, og han bør ved Protests Optagelse sikkre sig et retsgyldigt Beviis for, at han forgjæves har ventet. Han kan dernæst disponere over Skibet efter eget Tykke, og har han en solid Befragter at holde sig til, vil denne jo komme til at betale ham halv eller fuld Fragt, som i alle Tilfælde vil være tilstrækkelig Skadeserstatning. Tivler han om Befragterens Evne i denne Henseende, bør han være saa meget mere forsigtig med at seile med tomt Skib, men søge om muligt dog at faae nogen Fragt. Den Skipper, som maa seile med tomt Skib, fordi Befragteren har brudt Certepartiet, siges at gjøre en Fautfragt. I mange Tilfælde bestemmes det ved Contractens Indgaaelse, at den af Parterne, der bryder den, skal erlægge en Bøde; i saa Fald gjælde altsaa Lovens her omtalte Bestemmelser ikke.

14. Dersom en Deel af Ladningen er gaaet tabt underveis, da maa Skipperen erstatte Eieren Tabet, forudsat at Skylden er hans eller hans Skibsfolks. Hidrører Tabet derimod fra et Ulykkestilfælde (Dækslast) da erholder Skipperen ingen Fragt; men er endeel af Godset frivilligt opoffret, for derved at frelse det øvrige af Ladningen og Skibet, da maa der af det Opoffrede betales fuld Fragt, og denne udredes pro rata af alt det Reddede.

Ellevte Capitel.

Om Connossementer.

I. Almindelige Bemærkninger om Connossementets Betydning og Nytte.

Ved Connossementet (Connossement, Bill of lading) forstaaes et af Skipperen udstedt Document, hvorved han erkjender at have modtaget visse Varer ombord i sit Skib, og derhos forpligter sig til, imod Fragtens Betaling, at levere disse til den Person, som paa Bestemmelsesstedet legitimerer sig som Modtager.

Næst Vexlen spiller Connossementet den vigtigste Rolle i Handelsverdenen; det letter i høi Grad Vareomsætningen og er et Hjælpemiddel til Creditens Udvidelse. Det tjener ogsaa til i Havaritilfælde at legitimere Ladrinnens Indhold, og i Krigstid til at bevise dens Nationalitet.

Naar Kjøbmanden, idet han afskiber et Parti Varer, lader Skipperen udstede Connossement, da kan dette ikke alene tjene ham til Beviis for, at Varerne ere afskibede, men han kan ogsaa ved at overdrage dette Document til en anden Person afstaae sin Eiendomsret til Varerne til denne, og saaledes bliver det muligt for Varerne at gaae fra Haand til Haand, uagtet de befinde sig nndervejs, maaskee midt ude paa Havet.

Som Følge af den Brug, der gjøres af Connossementer, blive de i Reglen udstedte i tre Exemplarer. Det ene af disse beholder da Afladeren for saaledes bestandigt at have et Beviis for Varernes Afskibning; det andet overgiver eller sender han til den Person, til hvem han har afstaaet sin Eiendomsret til Varerne, eller hvis han afskiber Varerne i Consignation, da til den Person (Consignatarius), som paa Bestemmelsesstedet skal sørge for

deres Realisation. Naar man saaledes sender et Connossement enten til Ordinateuren eller Consignatarius, da skeer dette som oftest ikke alene for at sætte disse istand til at modtage de afsendte Varer, hvilket vel er nødvendigt, men tillige for derved at documentere Varernes Afladning overfor disse. Det er da Skik og Brug, at Ordinateuren accepterer de Vexler, som Afladeren maatte have trukket for de afsendte Varers Beløb, ligesom ogsaa Consignatarius i Reglen vil være tilbøielig til at acceptere for de to Trediedele eller Tre Fjerdedele af disses Værdi. I begge Tilfælde sættes altsaa Afladeren istand til at skaffe sig Penge, endnu før Varerne naae deres Bestemmelsessted. Det sidste af de ovenomtalte tre Exemplarer af Connossementet beholder Skipperen. Han har deri en Oplysning med Hensyn til sine ved Connossementets Udfærdigelse paatagne Forpligtelser, ligesom han ogsaa, naar han har maattet godtgjøre Afladeren visse paa Varerne hæftende Omkostninger (Efterkrav) tillige i Connossementet har en Qvittering for at have erlagt disse, da det altid er Skik og Brug at anføre disse i Marginet.

Naar intet Certeparti er oprettet, vil Fragten være indført i Connossementet, og i saa Tilfælde træder dette istedetfor Befragtningscontracten. Skipperen bør dog stedse erindre sig, at saafremt der eksisterer et Certeparti, tør Fragten ei anføres i Connossementet, men dette bør blot indeholde en Henviisning til Certepartiet. Det er nemlig en Hovedregel i alle Retsforhold, at en nyere Contract hæver en ældre, og indfører man Fragten i Connossementet, er Certepartiet derved ugyldigt, saa at mulige Bibetingelser, som deri indeholdes til Skipperens Fordeel, falde bort.

Er der udstedt fire Exemplarer af et Connossement, da kan Hensigten dermed være at sende de tvende ad forskellige Veie til Modtageren, hvilken Fremgangsmaade benyttes, naar Posten har en lang og besværlig Vei at

tilbagelægge. Ogsaa kunne vi tænke os det fjerde Connossement benyttet paa en anden Maade, nemlig naar det Huus, til hvem Varerne efter Ordre sendes, ikke selv skal acceptere de derimod trukne Vexler, men i det Sted har aabnet Afsenderen af Varerne Credit hos et tredie Huus. Dette vil i saa Tilfælde i Almindelighed forlange sig et Connossement tilstillet, dels for at kunne tegne Assurance paa Varerne, og dels for at have et Beviis for Varernes Afskibning. Ja, vi kunne vel endog tænke os, at et saadant Huus gjør Paastand paa at erholde et Connossement for i det mindste foreløbigt at have det i sin Magt at disponere over Varerne, dersom der skulde opstaae Tvivl om det Huses Soliditet, for hvis Regning det har accepteret Vexler.

Connossementet kan ikke siges at yde nogen ubetinget Sikkerhed for den, som enten har accepteret derimod eller givet Forskud derpaa, selv om de Varer, hvorpaa Connossementet lyder, ere assurerede mod Søskade. For at vi skulle tillægge et Connossement ubetinget Sikkerhed til et vist Beløb, maae vi have Vished for, at den Person, der sender os det, er en saa redelig Mand, at han ikke vilde kunne benytte sig af en falsk Underskrift paa Connossementet, og at de Varer, som Connossementet lyder paa, virkelig ere af den Beskaffenhed, hvorfor de udgives. Der mangler ikke Exempler paa Bedragerier i begge Henseender, og Modtageren af Connossementet maa altsaa være paa sin Post.

Overeensstemmende med Lov af 19de Februar 1861 kunne Connossementer skrives paa ustemplet Papir, ligesom ogsaa denne Lov udtrykkelig indrømmer Ret til at transportere eller endossere Connossementer ved simpel Paategning paa samme, Noget, som efter den ældre Lovgivning syntes tvivlsomt.

Et Connossement udfærdiges i Almindelighed saaledes:

Jeg *H. A. Andersen af Aalborg*, Skipper paa Skibet kaldet *Valborg*, hvormed jeg nu ligger her for at seile til *Aalborg*, hvor min rette Losseplads skal være, tilstaaer at have modtaget under Dækket i forbemeldte Skib af *Herrer M. Berg & Co.*

^{L. H. S.}
^{B.} *N° 10.* *Ti Fustager Rosiner.*

under hosstaaende Mærke i god og forsvarlig Stand, for efter lykkeligt fuldendt Reise at levere Alt i samme Tilstand til *Herr I. H. Svendsen* eller Ordre. Fragten er betinget til 4, er fire Mark Rigmønt pr. Fustage og Fem Procent Caplaken, og Havari efter Søbrug. Til Sikkerhed for Opfyldelsen af Ovenmeldte indestaaer jeg med min Person, Formue, Gods og forbemeldte Skib med alt dets Tilbehør, og har til den Ende underskrevet tre ligelydende Connossementer. Naar eet er opfyldt, ere de andre ugyldige.

Kjøbenhavn, den 16de Aug. 1869.

Indhold og Vægt ubekjendt.

H. A. Andersen.

2. Om de Forpligtelser og Rettigheder, som følge med Connossementet.

Connossementet kan enten udstedes til en bestemt navngiven Persons eller til Afladerens Ordre.

Er der nævnt en Person som Modtager af Varerne, da er ogsaa denne, fra det Øieblik af at Connossementet er undertegnet, den Eneste, der er berettiget til at modtage eller paa anden Maade disponere over disse. Det følger heraf, at Afladeren paa samme Tid har fraskrevet sig sin Dispositionsret over Varerne, og han kan kun igjen komme i Besiddelse deraf ved enten at lade den navngivne Person endossere Connossementet eller ved at tilintetgjøre samtlige Connossementer, Noget, der jo

ikke lader sig gjøre, hvis han allerede har afsendt det ene Exemplar. Ligesaa vist som den retmæssige Ihænderhaver af Connossementet har Dispositionsret over de i samme omhandlede Varer, ligesaa uvist er det om han har Eiendomsret. Dette beroer nemlig ganske paa det Forhold, hvori han staaer til Afladeren. Har han ordineret Varerne, da maa han betragtes som Eier, saasnart han er i Besiddelse af Connossementet. Ere Varerne derimod sendte ham i Consignation, da er han kun at betragte som Afladerens Fuldmægtig, og som saadan giver Connossementet ham kun Dispositionsret, men ikke Eiendomsret over Varerne. Omstændighederne kunne imidlertid foranledige, at det her Sagte ikke alletider slaaer til. Vor Fallitlov af 30te Decbr. 1858 bestemmer saaledes, at de Connossementer over ordinerede Varer, som indgaae i et Bo, efterat dette er taget under Fallitbehandling, skulle tilbagegives Afsenderen, og Ordinateuren faaer altsaa i dette Tilfælde ingen Eiendomsret. Paa den anden Side blive vel de Connossementer over consignerede Varer, som forefindes i et Fallitbo, tilbagegivne Afsenderen, men det er derhos sikkert, at dersom Fallenten inden Fallitten har disponeret over dem ved at sælge dem til Andre, kan ingen Tilbagegivelse finde Sted; Fallenten var i sin gode Ret da han solgte Connossementet, og af Kjøberen, der tilmed jo ikke engang kunde vide, om de Varer, han købte, vare Fallentens egne eller sendte ham i Commission, kan man ikke forlange Connossementet udleveret.

At udfærdige Connossementet til »Ordre« er meget almindeligt. Afladeren forbeholder sig derved foreløbig sin Ret til de afskibede Varer, og kan tillige have en anden Nytte af denne Fremgangsmaade. Dersom nemlig den Person, til hvem han sender Varerne er mindre paa-lidelig, kan han istedetfor at tilstille ham Connossementet, sende det til en Anden paa samme Plads, og opfordre

denne til først at udlevere Connossementet til den egentlige Modtager, naar de Betingelser ere opfyldte, som han af Hensyn til sin egen Sikkerhed har fundet det hensigtsmæssigt at stille.

Skipperen maa ved Connossementets Undertegnelse nøie paasee, at samtlige, til eet Sæt hørende, ere aldeles ligelydende, da han i modsat Fald paadrager sig et Ansvar, hvorfor han kun kan frie sig, naar han er istand til at tilveiebringe tilstrækkelige Beviser. Saasnart han har undertegnet Connossementet, er han ansvarlig overfor dettes retmæssige Ihændehaber, og det følger heraf, at han ikke bør undertegne, forinden de Varer, som Connossementet lyder paa, ere ombord i hans Skib. Har han med en uredelig Aflader at gjøre, vil han ellers let kunne paaføre den eventuelle Modtager af Varerne et Tab, eller i ethvert Tilfælde selv kunne komme til at lide derunder, forudsat at han ellers formaaer at holde Modtageren skadesløs.

Dersom Afladeren, efterat Connossementerne ere undertegnede, ønsker at træffe en forandret Disposition men Hensyn til de afskibede Varer, da kan Skipperen kun gaae ind paa at underskrive nye Connossementer, saafremt samtlige først underskrevne leveres ham tilbage. Ligeledes maa Skipperen ikke forglemme, at hans Forpligtelse ifølge Connossementet gaaer ud paa at aflevere Varerne paa Bestemmelsesstedet til den retmæssige Ihændehaber af Connossementet, og at der heraf følger, at han til ingensomhelst anden Tid tør udlevere Varerne, medmindre samtlige Connossementer tilbagegives ham. »Naar eet er opfyldt, ere de andre ugyldige,« siger Connossementet; kun naar Varerne have naaet Bestemmelsesstedet, er Connossementet opfyldt, og kun da tør Skipperen udlevere Varerne mod at erholde eet Connossement udleveret; til andre Tider er

han aldeles uberettiget dertil, og saaledes tør han da heller ikke gjøre det i Nødhavn.

Ifølge Connossementet forpligter Skipperen sig at levere Alt i samme Tilstand som den, hvori det er modtaget. Skipperens Ansvar paa dette Punkt strækker sig dog ingenlunde saa vidt, at han kan gjøres ansvarlig for den Skade, som Varerne lide ved Storm eller Uveir, eller som er en Følge af Varernes Beskaffenhed og deres Indslutning i Skibets Rum, ligesom Varernes Qvalitet maa være ham uvedkommende. Han indestaaer kun for at levere Alt i samme ydre Tilstand, som han har modtaget det, og den Skade, Varerne have lidt, vil kun falde ham til Last, naar enten han selv eller hans Folk ere Skyld deri. De fleste Skibsførere pleie, idet de undertegne Connossementet, at tilføie den Clausul: »Indhold, Maal og Vægt ubekjendt,« hvilket, efter det Foranførte, dog tør ansees for overflødigt. Kun naar Skipperen har modtaget flydende Varer ombord, er det fornødent for ham at tage Reservation med Hensyn til mulig Lækkage; vor Lovgivning indrømmer nemlig Modtageren af saadanne Varer den Ret at abandonnere dem (d. e. afstaae til Skipperen de lækkede Tønder eller Fade imod ikke at betale nogen Fragt), naar han, ved at gaae ombord og undersøge Fadene, forinden Udlosningen derom erklærer sig. Denne Ret tilkommer ham dog kun, saafremt Lækkagen er større end almindelig.

Det kan tænkes, at der paa Bestemmelsesstedet melder sig tvende Modtagere til det samme Vareparti, begge forsynede med behørigt transporterede Connossementer. I saa Tilfælde maa der enten være begaaet et Falsum, eller ogsaa en Feiltagelse, idet Afladeren har transporteret tvende eenslydende Connossementer til to forskellige Personer. Skipperen, hvem det vil være umuligt at afgjøre, hvilken af disse Personer, der er den legitime Eier af Varerne, bør, dersom de begge melde sig

samtidigt, ikke udlevere Varerne til nogen af dem, men i det Sted lade dem oplægge paa et sikkert Sted, og overlade det til Domstolene at afgjøre, hvo der er berettiget til at modtage Varerne. Dersom derimod forskjellige Personer efter hinanden præsentere Connossementet som Modtagere af samme Vareparti, da kan Skipperen udlevere det til den, der melder sig først.

Tolvte Capitel.

Om Havari og Bodmeri.

I. Almindelige Bemærkninger om Havari.

Ved Havari forstaaer man efter almindelig Sprogbrug den Skade, som ved ulykkelig Hændelse paa Søen tilstøder Skib eller Ladning. Denne Opfattelse af Ordet stemmer imidlertid næppe med dets oprindelige Betydning; thi det engelske Ord average, hvorfra det udentvivelig er en forandret Form, betyder egentligt Gjennemsnitsberegning. Hvorledes dette Ord nu i Tidernes Løb, saavel i England som udenfor, er blevet eensbetydende med Søskade, synes ikke vanskeligt at forstaae. Alle Udgifter paa en Søreise, saavel de, som Reisens sædvanlige Gang medførte, som og saadanne, der opstod som Følge af et Uheld, bleve nemlig i ældre Tider fordeelte over Skib og Ladning, idet man, forinden Delingen fandt Sted, udfandt hvormeget der i Gjennemsnit kunde falde paa disse Tings samlede Værdi.

De Udgifter, som hidrørte fra Reisens sædvanlige Gang, saasom Lodspenge, Havnepenge, Fyrpenge o. s. v., kaldte man ordinært Havari, hvorimod de Bekostninger og

Tab, som vare en Følge af ulykkelige Begivenheder, benævnedes *extraordinairt Havari*.

Med Hensyn til Fordeling af det *ordinaire Havari* gik man frem efter visse som oftest paa Sædvane grundede Regler; men en saadan Fordeling finder næppe mere Sted nuomstunder, hvor Certepartierne gjerne indeholde den Bestemmelse, at »Befragteren klarer for Ladning og Skipperen for Skib paa alle Havne og Strømme»; dog har man vel endnu Exempler paa, at der foruden Fragten tilstaaes Skipperen visse Procent som Bidrag til *ordinair Haveri*.

Det *extraordinaire Haveri* indbefatter enhver Søskade og de med den forbundne Udgifter, forudsat at ikke det Hele derved gaaer tabt. Dette Haveri indeles atter i Gros Havari (ogsaa kaldet almindeligt eller fælles Haveri) og i *particulairt* eller særegent Haveri. Vi skulle nu omtale ethvert af disse for sig.

2. Om Gros Havari.

Naar et Skib befinder sig i Fare, er det Skipperens Pligt at søge at afværge denne, og det følger ligefrem af Forholdets Natur, at han for at opnaae dette Resultat eller dog muligen at formindske Ulykken, maa være berettiget til, om han finder det hensigtsmæssigt, saavel at kaste en Deel af Ladningen overbord, som ogsaa til at tage en hvilken som helst Forholdsregel med Hensyn til Skibet og dets Tilbehør, som han anseer for nødvendig. Vi skulle tydeliggjøre dette med et Par Exempler. Et Skib støder paa Grund, og Skipperen forsøger ved de sædvanlige Forholdsregler f. Ex. ved at manøvrere med Seilene eller føre et Varp ud, at bringe det flot, men forgæves. I denne for Skibet og Ladningen lige farefuld Stilling, er han nu fuldt berettiget til at søge at lette Skibet ved at kaste Noget af Ladningen overbord. — En lignende Berettigelse til at opoffre noget af denne maa

tilkomme ham, naar Skibet, paa Grund af svære Storme ikke synes istand til længere at bære den Ladning, som under almindelige Forhold var passende for det. Ogsaa maa han, naar det i en stærk Storm synes, som Skibet ikke længere er istand til at bære sin Takkelage, være berettiget til at bortkappe af denne saa Meget, som han anseer fornødent.

Den i de her nævnte og i alle Tilfælde af lignende Natur lidt Skade, henregnes til Gros Havari, og naar man holder sig dette klart for Øie, vil det som oftest ikke være vanskeligt at afgjøre, hvilken Skade der henhører herunder og hvilken ikke.

Vi have seet, at Skaden i de anførte Exempler var en Følge af en frivillig foretagen Handling fra Skipperens Side. Dette er den første Betingelse for Gros Havari. Dersom f. Ex. Skipperen, i det sidste af os anførte Tilfælde, vel havde forudseet, at Skibet ikke længere kunde bære sin Takkelage, men at hans Ordre til at kappe den ikke var kommen til Udførelse som Følge af, at Masterne, ved Stormens Magt, alt forinden, sønderbrødes, da var dette ikke Gros Havari, hvorimod Tabet af den sønderbrudte Takkelage, forudsat at man for at befri Skibet for denne, maatte kappe den, vilde blive at betragte som saadant.

Den anden Betingelse som stilles, for at en Skade skal henregnes til Gros Havari, er den, at Opoffrelsen skeer for at frelse Skib og Ladning fra en begge Dele truende Fare. Den tredie, at de opoffrende Foranstaltninger ere nødvendige og den fjerde, at Noget bliver frelst og frelst som Følge af Opoffrelsen.

Da de Udgifter, der følge af Gros Havari, i Betragtning af Skadens Oprindelse, bør bæres af Skib, Ladning og Fragt i Forening, hvorom der ogsaa hersker fuld Enighed i alle Soløve, saa er Bestemmelsen om at Opoffrelsen skal være skeet for det fælles Bedste, saa stemmende med Sagens Natur, at vi ikke længere behøve at opholde

os derved. Hvad det tredie Punkt angaaer, at »de op-offrende Foranstaltninger skulle have været nødvendige«, da kan det tilvisse ofte være vanskeligt at komme paa det Rene dermed. Vel skal Skipperen overensstemmende med de fleste Sølove, forinden han skrider til Opoffrelsen, raadføre sig med Ladningseieren, hvis denne er ombord, og i Mangel deraf med de fleste (eller bedste) af sine Søfolk; men denne Raadførelse kan i paatrængende Tilfælde falde bort. Skipperen staaer imidlertid til Ansvar, naar han paa egen Haand beslutter sig til en Opoffrelse, lige saa vel som naar han skrider dertil, uagtet hans Raadgivere ere af en anden Mening. Det vil dog næppe være muligt at gjøre Skipperen ansvarlig, selv hvor han gjør en unødvendig Opoffrelse, med mindre det viser sig, at han har handlet imod bedre Overbeviisning.

Naar den ved Gros Havari lidt Skades Størrelse er udfundet, bliver den at fordele over Alt, hvad der er reddet; enhver Gjenstand bidrager ifølge sin Værdi, og den Enkelte, hvis Eiendele have lidt Skade, faaer denne godtgjort af de øvrige Interesenter i Expeditionen, dog maa han naturligviis bære sin forholdsvise Deel deraf. En saadan Tabfordeling kan dog fornuftigviis hun finde Sted, forsaavidt de gjorte Opoffrelser bevirke at Noget bliver frelst; thi det er kun paa de frelste Gjenstande at Tabet kan fordeles og ikke paa Eierne af disse. Hvad i Øvrigt denne Fordeling og de dermed i Forbindelse staaende Beregninger angaaer henviser vi til Pg. 309.

3. Om Particulairt Havari.

Medens Gros Havariet hidrører fra de frivillige Opoffrelser, som i Nød gjøres til Skibs og Ladnings Frelse, bestaaer det particulairt Havari deels i al den Skade, som Skib eller Ladning lider ved ulykkelig Hændelse, deels i de Opoffrelser, som gjøres for at frelse Skib eller Ladning fra en Fare, som kun truer en af Delene.

Den particulaire Skade falder udelukkende den Gjenstand til Last, som den rammer; der er altsaa ikke her Tale om nogen Fordeling af det lidte Tab. Et Skib strander f. Ex. med en Ladning, som dels bestaaer af meget let fordærvelige Varer, dels af saadanne, som Søvandets ingen Skade kan gjøre. Antage vi nu, at hele Ladningen bjergeres og at Skibet derpaa sønderslaaes, da vil den Ladningseier, hvis Varer ingen Skade have lidt, heller ikke komme til at tilsvare Andet end Bjergelønnen, hvorimod Eierne af de let fordærvelige Varer som ogsaa Skibets Rheder ville lide et meget betydeligt Tab.

Til det particulaire Havari regnes al den Skade, som lides ved Søens eller Stormens Magt ved andet Uveir, ved Ild, ved fjendtligt Overfald eller anden Vold, ved Paaseiling eller Paadrivning, Støden paa Grund, Kæntring ved Skibets Undergang eller Stranding. Derimod er det ikke rigtigt, naar man til particulairt Havari ogsaa har villet henregne den Skade, som hidrører fra Ladningens naturlige Egenskaber, saaledes som naar t. Ex. en Ladning Kornvarer fordærvs undervejs, fordi den ikke har kunnet taale at ligge indesluttet i Skibets lukkede Rum. Dette kan fornuftigviis ikke komme ind under Begrebet Søskade.

Det particulaire Havari, maa som alt bemærket bæres af Den, hvis Gods rammes af Ulykken, forudsat at han ikke har sikket sig ved en Assurance. Selv i dette Tilfælde, vil han, som nærmere vil blive omtalt i det følgende Capitel, dog meget ofte lide Tab, da enhver Forsikkringscontract nødvendigviis maa indeholde mange Forbehold med Hensyn til particulier Skade. Kun i Tilfælde af Paaseiling eller Paadrivning kan der blive Tale om en Tabfordeling, vel at mærke, dog ikke over Skib og dertil hørende Ladning, men mellem de sammenstødende Skibe indbyrdes. Herom gjælde hos os følgende Lovbestemmelser.

Det maa i Tilfælde af Sammenstød først afgjøres, om Skaden er hændelig d. e. har sin Grund i Omstændig-

heder, hvorover ingen af Parterne raader eller om den er skeet ved en Forseelse af een eller begge Parterne. Hidrører den fra en Forseelse, da maa den, der er Skyld deri, erstatte Skaden, og ere de begge skyldige, da skal enhver betale den Skade, som han har gjort. Naar derimod Ulykken er hændelig bestemme vel flere nyere Sølove, at ingen Tabfordeling skal finde Sted; vor Lov tager derimod Hensyn til de nærmere Omstændigheder ved Sammenstødet; den bestemmer saaledes:

1) naar begge Skibe ere i Fart, da skulle de hvad enten de begge eller kun et af dem lider Skade gjælde Skaden halvt om halvt, d. e. enhver af dem maa betale det Halve af det, som Skaden i det Hele koster at reparere, dog i intet Tilfælde udover Skibets Værdi;

2) ligger et Skib stille og bliver beskadiget af et andet som er i Fart, da skal, hvis begge Skibe lide Skade, denne fordeles efter gode Mænds Skjøn; lider alene det i Fart værende Skib Skade, kan det ikke fordre noget af det, som ligger stille, og dersom det, der laae stille, alene har taget Skade, deles denne efter Skjøn, dog antages det, at det stilleliggende Skib, hvis det har lidt den mindste Skade kan blive fri for Tabfordeling;

3) opstaaer Skaden derved, at et i Fart værende Skib støder paa et andet Skibs Anker, der har været forsynet med Bøie, som nu er bortdreven, da maae Skibene dele Skaden mellem sig efter gode Mænds Skjøn; endelig naar et for Anker liggende Skib maa kappe sit Toug eller slippe sin Kjetting for at undgaae Paa-drivning af et andet Skib, da maa begge Skibe i Forening bære det med disse Gjenstandes Opoffrelse forbundne Tab.

4. Om Bodmeri.

Naar en Skipper efter lidt Havari, mangler de fornødne Midler til at istandsætte Skib for derefter at fort-

sætte Reisen, er han efter vor Lovgivning berettiget til at optage Laan paa Skibet med Tilbehør samt Fragten. Et saadant Laan kaldes Bodmerilaan; og den der forstrækker Skipperen med Penge kaldes Bodmerist eller Bodmericreditor.

Da Hensigten med Laanet er den at sætte Skibet istand til at fuldføre den paabegyndte Reise, og Laanet saaledes gjøres i saavel Skibets som Ladningens Interesse, kunde det synes rimeligt, at Skipperen ogsaa maatte være berettiget til at stille denne som Sikkerhed. Flere fremmede Love tillade ham ogsaa dette, og endskjøndt vor Lovgivning kun omtaler Skibet og dets Fragt som Gjenstande for Forbudning, vil der dog næppe af denne Grund kunne reises Indvending imod et Bodmerilaan paa Ladningen.

Skjøndt Bodmerilaan i Reglen optages af Skipperen, som den der i Rhederens Fraværelse, optræder paa dennes Vegne, er der dog Intet til Hinder for, at ogsaa Rhederen kan afslutte et saadant Laan.

Ved Bodmericontracten stilles de forbødmede Gjenstande som Pant for Laanet, med den Forpligtelse at Debitor skal tilbagebetale Laanet, tilligemed den accorderede Præmie, naar Skibet kommer lykkeligt frem til Bestemmelsesstedet. Lider Pantet derimod Skade underveis, og det som Følge deraf ikke strækker til at dække den laante Sum, da maa Creditor finde sig i Tabet og har ikke noget Krav paa Debitor personlig, ligesom han ogsaa, hvis Pantet aldeles forgaaer ganske mister sin udlaaente Capital.

Af Bodmerifordringer gaaer den yngre stedse forud for den ældre. Billighed taler herfor: Den der har gjort det sidste Laan, maa antages at have ydet den tidligere Creditor en væsentlig Tjeneste, forsaavidt som Pantet, uden hans Assistance, muligen vilde være bleven end yderligere forringet, og den ældre Bodmericreditor altsaa være bleven paaført et endnu større Tab.

Det maa være Bodmeristens Sag at forsikre sig om at Laanet virkeligt optoges i Nød til Reisens Fortsættelse, at ikke Eierne af de forbodmede Gjenstande skulle kunne gjøre Indsigelse med den ham indrømmede Panteret, thi dersom Skipperen har overtraadt den ham ifølge hans Stilling tilkommende Bemyndigelse til at gjøre Bodmeri, vil Bodmeristen kun kunne holde sig til ham personlig og ikke til Pantet. Forbodmer Skipperen Skib eller Ladning udover deres Værdi paa den Tid da Laanet skeer, da er han Bodmericreditor personlig ansvarlig for det Beløb, hvormed Laanet oversteg denne Værdi.

Et med Bodmeri beslægtet Contractsforhold er det saakaldte Respondentia, hvorved forstaaes et Laan der optages enten for at udruste et Skib eller til dermed at indkjøbe en Ladning. Her er altsaa ikke Tale om, at Skibet befinder sig i saadan Nød, at det ikke kan tilendebringe den paabegyndte Reise, men tvertimod om Midler til at iværksætte en heel ny Expedition. Laan af denne Natur bruges ikke meget i vor Tid, da man i Reglen billigere kan skaffe sig Forskud paa anden Maade.

Creditors Risiko er ved Respondentia den samme som ved Bodmeri, men han har ingen Panteret i de til Sikkerhed stillede Gjenstande; han kan kun holde sig til disse, saalænge de endnu ere i Debtors Besiddelse. Heller ikke gaaer den yngre Respondentiafordring forud for den ældre; alle ere lige gode. Den Respondentiahaver, der har faaet Specification og Connossement paa de til Sikkerhed stillede Varer, kan dog, ifølge vor Lovgivning, fordrø forlods Fyldestgjørelse fremfor de andre Respondentiacreditorer.

Trettende Capitel.

Om Sæssurance.

I. Indledende Bemærkninger.

Ved Assurance forstaaes den Sikkerhed, som man opnaaer derved, at en Anden mod en vis Godtgjørelse paatager sig den Fare, hvorfor man er udsat. Den, der saaledes paatager sig Faren (Risicoen), kaldes Assurandeur eller Forsikkringsgiver, og den for hvem han paatager sig denne er den Assurerede eller Forsikkringstageren. Det Vederlag, som Assurandøren betinger sig, kaldes Præmie, og det Document, som oprettes i Anledning af Farens Overdragelse til en Anden, kaldes Police eller Forsikkringsbeviis.

Assurance kan tænkes benyttet i ethvert Tilfælde, hvor Nogen er udsat for Fare eller Tab af hvilken som helst Slags, saaledes mod Tab ved ildsvaade (Brandassurance), ved Dødsfald (Livsassurance), ved Ulykke paa Søen (Sæssurance) o. s. v. Det er den sidstnævnte Slags Assurance, hvormed vi her skulle beskæftige os.

Den Usikkerhed, som er alle menneskelige Forholds uadskillelige Ledsager, maa opfordre os til at søge Beskyttelse mod de Tab, som ulykkelige Begivenheder kunne fore med sig, og neppe nogensinde vil dette findes mere nødvendigt, end naar vi betroe kostbare Skibe og Ladninger til det usikre Element. Endog den mindst Forsigtige vil da næppe være rolig, forinden han veed, at selv om Ulykken skulde ramme hans Gods og tilintetgjøre det, er hans Capital dog ikke derfor tabt.

Efterhaanden som Menneskene indsaae, at selv Usikkerheden og Tilfældigheden er underkastet visse Love, og man ad Erfaringens Vei kom til Kundskab om disse Loves Bestan-

dighed, blev det muligt at bedømme Farens Sandsynlighed i det enkelte Tilfælde og derpaa at begrunde en Beregning over, hvormeget den Enkelte skulde udrede, for at samtlige Tilskud kunde dække den Skade, som rimeligviis vilde opstaae. De Manges smaa Tilskud erstattede saaledes den Enkelte det Tab han led, og paa denne Maade traadte Sikkerhed i Stedet for Usikkerhed. Forudsætte vi, at vi af Erfaringen vide, at der af 100 Skibe, som foretage samme Reise, stedse forliser eet, da vil det jo være tilstrækkeligt til at dække den Skade, som Eieren af det forliste Skib lider, naar samtlige Skibseiere betale en Præmie af 1°.

Man har ikke uden Grund sammenlignet Assuranceinstitutterne med Sparekasserne. Ligesom Interessenterne i disse sidste i gode Tider lægge en lille Skilling tilside, der senere kan være som en Støtte, hvis Uheld skulde tilstøde, saaledes ogsaa den, der forsikrer sit Gods. Han indskrænker sit øieblikkelige Forbrug, for at kunne indbetale endeel af sin Fortjeneste som Præmie; men denne Præmie er som Spareskillingen: saalænge Alt gaaer godt trænger han ikke til den; det er først naar et Uheld tilstøder, at disse smaa Indskud komme ham til Gavn.

Assurancevæsenet hører til Samfundets meest velsignesrige Indretninger. Uden dette vilde Handelen paa fjerne Verdensdele ikke kunne drives i noget synderligt Omfang, ligesom da i det Hele al Transport ad Søveien vilde være forbunden med saa megen Usikkerhed, at kunde, der eiede store Formuer, turde indlade sig derpaa.

Man veed ikke med Bestemthed, naar Assurancevæsenet først er kommet i Brug; det har dog slet ikke været kjendt i Oldtiden og vistnok saa godt som ikke i Middelalderen; de gamle Love indeholde nemlig Intet herom. Man kan deraf slutte, at Søfarten har været meget lidet udviklet i hine Tider. Den ældste Lov, som man kjender om Assurancevæsenet, er en i Barcelona

omtrent 1435 udkommen; dog har der sandsynligviis existeret lignende Love før den Tid. Imidlertid er det klart, at Assurancevæsenet først i den nyere Tid har vundet almindelig Udbredelse, hvilket vi bl. A. for vort Lands Vedkommende kunne udlede deraf, at der endnu saa seent som 1750 udkom en Forordning, hvorved det paalagdes Søfarende at assurere deres Skibe og Ladninger, idet man samtidigt betydede dem, at de ikke for Fremtiden »maatte stole paa at erholde Bevilling om Collect eller Bækkeners Udsættelse.«

2. Om de forskjellige Slags Assurandører.

Som allerede tidligere bemærket, maa den, der overdrager Faren til en Anden, almindeligviis derfor betale en vis Præmie. Det forekommer dog heller ikke sjældent, at Flere, der ere udsatte for en nogenledes lige Fare, forene sig og gjensidig forpligte sig til at holde hverandre skadesløse i Ulykkestilfælde. Der er derfor navnlig to Former, hvorunder al Forsikkring finder Sted: enten gives den mod Præmie eller mod Gjensidighed. Forsikkring mod Præmie gives atter enten af Compagnier eller af private Assurandører. Vi skulle nu omtale disse hver for sig, ligesom ogsaa sluttelig tilføie nogle Bemærkninger om den gjensidige Forsikkring.

1) Assurance-Compagnier ere Selskaber, som have sammenskudt en større Capital, der tjener til Sikkerhed for deres Forpligtelser, og som paatage sig at løbe den Ricico, som den, der sender Skibe eller Varer over Søen, ellers vilde være udsat for. Vi have her i Danmark kun eet saadant Compagni, nemlig det Kongelige Søassurance-Compagni, som stiftedes 1726 og ved en Octroi af 1746 erholdt Eneret til som Compagni at tegne Søassurance her i Landet. Dets Grundfond bestaaer af 600,000 Rdl., fordeelt paa 600 Actier, men det eier ved Siden heraf en meget betydelig Reservefond,

som er opsparet i Aarenes Løb. Det er en Bestemmelse i Compagniets af Kongen confirmerede Convention, at det paa intet Skib tør løbe en større Risico end 40,000 Rdl. Om Compagniet endnu besidder sin ovenberørte Eneret, er høist tvivlsomt, da dets Privilegier ikke ere stadfæstede ved de tvende sidste Thronskifter. Ogsaa i Udlandet har man forhen havt monopoliserede Søassurance-Compagnier. Saaledes var det i England indtil 1824 forbudt at oprette flere end de da bestaaende tvende, men som Følge deraf gik Forretningerne for en stor Deel over i Hænderne paa Private, indtil Forbudet hævedes, hvorefter en Mængde nye Compagnier dannedes. I Norge findes mange Søforsikkrigsselskaber, saaledes Bergens, oprettet i 1845 med 500 Actier à 240 Spd., Christianias, oprettet i 1853 med 600 Actier à 100 Spd., Porsgrunds, oprettet i 1853 med 600 Actier à 100 Spd., «Neptun» i Bergen, oprettet 1853 med 600 Actier à 200 Spd. For Sverrigs Vedkommende skulle vi nævne det i Stockholm i 1750 oprettede octroierede Søassurance-Compagni. — Alle de her nævnte Selskaber have dog nærmest Betydning for den Plads eller det Land, hvor de virke. Derimod have Compagnierne i Hamborg en større Vigtighed, da de udstrakte Handelsforbindelser, som denne Plads besidder baade i og udenfor Europa, drage mange Assuranceforretninger dertil. Selskabernes Antal udgjør nogle og tyve, og den overtagne Risico har i de senere Aar været 7 à 800 Mill. Mk. Banco. Deres Actiecapital er omtrent 3 Mill. Mk. Bco. for hvert i Gjennemsnit. I Frankrig spiller den saakalte franske Lloyd i Paris Hovedrollen. Dette Compagni er grundlagt i 1836 med 6 Mill. Francs Capital, fordeelt paa 1200 Actier. I Forbindelse med den franske Lloyd staaer det saakaldte Bureau veritas. Dette holder Agenter paa de vigtigste større Handelspladser; disse besigtige Skibene og classificere dem, og gaae ogsaa Skibscapitainerne tilhaande med Raad og Daad i Havaritilfælde.

Bureauet fører Bog over de classificerede Skibe, hvilken Bog kaldes Register veritas, og af denne kan man faae Oplysning om Skibenes Alder, Bygningsmaade, Størrelse, Takling samt øvrige Egenskaber, hvilket tillige fremgaaer af det Certificat, som efter endt Undersøgelse meddeles Skipperen. Bureau veritas's Bedømmelse ansees for meget paalidelig, og de fleste Rhedere finde det derfor i deres Interesse at lade deres Skibe besigtige af dette Comptoirs Agenter, hvilket vel medfører en Udgift, men paa den anden Side ogsaa bidrager til, at Skibene lettere finde Anvendelse paa fremmede Pladser. — I Triest have vi den saakaldte østerrigske Lloyd; det er dog ikke noget enkelt Compagni, men et Antal af flere Compagnier, som hver driver Assuranceforretningen for egen Regning efter gjensidig Overeenskomst om Præmierne. Derimod bestride de i Fællesskab Udgifterne til Agenter, Correspondenter, Blade &c. Ved Siden heraf har den østerrigske Lloyd sin store Betydning som Dampskibsselskab.

2. Private Assurandeurer. Herved forstaaes enkelte Personer, som for egen Regning paatage sig Assuranceforretninger. Det er klart, at kun Saadanne, som besidde betydelige Midler, eller idetmindste antages at besidde dem, kunne indlade sig herpaa, da naturligviis Ingen overdrager sin Risiko til en Anden, uden under den Forudsætning, at denne er i Stand til at betale Skaden, dersom Ulykken rammer. Egentlige private Assurandeurer have vi ikke her i Landet, forsaavidt som her ikke findes Personer, der enkeltviis beskæftige sig med denne Forretning. Vi have derimod 3 Foreninger, som efter den Maade, hvorpaa de ere dannede, maae henføres under denne Benævnelse, nemlig: »De private Assurandeurer«, »Den kjøbenhavnske Søassurance-Forening« og »Fjerde Søforsikkrings-selskab«. Medlemmerne af disse Foreninger lade

Forretningerne udføre ved en dertil udnævnt Person. Naar han har overtaget en Assurance, fordeler han den imellem samtlige Medlemmer af Foreningen i Forhold til deres Andeel. Ethvert Medlem løber altsaa en forholdsvis Deel af Risicoen, hvorfor han personlig indestaaer, og til yderligere Sikkerhed for de Assurerede har Enhver deponeret et vist Beløb i Værdipapirer hos Foreningens Bestyrelse.

Til de private Assurandeurer hører ogsaa den engelske Lloyd i London. Lloyd var oprindeligt Navnet paa Eieren af et Caffehuus i London, hvor Assurandeurerne havde for Skik at samles hver Dag og besørge deres Forretninger. De fik da Navn efter Stedet, hvor de samledes, og have senere bibeholdt dette Navn, uagtet deres Forsamlingssted, forlængst er flyttet til Børsen. Lloyds-Assurandeurerne drive ikke Assuranceforretninger i Fællesskab. Kun i Forening bestride de de forskjellige Udgifter, som medgaae til Agenter, Locale, Blade &c. Hver enkelt af Assurandeurerne overtager de Assurance, som han synes om, og underskriver enten selv eller ved en Mægler Policen. Agenter for disse Assurandeurer (Lloyds Agenter) findes rundt om paa de større Handelspladser og i vigtige Søhavne; de besigtige Skibe og gaae Havarister tilhaande med Raad og Daad. Ligesom det foran omtalte franske Institut udgiver ogsaa den engelske Lloyd et Skibsregister eller Fortegnelse over de af dette Selskabs Agenter besigtigede Skibe, hvoraf man kan erfare disses Qualificationer. Den engelske Lloyds Skibsregister ansees dog ikke mere for saa paa-lideligt som det franske, og de fleste Rhedere foretrække derfor at lade deres Skibe classificere i sidstnævnte. Den engelske Lloyd lader desuden udgive en daglig Liste over ankomne og afgaaende Skibe baade i og udenfor England; denne Liste kaldes Lloyds Listen.

3. Gjensidige Søassurance-Foreninger bestaae af Skibsrhedere, som have dannet et Forening med det Formaal, i Fællesskab at bære det Tab, som deres Skibe maatte lide ved Ulykker paa Søen. Ved Aarets Ende bliver Skadens Størrelse opgjort, og hver udreder sin Part i Forhold til det Skibs Værdi, som han eier. Det kan anføres til Fordeel for disse Foreninger, hvoraf der gjerne findes een eller flere paa saadanne Steder, hvor mange Skibe have hjemme, at de enkelte Medlemmer, som Følge af at de selv ere interesserede i at det gaaer Foreningen godt, ville have et vaagent Øie med hinanden indbyrdes, og at derved Tab, som hidrøre fra Svig og Ugatsomhed, ville blive saameget sjældnere. Dernæst vil Bekostningen ved at have sit Skib forsikket i en saadan Forening fornuftigviis ikke være saa stor som ellers, thi hvad den Enkelte udreder, er blot bestemt til at dække Tabene og de faa Administrationsomkostninger. Assurerer man derimod hos et Compagni eller en privat Assurandør, da bliver Præmien sat saa høit, at den, foruden at dække Tab og Omkostninger, tillige kan give Assurandøren en Fortjeneste. Paa den anden Side maa det ikke oversees, at de gjensidige Foreninger, for at kunne yde tilstrækkelig Sikkerhed, maae omfatte et temmelig betydeligt Antal Skibe, da der ellers let kan blive en stor Uregelmæssighed i de forskjellige Aars Tab, og naar Tilskuddene fra den Assureredes Side afvige meget det ene Aar fra det andet, kan han ikke siges at have opnaaet sin Hensigt med at indtræde i Foreningen. Man ansaae tidligere de gjensidige Assuranceforeninger for ulovlige her i Landet, som stridende mod den Eneret, der var givet det kongelig octroierede Compagni. For nogle Aar tilbage gjorde bemeldte Compagni dette Spørgsmaal afhængigt af Domstolenes Afgjørelse og fik Medhold. Det synes dog ikke at have villet benytte sig heraf; thi flere bestaaende Foreninger (i Odense, Fanø, Marstal,

Nakskov og Rønne) have uhindret fortsat deres Virksomhed, og eftersom Compagniets Octroi nu næppe længere har nogen Gyldighed, vil Oprettelsen af nye Foreninger ikke finde nogen Modstand.

3. Om Assurance-Lovgivningen.

Den danske Lovgivning er med Hensyn til Assurancevæsenet, som overhovedet til alt hvad der angaaer Søfarten, meget mangelfuld. I det Efterfølgende ville vi derfor ganske see bort fra de enkelte, for størstedelen forældede Lovbestemmelser, som haves, og udelukkende fremstille Forholdet i Henhold til den for Søassurance-compagniet i Kjøbenhavn under 2. April 1850 kgl. confirmerede saakaldte Convention. Denne indeholder en Samling af Bestemmelser, som, uagtet de ikke have Lovskraft, ere bindende for Compagniet i dets Forhold til Forsikkringstagerne, og da de andre herværende Assurandører ligeledes underkaste sig Conventionens Bestemmelser, vil denne i de allerfleste Tilfælde blive betragtet som Rettesnor. Kun i Tilfælde, hvor de Skadelidte ikke have forsikkret, vil der hist og her blive gjort andre Regler gjældende, dog vil i Mangel af udtrykkelig Lovbestemmelse rimeligviis Conventionen komme til Anvendelse.

4. Om Assurance paa Skib og Fragt.

Assurance paa Skib kaldes Cascoassurance og tegnes almindeligt for eet Aar, undertiden dog ogsaa for den enkelte Reise. Der indbefattes derunder Skibets Skrog, Master, Seil, Tougværk og i det Hele Alt, hvad der er medtaget for Seiladsens Skyld, men heller ikke Andet, og saaledes altsaa ikke f. Ex. Fiskeredskaaber. Skibet kan ifølge Conv. assureres for den fulde Værdi, som det har i det Øieblik, Assurandørens Fare begynder. I Forbindelse med Skibet kan, naar det særlig begjæres, Udredningsomkostningerne forsikkres.

Enhver Cascoforsikkring gives under den Forudsætning, at Skibet er sødygtigt, og tilbørlig udruset og bemandet; er dette ikke Tilfældet, da ere Assurandeurerne løste fra deres Forpligtelser.

Dersom Skibet er klinkbygget, maa dette forinden opgives for Assurandeurerne, da Policen ellers er ugyldig. og er Skibet af Fyr, og dette ikke er opgivet for Assurandeurerne, da betale de i Tilfælde af Forlis kun det Halve af den Sum, hvorfor Skibet er forsikket. Gaaer et Skib, som er forsikket for en vis Reise, i Ballast, bør det være anmeldt for Assurandeurerne, der ellers kun betale det Halve af den Sum, som, hvis Skibet havde haft Ladning inde, vilde være bleven henregnet til Gros Havari.

Det er en Betingelse i alle Cascopolicer her, at Skibet ikke maa lade ulæsket Kalk og af Jernbaneskiner og Støbejern kun $\frac{1}{4}$ af Drægtigheden, dog kan, for de to sidstnævnte Varers Vedkommende, Tilladelse til at lade mere erholdes af Assurandeurerne mod Erlæggelse af en Tillægspræmie. Ligeledes er der gjort Undtagelser med Hensyn til visse Farvande, som paa visse Tider af Aaret ei tør beseiles, f. Ex. Østersøen østligere end Bornholm fra 1ste Decbr. til 1ste April, det sorte og hvide Hav fra 1te Octbr. til 1ste April etc. Disse Indskrænkninger kunne dog ogsaa falde bort mod Betaling af en Tillægspræmie.

Den particulaire Skade som Skibet i haardt Veir lider paa sine Redskaber (Mast, Seil, Tong, Kjettinger etc.) erstatte Assurandeurerne ikke. For particulier Skade, som i haardt Veir lides paa Skroget, give de kun halv Erstatning, medmindre den hidrører fra Støden.

Disse Bestemmelser er ganske vist ugunstige for den, der tager Forsikkring. De findes dog i de fleste Assurancelove, og der er heller ikke nogen Tvivl om, at Assurandeurerne nødvendigviis, ved saadanne Undtagelser, maa søge at sikre sig mod Krav, som udelukkende

kunde hidrøre derfra, at Skibet og dets Redskaber ikke ved Reisens Begyndelse vare i forsvarlig Stand. Han vilde ellers let komme til at bære alle Tab, som vare en Følge af Slid og Ælde. Ogsaa med Hensyn til Paaseiling og Paadrivning gjør Assurandøren et Forbehold; det paalægges nemlig den Forsikkrede at søge Godtgjørelse hos den, der er Skyld i Ulykken, og forsømmes dette, kan ingen Erstatning fordres af Assurandøren for den Skade, som skulde have været godtgjort af et andet Skib.

Forsaauidt nu den skete Skade falder Assurandøren til Last, vilde dog Omkostningerne ved sammes Istandsættelse ikke i Reglen blive fuldt erstattede, idet der nemlig almindeligviis skeer en Afkortning for Forskjellen imellem Gammelt og Nyt. Herom siger Conv.: »Bliver et Skib, som har lidt Skade ved en under Compagniets Fare hørende Ulykke, istandsat, strækker Compagniets Ansvar for den samme vedkommende Skade sig til det Beløb, som Istandsættelsen, hvorunder ogsaa hører Anskaffelsen af nyt Redskab i Stedet for det ubrugelige eller table, koster med Fradrag af $\frac{1}{3}$ for Forskjellen mellem Gammelt og Nyt. Dette Fradrag falder bort paa Skibets første Reise. Heller ikke skeer noget saadant Fradrag for Ankere, og for Ankerkjettinger af Jern fradrages kun $\frac{1}{6}$. I Erstatningsbeløbet afgaaer endvidere, hvad der indkommer ved Salget af de ubrugelige til Skibet hørende Ting, i Stedet for hvilke nye ere anskaffede.»

»Har det forsikkrede Skib Kobberhud, beregnes Erstatningen saaledes, at der fra det Beløb, som en Kobberhud af den Vægt, som den beskadigede har havt, da den var ny, vil koste at lægge under Skibet, drages Nettoudbyttet af den beskadigede Kobberhud, hvornæst af Forskjellen godtgjøres en efter denne Kobberhuds Ælde og efter den Forudsætning, at en Kobberhud kan vare i 7 Aar, bestemt forholdsmæssig Deel. Forsaauidt Kobberhuden er over 7 Aar gammel, gives ingen Erstatning for

samme.« (Münz-Metal forudsættes at vare i 5 Aar og Zink i $2\frac{1}{2}$ Aar).

»Har Skibets Skrog ved haardt Veir uden Støden lidt en saadan Skade, som ikke hører under Groshavari, bliver af samme den Halvdeel, som Compagniet erstatter (see Pg. 297), bestemt, efter at ommeldte Afkortninger ere beregnede.«

Enhver Skade, som forlanges godtgjort, maa i det Mindste beløbe sig til 3 % af Forsikkringssummen. — Forliser Skibet totalt, fradrages 2 % fra Forsikkringssummen.

Forsikkrer man et Skibs Fragt, da forstaaes derved Bruttofragt, og herunder er da indbefattet enhver Godtgjørelse, som Rhederen maatte have betinget sig af Befragteren. Ere imidlertid Udredningsomkostningerne (see Pg. 296) forsikkrede i Forbindelse med Skibet, da kan Bruttofragten ikke forsikkres uden med Fradrag af disse Omkostninger. Som for Skibe saaledes ogsaa for Fragt fradrages 2 % fra Erstatningssummen ved total Forlis. Forsikkring af Fragt for Salt og andre Varer, som ere udsatte for Smeltning og aflades løse i Skibet er ugyldig, saafremt ikke denne Varernes Beskaffenhed er opgivet.

Som Følge af det særegne Forhold, hvori Skipperen staaer til Skibet, idet han nemlig maa betragtes som Rhederens Fuldmægtig, vil den Skade paa Skib eller Fragt, der er en Følge af Skipperens bedrageriske og nærlige Handlinger, hvilket i Conv. kaldes hans «Skjelmeri», ikke kunne fordres godtgjort af Assurandeurerne; heller ikke kan Erstatning fordres, naar Skaden hidrører derfra, at Skipperen har tilsidesat gjældende Love eller Conventionens Forskrifter.

Ligeledes tabes Ret til Erstatning, naar Skipperen undlader at tage Lods i Lodsfarvand eller naar han devierer. Med Hensyn til Lodsfarvand henvise vi til hvad derom er sagt Pg. 271. Deviation, hvorved for-

staaes en Afvigelse fra den almindelige lige Vei til Bestemmelsesstedet, kan dog finde Sted, uden at Erstatningskravet forspildes, i følgende Tilfælde 1) naar Skibet paa Grund af tilstødt Uheld eller Mangel paa Levnetsmidler, Forfølgning af Fjender (dog at den Forsikrede ingen Skyld har deri) maa søge ind i Nødhavn; 2) naar det vil yde Assistance til et andet Skib, som er i Fare for at forgaae med Besætning, og 3) naar det vil redde et Skib, som er forladt af dets Besætning. I sidste Tilfælde ophører dog Assurandeurernes Risico, saalænge selve Afvigelsen staaer paa.

5. Om Assurance paa Ladning og imaginair Gevinst.

Under Benævnelsen »Varer«, »Ladning« eller lignende kan i Almindelighed alt Gods forsikkres; dog er der herfra gjort en Undtagelse med Hensyn til visse Varer, hvoraf de vigtigste ere: Guld, Sølv, Penge, Pengeeffecter, Juveler, Krudt, ulæsket Kalk og levende Dyr. Bestaaer Ladningen heraf, maa det være udtrykkeligt opgivet. Heller ikke tør noget af den assurede Ladning ligge paa Dækket, i Skibsbaaden eller andetsteds over Dækket, medmindre det er anmeldt for Assurandeurerne, der ellers ingen Erstatning give. Sjældent paa-tage de sig nogen Risico for Dækslast uden imod Stranding eller totalt Forliis.

Varerne kunne forsikkres for den fulde Værdi paa Ladestedet eller nærmeste Handelsmarked til den Tid, Afskibningen skeer, med Tillæg af Told, Provision og alle andre Omkostninger til ombord. Endvidere kan Varernes Værdi, naar det særligen begjæres, forhøies med Beløbet af den Fragt, Told og øvrige Udgifter, som skulle erlægges ved Ladningens lykkelige Ankomst til Bestemmelsesstedet, og disse Udgifter kunne ogsaa forsikkres for sig. Dog medfører

slig Forsikkring ingen Forpligtelse for Assurandøren, undtagen forsaavidt Varerne ankomme beskadigede til Bestemmelsesstedet og Beskadigelsen, naar Varerne ere forsikkrede, falder ham til Last.

Den Sum, hvorfor Varerne kunne forsikkres, kaldes deres Forsikkringsværdi. Den Sum, hvorfor Forsikkring er taget, kaldes Forsikkringssummen. Er denne mindre end Forsikkringsværdien, maa den Forsikkrede selv løbe Risico for det Manglende, og altsaa i Ulykkestilfælde bære en forholdsmæssig Deel af Tabet. Er Forsikkringsværdien angivet i Policen, kaldes det en Police med Taxt. Taxten skal ved indtræffende Skade ordentligviis lægges til Grund ved Beregningen af Assurandørens Deeltagelse i Skaden. Dog bliver Taxten behørigen at nedsætte, dersom ikke den hele forsikkrede Gjenstand bliver udsat for Fare. Derhos forbeholdes det Assurandøren at faae Taxten forandret, dersom det kan oplyses, at den er for høi eller for lav. Den Forsikkrede har derimod ikke nogen Ret til at faae Taxten forandret, og er den forsætlig angivet urigtigt, da er Forsikkringen ugyldig.

Mange Varer ere ifølge deres Natur udsatte for hurtig Bedærvelse, og andre kunne ved en ringe Utæthed af Skibet let blive beskadigede. Den derved opstaaede Skade kan, som ikke henhørende under Begrebet Søfare, ikke falde Assurandørerne til Last, og for at disse ikke skulde være udsatte for uberettiget Krav fra Ladningsejernes Side bestemmer Conv. Følgende: »Varers Beskadigelse, som efter Reglerne i denne Conventions syvende Capitel henhører til Gros Havari, eller paaføres ved Ild, fjendtligt Angreb eller anden Vold, eller foraarsages ved Skibets Undergang eller Stranding godtgjøre Assurandørerne uden Hensyn til Beskadigelsens

Størrelse, naar Havariet dog efter Reglerne i § 204*) kan beregnes til Erstatning.

For andre Tilfælde gjælde med Hensyn til Beskadigelse af Varer, naar andre Betingelser ei vedtages, følgende Regler:

1. Assurandeurerne ere ikke ansvarlige for den Skade, som er en Følge af Varernes egen Beskaffenhed, saasom Frugters eller andre Varers indvortes Bedærvelse.
2. Paa Varer, som kunne indbefattes under Benævnelsen af Kornvarer, Sædearter, Rodfrugter, Malt, Brød, Meel, Gryn, Stivelse, Fiskevarer, saltet Kjød, Ost, friske eller tilberedte Frugter, raae Sukkere i Sække eller Maatter, raffinerede Sukkere, Humle, Oliekager, Potaske, Soda, Salt, Salpeter, Specerier, Medicinalvarer, Tobak, Farve og Farvestoffer, Trælast, Huder og Skind, Uhre, Bijouterie- og Galanterivarer, Jern og Jernvarer, Messingvarer, Staal og Staalarbeide, Fjæder, Pelsværk, Bohave, Instrumenter, Malerier, Kobberstik, Steentryk eller lignende Aftryk, Papir, trykte Sager, Alabast, Porcelain, Steentøi og Glasvarer, erstatte Assurandeurerne ingen Beskadigelse.
3. Paa raae Sukkere i Kister, Tønder eller andre mere betryggende Indpakninger end de ovennævnte, Kaffe i Sække eller Maatter, Læder, Uld, uldne Varer, Bomuld, Garn, Hør, Hamp og alle Slags Lærreder og Seildug indestaae Assurandeurerne kun for Beskadigelse, naar den overstiger 10 Hundrededele.

*) Denne § bestemte, at ethvert Havari for at blive godtgjort maatte andrage over 3%. Senere er dette forandret saaledes, at denne Indskrænkning kun gjælder det particulære Havari, hvorimod Gros Havari paa Ladning godtgjøres uden Hensyn til hvormange Procent det andrager.

4. Paa alle andre Varer godtgjøre Assurandeurerne kun Beskadigelse, naar den overstiger 3 Hundrededele*).

»Paa Grund af saadan under Nr. 1—4anført Beskadigelse, som Assurandeurerne ere fritagne for at erstatte, skeer dog ingen Afkortning i Erstatningen for de Varer, som formedelst en under Assurandeurernes Fare hørende Ulykke senere aldeles forgaae, eller paa anden Maade fortabes, til Assurandeurerne afstaaes efter Reglerne i § 168 (see Pg. 314), eller i Tilfælde af Skibets Undergang eller Stranding maae sælges, med mindre Skibet imidlertid har været i Havn og der Oplysning er erhvervet om den forud lidte Beskadigelses Størrelse.«

»Forsaavidt Beskadigelsen ifølge det Foranførte skal have opnaaet en vis Størrelse for at blive erstattet, skal den virkelige Beskadigelse uden Hensyn til Omkostninger overstige de ovennævnte Hundrededele af den beskadigede Varesorts Værdi i ubeskadiget Tilstand.«

»Flydende Varers Udlækning godtgjøres ikke af Assurandeurerne uden i Tilfælde af Stranding, Støden paa Grund eller Paaseiling, eller naar Skibet anholdes af nogen Regjering i længere Tid end 3 Maaneder. Dersom efter saadanne Ulykkestilfælde Varerne ankomme til Bestemmelsesstedet, skal i Erstatningen for de udlækkede Varer skee Afkortning for sædvanlig Udlækning.»

I Henhold hertil komme vi altsaa til det Resultat, at den Skade, som Assurandeurén ubetinget indestaaer Ladningseieren for, er den, som hidrører fra Gros Havari. Ligeledes indestaaer han ubetinget for den Skade, som lides ved Skipperens Svig og Uagtsomhed, eller hans Til sidesættelse af de gjældende Love og Conventionens Forskrifter, med mindre Skipperen er Ladningseierens Fuld- mægtig; thi for den Skade, som Eieren selv eller hans

*) I Værepolicerne bestemmes nu i Reglen, at Skaden ogsaa paa »alle andre Varer» skal overstige 10 % for at komme til Erstatning.

Fuldmægtig tilføier denassurerede Gjenstand indestaaer Assurandeuken overhovedet ikke. Derimod vil den Skade, der hidrører fra Ild, fjendtlig Overfald eller anden Vold eller foraarsages ved Skibets Undergang og Stranding kun blive godtgjort forsaaavidt den overstiger 3 %.

Endelig, og dette maa man især lægge Mærke til, godtgjøres al anden Skade kun efter de under 1 til 4 givne Regler. Der nævnes saaledes en stor Mængde Varer, hvor saadan Skade slet ikke godtgjøres og andre, hvorpaa den, for at blive godtgjort, skal have naaet visse Procent.

Endnu maa man mærke sig den Forklaring, som Conv. giver paa Stranding, og som vel undertiden kan være til Skade for den Forsikkrede, men ikke desto mindre maa ansees nødvendig for Assurandeuken. Ved Stranding forstaaes nemlig, at et Skib seiler eller driver paa Grund, og enten slet ikke kan komme af igjen, eller baade sidder saa fast, at det ikke kan komme af Grunden igjen uden særegne Foranstaltninger, saasom ved at benytte fremmed Hjælp, losse eller kaste Ladning, kappe Mast eller deslige, og derhos faaer en betydelig Læk. Kommer Skibet af Grunden ved sædvanlige Foranstaltninger, saasom ved at hive paa Ankeret, manøvrere med Seilene eller deslige, da er det ikke Stranding.

Bestemmelsen om at Skaden for at blive erstatet skal have naaet en vis Størrelse har givet Anledning til Benyttelse af Policer med flere Taxter. Istedetfor nemlig at assurere f. Ex. en heel Ladning Caffee paa 3000 Sække under eet for 60,000 Rdl., assurerer man hver 50 Sække for sig. De blive saaledes, med Nummer, Mærke og tilsvarende Værdi, indførte i Policen, og paa denne Maade vil en mulig tilstødt Skade lettere kunne andrage de fastsatte Procent, end naar Ladningen under eet var assureret, idet nemlig de beskadigede

Sække af Ladningen maae antages at ligge i Nærheden af hverandre og altsaa høre til et eller nogle af de særskilt angivne Partier paa hver 50 Sække. Den Beskadigelse, der ellers var for lille til at kunne blive godtgjort, vil paa denne Maade let naae op over det fastsatte Minimum. Herom siger Conv.: »Skulle de enkelte Dele af en forsikkret Gjenstand, saasom de enkelte Varepartier af Ladningen, forsikkres for sig i samme Police og den hele Forsikkring saaledes opløses i flere enkelte for sig bestaaende Forsikkringer, da er det nødvendigt, at denne Hensigt tydeligt tilkjendegives, at endvidere de Gjenstande, som skulle henhøre til den samme Forsikkring, ere nøiagtigt betegnede og kunne adskilles fra de øvrige, der forsikkres i den samme Police, og at i denne indføres en særskilt Forsikkringssum for hver enkelt af disse Forsikkringer.«

Foruden Ladningens egentlige Værdi, beregnet som anført Pg. 300, kan man ogsaa assurere den Fortjeneste, som man antager at kunne have ved den forehavende Expedition. Det er denne Fortjeneste, man benævner imaginair Gevinst, og hvorom det hedder i Conv.: »Forventet Handelsfordeel paa Varer kan forsikkres enten for sig, eller, naar det særligen begjæres, i Forbindelse med Varerne«.

Forsikkres Handelsfordeel i Forbindelse med Varerne for en samlet Sum, uden at det angives, hvor meget af samme der skal regnes for Varerne og hvor meget for Handelsfordelen, antages en tiende Deel af Summen at have Hensyn til Handelsfordelen. Forsikkringen af imaginair Gevinst gaaer naturligviis ikke ud paa at sikre den Assurerede den paaregnede Avance paa Varerne, naar disse komme lykkelig frem; det er kun i Tilfælde af, at et Uheld, som ligger indenfor Assurandeurernes Risiko, rammer Expeditionen, at disse ogsaa hæfte for den paaregnede Gevinst.

Af det Foregaaende vil det allerede være klart, at vi kunne tænke os adskillige Tilfælde, hvori Ladningens Beskadigelse bliver Assurandeurerne uvedkommende, og altsaa maa bæres af Eierne. Vi skulle endnu ikke undlade at lægge Mærke til, at den Maade, hvorpaa Beskadigelsen ifølge Conventionen taxeres, bevirker, at den Assurerede ikke altid bliver ganske fri for Tab, selv hvor Assurandeurerne erkjende at have et Erstatningsansvar. Conv. bestemmer nemlig: »Ankomme forsikkrede Varer i beskadiget Tilstand til Bestemmelsesstedet og Beskadigelsen kan falde Assurandeurerne til Last, skal før Modtagelsen erhverves Skjøn over Beskadigelsen og derunder bestemmes Bruttoværdien af Varerne saavel i beskadiget som i ubeskadiget Tilstand. De beskadigede Varer blive at bortsælge ved offentlig Auction. Tabet, som viser sig ved at drage de beskadigede Varers Bruttoværdi fra Bruttoværdien af de samme Varer i ubeskadiget Tilstand, fordeles i Hundrede dele over sidstnævnte Værdi og af Assurandeurerne godtgjøres da ligesaa mange Hundrede dele af Forsikkringssummen for disse Varer. Tillige erstatte de alle ved Beskadigelsen foranledigede Omkostninger.»

Til nærmere Oplysning tænke vi os det Tilfælde, at vi assurere en Ladning Korn inclusive imaginair Fortjeneste for 5 Rdl. Tønden. Efter vor Beregning vil Kornet paa Bestemmelsesstedet kunne sælges for 6 Rdl. Td., og da Omkostninger ved Forsendelsen og Salget ere 1 Rdl. pr. Td., vilde jo de paaregnede 5 Rdl. blive i Behold. Vi forudsætte nu, at denne Beregning ogsaa viser sig at slaae til, men at Ladningen ankommer i beskadiget Tilstand til Bestemmelsesstedet. Nu bliver det beskadigede Korn solgt f. Ex. for 3 Rdl. Tønden, og Skaden altsaa taxeret til 50 $\frac{0}{100}$, men Assurandeurerne godtgjøres os ifølge Conv. kun 50 $\frac{0}{100}$ af den assurerede Sum, altsaa 15 Mk., og vi lide derved et Tab af 3 Mk. pr. Td.

Det er for at undgaae dette, at man overensstemmende med det Pg. 300 Anførte ofte tilligemed Varernes Værdi assurerer Omkostninger paa Bestemmesstedet. Naar Varerne i saa Tilfælde ankomme beskadigede, bliver der i Erstatningssummen for disse Udgifter at beregne Assurandeurerne tilgode, hvad der af samme bespares. Ere Udgifterne forsikrede for sig, betale Assurandeurerne af Forsikkringssummen ligesaa mange Hundredele, som der efter Reglerne i den nylig anførte § godtgøres paa selve Varerne, dog med Fradrag af det Beløb, som bespares af disse Udgifter.

Vi skulle sluttelig mærke os, at Assurandeurerne, ikke give Erstatning for noget til Ladningen hørende Gods, hvorpaa der ikke er udstedt Connossement, med mindre saadant er vedtaget ved Forsikkrings Afslutning.

6. Om Assurance paa Bodmeri- og Respondentiafordringer samt Havaripege.

Respondentiafordringer og Bodmerifordringer kunne ifl. Conv. forsikres for deres fulde Beløb med Indbegreb af den Præmie, som Fordringshaveren har betinget sig. Al den Fare, som Fordringshaveren har paataget sig ved Respondentia- eller Bodmeribrevet gaaer saaledes over paa Assurandeurerne, at disse holde den Forsikrede skadesløs, dersom han paa Grund af et Ulykkestilfælde, som ligger indenfor Assurandeurernes Fare, ikke kan erholde fuld Betaling for sin Fordring af de Gjenstande, som ere givne ham til Sikkerhed. Dog bære Assurandeurerne ikke Ansvar for den Deel af Fordringen, hvormed denne maatte overstige den Værdi, som de Gjenstande, der ere givne til Sikkerhed for samme og udsættes for Fare, have havt paa den Tid, da Faren begyndte.

Gjenstande, hvorpaa der er optaget ældre Respondentia- eller Bodmerilaan, kunne vel forsikkres for det Beløb, med hvilke Forsikkringsværdien overstiger Laanet, men ikke for deres øvrige Værdi uden mod saadan Fare, som Respondentiahaveren eller Bodmeristen ikke har overtaget. I modsat Tilfælde vilde nemlig Eierne af de forbodmede Gjenstande være bedre stillet, om de forgik, end om de kom lykkelig frem. — Dersom saadant ældre Laan ikke anmeldes for Assurandøren ved Forsikkringscontractens Afslutning, er Contracten uforbindende for ham. Ligesaa ophører Forsikkrings Gyldighed, naar der paa forsikkrede Gjenstande optages Respondentia- eller Bodmerilaan efter Forsikkringscontractens Indgaaelse, dersom Laanet ikke er grundet paa Nødstilfælde, som ere indtraadte, efter at Assurandørens Fare begyndte.

Ved Havaripenge forstaaes det Pengebidrag, som Eierne af de ved et Gros Havari frelst Gjenstande skulle erlægge til den, hvis Gods er blevet opoffret, og for hvilke Eierne ikke hæfte personlig, saaledes altsaa, at den, hvis Gods er opoffret, ikke erholder noget Bidrag af Eierne af det reddede Gods, dersom dette ved en senere Ulykke forgaaer. »Forsikkres Havaripenge,« siger Conv., »paatager Assurandøren sig ikkun at erstatte det Tab, som maatte opstaae derved, at de Gjenstande, for hvis Skyld Havaripengene ere anvendte, ved senere indtræffende Ulykkestilfælde enten aldeles forgaae eller fortabes, eller i den Grad forringes i deres Værdi, at de ikke ere istand til at dække Havaripengenes Beløb.«

7. Om Forsikkring af Præmien og Reassurance.

Ved Assurance af Skib og Ladning kan det assurerede Beløb forhøies med Præmien og Præmien af Præmie-Beløbet, saaledes altsaa, at Erstatningssummen i Ulykkes-

tilfælde saa meget desto nærmere svarer til den Assureredes virkelige Tab.

Reassurance eller Gjenforsikkring bestaaer deri, at den, der selv har overtaget en Assurance, igjen overdrager sin Fare til en Anden. Denne Fremgangsmaade er saavel i Assurandeurens som i den Assureredes Interesse. Det er nemlig et almindeligt anerkjendt, rigtigt Princip, at Assurandeuren skal sprede sin Risico saa meget som muligt, da han har mindre Udsigt til Tab, naar han f. Ex. kan fordele en Risico paa en Million over hundrede Skibe, end over halvtreds. Tager han derfor en Sum, der synes for stor, paa et enkelt Skib, da reassurerer han endeel deraf hos en anden Assurandeur, hvorved baade han og hans Assurerede opnaae forøget Sikkerhed.

8. Om Beregningen af den ved Gros Havari lidte Skade og dens Fordeling.

Vi have alt i forrige Capitel omtalt, hvorledes Gros Havariet, ifølge dets Oprindelse, billigviis bør bæres af Skib, Ladning og Fragt og skulle nu gjengive de Bestemmelser, som Conventionen derom indeholder, idet vi først begynde med

a. Beregning af Skadens Størrelse.

1. Skaden paa Skibet. Denne beregnes til hvad Istandsættelsen eller Anskaffelsen af Nyt koster, dog med Fradrag af $\frac{1}{3}$ for Forskjellen mellem Gammelt og Nyt, med mindre det er Skibets første Reise. Ligeledes fragaar det Beløb, som ved Salg er indkommet for ubrugelige til Skibet hørende Ting, istedet for hvilke nye ere anskaffede. (Om Fradrag paa Ankre, Kjettinger o. s. v. see Pg. 298). Dersom Skibet efter Gros Havaritilfældet ved at strande eller paa anden Maade faaer en saa betydelig Skade, at det ikke kan istandsættes, eller aldeles fortabes, bliver den Skibet tilføjede, til Gros Havari hørende, Skade

ikkun da erstattet ved Gros Havarifordeling, naar Skaden kan antages, den senere Ulykke uagtet, endnu at medføre Tab for Eieren, og i saa Fald med Beløbet af dette Tab.

2. Skaden paa Ladningen. Det til fælles Bedste udkastede eller paa anden Maade opoffrede eller fortabte Gods godtgjøres under Gros Havari efter Værdien paa Bestemmelsesstedet ved Skibets Ankomst, eller dersom det øvrige Gods ikke naaer frem dertil, efter Værdien paa det Sted, hvor Reisen ender og det frelste Gods losses eller bjerges, i begge Tilfælde med Fradrag af den Fragt, Told og andre Omkostninger, som, hvis Godset ikke var blevet opoffret, vilde have været at udrede for samme paa anførte Sted, efter hvis Priser Tabet beregnes. Kan ingen Værdi udfindes paa ommeldte Sted for det tabte Gods, antages det der at have samme Værdi som paa Afgangsstedet. Kan det tilstrækkeligt oplyses, at det opoffrede eller fortabte Gods alt tidligere paa Reisen havde lidt en Beskadigelse ved Søstyrtning, indvortes Bedærvelse eller paa anden Maade, bliver Beløbet af saadan Beskadigelse at fradrage fra den Værdi, som efter Foranstaaende skal godtgjøres. — Endelig maa endnu med Hensyn til de Varer, som vel ikke ere opoffrede, men dog have lidt Skade, bemærkes, at for disse godtgjøres den Nettoindtægt, som de paa Bestemmelsesstedet eller andet Sted, hvor Reisen med Hensyn til det beholdne Gods ender, kunde have givet i den Tilstand, hvori de vare umiddelbart før Havariet, med Fradrag af Nettoværdien i Tilstanden efter Beskadigelsen. Dersom Varerne senere ved Stranding eller anden Ulykke ødelægges eller fortabes, bliver den til Gros Havari hørende Skade ikkun erstattet ved Gros Havarifordeling, naar Skaden kan antages, den senere Ulykke uagtet, endnu at medføre Tab for Eieren, og i saa Fald med Beløbet af dette Tab.

b. Skadens Fordeling.

For at kunne bedømme, hvormeget de enkelte Bidragspligtige have at udrede, maae naturligviis Skib, Ladning og Fragt vurderes og Skaden derover fordeles.

1. Skib med Tilbehør beregnes efter Værdien, som Skibet havde, da Reisen begyndte, med Fradrag af det particulaire Havari, som det har lidt paa Reisen. Er Skibet istandsat underveis, og derefter forefalder et Gros Havari, bliver, hvad Tabfordeling for dette angaaer, fra Værdien ved Reisens Begyndelse ikkun at fradrage Beløbet af det particulaire Havari, som er lidt efter Istandsættelsen. Er Skibet ei alene istandsat med Hensyn til Skade, som maatte være lidt paa Reisen, men det ogsaa har modtaget Forbedringer, bidrager det til efterfølgende Gros Havarier med den høiere Værdi, som det har faaet, dog med Fradrag af Beløbet af det efter Forbedringen lidt particulaire Havari. Bliver det nødvendigt at sælge Skibet formedelst lidt Skade, bidrager for Skibet til Gros Havari Nettoudbyttet af det solgte Skib og Tilbehør med Tillæg af Beløbet af den Skibets Skade, som skal godtgøres i Havariberegningen og tillige deeltage i Tabet.

2. For Ladningen bestemmes det Beløb, hvorpaa Havaritabet skal fordeles, efter Værdien paa Afgangsstedet ved Afladningen med Tillæg af alle Omkostninger til ombord, dog ikke Forsikkringspræmien. Have imidlertid Varerne tabt en Deel af Værdien paa Reisen ved en Beskadigelse, som ikke hører under Gros Havari, eller Omkostninger, der ikke høre til saadant Havari, ere anvendte til deres Frelse, bliver Beløbet af denne Skade eller disse Omkostninger at fradrage fra fornævnte Værdi. Maa Varer enten bort-sælges formedelst lidt Beskadigelse, eller bliver det paa Grund af anden Ulykke nødvendigt at sælge dem

paa et andet Sted end Bestemmelsesstedet, bidrager for samme til det almindelige Havari Nettoudbyttet af det Solgte med Tillæg af Beløbet af den Varernes Skade, som skal godtgjøres i Havariberegningen og tillige deeltage i Tabet.

3. Fragten bidrager med hele den Sum, som er betinget for alt det Gods, der findes ombord, naar Havariet skeer, altsaa baade det frelste og det opoffrede Gods, samt endvidere Fragten for det Gods, som Skipperen tidligere paa Reisen maatte have solgt for at tilveiebringe de nødvendige Penge til Reisens Fortsættelse. Dersom Skibet ikke naaer Bestemmelsesstedet, kan kun den fortjente Distancefragt komme i Betragtning. I begge Tilfælde fradrages en Femtedeel for tilbagestaaende Hyre og andre Udgifter.

9. Om den Assureredes Forhold til den forsikkrede Gjenstand og hans og Assurandeurens Forpligtelser i Almindelighed.

Enhver Forsikkring bør naturligviis gaae ud paa at holde den Forsikkrede skadesløs. Men saa enig man end herom kan være, er det dog derfor ikke let at afgjøre, hvorledes dette Maal bedst naaes. Nogle mene, at den Forsikkrede, naar en Ulykke skeer, bør sættes i samme Stand, som hvis den ikke var indtraadt; Andre derimod antage, at han, hvis Ulykke skeer, bør sættes i samme Stand, som om han slet ikke havde foretaget den paa-gjældende Expedition. Herom er det nu ikke let at blive enig; men hvorledes man end betragter Sagen, er det klart, at Assurandeuken maa søge, saavidt det staaer i hans Magt, at sikre sig imod, at Forsikkringstageren har Udsigt til Fordeel derved, at den forsikkrede Gjenstand forgaaer. Foruden de med Hensyn til Vurderingen af den forsikkrede Gjenstand gjældende Bestemmelser, som vi alt have omtalt Pg. 300, er det derfor en almindelig Regel i alle Assuranceforhold, at Ingen med Gyldighed

kan tage Forsikkring for et større Beløb, end hans Interesse med Hensyn til Gjenstanden udgjør.

Assurance paa en Gjenstand, hvori man ikke har nogen Interesse, kaldes Væddeassurance, og den er, som alt anført, ugyldig heri Landet, ligesom den ogsaa er forbudt i de fleste fremmede Love. Der er dog derfor ikke Noget til Hinder for, at man jo kan tegne Assurance for en Andens Regning, ligesom det ogsaa, i Overeensstemmelse med Conv. kan lades uafgjort, om Forsikkringen skal gjælde for egen eller en Andens Regning, i hvilket Tilfælde man kan benytte sig af saadanne almindelige Udtryk, som omfatte saavel den, som har begjært Forsikkringen, som Andre, f. Ex. tage Forsikkring for »dansk Regning«. Dog maae vi lægge Mærke til, at det i alle Tilfælde bliver dens Sag, som fordrer Forsikkringsgodtgjørelse, at »bevise alle de Omstændigheder, hvorpaa hans Ret til saadan Godtgjørelse beroer. I Særdeleshed har han at godtgjøre Interessen med Hensyn til den forsikkrede Gjenstand, at bevise, at Skade, hvad denne angaaer, er opstaaet paa den forsikkrede Reise ved en saadan Ulykke, mod hvilken er forsikkret, og at oplyse denne Skades Størrelse.«

Naar en Ulykke er indtruffen, skal den Forsikkrede, eller Skipperen paa hans Vegne, træffe alle hensigtssvarende Foranstaltninger til at bevare og frelse det Forsikkrede og formindske det Tab, som Ulykken kan medføre. Har Assurandeuren en Agent paa Stedet, skal han raadføre sig med ham og angaaende det Forefaldne snarest muligt meddele Assurandeuren Underretning. Forsømmer han i saa Henseende Noget, vil det Tab, som deraf kan være en Følge, falde ham selv til Last.

Skipperen skal paa det første Sted, hvor han kommer iland efter Ulykken, inden 24 Timer, iværk-

sætte Protest, og derefter uden alt unødvendigt Ophold, og om muligt forinden Besigtigelse af Skaden finder Sted, afgive tilligemed sit hele Mandskab, eller indtil fem af de fornemste Skibsfolk, en lovlig Søforklaring om det Forefaldne. I Særdeleshed bør i denne Forklaring oplyses Alt, hvad der staaer i Forbindelse med Havariet.

Den endelige Opgjørelse af Gros Havariet finder i Reglen Sted der, hvor Ladningen losses. Denne Opgjørelse benævnes *Dispache*, (ital. *dispajare* = adskille) og den Person, der opgjør den, *Dispacheur*. Han er en af Øvrigheden ansat Person, dog er ikke hans Opgjørelse at betragte som ubetinget bindende for Parterne; det staaer dem frit for at lade Domstolene afgjøre Sagen. *Dispachen* skal indeholde en kort Forklaring over den skete Ulykke tilligemed de ved denne bevirkede Tab, samt hvormeget samtlige Gjenstande skulle contribuere til det lidte Tab. Skipperen opkræver i Overeensstemmelse hermed Havaribidragene for Ladningen; han kan holde sig til denne for sammes Betaling, paa samme Maade som for Fragten og han behøver altsaa ikke at udlevere Ladningen, forinden Havaribidragene ere ham betalte.

I visse Tilfælde har den Forsikkrede Ret til at afstaae den forsikkrede Gjenstand til Assurandøren, imod at erholde Forsikkringssummen udbetalt; dette kalder man at *abandonnere*. Ifølge *Conv.* kan Ladning og Skib *abandonneres* 1) naar der ikke i de sidste 9 Maaneder (dersom Reisen er imellem Steder i Europa, ellers 18 Maaneder) haves Efterretning fra det; 2) naar Skibet opbringes af en krigsførende Magt eller paa anden Maade røves eller anholdes, og Frigivelse eller Erstatning ikke er at opnaae inden 6 Maaneders Forløb, dersom Ulykken er indtruffen i Europa, ellers inden Aar og Dag; der kan dog strax *abandonneres*, hvis

det kan oplyses, at Frigivelse ei kan ventes; 3) naar Skibet forlades af Mandskabet, og det ikke kan oplyses, at det er forgaaet, eller den Forsikkrede ikke inden de under 2 nævnte Frister atter faaer Raadighed over den forsikkrede Gjenstand. Et Skib, der har lidt saa megen Skade, at det ikke er Istandsættelsen værd (det er ikke Istandsættelsen værd, naar det ikke efter denne vil faae idetmindste en ligesaa stor Værdi som Beløbet af Istandsættelsesomkostningerne i Forbindelse med Værdien i beskadiget Tilstand), kan ikke abandonneres, men maa sælges for den Forsikkredes Regning, som derefter erholder Erstatning udbetalt med Fradrag af 2°/_o og Nettoudbyttet af det solgte Skib og Skibsredskab.

Uagtet Conventionens Bestemmelser, som vi have seet af det Foregaaende, i Almindelighed maae betragtes som afgjørende for Forholdet mellem Forsikkringstager og Forsikkringsgiver, er der dog ikke Noget til Hinder for, at der ved selve Policen kan gjøres Undtagelse fra denne Regel. Naar altsaa Policen staaer i Strid med Conventionen, da maa hiin gjælde fremfor denne. I lige Maade vil Policens skrevne Indhold altid gjælde forud for det trykte, saafremt der derimellem er nogen Strid.

Policen kan fra Forsikkringstagerens Side forlanges annulleret, naar den forsikkrede Gjenstand slet ikke udsættes for den Fare, hvorimod der var assureret; den Forsikkrede kan da fordre Ristorno, d. e. Tilbagebetaling af en Deel af den erlagte Præmie. En lignende Ret indrømmes, naar ved en Feiltagelse en Gjenstand (eller kun en Deel af samme) er blevet assureret to Gange.

Indholdsfortegnelse.

	Pag.
Indledning	5
Første Capitel.	
Om Handel og Handlende samt Gjenstandene for Handelsomsætningen.	
1. Om Arbeidet og Arbeidsdelingen	5
2. Om de forskjellige Slags Arbeider og deres Nytte.....	8
3. Om Handelens Betydning	11
4. Om de Personer, som beskæftige sig med Handelen	18
Grossister — Detaillister — Vexellerer (Banquierer) — Speculanter — Mæglere	18—23
5. Om Gjenstandene for Handelsomsætningen	23
Reale og ideelle Varer — Raaproducter — Industri- producter	23—26
6. Om Værdi og Priis	26
Brugsværdi — Bytteværdi — Productionsomkostninger — Priis — Tilbud — Efterspørgsel — Markedspriis	26—29
7. Om de forskjellige Former og Betingelser, hvorunder Han- delsomsætningen finder Sted.....	29
Indenlandsk Handel — Udenlandsk Handel — Indførsels- forbud — Høie Toldsatser — Handelsbalancen — De falske Anskuelser om Penge — Omtrentlig Værdi af fremmede Landes Ind- og Udførsel — Tabel over Danmarks Ind- og Udførsel — Mellemhandel — Directe Handel — Indirecte Handel — Activ Handel — Passiv Handel — Handel for egen Regning — Commissions- handel — Commission — Delcredere — Committent — Ordinateur — Factura — Consignation — For- handlingsregning — Conto finto — Limitum — Spe- ditons- og Transithandel — Handel pr. Contant — mod Vexler og paa Credit — Handel med Varer pr.	

strax, strax disponible, paa Levering, pr. Foraar, in loco, frit ombord, Indkjøbspriis incl. Fragt og Assurance, svømmende, fortoldet, ufortoldet, efter Prøve, paa Besigt	29—45
---	-------

Andet Capitel.

Om Samfærdselsmidlerne.

Indledning	45
1. Om Caravanerne	47
2. Om Landeveiene	48
Ældgamle Veie — Veiene i Danmark — Bekjendte Veie i Norge	48—50
3. Jernbanerne	50
Oprindelse og Udvikling — Deres Udstrækning i de vig- tigste Stater — Den store Pacific Bane — Panama- Banen — Jernbanen over Mont Cenis — Tunnelen igjennem Mont Cenis — Britanniabroen	50—55
4. Søveie, Floder og Canaler	55
Indledning — Compasset — Søveien til Indien — Ame- rikas Opdagelse — Australien — Det første Damp- skib — Dampskibene paa Atlanterhavet — Forbindelsen med Ostindien — Canalerne — Deres Udstrækning i de vigtigste Stater — Gotacanalen — Suezcanalen — De forskjellige Staters Handelsflaade — Europas vig- tigste Havne — Danmarks Handelsflaade	55—63
5. Om Postvæsenet	63
Postvæsenet i ældre Tider — Postvæsenet i den nyere Tid — Det eensartede Portosystem — Brevantallet i de forskjellige Stater	63—66
6. Om Telegrapher	66
Den optiske og den elektriske Telegraph — De første Telegrapher — Opfinderne — Telegraphernes Udstræk- ning — Undersøiske Telegrapher — Den atlantiske Telegraph — De danske undersøiske Telegrapher — Telegrammernes Antal	66—70

Tredie Capitel.

Om Capitalen og Crediten.

1. Om Capitalen	70
Hvad Capital er — Penge kun en ringe Deel af Capi- talen — Fast og flydende Capital — Anlægs- og Driftscapital	70—74

	Pag.
2. Om Crediten	74
Hvad Credit er — Om Rentens Tilladelighed — Reel Credit — Personlig Credit — Underpant — Haand- faaet Pant — Creditens Misbrug — Handelsriserne.	74—82

Fjerde Capitel.

Om Maal og Vægt.

1. Almindelige Bemærkninger om Maal og Vægt.....	83
Længdemaal — Flademaal — Indholdsmaal — Normal- maal — Det engelske, franske og danske System....	83—88
2. Kongeriget Danmarks Maal og Vægt Forhold.....	88
3. De vigtigste udenlandske Handelspladser Maal- og Vægt- systemer	91
4. En Sammenstilling til lettere Oversigt af de fremmede Handelspladser Maal og Vægt	95
5. Tillæg til fjerde Capitel	97
a. Tidsregningen — Den Gregorianske og den Julianske Calender.....	97—98
b. Alcoholometer og Thermometer.....	98
Spendrups og Tralles's Gradestokke — Engelsk »proof». Réaumur's, Celsius's og Fahrenheit's Ther- mometre.....	98—99

Femte Capitel.

Om Penge og Mønter.

1. Om Nødvendigheden af et almindeligt Byttemiddel	99
2. Om Metallernes Benyttelse til Penge.....	101
Hvorfor de ædle Metaller foretrækkes.....	101—102
3. Om Mønter og de tekniske Benævnelser, som vedrøre Møntfabrikationen. Det lovlige Betalingsmiddel	103
Hvad Mønter ere — Møntanstalter — Møntens Sam- mensætning — Dens Ydre — Møntfoden — Slagskat og Møntningsomkostninger — Guld og Sølv som lov- ligt Betalingsmiddel.....	103—107
4. Om Møntvæsenet i Danmark.....	108
De forskellige Møntsystemer — Speciesmøntfoden — Courantmøntfoden — Rigsbankmøntfoden — Rigs- mønt. — De nu for Tiden prægede Mønter	108—113
5. Om Handelen med Mønter.....	113
Mønternes Forhold til den internationale Omsætning.	113—115
6. De vigtigste fremmede Landes Møntsystemer	115

Sjette Capitel.

Om Vexler.

Pag.

1. Om Vexlers Oprindelse og tidligste Anvendelse.....	122
2. Om Vexlers forskellige Anvendelse i Nutiden.....	124
a. Som Betalingsmiddel mellem forskellige Lande. —	
b. Som Creditmiddel. — c. Misbrug af Vexler — Rytteri	
— Blanco Credit — Rediscontering.....	124—129
3. Om de forskellige Slags Vexler og om Vexel-Lovgivningen	129
4. Om de Personer der forekomme i Vexlen	129
Trassent — Remittent — Trassat — Endossat — Endos-	
sent — Præsentant	129—133
5. Om Vexlens Indhold	133
Definition — Udstedelses-Tid og Sted — Summen —	
Forfaldstid — Vexler med bestemt Forfaldsdag — Dato-	
Vexler — Sigt-Vexler — Uso-Vexler — Ordet »Vexel»	
i Vexlen — Til hvem Vexlen skal betales — egen, Andres	
Ordre — Ihændebarer — Trassentens Forhold til Re-	
mittenten og til Trassaten — Advis — Udstederens	
Underskrift — Trassatens Navn og Opholdssted ..	133—140
6. Om Forfaldsdag, Betalingsdag, Løbedage, Respitedage og	
Præsentationsdag	140
Forfaldsdagens Beregning — Betalingsdagen — Seneste	
dag for Protestoptagelse — Løbe- og Respitedage her	
og i Udlandet — Præsentationsdagen	140—144
7. Om Endossementer, fuldkomne og ufuldkomne, in blanco.	
Fri for Giro, — Alonge.....	144—147
8. Om Acceptation af Vexler, Betingelser og Tilføielser ved	
Accepten.....	147
9. Om Vexlers Betaling. Acceptantens Forpligtelser til at paa-	
see at Vexlen er i Orden. Forbud mod Udbetaling af en	
Vexel.....	149
10. Om flere Fxemplarer af en Vexel, Prima, Secunda, Tertia,	
Copi. Acceptantens og Præsentantens Forhold.....	151
11. Om Nødadresser	157
Definition — Form — Nytte — Virkning.....	157—159
12. Om Intervention	159
Definition — Nytte — Form — Parternes Forpligtelser	
og Rettigheder	159—161
13. Om domicilerede Vexler	161
Definition — Nytte — Form — Parternes Forhold til en	
domicileret Vexel	161—163
14. Om Vexelprotesten, dens Optagelse, Form og Indhold.....	163

	Pag.
Forskjellige Slags Protester og Tilfælde, hvori de optages	163—168
15. Om Regres efter Vexelret. Hervexel. Recambio-Regning..	168
16. Om Vexelforpligtelsens Natur og Vexelsagers retslige Behandling	171
17. Om Vexlers Prolongation, Novation og Præscription	173
18. Om Proforma-Vexler. Falske og forfalskede Vexler. Bortblevne Vexler	174
19. Om Discontering af Vexler. Caution paa Vexler	175
20. Om Vexelstempel	176
21. Om indenbyes Vexler.....	178
Egne Vexler — Sola Vexler — Tørre Vexler — Punkter, hvori Loven for indenbyes afviger fra den for trasserede Vexler.....	178—179
22. Forskjellige Vexelformularer.....	180
1. En almindelig trasseret Vexel med tilhørende Bagside	180
2. En indenbyes Vexel.....	181
3. En pr. Commission indkjøbt Vexel	181
4. En domicileret Vexel	182
5. En Commissions Tratte	182
6. Copi af Nr. 5 med tilhørende Bagside	183
7. En i Prima og Secundo udstedt Tratte, som tillige er forsynet med Nødagresse	184
8. En indenbyes Vexel i det engelske Sprog	185
9. En Sigtvexel i det engelske Sprog	185
10. En Messevexel i det tyske Sprog.....	186
11. En indenbyes Vexel i det franske Sprog	186
12. En trasseret Vexel i det franske Sprog med tilhørende Bagside	187

Syvende Capitel.

Om Courser.

1. Almindelige Bemærkninger.....	188
Definition — Forskjellige Courser — Courseddél — Pari.....	188—189
2. Om Penge- eller Møntcourser	189
Al peso — Al marco — Pr. M [£] Brutto — Pr. M [£] flint — Københavns Courseddél paa Mønter	189—191
3. Om Fonds- og Actiecourser.....	191
Effectiv Værdi — Nominel Værdi — Reductionsforhold — Renteberægning — Københavns Courseddél paa Obligationer og Actier	191—194

	Pag.
4. Om Vexelcourser	195
Betydning af Arbitrage — Et storartet Exempel herpaa — Foranderlig og fast Valuta — Kort og lang Cours. Maaden, hvorpaa Coursen her noteres. Gunstig og ugunstig Cours. — Hvorledes ualmindelige Fluctuationer i Coursen fremkaldes — De vigtigste Handelspladsers Vexelcourser	195—204

Ottende Capitel.

Om Statspapirer og Actier

1. Almindelige Bemærkninger om Statslaan, Statsindtægter og Udgifter	204
2. Om de forskjellige Slags Statsgjæld og de forskjellige Maader, hvorpaa den stiftes, forrentes og tilbagebetales	208
Funderet og svævende Gjæld — Creditbeviser — Uopsigelig — opsigelig — indenlandsk — udenlandsk — Frivilligt og tvungent Laan — Commissionslaan — Negocieret Laan — Subscriptionslaan — Forrentning — Amortisation — Convertering — Consolidering — Lottorilaan — Coupon — Talon — Indskrivningsbøger	208—214
3. Om den Sikkerhed, som Statspapirer yde, og de Betingelser, hvoraf denne er afhængig, samt statistiske Data til Bedømmelsen heraf	215
Statens Villie — Evne — Skatteevne — De vigtigste Staters Størrelse, Folkemængde, Indtægt og Gjæld	215—217
4. Om Handelen med Fonds	217
Penges Frugtbargjørelse — Speculation — Haussierer — Baissierer — Difference Forretninger — Rentefodens og de politiske Begivenheders Indflydelse paa Fondscourserne	217—221
5. Om nogle af de Fonds, der fornemlig forekomme i Handelen	221
a) Danske. Kongelige Obligationer. 3 ^o / _o dansk-engelske Obligationer. — 5 ^o / _o dansk-engl. Obligationer af Jan. 1864. — 5 ^o / _o dansk-engelske Obligationer af Novb. 1864. — 4 ^o / _o dansk-engl. Obligationer af 1850—61. — Creditforeningsobligationer. — b) Fremmede. Consols — Exchequers Bills — Rentes — Svenske Statspapirer — Østrigske Nationallaan — Spanske Passive — Græske Laan	221—230
6. Om Actieselskaber og Actier	230
Definition — Øiemed — Alm. Actier — Preferenceactier —	

Udbytte — Interimsbeviser — Generalforsamling — Direction — Repræsentantskab — Revisor — Decisor — Reservefond — Handelen med Actier — Bankactier og sjæll, Jernbaneactier.....	230—235
--	---------

Niende Capitel.

Om Banker.

1. Indledende Bemærkninger.....	235
Definition — Oprindelse — Nytte.....	235—236
2. Om de forskjellige Slags Banker og deres Virksomhed....	236
Statsbanker — Privatbanker — Girobanker — Deposito- banker — Discontobanker — Seddelbanker — Laane- banker — Hypothekbanker	37—243
3. Om nogle af de vigtigste Bankinstituter	243
a) Danske: Nationalbanken — Privatbanken — Den pri- vate Laanebank — Provindsbankerne. b) Fremmede: Norge — Sverrig — Hamborg — England — Frankrig — Holland	243—262

Tiende Capitel.

Om Certepartier.

1. Almindelige Bemærkninger om Skibsbefragtning og Be- fragtningscontracter	262
Certepartiets Form — Hvem der har Ret til at bortfragte Skibet — Forskjellige Maader, hvorpaa Fragten fast- sættes	262—267
2. Om de forskjellige Rettigheder og Forpligtelser, som op- staae ved Certepartiet	267

Ellevte Capitel.

Om Connossementer.

1. Almindelige Bemærkninger om Connossementets Betydning og Nytte	274
Definition — Hvorledes de flere Exemplarer af samme Connossement benyttes	274—277
2. Om de Forpligtelser og Rettigheder, som følge med Con- nossementet	277

Tolvte Capitel.

Om Havari og Bodmeri.

1. Almindelige Bemærkninger om Havari.....	281
2. Om Gros Havari	282

	Pag.
3. Om particulier Havari.....	284
4. Om Bodmeri	286

Trettende Capitel.

Om Søassurance.

1. Indledende Bemærkninger.....	289
2. Om de forskjellige Slags Assurandører.....	291
3. Om Assurance Lovgivningen.....	296
4. Om Assurance paa Skib og Fragt.....	296
Betingelser for at Assurance skal være gyldig — Risikoens Omfang	296—300
5. Om Assurance paa Ladning og imaginair Gevinst.....	300
Ladningens Vurdering — Forsikkringssum — Forsikkringsværdi — Police med Taxt — Risikoens Omfang — Policer med flere Taxter — Imaginair Gevinst — Beskadigelsens Taxation.....	300—307
6. Om Assurance paa Bodmeri- og Respondentiafordringer...	307
7. Om Forsikkring af Præmien og Reassurance	308
8. Om Beregningen af den ved Gros Havari lidte Skade og dens Fordeling.....	309
a) Beregning af Skadens Størrelse — Skaden paa Skibet — Skaden paa Ladningen. b) Skadens Fordeling — Skibets Vurdering — Ladningens Vurdering — Fragtens Vurdering	309—312
9. Om den Assureredes Forhold til den forsikkrede Gjenstand og hans og Assurandørens Forpligtelser i Almindelighed.	312
Interesse i den forsikkrede Gjenstand. — Væddeassurance — Den Forsikkredes Pligter i Ulykkestilfælde — Skadens Anmeldelse — Protest — Søforklaring — Dispache — Abandon — Policen — Ristorno.....	312—315

Tilføielser og Rettelser.

- Pag. 53. Pacific Banen aabnedes den 10de Mai 1869.
- 57. 11. Linie fraøven: Øen læs Halvøen.
 - - 14. Linie franeden: Balbao læs Balboa.
 - 60. Efterat Vandet var fuldstændigt indledet i Suez Canalen befarede Lesseps den i dens hele Længde første Gang den 28de Septb. 1869 og dens høitidelige Aabning er fastsat til den 18de Novb. s. A.
 - 69. Telegraphen mellem Brest og St. Pierre ved Newfoundland benyttedes første Gang den 14de Juli 1869.
 - - De »dansk-norsk-engelske« og »dansk-russiske« Telegraphselskaber ere senere forenede til det »store nordiske« Telegraphselskab. — Forbindelsen mellem Bornholm og Libau blev aabnet den 5te Juni 1869, og den 19de Aug. s. A. aabnede dette Selskab ligeledes en Linie mellem Egersund i Norge og Peterhead i Skotland.
 - 85. 5. Linie fra neden: 1688 læs 1698.
 - 90. 4. Linie fra neden: 5 Snese læs 6 Snese.
-

